

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BİR WEB TABANLI UZAKTAN ÖĞRETİM MODELİ
ÖNERİSİ: ERGENLERİN BİLGİSAYAR KULLANIMINA
YÖNELİK EBEVEYN EĞİTİMİ**

Firdevs DIRAMALI DİLDAR

Enformatik Anabilim Dalı

Enformatik Programı

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Zerrin AYVAZ REİS

Temmuz, 2012

İSTANBUL

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BİR WEB TABANLI UZAKTAN ÖĞRETİM MODELİ
ÖNERİSİ: ERGENLERİN BİLGİSAYAR KULLANIMINA
YÖNELİK EBEVEYN EĞİTİMİ**

Firdevs DIRAMALI DİLDAR

Enformatik Anabilim Dalı

Enformatik Programı

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Zerrin AYVAZ REİS

Temmuz, 2012

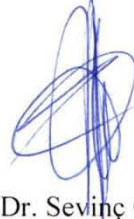
İSTANBUL

260109216 Öğrenci numaralı Fidevs DIRAMALI DİLDAR tarafından hazırlanan bu çalışma 28/06/2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Enformatik Anabilim Dalı Enformatik programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

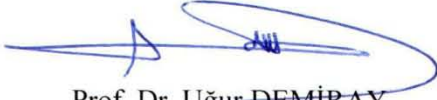
Tez Jürisi

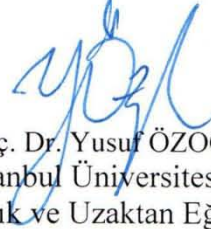
Yrd. Doç. Dr. Zerrin AYVAZ REİS (Danışman)
İstanbul Üniversitesi
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Prof. Dr. Sevinç GÜLSEÇEN
İstanbul Üniversitesi
Enformatik Bölümü

Prof. Dr. Uğur DEMİRAY
Anadolu Üniversitesi
İletişim Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Yusuf ÖZOĞLU
İstanbul Üniversitesi
Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Hatice ERGİN
İstanbul Üniversitesi
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

ÖNSÖZ

Yüksek lisans öğrenimim sırasında ve tez çalışmam boyunca akademik birikimiyle her zaman destek olan ve yol gösteren değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Zerrin AYVAZ REİS'e çok teşekkür eder, saygılarımı sunarım. Ayrıca tez çalışmam esnasında görüş ve önerileriyle beni yönlendiren Sayın Yrd. Doç. Dr. Hatice ERGİN'e de teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışmamın uygulama aşamasında bana kurum olanaklarını sunan Kumburgaz İlköğretim Okulu Okul Müdürü Sayın Sanlı GÖKMEN'e, yardımcısı Sayın Serhat TURAN'a, Serdar Adıgüzel İlköğretim Okulu Okul Müdürü Sayın Ergün ARPAY'a ve yardımcısı Figen TANDOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Animasyonların geliştirilme aşamasında sesleri ile bana destek veren dostlarım Ali Erdem ÖZTÜRK ve Elif KARA ÖZTÜRK'e ve yine sesleri ile bana yardımcı olan tüm öğrencilerime teşekkür ederim.

Son olarak bu sıkıntılı süreçte bana sabır gösterdikleri ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemedikleri için başta sevgili eşim Eren DİLDAR olmak üzere tüm aileme en içten dileklerle teşekkür ederim...

Temmuz, 2012

Firdevs DIRAMALI DİLDAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
ŞEKİL LİSTESİ	vi
TABLO LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
SUMMARY	xiii
1 GİRİŞ.....	1
1.1 PROBLEM CÜMLESİ.....	12
1.2 AMAÇ	12
1.3 ÖNEM	13
2 UZAKTAN EĞİTİM.....	16
2.1 UZAKTAN EĞİTİM TANIMLARI	17
2.2 UZAKTAN EĞİTİMİN GELİŞİMİ.....	19
2.2.1 Uzaktan Eğitimin Dünya’da Gelişim Süreci.....	19
2.2.2 Uzaktan Eğitimin Türkiye’deki Gelişim Süreci	21
2.3 UZAKTAN EĞİTİMİN YARARLARI VE SINIRLILIKLARI	23
2.4 UZAKTAN EĞİTİMDE KULLANILAN ORTAMLAR	25
2.4.1 Basılı Materyaller	26
2.4.2 Radyo ve Telefon	26
2.4.3 Televizyon	26
2.4.4 Video Konferans	27
2.4.5 Bilgisayar ve İnternet	27
3 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİM	29
3.1 İNTERNET TEMELLİ EĞİTİM.....	29
3.2 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMİN TANIMI.....	30
3.3 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİM MODELLERİ	32
3.4 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMİN AVANTAJLARI.....	32
3.5 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMİN SINIRLILIKLARI	33
3.6 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRETİM TASARIMI.....	34
3.6.1 Analiz Aşaması	35
3.6.2 Geliştirme Aşaması.....	35
3.6.3 Uygulama Aşaması	35

3.6.4	Değerlendirme Aşaması.....	36
3.6.5	Düzeltilme Aşaması.....	36
3.7	WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİM MATERYALLERİNDE GÖZETİLEN	
	TASARIM İLKELERİ.....	37
3.7.1	Arayüz Tasarımı.....	38
3.7.1.1	Arayüz Tasarımında Sayfa Düzeni.....	40
3.7.1.2	Arayüz Tasarımında Renk Kullanımı	40
3.7.1.3	Arayüz Tasarımında Çoklu Ortamların Kullanımı	41
4	ERGENLİK DÖNEMİ.....	44
4.1	ERGENLERDE GELİŞİM	45
4.1.1	Fiziksel Gelişim	45
4.1.2	Bilişsel Gelişim	45
4.1.3	Ahlak Gelişimi	46
4.1.4	Ruhsal Gelişim	48
4.1.5	Kişilik Gelişimi	48
4.1.6	Sosyal Gelişim	49
4.2	ERGEN VE ÇEVRE	50
4.2.1	Okul Yaşamı	50
4.2.2	Akran İlişkileri	51
4.2.3	Aile İlişkileri.....	54
4.2.3.1	Anne Baba Tutumları	54
4.2.3.2	Ailenin Sosyo Ekonomik Düzeyleri	60
4.2.3.3	Ergen Ebeveyn Çatışmaları.....	61
4.3	ERGENLERİN BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMLARI.....	63
5	ERGENLERİN BİLGİSAYAR KULLANIMINA YÖNELİK ANNE BABA EĞİTİMİNİ	
	GELİŞTİRME SÜRECİ.....	68
5.1	ÖĞRETİMSSEL PROBLEMLER VE İHTİYAÇ ANALİZİ.....	68
5.2	ÖĞRENEN ÖZELLİKLERİ.....	73
5.3	GÖREV ANALİZİ.....	73
5.4	ÖĞRETİM AMAÇLARI.....	74
5.5	İÇERİK SIRALAMA	74
5.6	ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ.....	74
5.7	MESAJ TASARIMI.....	75
5.8	ÖĞRETİMİN SUNUMU	75
5.9	DEĞERLENDİRME	75
6	MALZEME VE YÖNTEM.....	77
6.1	MALZELME	77
6.1.1	Eğitim Materyallerini Geliştirilirken Kullanılan Malzemeler	77

6.1.2	Evren ve Örneklem.....	77
6.1.3	Veri Toplama Araçları	78
6.1.3.1	<i>Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument – PARI)</i>	<i>78</i>
6.1.3.2	<i>Bilgi Değerlendirme Formu</i>	<i>79</i>
6.1.3.3	<i>Ergenlerin Bilgisayar ve İnternet Kullanım Alışkanlıklarını Yönlendiren Ebeveyn Davranışlarını İzleme Anketi.....</i>	<i>79</i>
6.1.3.4	<i>Yüz Yüze Eğitim Sürecini Tamamlayamama Nedeni İzleme Anketi.....</i>	<i>79</i>
6.1.3.5	<i>Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketi.....</i>	<i>80</i>
6.2	YÖNTEM.....	80
6.2.1	Eğitim Materyallerini Geliştirme Süreci	80
6.2.2	Uygulama Süreci.....	87
6.2.2.1	<i>Kontrol Grubu.....</i>	<i>88</i>
6.2.2.2	<i>Deney Grubu.....</i>	<i>89</i>
7	BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	91
7.1	BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMUNUN ÖN-TEST VE SON-TEST PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	91
7.2	AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ ÖN-TEST SON-TEST PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	94
7.3	ÖĞRETİM MODELLERİNİN ERGENLERİN BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIM ALIŞKANLIKLARINI YÖNLENDİREN EBEVEYN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİNLİĞİNE İLİŞKİN ELDE EDİLEN BULGULAR.....	97
7.3.1	Öğretim Modellerinin Ebeveynleri Bilgisayar Kullanımı Konusunda Bilinçli Kural Koyma Davranışına Yöneltebilmesine İlişkin Elde Edilen Bulgular.....	98
7.3.1.1	<i>Deney Grubu.....</i>	<i>98</i>
7.3.1.2	<i>Kontrol Grubu.....</i>	<i>102</i>
7.3.2	Öğretim Modellerinin Ebeveynleri Bilgisayar Kullanımı Evde Kullanılan Bilgisayarı Çocuk Odasında Bulundurmama Davranışına Yöneltebilmesine İlişkin Elde Edilen Bulgular.....	105
7.3.2.1	<i>Deney Grubu.....</i>	<i>105</i>
7.3.2.2	<i>Kontrol Grubu.....</i>	<i>107</i>
7.3.3	Öğretim Modellerinin Ebeveynlerde İnternet Bağımlılığı Konusunda Farkındalık Oluşturabilmesine Yönelik Elde Edilen Bulgular	109
7.3.3.1	<i>Deney Grubu.....</i>	<i>109</i>
7.3.3.2	<i>Kontrol Grubu.....</i>	<i>111</i>
7.4	DENEY VE KONTROL GRUPLARININ DEMOGRAFİK BİLGİLERİNE GÖRE DAĞILIM TABLOLARI	112

7.5	KONTROL GRUBUNDAN AYRILAN EBEVEYNLERİN AYRILMA NEDENLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	115
7.6	WEB TABANLI UZAKTAN ÖĞRETİM SÜRECİNE YÖNELİK EBEVEYN GÖRÜŞLERİ.....	117
8	SONUÇ VE TARTIŞMA.....	119
8.1	SONUÇLAR.....	121
8.2	ÖNERİLER.....	124
	KAYNAKÇA	125
	EK – A BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU	136
	EK – B AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ (PARI).....	140
	EK – C ERGENLERİN BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIM ALIŞANLIKLARINI YÖNLENDİREN EBEVEYN DAVRANIŞLARINI İZLEME ANKETİ.....	142
	EK – D BİLGİSAYAR KULLANIMI KONUSUNDA EBEVEYNLERİN ERGENLERE UYGULADIKLARI KURALLARI İZLEME ANKETİ	147
	EK – E YÜZ YÜZE EĞİTİM SÜRECİNİ TAMAMLAYAMAMA NEDENİ İZLEME ANKETİ.....	148
	EK – F VALİLİK ONAYI.....	149
	EK – G PARI ÖLÇEĞİ GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİLİK TESTİ KULLANIM İZNİ	150
	EK – H ERGENLERİN BİLGİSAYAR KULLANIMINA YÖNELİK EBEVEYN EĞİTİMİ İÇERİK SENARYOSU	151
	EK – I WEB TABANLI UZAKTAN ÖĞRETİM MODELİNDEN EKRAAN ALINTILARI	184
	EK – J YÜZ YÜZE ÖĞRETİM MODELİNDE KULLANILAN SUNU ÖRNEĞİ.....	187
	ÖZGEÇMİŞ.....	190

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 6.1: Öğretim Materyalinin Arayüz Tasarımı.....	84
Şekil 6.2:Yüz Yüze Öğretim Ortamında Kullanılan Sunu Görüntüsü.....	86
Şekil 6.3: İçeriklerin Birleştirildiği Web Sitesinin Arayüzü	87
Şekil 6.4: Kontrol Grubu Ebeveynlerinin Görüntüsü	88
Şekil 6.5: Deney Grubu Ebeveynlerinin Görüntüsü	89
Şekil 7.1: Deney ve Kontrol Grubunun Bilgi Değerlendirme Formuna Ait Ön Test - Son Test Puan Ortalamaları.....	92
Şekil 7.2: Deney Grubunun Parı Ölçeğine Ait Ön Test - Son Test Puan Ortalamaları.....	95
Şekil 7.3: Kontrol Grubunun Parı Ölçeğine Ait Ön Test - Son Test Puan Ortalamaları.....	96
Şekil 7.4: Deney - Kontrol Grubuna Ait Öğretim Süreçlerinin Başındaki ve Sonundaki Cinsiyet Değişkenine Göre Oran Değişim Grafikleri	114
Şekil 7.5: Deney - Kontrol Grubuna Ait Öğretim Süreçlerinin Başındaki ve Sonundaki Eğitim Değişkenine Göre Oran Değişim Grafikleri	115
Şekil 7.6: Kontrol Grubundan Ayrılan Ebeveynlerin Ayrılma Nedenlerinin Grafiksəl Gösterimi	116

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1: Uzaktan Eğitimde Kullanılan Ortamların Sınıflandırılması (Holden ve Westfall, 2010).....	25
Tablo 6.1: Öğretim Programının İçerik Sıralaması.....	83
Tablo 7.1: Deney Ve Kontrol Grubunun Bilgi Değerlendirme Formundan Aldıkları Ön-Test ve Son-Test Puan Ortalamaları	91
Tablo 7.2: Deney Grubunun Ön-Test ve Son-Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon Z Testinin Sonuçları	93
Tablo 7.3: Kontrol Grubunun Ön-Test ve Son-Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon Z Testinin Sonuçları	93
Tablo 7.4: Deney ve Kontrol Grubunun Parı Ölçeğine Ait Ön-Test - Son-Test Puan Ortalamaları	94
Tablo 7.5: Deney Grubu Demokratik Anne Baba Tutumuna Ait Puanlara İlişkin Wilcoxon Z Testi Sonuçları	96
Tablo 7.6: Kontrol Grubu Demokratik Anne Baba Tutumuna Ait Puanlara İlişkin Wilcoxon Z Testi Sonuçları	97
Tablo 7.7: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Bilgisayar Kullanımına Yönelik Kural Belirleme Davranışına Ait Oranlar	98
Tablo 7.8: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Bilgisayar Kullanımına Yönelik Kural Koyduklarını Belirten Ebeveynlerin Kuralları Belirlerken Demokratik Anne Baba Tutumuna Uygun Davranışları Sergileme Oranları.....	99
Tablo 7.9: Deney Grubunun Bilgisayar Kullanımına Yönelik Demokratik Tutuma Uygun Kural Koyma Davranışının Değişimine Ait Oranlar	100
Tablo 7.10: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Bilgisayar Kullanımına Yönelik Kural Belirleme Davranışına Ait Oranlar	102
Tablo 7.11: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Bilgisayar Kullanımına Yönelik Kural Koyduklarını Belirten Ebeveynlerin Kuralları Belirlerken Demokratik Anne Baba Tutumuna Uygun Davranışları Sergileme Oranları	103
Tablo 7.12: Kontrol Grubunun Bilgisayar Kullanımına Yönelik Demokratik Tutuma Uygun Kural Koyma Davranışının Değişimine Ait Oranlar.....	104
Tablo 7.13: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Çocuklarının Odalarında Bilgisayar Bulundurma Davranışına Ait Oranlar	105
Tablo 7.14: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Çocuklarının Odasında Bilgisayar Bulunduğunu Belirten Ebeveynlerin Bu Bilgisayarların Çocukları Üzerindeki Olumsuz Etkileri Konusunda Farkındalık Oranı	106
Tablo 7.15: Çocuk Odasında Bilgisayar Bulunduran ve Bu Bilgisayarların Çocuk Üzerinde Olumsuz Etkisi Olduğunu Düşünen Deney Grubu Ebeveynlerinin Oranlarındaki Değişim.....	106
Tablo 7.16: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Çocuklarının Odalarında Bilgisayar Bulundurma Davranışına Ait Oranlar	107
Tablo 7.17: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Çocuklarının Odasında Bilgisayar Bulunduğunu Belirten Ebeveynlerin Bu Bilgisayarların Çocukları Üzerindeki Olumsuz Etkileri Konusunda Farkındalık Oranı	108

Tablo 7.18: Çocuk Odasında Bilgisayar Bulunduran ve Bu Bilgisayarların Çocuk Üzerinde Olumsuz Etkisi Olduğunu Düşünen Kontrol Grubu Ebeveynlerinin Oranlarındaki Değişim.....	108
Tablo 7.19: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Ebeveynlerin İnternet Bağımlılığı Konusundaki Farkındalık Oranları.....	109
Tablo 7.20: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra İnternet Bağımlılığını Bildiğini İfade Eden Ebeveynlerin İnternet Bağımlılığının Belirtilerini Bilme ve İnternet Bağımlılığını Önemseme Oranları	110
Tablo 7.21: Deney Grubunun İnternet Bağımlılığı Konusundaki Farkındalık Oran Değişimi.....	110
Tablo 7.22: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Ebeveynlerin İnternet Bağımlılığı Konusundaki Farkındalık Oranları	111
Tablo 7.23: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra İnternet Bağımlılığını Bildiğini İfade Eden Ebeveynlerin İnternet Bağımlılığının Belirtilerini Bilme ve İnternet Bağımlılığını Önemseme Oranları	111
Tablo 7.24: Kontrol Grubunun İnternet Bağımlılığı Konusundaki Farkındalık Oran Değişimi.....	112
Tablo 7.25: Deney - Kontrol Gruplarına Ait Öğretim Süreçleri Başındaki ve Sonundaki Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları	113
Tablo 7.26: Deney - Kontrol Gruplarına Ait Öğretim Süreçleri Başındaki ve Sonundaki Eğitim Değişkenine Göre Dağılımları	114
Tablo 7.27: Kontrol Grubundan Ayrılan Ebeveynlerin Ayrılma Nedenlerinin Sorulduğu Soruya Verdikleri Cevaplar.....	116
Tablo 7.28: Kontrol Grubundan Ayrılan Ebeveynlerin Anketin 2. ve 3. Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	117

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

Akt	: Aktaran
Bkz	: Bakınız
CDLP	: California Distance Learning Project (Kaliforniya Uzaktan Öğrenme Projesi)
ERDEP	: Ergenlik Döneminde Değişim Projesi
f	: Frekans
HTML	: Hyper Text Markup Language (Zengin Metin İşaret Dili)
İDEA	: İnternete Dayalı Eğitim Asenkron
KMR	: Kemp Morrisson Ross
N	: Örneklem Değeri
OÇEM	: Özürlü Çocuklar Eğitim Merkezi
ODTU	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
UNICEF	: United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
P	: Önemlilik Değeri
PARI	: Parental Attitude Research Instrument (Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği)
SAU UZEM	: Sakarya Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi
S.O.	: Sıraların Ortalaması
SPSS	: Veri Analizi Paket Programı (Statistical Packet for Social Sciences)
SS	: Standart Sapma
S.T.	: Sıraların Toplamı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
URL	: Uniform Resource Located (Bir örnek Kaynak Konumlayıcı)

USDLA : United States Distance Learning Association (Amerika Birleşik Devletleri Uzaktan Eğitim Birliği)

YAYKUR : Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu

X : Ortalama

ÖZET

BİR WEB TABANLI UZAKTAN ÖĞRETİM MODELİ ÖNERİSİ: BİLGİSAYAR KULLANIMINA YÖNELİK ERGEN EBEVEYN EĞİTİMİ

Tez çalışmasının amacı, ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynlere yönelik, anne baba tutumları ve bilgisayar kullanımı konusunda bilgilendirici, yönlendirici, yer ve zamandan bağımsız web tabanlı uzaktan eğitim modeli geliştirmek, uygulamak ve sonuçlarını değerlendirmektir. Bu amaca ek olarak web tabanlı uzaktan öğretim modeli ile aynı içerikte bir de yüz yüze öğretim modeli geliştirilmiştir. Yüz yüze öğretim modelinin geliştirilme amacı web tabanlı uzaktan öğretim modeli ile karşılaştırarak, birbirlerine olan üstünlüklerini saptamaktır.

Deneyisel araştırma yöntemi kullanılan tez çalışmasının evrenini Kumburgaz İlköğretim Okulu ve Kumburgaz Serdar Adıgüzel İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin ebeveynleri oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan 60 ebeveyn bu evren içerisinde seçilmiştir. Örneklem, deney ve kontrol olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. 30 ebeveyn deney grubunda 30 ebeveyn kontrol grubunda yer almıştır. Deney grubuna web tabanlı uzaktan öğretim modeli, kontrol grubuna yüz yüze öğretim modeli uygulanmıştır. Deney grubu 3 hafta boyunca web üzerinden istedikleri yerden ve istedikleri zaman eğitim almışlardır. Kontrol grubu ise 3 hafta süreyle haftada 2 saat sınıf ortamında yüz yüze eğitime katılmışlardır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği, Ergenlerin Bilgisayar Kullanım Alışkanlıklarını Yönlendiren Ebeveyn Davranışlarını İzleme Anketi ve Bilgi Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Eğitim süreçleri sonrasında iki anketin daha geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu anketlerden biri Yüzü Yüze Eğitim Sürecini Tamamlayamama Nedeni İzleme Anketi diğeri ise Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketi'dir. Elde edilen verilerin analizi SPSS 20 programı ile yapılmıştır. Ebeveynlerin ön-test ve son-test puanlarını karşılaştırmak için Wilcoxon Z testi uygulanmıştır. İstatistik çalışmalarında 0,05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

Tez çalışmasında elde edilen bulgular, her iki öğretim modelinin anne baba tutumları ve bilinçli bilgisayar kullanımları hakkında ebeveynlerin bilgi seviyelerinde anlamlı bir artışa yol açtığını göstermektedir. Fakat her iki model de ebeveynleri demokratik anne baba tutumuna yöneltme konusunda istatistiksel olarak başarıya ulaşamamıştır.

Web tabanlı uzaktan öğretim modeli ebeveynlerde çocuk odasında bilgisayar bulundurmama gibi davranışlarını sergileyen ebeveynlerin oranlarını arttırmada başarılı olamamıştır. Demokratik anne baba tutumuna uygun kural koyma davranışını sergileyen ebeveynlerin oranlarında ise azalma görülmüştür. Oranlardaki azalmanın sebebi araştırmak amacı ile ebeveynlere eğitimden önce ve sonra uyguladıkları kurallar

sorulmuştur. Eğitim süreci sonrasında uygulanan bu anketin (Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketi) sonuçlarına göre web tabanlı uzaktan öğretim modelinden sonra ebeveynlerin bilgisayar kullanımı konusunda kural koyma davranışını sergiledikleri saptanmıştır. Diğer bir yandan, bu model ebeveynlerde internet bağımlılığı ve çocuk odasında bulunan bilgisayarın çocuk üzerindeki olumsuz etkileri konusunda farkındalık oranlarını yükseltebilmiştir.

Yüz yüze öğretim modeli uygulanan kontrol grubunda çocuk odasında bilgisayar bulunduran ebeveynlerin oranlarının azaldığı, bilgisayar kullanımı konusunda kural koyan ebeveynlerin oranlarının arttığı görülmüştür. Bunun yanı sıra yüz yüze öğretim modeli ebeveynlerinin internet bağımlılığı konusunda farkındalık oranlarını arttırmada başarılı olmuştur.

Tez çalışmasının sonucunda ebeveynlere yönelik eğitim programlarının sayısının artırılması ve çeşitli nedenler ile yüz yüze öğretim modellerine katılamayan ebeveynler için web tabanlı uzaktan öğretim modellerinin yaygınlaştırılması konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim, Aile Eğitimi, Ergenlerin Bilgisayar Kullanımı, Ergenlik Dönemi, Anne Baba Tutumu

SUMMARY

A WEB BASED DISTANCE LEARNING MODEL PROPOSAL: PARENTS TRAINING FOR ADOLESCENTS' USE OF COMPUTER

Purpose of this thesis is to improve and implement a web-based distance education model, which is informative, leading and space and time independent in the field of attitudes of parents and computer usage for the parents of adolescents, and to analyse the results. In addition to this purpose, a face-to-face education model was designed having the same content of web-based distance education model. This face-to-face education model is developed with the aim of making comparison with the web-based distance education model and specifies the advantages of both.

The case study of this thesis based on an experimental research is done in Kumburgaz Primary School and Kumburgaz Serdar Adıgüzel Primary School with the participation of parents of students in the 6th and 7th class. 60 parents were selected among these parents. Sample was divided into two as; experimental and control group each including 30 parents. Web-based distance education model was implemented for the experimental group and face-to-face education model was implemented for the control group. Experimental group had chance to get any web-based training implemented in any place at any time during 3 weeks. On the other hand, the control group participated to trainings conducted as 2 hours every week during 3 weeks.

As the data collection tool of this study, Parental Attitude Research Instrument, Survey of Monitoring Parental Behaviours Affecting Computer-Usage Habits of Adolescents and Evaluation Form are used. After education process, two surveys were required to develop more. One of them is Survey of Monitoring the Reason of Not Completing Face To Face Education Process, other one is Survey of Monitoring the Rules Which Parents of Adolescent Make on Usage of Computer. Collected data was analysed via SPSS 20. Wilcoxon Z Test is used to compare pre-test and post-test results. Significance level was stated as 0,05 in statistical studies. Results obtained in this thesis show that each model increases the knowledge level of parents significantly in the fields of parental attitudes and consciousness on computer usage. However, both models could not success in orienting parents to more democratic attitudes when analysed statistically.

Web-based distance education model could not succeed in increasing the number of parents, who don't keep computers in the room of children. Decrease number of parents who has more democratic attitudes towards their children while rule making was obtained. Purpose of asking rules which parents make about usage of internet both of after and before education process is to research result of decrease of number. According to result of survey (Survey of Monitoring the Rules Which Parents of Adolescent Make on Usage of Computer) which implemented after education process, it

was obtained that parents have made rules about usage of computer. On the other hand, this model raised awareness on internet addiction of parents and negative impacts of keeping computer in the child's room. Face-to-face education model decreased the number of parents who keep computer in his child's room and increased the number of parents making rules on computer usage. Moreover, face-to-face education model could succeed in raising awareness of parents on internet addiction.

As a result of this thesis, increasing the number of such trainings for parents and extending usage of web-based models for the parents are not able to participate to face-to-face education is suggested.

Key words: Web Based Distance Education, Family Education, Computer Usage of Adolescents, Adolescence Period, Attitude of Parents.

1 GİRİŞ

Bilgisayar ve internetin günlük yaşantımıza kattığı kolaylıklar vazgeçilemez niteliktedir. Bugün tek tuş ile bir üniversiteye kayıt olup, eğitime internet aracılığı ile devam ederken, yine bu araçlar sayesinde dünyanın bir diğer ucundaki uzmanların bilgilerinden faydalanabiliyoruz. Günümüzde her türlü bilgiye, deneyime, eğlence ve sosyal ortamlara bilgisayar ve internet aracılığı ile ulaşılabilir. Ancak; bilgisayar ve internetin olumlu yönlerinin yanı sıra olumsuz yönleri de yadsınamaz boyutlara ulaşmış durumdadır. Bu araçlar bilinçli olarak kullanılmadığı takdirde kullanıcılar, fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak olumsuz yönde etkilenmektedir.

Bilgi toplumu olmayı hedefleyen ülkemizde teknolojik araçların, çocuklar ve ergenler tarafından kullanımı kaçınılmaz bir hal alırken; en büyük riski de yine bu grup oluşturmaktadır. Korkmaz'a (2010) göre toplumun her kesiminden insanlar, bu araçları kullansa da ergenler, teknolojiye olan ilgilerinden ve ilgi alanlarının (müzik, sosyal alan, ödev yapma vb.) tümünü internette bulabildikleri için bu araçları daha yoğun kullanmaktadır.

Ergenlerin çoğu, zamanın büyük kısmını bilgisayar kullanarak geçirdiği, internette istemeden veya isteyerek yaşlarına uygun olmayan içerikler ile karşı karşıya kaldıkları ve internet üzerinden bazı riskli davranışlar sergiledikleri bilinmektedir. Stalh ve Fritz (2002) araştırmasında ergenlerin kendi beyanlarına göre internet kullanımlarını incelemiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre ergenlerin %74'ü internet üzerinden yabancı biri ile iletişim kurduğu, %44'ünün silah ve patlayıcılarla ilgili bir siteyi ziyaret ettiği, %25'inin kimlik bilgilerini paylaştığı, %21'inin porno grafik içerikli siteleri ziyaret ettiği ve %7,5'inin korku içerikli siteleri ziyaret ettikleri saptanmıştır (Stalh ve Fritz, 2002; Akt. Cömert ve Kayıran, 2010).

Ergenlerin bilinçsiz ve denetimsiz bir şekilde teknolojik araçları kullanmaları, fiziksel, psikolojik, sosyal açıdan onların gelişimlerini olumsuz etkileyebilecek doğurguları da beraberinde getirmektedir. Literatüre bakıldığında ergenlerin bilgisayar ve internet kullanımlarına bağlı olarak değişen çeşitli sorunların incelendiği görülmektedir. İnternet bağımlılığı, çevre ile uyum problemleri bu sorunların başında gelmektedir.

Ergenlerin problemlili internet kullanımları ile uyumları arasında ilişki olup olmadığını araştıran Gürcan (2010), “Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği”, “Reynolds Ergenler için Uyum Tarama Ölçeği” ve “Kişisel Bilgiler Formu” nu orta öğretim kurumuna devam eden 710 öğrenciye uygulamıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin problemlili internet kullanımı ile uyum puanları (anti sosyal davranış, öfke kontrol problemi, duygusal sıkıntılar, olumlu benlik) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur (Gürcan, 2010).

Arıcak ve diğerleri (2008) araştırmasında ergenler arasındaki sanal zorbalığı ve bu zorbalığa karşı aldıkları önlemleri incelemiştir. 269 öğrenci arasında yürütülen araştırmada öğrencilerin %35,7’sinde zorbaca davranışlar gözlenirken, %35,8’inde hem zorbaca hem de kurban davranışları gözlemlenmiştir. Bu öğrencilerden sadece %5,9’u kurban durumundadır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin %25 ‘i, karşılaştıkları bu zorbalıktan arkadaşlarına ve ailesine bahsetmekte ve %30,6’sı, bu rahatsızlık verici durumu engelleme gibi çözümler üretmiştir (Arıcak ve diğerleri, 2008).

Ulusoy (2008), araştırmasında ergenlerin bilişim teknolojileri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada “Saldırganlık Ölçeği” ve “Bireyi Tanıma Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini ortaöğretim kurumlarına devam eden 526 öğrenci oluşturmaktadır. “Araştırmanın sonucuna göre bilgisayar ve internet kullanan ergenlerin saldırganlık ortalamaları, kullanmayan ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur” (Ulusoy, 2008). Harman ve diğerlerinin (2005) yaptığı araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Harman ve diğerlerine (2005) göre internette riskli davranışlar sergileyen çocukların, diğer çocuklara göre sosyal becerileri, benlik saygı düzeyleri düşük, sosyal kaygı ve saldırganlık düzeyleri ise yüksektir (Harman ve diğerleri, 2005).

Ergenlerin internet bağımlılığını etkileyen değişkenleri inceleyen çalışmalara bakıldığında internet bağımlılığının birçok değişkene bağlı olabileceği görülmektedir. Araştırmasında ergenlerde internet bağımlılığını yordayan* psiko – sosyal değişkenlerin incelenmesini amaçlayan Esen (2010), cinsiyet, algılanan akademik başarı, yalnızlık ve aileden algılanan sosyal destek değişkenlerinin ergenlerde internet bağımlılığını etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Benzer bir çalışmayı yürüten Taçyıldız (2010), ergenlerde aileden, arkadaştan algılanan sosyal desteğin, iletişim becerisinin, akademik başarının ve cinsiyetin internet bağımlılığı üzerindeki etkisini yüksek bulmuştur. Turnalar Kurtaran (2008) da, yalnızlık, depresyon ve benlik saygısının ergenlerin internet bağımlılığı üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırmasının bulgularına göre internet bağımlılığını, benlik saygısı negatif yönde, yalnızlığın ise pozitif yönde etkilediği, ancak; depresyonun istatistiksel olarak etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. İnan (2010) araştırmasında cinsiyete, öğrenim görülen sınıf düzeyine, anne eğitim düzeyine, internete bağlanma yerine, internete bağlanma nedenine ve disiplin ile ilgili işlem görme durumlarına göre internet bağımlılığını incelemiştir. Araştırmanın sonuçları, annelerinin eğitim düzeyi yüksek olan, internete evden bağlanan, internete daha çok sohbet, oyun için bağlanan ve disiplin ile ilgili işlem görmüş olan öğrencilerin aleyhine olduğu görülmüştür (İnan, 2010).

Ergenlerin problemleri bilgisayar ve internet kullanımını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen değişkenler arasında aile unsuru ve ailesel faktörler güçlü etkenler arasındadır (Park ve diğerleri, 2008; Yen ve diğerleri, 2007). Ebeveynlerin ergenler üzerinde bilinçli olarak uygulayacağı bir denetim, bilgisayar ve internetin olumsuz etkilerini en az seviyeye indirebilecektir. Ayrıca aileden algılanan sosyal desteğin yüksek olması da risk faktörlerini azaltmaktadır (Esen, 2010). Ebeveynlerin çocukları ile kurdukları iletişim ve çocuğun yaşadığı bir problemde ona destek olması, çocukların sosyal gereksinimlerini internet üzerinden giderme ihtiyacını da ortadan kaldıracaktır. (Taçyıldız, 2010). Lin ve diğerlerine (2009) göre ebeveynlerin ergenler üzerindeki denetimi ve ergenlerin çeşitli aktivitelere yönlendirilmesi, onların internet bağımlılığına olan eğilimlerini azaltmaktadır.

* Bilinen veya gözlenen durumlardan yola çıkarak bilinmeyen veya gözlenmeyen durumlar hakkında tahminde bulunmak.

Valcke ve diğerleri (2010), internet ebeveyn tutumlarını tanımlamış ve çocukların evde internet kullanımına yönelik etkisini araştırmıştır. 553 ebeveyne anket uygulanarak, ebeveynlerin internet kullanımına yönelik, anne baba tutumları incelenmiştir. Sonuçlara göre ebeveynlerin daha çok yetkileri elinde tutan fakat çocuğa kendini ifade özgürlüğü tanıyan demokratik anne baba tutumu sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Anne baba tutumlarının, ebeveynlerin interneti kullanma düzeyleri, internete yönelik tutumları ve internet deneyimleri ile ilişkili olduğunu belirten Valcke ve diğerleri (2010), anne baba tutumlarının çocukların internet kullanımlarını da anlamlı düzeyde etkilediğini vurgulamıştır. Çocukların internet kullanım seviyeleri, ebeveynler izin verici anne baba tutumunu benimsediğinde en üst seviyeye çıktığı, ebeveynler otoriter bir anne baba tutumu benimsediğinde ise en alt seviyeye indiği belirtilmiştir. Çocukların evde internet kullanımını; anne baba tutumları, anne babanın internet kullanımları ve ailenin eğitim düzeyi etkilemektedir (Valcke ve diğerleri, 2010).

Anne baba tutumları ve çocukların internet kullanımına yönelik bir diğer araştırma Tayvan'da 822 aile üzerinde yürütülmüştür. Bu araştırmanın amacı ailelerin internet bilgisini ve çocuklarının internet kullanımına yönelik benimsedikleri anne baba tutumunu belirlemektir (Lou ve diğerleri, 2010). Araştırma sonucunda ebeveynlerin çocukların internet kullanımına karşı izin verici ve ihmalkâr bir tutum sergiledikleri, disiplini az kullandıkları, bu yüzden çocukların internet bağımlılığına yönelik riski yüksek olduğu belirtilmiştir. Lou ve diğerlerine (2010) göre ebeveynlerin pozitif anne baba tutumu geliştirmesi ve çocuklarına internet kullanımı konusunda yol gösterici olabilmeleri için anne baba eğitimleri büyük önem kazanmaktadır. Ebeveynlerin açık fikirli olması ve demokratik tutumu benimseyerek çocuklarını internetin olumsuz etkilerinden nasıl koruyabileceklerini öğrenmeleri gerekmektedir (Lou ve diğerleri, 2010).

Law ve diğerleri (2010), ergenlerin internetteki saldırganlık düzeyleri ile ebeveynlerinin davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma Kanada'da yaşları 10 ile 18 arasında değişen 733 ergen üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonucunda iki ayrı faktör ortaya çıkmıştır: Birincisi ebeveynlerin çocuklarının internet üzerinde ne yaptıklarını sorması, ikincisi ise çocukların kendiliğinden internet üzerinde ne yaptığını ebeveynlerine açıklaması. İnternetteki saldırgan davranışlar ile çocukların kendiliğinden

ebeveynlerine bilgi vermesi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynler ve ergenler arasında kurulan sağlam bir iletişimin internet filtreleme ve takip programlarının kullanımından daha etkili olduğu vurgulanmaktadır. Diğer bir yandan bilgisayarın çocukların yatak odalarında bulunması, internetteki saldırgan davranışlarını arttırmaktadır (Law ve diğerleri, 2010).

Eastin ve diğerleri (2006), 520 ergenin anneleri arasında yürüttüğü çalışmada anne baba tutumlarını ve ergenlerin evde internet kullanımlarını incelemiştir. Bu çalışmada, ebeveynlerin, ergenlerin internet üzerinde harcadıkları zamanı ve ilgilendikleri içeriği nasıl kontrol ettikleri üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre anne baba tutumları, ebeveynlerin ergenlerin internet kullanımına yönelik kontrol tarzları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kuralların uygulanmasına dayanan, sınırlayıcı kontrol tarzı daha çok demokratik anne baba tutumunda görülmüştür (Eastin ve diğerleri, 2006).

Liau ve diğerleri (2008), ebeveynlerin, ergenlerin bilgisayar kullanımı üzerindeki kontrolünü 4 boyutta incelemiştir; denetim, izleme, iletişim ve ergenlerin açıklamaları. İki ayrı çalışma olarak yürütülen araştırmanın birinci çalışmasının örneklemini 1124 ergen ve 1002 ebeveyn, ikinci çalışmanın örneklemini ise 169 ergen - ebeveyn çifti oluşturmaktadır. Araştırmada uygulanan anket verilerine göre ergenler haftada ortalama 11 saat interneti kullandıklarını belirtirken, ebeveynlerin çocuklarının ortalama 8,19 saat internet kullandıklarını belirtmişlerdir. Ergenlerin %53,5'i pornografik içerikli sitelere, %45,4'ünün korku ve şiddet içerikli sitelere girdiğini söylerken Ebeveynlerin sadece %20'si çocuklarının pornografik içerikli sitelere, %16 ise korku ve şiddet içerikli sitelere girdiğini düşünüyor. Ebeveynlerin sadece %4,1'i çocuklarının internet ortamında tanıştığı kimseler ile yüz yüze görüştüğünü düşünmesine rağmen, ergenlerin %16'sı internette tanıştıkları kimseler ile yüz yüze buluştuklarını belirtmektedir. Ebeveynlerin yarısında çoğu çocukları internette iken onlarla birlikte olduğunu, %66,5'i internet güvenliği hakkında çocukları ile konuştuğunu, %35,3'ü çocuklarının hangi sitelere girdiğini kontrol ettiğini, %27,8 ise çocukları rahatsız eden bir durum olduğunda, çocuklarının kendilerini bilgilendirdiğini belirtmektedir. Araştırmanın sonucuna göre ebeveynler çocuklarının internetteki riskli davranışlarını azımsamakta ve çocuklarının internet kullanımına yönelik sıkı bir denetim uyguladıkları görülmektedir. Ayrıca ergenlerin riskli internet kullanımı konusunda annelerin farkındalık derecesi

babalara göre daha yüksektir. Araştırmacıya göre ergenlerin internet kullanımına yönelik denetimleri yeniden tanımlanmalı ve ebeveynler, internet kullanımı konusunda ergenler ile iletişimini güçlendirmelidir (Liau ve diğerleri, 2008).

Araştırmalar gösteriyor ki çocukların ve ergenlerin gelişiminde etkili olan anne baba tutumları teknolojik araçların kullanımında da rol oynamaktadır. Çocuk ve ergenlerin teknolojik araçların olumsuz etkilerinden uzaklaşarak, bu araçları güvenli bir şekilde kullanmaları için ebeveynler, anne baba tutumları hakkında bilgilenererek, çocuklarını bilinçli bir şekilde yönlendirmelidir.

Günümüzde ebeveynlik, nesilden nesle aktarılan, değişime uğramayan, içgüdüsel bir meslek olarak görülmemektedir. Bilimsel araştırmalar ve teknolojik gelişmelerin paralelinde ebeveynlik bilgileri de karmaşıklaşarak artmış durumdadır. Uzmanlık alanlarının genişlemesi, medya kanalı ile bu bilgilerin paylaşılması, yüksek standartlara sahip aile kavramının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Tezel Şahin ve Özbey, 2007).

Dünyada uygulanan aile eğitim programlarına bakıldığında hedef kitlesi ergen ebeveynleri olan programlar bulunmaktadır. Ergen ebeveynlerine yönelik programlar, genel olarak, ailelerin ebeveynlik ve iletişim becerileri geliştirilerek, gençlerin alışkanlık ve bağımlılık yapan madde kullanımına ve suça karşı eğilimlerini azaltmaya yönelik çalışmalardır. Son zamanlarda İnternet ve oyun bağımlılığı gibi teknolojik araçların olumsuz yönleri sıkça gündeme gelmesiyle, bu konular da aile eğitim programlarının içeriğine dâhil olmaya başlamıştır.

Iowa Üniversitesi'nde geliştirilen 'Aile Güçlendirme Programı'nın (Strengthening Family Program, SFP) amacı, ailelerin ebeveynlik becerilerini, gençlerin de kişisel yeterliliklerini geliştirerek, ergenlik döneminde alkol, hap kullanımını ve ergenlerin olumsuz davranışlarını azaltmaktır (URL, 2009a). Aile Güçlendirme Programı, 2'şer saatlik 7 oturumdan oluşmaktadır. İlk saatte aileler ve gençler ayrı ayrı eğitime alınmaktadır. İkinci saatte ise eğitime birlikte katılmaktadırlar. Yedi oturumun ardından altı ay ile 1 yıl arasında uygulanmak üzere önceki oturumlarda kazanılan becerileri pekiştirmek amacıyla dört adet güçlendirici oturum daha yapılmaktadır. Gençlerle yapılan oturumlarda iletişim becerisi, stres, yoğun duygular ve akran baskısı üzerinde

durulmaktadır. Ebeveynlere yönelik derslerde kuralların konulması, gençlerin olumlu davranışlarının pekiştirilmesi ve bağımlılık yapan maddeler hakkında bilgiler verilmektedir. Program değişik etnik kökenden ailelere uygulanabildiği gibi her seviyeden eğitime sahip aileler de programa katılabilmektedir (URL, 2009a). Ayrıca eğitim programı bilimsel araştırmalar ışığında geliştirilmekte ve Avrupa'nın değişik ülkelerinde kullanılmak üzere uygun hale getirilmektedir (Allen, Coombes ve Foxcroft, 2006).

Spoth ve diğerleri (2000), 'Aile Güçlendirici Programı'nın ergenlerin saldırgan ve düşmanca davranışları üzerindeki uzun süreli etkilerini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, rastgele seçilen 22 devlet okulunda 6. Sınıfa devam eden öğrenciler ve aileleri oluşturmaktadır. 846 ailenin 238'i 'Aile Güçlendirici Programa' katılan ailelerdir, 208 aile ise kontrol grubudur. Ergenlerin saldırgan, düşmanca davranışlarına yönelik veriler, tarafsız gözlemci değerlendirme raporu ile birlikte ailelerin ve ergenlerin raporları aracılığı ile toplamıştır. Veriler, çocuklar 6., 7., 8. ve 10. sınıftayken ayrı ayrı toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre programa katılan grup ve kontrol grubu arasında programa katılan grup lehine olumlu yönde değişimler gözlemlenmiştir (Spoth ve diğerleri 2000).

'Aile Güçlendirici Program' ile ilgili bir diğer çalışmada ise (Spoth ve diğerleri, 2001) iki farklı önleme programının ailelere kazandırdığı becerilerin, ergenlerin bağımlılık yapan madde kullanımları üzerindeki uzun süreli etkileri araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 667 6.sınıf öğrencisi ve onların aileleri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan aileler ve çocukları üç gruba ayrılmıştır: 1. 'Aile Güçlendirici Program'a (SFP) katılan grup, 2. 'Drug Free Years' programına katılan grup ve 3. Kontrol grubu. Veriler, çocuklar 6. sınıftayken ve 10. sınıftayken toplanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre her iki önleme programının da ergenlerin bağımlılık yapan madde kullanımını azaltmada etkili olduğu görülmüştür (Spoth ve diğerleri, 2001).

Spoth ve diğerleri (2008), çocukları 6.sınıftayken katıldıkları 'Aile Güçlendirici Program'da kazandıkları becerilerin, 8. ve 12. sınıfta çocuklarının akademik başarılarına yansımalarını araştırmıştır. Bu araştırmada 'Aile Güçlendirici Program'ın dolaylı bir etkisi olarak ergenlerin akademik başarılarındaki değişim incelenmektedir. Araştırmanın

örneklemine 445 aile oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre programa katılımı sonucunda artan aile becerileri ve madde kullanımına yönelik azalan riskler ile ergenlerin 12. sınıftaki akademik başarısı arasında olumlu ilişki bulunmuştur (Spath ve diğerleri, 2008).

‘Triple P’ programı da ‘Aile Güçlendirme Programının’ bir benzeridir. Triple P programının amacı, ergenlerin çeşitli duygusal ve davranışsal problemleri ile bağlantılı risk faktörlerini azaltmak ve koruyucu faktörlerin arttırmaktır (Sanders, 2000). Triple P program ile ergen ailelerinin bilgisi, becerisi, yeterliliği ve gücü artırılırken, çocuklar için şiddetten ve çatışmadan uzak, güvenli ortamlar oluşturulmaktadır. Ailelerin olumlu tutumları ile çocukların zihinsel, davranışsal, duygusal, sosyal yetkinliklerini geliştirmeleri sağlanmaktadır (Sanders, 2000). Triple P programı kapsamında, aileler grup etkinlikleri ve seminerlerin yanı sıra bireysel danışmanlık alabilir ya da basılı materyaller ile kendileri de çalışabilirler (URL, 2011a).

Ergen ebeveynlerine yönelik bir başka aile eğitim programı da ‘Great Families Program’dır. ‘Great Families Program’, ergenlerin suça eğilimlerini azaltmak amacıyla geliştirilen ‘Great Program’ın bir bileşenidir. İlk olarak okullarda öğrencilere yönelik bir öğretim programı olarak tasarlanan ‘Great Program’, 1991 yılında gençlerin suça yönelmelerini önlemek amacıyla geliştirilmiştir (URL, 2011b). Program 2000 yılında bilimsel araştırmaların ışığında genişletilerek programın 4 temel bileşeni oluşturulmuştur; orta dereceli okul bazında öğretim, ilköğretim bazında öğretim, yaz programı ve aile programı. ‘Great Families Program’ının genel hedefi aileleri güçlendirerek, toplumların güçlenmesini sağlamaktır (URL, 2011b). Çocuk – ebeveyn işbirliğine dayanan dersler aracılığı ile aile bireyleri arasındaki iletişimin iyileştirilmesi ve aile becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Altı oturumdan oluşan derslerin içeriğinde aile içi iletişim, aile becerileri, etkili disiplin, aile ilişkileri, aile içerisindeki roller, internet kullanımı gibi konu başlıkları bulunmaktadır (URL, 2011c). Smith ve diğerlerinin (2004) ‘Great Families Program’ının geliştirilmesi ve yürütülmesini konu alan çalışmasında, programın genel amacına yönelik olumlu bulgulara ulaşılmıştır.

Ergen ebeveynlerine yönelik aile eğitimleri ülkemizde de uygulanmaktadır. Bu eğitimler incelendiğinde ise genel olarak ailelere ergenlik dönemi, ergenlikte gelişim,

ergenlik sorunları, ebeveynlik becerileri, iletişim becerileri gibi konularda eğitim verildiği görülmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığı, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Müdürlüğü bünyesinde 12-18 yaş Aile Eğitim Programı yürütülmektedir. Programa 12- 18 yaş arasında çocuğu olan anne, babalar ve çocukların bakımında görevli olan kişiler katılabilmektedir. Program, ergen ve aile arasındaki ilişkinin daha sağlıklı hale gelmesini ve ergenlerin sahip oldukları kapasiteyi en üst düzeyde gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (URL, 2010a). Programın süresi 14 haftadır ve her hafta farklı bir konu işlenmek üzere 1 oturum düzenlenmektedir. Oturumların süresi 5 ders saatidir. 5 ders saatinin 3 ders saatini haftanın konusu üzerine grupta yapılan sohbetler oluşturmaktadır. 2 ders saatinde ise gelecek haftanın planlanması yapılmaktadır. Kurs, Ergen gelişimi, ergenlikte kişilik ve benlik gelişimi, ergen ve iletişim, anne baba tutumları, ergen anne baba çatışmaları, ergenlik döneminde riskler, ergenlikte ihmal ve istismar, ev kazaları, ilkyardım ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere duyarlılık geliştirme gibi konuları içermektedir (URL, 2010a).

Hayat Boyu Eğitim Derneği bünyesinde de ‘Ergenlik ve Aile Eğitimi’ adı altında aile eğitim programı yürütülmüştür. Dr. Adnan Kulaksız danışmanlığında geliştirilen eğitim 15 katılımcıya 5 hafta süresince uygulanmıştır. Eğitim sürecinde ailelere, ergenlik döneminin özellikleri, sorunları, çözüm yolları hakkında bilgiler aktarılmıştır. Katılımcılara uygulanan ön-test ve son-test ile istatistiksel ölçümlerin sonucunda ergenlik döneminin özellikleri konusunda farkındalık yaratıldığı belirlenmiştir. Ayrıca eğitim ile ebeveynlerin bilgi düzeylerine de katkı sağlamıştır (URL, 2009b).

UNICEF desteği ile geliştirilen ‘Önce Çocuklar Projesi’ kapsamında da ‘7-19 Yaş Arası Etkili Ana Baba Eğitimleri’ verilmektedir. Ergen ve Aile arasındaki iletişim güçlendirmek amacıyla etkili ana baba eğitiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için çeşitli kurum ve kuruluşlar işbirliği yapmaktadır (URL, 2006a).

Özdikmenli (2009) tarafından, Prof. Dr. Adnan Kulaksızoğlu danışmanlığında yazılan, “12-15 Yaşları Arasında Ergen Çocuk Sahibi Annelerin Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi, İhtiyaca Uygun Program Geliştirilmesi Uygulama ve Değerlendirilmesi”

isimli yüksek lisans tezi de ergen ebeveynlerine yönelik aile eğitim programlarına örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışmanın amacı, 12-15 yaşında çocuğu olan annelerin ergenliğe özgü eğitim ihtiyaçlarını belirlemek, ihtiyacı karşılamaya uygun eğitim programı geliştirmek ve sonuçlarını değerlendirmektir (Özdikmenli, 2009). Araştırma kapsamında gönüllü 52 anneye anket uygulanarak eğitim ihtiyacı belirlendikten sonra aynı gruptan 15 anne deney, 15 anne kontrol grubu olmak üzere çalışmaya dâhil edilmiştir. Sadece deney grubuna 5 hafta sürecince, haftada 3 saat olmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan eğitim programı uygulanmıştır. Eğitim sonunda deney ve kontrol gruplarına eğitim sonu bilgi testi uygulanarak, sonuçların aritmetik ortalamaları alınmıştır. Ayrıca nitel çözümlemeler ile programın etkiliği araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre eğitim programı ile annelerin, ergenlik dönemine özgü gelişim özellikleri, sağlıklı iletişim ve çatışma nedenleri gibi içeriği oluşturan konularda farkındalık düzeylerini arttıran bir etki yarattığı sonucuna ulaşılarak, programın beklenildiği gibi fayda sağladığı gözlemlenmiştir (Özdikmenli, 2009).

Giderek artan bilgi gereksinimi ile birlikte dünyada ve ülkemizde aile eğitim programlarının sayıları da artmaktadır. Fakat bu eğitimlerin geneli belirli bir sınıf ortamında ve belirli zaman aralıklarında yapılmaktadır. Ebeveynlerin giderek zorlaşan yaşam koşulları, çalışma şartları, zaman darlığı gibi çeşitli engeller nedeniyle anne ve babaların bu eğitim programlarına katılımları tam olarak sağlanamamaktadır. Bu da bizi, yer ve zamandan bağımsız, hayat boyu eğitim fırsatı sunabilen uzaktan eğitim modellerine yöneltmektedir. Ancak; ülkemizde aile eğitim programlarının uzaktan öğretim yöntemi ile verilmesi konusunda yapılan çalışmalar oldukça azdır.

Ünlü (1986) hedef kitlesini işitme engelli çocukların ailelerinin oluşturduğu bir uzaktan eğitim modeli geliştirmiştir. Geliştirilen ve uygulanan bu uzaktan eğitim modelinin amacı aileleri işitme engeli olan çocuğa iletişim becerisi kazandırma konusunda eğitmektir (Ünlü, 1986). Uzaktan öğretim sürecinde televizyon ve radyo programından, basılı materyallerden ve yüz yüze öğretimden yararlanılmıştır. Veriler, öğretime katılan ailelere ön-test ve son-test uygulanarak elde edilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında kullanılan uzaktan öğretim programının aile eğitimine olumlu katkısı olduğu belirlenmiştir.

Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (OÇEM) hakkında uzaktan öğretime dayalı aile eğitim programının etkililiğini belirlemeyi amaçlayan Yücel (2006), araştırmasını 72 otistik çocuğun anne ve babasıyla gerçekleştirmiştir. Uzaktan öğretim sürecinde materyal olarak video ve bilgilendirici el kitapçığı kullanılmıştır. Araştırmanın verileri ön-test ve son-test uygulanarak elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre uzaktan öğretime dayalı aile öğretim programı ailelerin bilgi düzeylerini arttırmıştır. Uzaktan öğretim uygulamasının aileler üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Meral (2006), zihinsel engelli çocukların babalarına yönelik geliştirdiği web tabanlı uzaktan öğretimin programının babaların görüşlerine başvurularak etkililiğini araştırmıştır. Web tabanlı öğretim materyali değerlendirme anketi ile öğretim materyalinin biçimsel içeriğinin web tasarım ilkelerine uygunluğu ölçülmüştür. Bu anket, zihinsel engelli 65 çocuğun babasına uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, geliştirilen web tabanlı öğretim materyalinin grafik tasarım ilkelerine uygun olduğu belirtilmiştir. Ayrıca araştırmacı aile eğitim programlarında alternatif olarak web tabanlı uzaktan öğretim uygulamalarının kullanılabileceği görüşündedir (Meral, 2006).

Genel amacı temel yetişkin eğitimlerine erişimi yaymak (URL, 2005a) olan ‘California Distance Learning Project’, web üzerinden bir dizi uzaktan eğitim yayınlanmaktadır. Yayınlanan uzaktan eğitimler içerisinde, hedef kitlesi ebeveynler olan eğitimler de bulunmaktadır. Ebeveynlere yönelik eğitimler içerisinde bulunan “Parents Warned About Technology and Drug” isimli eğitim, çocukların teknoloji ve hap kullanımı konusunda aileleri uyararak, aileler arasında farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır (URL, 2005b).

Bu programların dışında çeşitli firmaların geliştirdiği, hedef kitle olarak çocuklarla ya da danışmanlık hizmetinde çalışanları hedef alan, fakat istekli ailelerin de faydalanabilecekleri, çocuklar ve ergenler ile ilgili ücretli olarak verilen uzaktan eğitim kursları mevcuttur. Bu kurslara örnek olarak, Avustralya ve İngiltere’de faaliyet gösteren “Ergen Psikolojisi” (Adolescent Psychology) (URL, 2011e), “Çocuk ve Ergen Danışmanlığı Uzaktan Öğretim Kursu” (Child and Adolescent Counseling Distance Learning Course) (URL, 2011d) isimli uzaktan öğretim kursları gösterilebilir. Gelişim kuramları, ergenlik döneminde yaşanan krizler, fiziksel gelişim, bilişsel gelişim,

duygusal gelişim, cinsellik, ahlaki gelişim, duygusal gelişim, suça yatkınlık ve yetişkinliğe geçiş, ‘Ergen Psikolojisi’ kursunun ders başlıklarını oluşturmaktadır (URL, 2011e). Çocuk ve ergen danışmanlığı uzaktan öğretim kursunun içeriği ise iletişim becerileri, çocuk danışmanlığı, çocuk gelişim dönemleri, çocuk istismarı ve aile desteğidir (URL, 2011d).

Yapılan literatür taramasında ergen ebeveynlerine yönelik, anne baba tutumu ve ergenlerin bilgisayar kullanımı konusunda web tabanlı uzaktan eğitim örneği ile karşılaşılmamıştır. Ergen ebeveynlerine yönelik aile eğitimlerinin içeriği, genel olarak ergenlik dönemini, ergen gelişimini, ergen sorunlarını ve ebeveyn becerilerini kapsamaktadır. Eğitimlerin içeriği, özel olarak bilgisayar kullanımına yönelik olmamakla birlikte yer ve zamandan da bağımsız değildir.

1.1 PROBLEM CÜMLESİ

Anne baba tutumunu ele alarak ergenlerin bilgisayar ve internet kullanımı konusunda, ergen ebeveynlerine yönelik bilgilendirici ve yönlendirici eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca; bu eğitimin, çeşitli engellerden dolayı var olan eğitimlere katılamayan ebeveynleri de kapsayacak şekilde, yer ve zamandan bağımsız olması gerekmektedir.

1.2 AMAÇ

Tez çalışmasının amacı, ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynlere yönelik, anne baba tutumları ve bilgisayar kullanımı konusunda bilgilendirici, yönlendirici, yer ve zamandan bağımsız web tabanlı uzaktan eğitim modeli geliştirmek, uygulamak ve sonuçlarını değerlendirmektir. Bu eğitim modeli ile bilgisayar ve internetin bilinçsiz kullanımlarında ortaya çıkan, olumsuz etkileri konusunda ailelerde farkındalık yaratmak hedeflenmektedir.

Bu amaçların yanı sıra aynı konu üzerinde uygulanan web tabanlı uzaktan eğitim modeli ile yüz yüze eğitim modelinin etkililikleri de karşılaştırılmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda şu sorulara cevap aranmaktadır:

1. Uygulanan web tabanlı uzaktan öğretim modeli, ebeveynlerin bilgi seviyesini arttırmada etkili midir?
2. Uygulanan yüz yüze öğretim modeli ebeveynlerin bilgi seviyesini arttırmada etkili midir?
3. Uygulanan web tabanlı uzaktan öğretim modeli, ebeveynleri demokratik anne baba tutumuna yöneltmede etkili midir?
4. Uygulanan yüz yüze öğretim modeli ebeveynleri demokratik anne baba tutumuna yöneltmede etkili midir?
5. Uygulanan web tabanlı uzaktan öğretim modeli, ergenlerin bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarını yönlendiren ebeveyn davranışları üzerinde etkili midir?
 - a. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra ebeveynleri bilgisayar ve internet kullanımı konusunda bilinçli kural koyma davranışına yöneltmede etkili midir?
 - b. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra çocuk odasında bilgisayar bulundurmama davranışına yöneltmede etkili midir?
 - c. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra ebeveynlerde internet bağımlılığı konusunda farkındalık yaratmada etkili midir?
6. Uygulanan yüz yüze öğretim modeli, ergenlerin bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarını yönlendiren ebeveyn davranışları üzerinde etkili midir?
 - a. Yüz yüze öğretim modeli uygulandıktan sonra ebeveynleri bilgisayar ve internet kullanımı konusunda bilinçli kural koyma davranışına yöneltmede etkili midir?
 - b. Yüz yüze öğretim modeli uygulandıktan sonra çocuk odasında bilgisayar bulundurmama davranışına yöneltmede etkili midir?
 - c. Yüz yüze öğretim modeli uygulandıktan sonra ebeveynlerde internet bağımlılığı konusunda farkındalık yaratmada etkili midir?

1.3 ÖNEM

Tez çalışmasında, ergenlerin bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarını yönlendiren ebeveyn davranışları konusunda, anne baba tutumlarını ele alarak ebeveynleri bilgilendirici web tabanlı uzaktan eğitim modelinin geliştirilmesi bir ilk olacaktır. Bu

çalışma, gelecek çalışmalara örnek olarak, ihtiyaç duyulan konularda aile eğitim programlarının sayılarının artmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışma ile bilgisayar ve internetin yanlış kullanımında ortaya çıkabilecek olumsuz etkiler konusunda aileler üzerinde farkındalık yaratılacaktır. Ergenlerin bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarına yön veren ebeveyn davranışları olumlu yönde geliştirilerek, bilgisayar ve internetin ergenler üzerindeki olumsuz etkileri en az seviyeye indirilecektir.

Ergenlerin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik ebeveyn eğitimi web tabanlı uzaktan öğretim modeli olarak tasarlanmıştır. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli ailelere yer ve zamandan bağımsız eğitim olanağı sunacaktır. Bu, zaman sıkıntısı, çalışma koşulları gibi nedenlerle var olan aile eğitim programlarına katılamayan ebeveynlere esneklik sağlayacaktır. Ayrıca, ebeveynlere yaşam boyu öğrenme fırsatı sunulmuş olacaktır.

Tez çalışması kapsamında, eğitim içeriği hem web tabanlı uzaktan öğretim modeli hem de yüz yüze öğretim modeli ile sunulacaktır. Böylece her iki öğretim modelinin etkililiklerini karşılaştırma fırsatı doğmuş olacaktır.

Tez çalışmasının önemi şu şekilde özetlenebilir:

- Ergenlerin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik ebeveyn eğitimi diğer çalışmalara örnek teşkil edecektir.
- Bilgisayar ve internetin yanlış kullanımında ortaya çıkan olumsuz etkiler konusunda ailelerde farkındalık yaratılması sağlanacaktır.
- Anne baba tutumlarını ele alınarak, ergenlerin bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarına yön veren ebeveyn davranışları hakkında ailelerin bilgilenmesi sağlanacaktır.
- Bilgisayar ve internetin ergenler üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması sağlanacaktır.
- Ebeveynlere yer ve zamandan bağımsız eğitim fırsatı sunulacaktır.
- Ebeveynlere hayat boyu öğrenme olanağı sağlanacaktır.

- Web tabanlı uzaktan eğitim modeli ile yüzüye eğitim modelini karşılaştırma fırsatı bulunacaktır.

2 UZAKTAN EĞİTİM

Bilginin, gelişmişliğin simgesi olarak görüldüğü 21. yüzyılda toplumun her kademesinde farklı farklı eğitim ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Hali hazırda kullanılan eğitim sistemleri ise sürekli artan ve çeşitlenen eğitim ihtiyaçlarına cevap veremeyecek duruma gelmiştir. Bu noktada hızla gelişen ve değişen teknolojinin ışığında toplumun eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilecek farklı eğitim modelleri aranmaya başlanmıştır.

Alkan'a (1981) göre, yenileşme gereksinimi, öğrenci grubunun farklılaşması, yeni kavramlar- işlevler- yöntemler düzeninin yeniden oluşturulma gereksinimi, bireylerin farklı gelişim evrelerinde farklı gereksinimlerini karşılama eğilimi, iletişim alanındaki gelişmeler, olanak yaratma, eğitimi demokratikleştirme, fırsat ve olanak eşitsizliğini giderme, uygulamalarda esneklik sağlama, çok boyutluluk gibi kavramlar uzaktan eğitimin gelişimine temel oluşturmaktadır (Alkan, 1981).

Uzaktan eğitim modeli, eğitim sistemlerindeki aksaklıklara bir çözüm getirebilmek adına eğitim sistemleri içerisinde alternatif bir modeldir. İşman (2011), Türk eğitim sistemindeki sorunları, fiziki yapıların, araç-gereçlerin, kaliteli öğretmenlerin yetersizliği, okullarda verilen eğitim-öğretimin aynı kalitede ve standartta olmadığı, öğrenci sayısının fazla oluşu, öğrencilerin okula devam sorunu, hızlı nüfus artışı nedeniyle eğitim ihtiyacındaki artış, eğitim konusunda ilgisiz ailelerin varlığı, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun olmayan eğitimlerin verilmesi, çağdaş eğitim yöntemlerinin kullanılmaması, kalıcı olmayan ezbere dayanan eğitim uygulanması, gereksinim duyulan öğrenme düzeylerinin belirlenememesi şeklinde sıralamıştır. Aynı zamanda İşman (2011), eğitim sistemindeki bu sorunların, uzaktan eğitim modelleri ile çözülebileceği görüşündedir.

Daha çok kendi kendine öğrenmeye dayalı olan uzaktan eğitim, eğitimde fırsat eşitsizliğine de çözüm getirmiş, isteyen herkese yaşam boyu eğitim olanağı sağlamış ve gerek toplumsal gerekse bireysel amaçların gerçekleşmesine katkıda bulunmuştur (Kaya ve diğerleri, 2004)

2.1 UZAKTAN EĞİTİM TANIMLARI

Uzaktan eğitim terimi, ilk olarak 1982 yılında Wisconsin Üniversitesi katalogunda geçmiştir. 1906 yılında Wisconsin Üniversitesi yöneticisi William Lighty tarafından bir yazıda kullanılmıştır. Daha sonra Alman eğitimci Otto Peters tarafından Almanya'ya tanıtılan bu terim Fransa Uzaktan Eğitim Kurumları'nda da isim olarak kullanılmıştır (Kaya ve diğerleri, 2004).

Mektupla eğitim, evde çalışma, dış çalışma, uzaktan öğretim, uzaktan öğrenme, uzaktan öğretme, uzaktan öğrenim zaman zaman uzaktan eğitim kavramlarının yerine kullanılan terimlerdir. Kaya ve diğerlerine (2004) göre uzaktan öğretim, öğrenim için uzaktaki bir kurumun dersi tasarlayıp geliştirme sürecini kapsar. Uzaktan öğrenme veya öğrenim ise öğrencinin bakışı ile değerlendirilmiştir (Kaya ve diğerleri, 2004). Uzaktan öğrenme daha çok öğrencilerin öğrenme ile ilgili sorumluluklarını kendisinin üstlenmesini vurgulamaktadır. (URL, 2010b).

Alkan (1981) uzaktan eğitimi, geleneksel öğrenme- öğretme yöntemlerinin sınırlılıkları nedeniyle sınıf içi etkinliklerini yürütme olanağının bulunmadığı durumlarda, eğitim etkinliklerini planlayıcılar ile öğrenciler arası, iletişim ve etkileşimin özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla belirli bir merkezden bir öğretme yöntemi olarak tanımlamıştır (Alkan, 1981; Akt. Demir ve Kaya,2002).

Uzaktan eğitim; gelişen bilim, teknoloji ve özellikle de iletişim alanındaki gelişmelerle ilişkili olarak, geleneksel eğitim sistemlerinin yetersizliği karşısında, daha doğru bir anlatımla tıkandığı iletişim teknolojisinden yararlanarak, eğitim teknolojisi kapsamında geliştirilmiş bir yöntem olarak tanımlanabilir. Bu yöntem bireyin eğitim dünyasına ilişkin olarak geçmişte kaçırdığı fırsatları yeniden yakalamayı, yaşama daha hazır olmayı, daha iyi bir yaşam düzeyi tutturmayı, daha çok bilgiye daha kısa sürede ulaşmayı, her yaş düzeyine ve yaşam boyu eğitime yönelik gereksinimleri karşılamayı, eğitimde etkililik ve ucuz maliyete yönelik seçenekler geliştirmeyi amaçlamaktadır (Demiray, Candemir, İnceelli, 2002).

Amerika Birleşik Devletleri Uzaktan Eğitim Birliği'nin (USDLA) tanımına göre, fiziksel olarak farklı ortamlarda bulunan öğrenci ve eğitimci konumunun herhangi bir

önemi olmaksızın ses, video, basılı materyal aracılığı ile öğretim olanaklarının sunulmasıdır. USDLA'nın bir başka tanımına göre uzaktan eğitim, bilgi teknolojileri uygulamalarının işe koşularak tüm eğitimsel ve öğrenci faaliyetlerini farklı ortamlarda bulunan öğrenci ve eğiticiye ulaştırılmasıdır. Uzaktan eğitim olanaklarını sağlama süreci ve örgütsel çerçevesi olarak tanımlanan uzaktan eğitimde, eşzamanlı veya eşzamanlı olmayan bazı elektronik iletişim araçları da kullanılmaktadır (URL, 2010b).

California Distance Learning Project (CDLP) ise uzaktan eğitimi, öğrenci ile eğitsel kaynaklar arasında bağlantı kurarak, eğitimi öğrenciye ulaştıran sistem olarak tanımlamaktadır. Uzaktan eğitim belirli bir eğitim kurumuna bağlı olmayan öğrenenlere de eğitim olanağı sunmakta ve var olan eğitim imkânlarını güçlendirmektedir. Aynı zamanda uzaktan eğitim uygulamaları mevcut kaynakları kullanan bir süreçtir ve değişen teknolojiyi de bünyesine katarak sürekli gelişmektedir (URL, 2005c).

Uşun (2006) uzaktan eğitimi, kaynak ile alıcıların öğrenme – öğretme süreçlerinin büyük bir bölümünde birbirlerinden ayrı ortamlarda bulunduğu, alıcılarına ‘öğretim yaşı, amaçları, zamanı, yeri yöntemi’ vb. açılardan ‘bireysellik’, ‘esneklik’ ve ‘bağımsızlık’ olanağı tanıyan, öğrenme – öğretme süreçlerinde; yazılı, basılı materyaller, işitsel araçlar (telefon, radyo), görsel işitsel teknolojiler (televizyon, video), yüz yüze eğitim (akademik danışmanlık) gibi materyal, araç, teknoloji ve yöntemlerin kullanıldığı, kaynak ile alıcılar arasındaki iletişim ve etkileşimin ise televizyona ve bilgisayara dayalı etkileşimli/tümleşik teknolojilerle sağlandığı planlı ve sistematik bir eğitim teknolojisi uygulaması şeklinde tanımlamıştır (Uşun, 2006).

İşman'a (2011) göre uzaktan eğitim, farklı ortamlarda bulunan öğrenci ve öğretmenlerin, öğrenme ve öğretme faaliyetlerini, iletişim teknolojileri ve posta hizmetleri ile gerçekleştirdikleri bir eğitim sistemi modelidir. Uzaktan Eğitim, bireylere kendi kendilerine öğrenme imkânını sağladığı, geleneksel eğitime göre daha esnek ve birey koşullarına uygulanabilir bir eğitimidir (İşman, 2011).

Uzaktan eğitim, çeşitli sınırlılıklar nedeniyle geleneksel öğrenme ortamlarının yetersiz kaldığı durumlarda, öğretimi tasarlayan ve uygulayanlar ile öğrenenler arasındaki

iletişimi, etkileşimi, belli bir merkezden özel olarak tasarlanmış öğretim programlarını çeşitli ortamlar ile öğrenene ulaştıran öğretim yöntemidir (URL,2010c).

2.2 UZAKTAN EĞİTİMİN GELİŞİMİ

Eğitim sistemindeki çeşitli aksaklıklara alternatif çözüm olarak sunulan uzaktan eğitim modelleri, ilk ortaya atıldıktan sonra bilim ve teknolojinin gelişimine bağlı olarak sürekli kendini yenilemiş ve değişmiştir. Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimine bakıldığında çeşitli aşamalardan geçtiği görülmektedir.

İşman (2011), uzaktan öğretimin tarihsel gelişiminden söz ederken, 5 aşamadan bahsetmiştir. Bunlar:

1. Mektupla haberleşme dönemi öncesi
2. Mektupla haberleşme dönemi: Öğretim materyalleri posta aracılığı ile öğrenenlere ulaştırılmaktadır.
3. Tek yönlü iletişim araçları ile eğitim uygulamaları dönemi: Radyo ve televizyon aracılığı ile ders yayınları yapılmaktadır.
4. Çift yönlü iletişim araçları ile eğitim uygulamaları dönemi: Eğitimci ve öğrenenin çift yönlü etkileşime girebildiği araçlar kullanılmaktadır.
5. Gelecek Teknolojiler Dönemi: derslerin öğrencilere ulaştırılmasında gelişen bilgi teknolojileri kullanılmaktadır.

2.2.1 Uzaktan Eğitimin Dünya’da Gelişim Süreci

Uzaktan eğitimin ilk adımları mektupla öğretim ile atılmıştır. 1728 yılında Boston Gazetesi’nde steno derslerinin verileceğinin ilanı yer almıştır. 1840 yılında İngiltere’de stenograf olan Pitman mektup aracılığı ile öğrencilere küçük İncil parçalarını Stenograf ile yazmaları öğretilmiş ve öğrenciler söz konusu parçaları notlandırma için tekrar geri gönderilmiştir (Uşun, 2006).

1873 yılında toplumun farklı sınıflardan kadınlara eğitim fırsatları yaratmak adına Anna Eliot Ticknor tarafından bir dernek kurulmuştur. 24 yıl içerisinde bu dernek bünyesinde gerçekleşen yazışmaya dayalı eğitimin 10.000 gönüllü üyesi olmuştur (Nasseh, 1997) .

1800’lü yılların sonlarına doğru Chicago Üniversitesi ve Colombia Üniversitesi’nde geniş kapsamlı yazışmalı uzaktan eğitim bölümlerinin kurulmasının ardından yazışmalı uzaktan eğitim modeli birçok yüksek öğretim kurumları arasında yaygınlaşmaya başlamıştır (İşman, 2011).

1907 yılında Fransa’da kurulan Evrensel Yazışma Okulu (Ecole Universelle Correpondence) 1939 yılında I. Dünya Savaşı nedeniyle eğitim olanaklarını kaybeden öğrencilere eğitim fırsatını sunmaya başlamıştır. Kurum günümüzde de engelli veya okula gidemeyen bireylere hizmet vermeye devam etmektedir. 1914 yılında Avustralya’da da birbirinden uzak yaşayan insanlara eğitim fırsatını ulaştırmak adına “Mektupla Eğitim Sistemi”ni kurulmuştur. (Uşun, 2006).

Uzaktan eğitimde posta aracılığı ile ulaştırma sistemi kırk yılı aşkın bir süre boyunca hâkim olmuştur. Ancak; gelişen iletişim teknolojileri yazışmalı eğitime yeni alternatifler sunmaya başlamıştır (Nasseh, 1997). 1920’li yıllarda Amerika’da posta hizmetlerinin yanı sıra iletişim teknolojileri de uzaktan eğitim sistemleri içerisinde kullanılarak, öğrencilere dersleri radyo programları ile ulaştırılmaya başlanmıştır (İşman, 2011).

1932-1937 yılları arasın da Iowa Üniversitesi ilk olarak televizyon ile uzaktan eğitim uygulaması yapmıştır. 1953 yılında Amerika’da eğitsel nitelikli yayınlar başlamış ve 1957 yılında da İngiltere’de okul programlarına paralel programlar yayımlanmıştır (Uşun, 2006).

1969 yılında ilk Açık Üniversite İngiltere’de kurumuştur (URL, 2011g). Uzaktan eğitimde kullandığı teknolojik uygulama çeşitliliği nedeniyle lider konumunda olan İngiltere Açık Üniversitesi’nin uzaktan öğretimde elde ettiği başarı, diğer ülkelerde de açık üniversite kurulmasına neden olmuştur (Nasseh, 1997). Amerika’nın ilk açık Üniversitesi ise 1971 yılında faaliyete geçmiştir (Nasseh, 1997).

1970’lerin sonu, 1980’lerin başında ise kablo ve uydu sistemlerinin gelişmesiyle birlikte daha kaliteli televizyon eğitimleri oluşturulmaya başlanmıştır. 1991 yılında California, Oklahoma, Pen State ve Washington Üniversiteleri’nin de içerisinde bulunduğu on

sekiz kurum video ders materyallerini sunmak için bir eğitim ağı kurmuştur (Nasseh, 1997).

Uzaktan eğitimi zenginleştiren telekonferans ve internet sistemleri çift yönlü iletişime olanak vermektedir. 1980’li yıllarda Wisconsin Üniversitesi’nde profesörler bir sınıftan, eyaletin farklı bölgelerinde bulunan birçok sınıfla çift yönlü iletişim kurarak ders vermiştir. 1992 yılında Brunei Darussalam Üniversitesi’nde uzaktan eğitim derslerinin bir kısmı öğrencilere video konferans sistemi ile ulaştırılmıştır. Video konferans sistemi, İngiltere Colombia Üniversitesi Müzik Fakültesi’nde de kullanılmıştır. İlk deniz aşırı video konferans sistemini, Kuzey Amerika’da Commonwealth Of Learning Kurumu diğer enstitüler ile birlikte gerçekleştirmiştir (İşman, 2011).

İlk kişisel bilgisayarın 1981 yılında üretilmesi ve takip eden yıllarda bilgisayar piyasasındaki rekabettin artmasıyla bilgisayar fiyatlarının makul seviyelere inmesi, bilgisayar sistemlerinin uzaktan eğitimdeki yerini almasına neden olmuştur. Uzaktan Eğitim değişen teknolojik araç ve yöntemler ile gelişimsel sürecine devam etmektedir. Hızla yapılanan araçlar geleceğin eğitim rotasını belirleyecektir.

2.2.2 Uzaktan Eğitimin Türkiye’deki Gelişim Süreci

Türkiye’ye uzaktan eğitim, 1924 yılında Dewey’in öğretmenlerin mektupla öğretimden yararlanma önerisi ile girmiş, 1927 yılında kavsallaşmaya başlamıştır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında yeni Türk Alfabesi’nin öğretimi ve okuma yazma oranlarının artırılması amacıyla 1928 yılında kabul edilen “Muharebe Yoluyla Tedrisat” uygulaması Türkiye’deki ilk uzaktan eğitim çalışmalarındandır (Uşun, 2006).

1950 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü’nün uzaktan eğitim ile ilgili çalışmaları olmuştur. 1960 yılında ise orta dereceli meslek okulu mezunlarına üniversite olanağı sağlamak amacıyla mektupla öğrenim uygulanmıştır. 1961 yılında Mektupla Öğrenim Merkezi kurulmuş, 1966 yılında genel müdürlük düzeyinde örgütlenmiştir (URL, 2010c).

1974 yılında Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi kurularak, uzaktan eğitim yüksek öğrenime girmiştir. Bu merkez 1983’te Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu ismini

almıştır. 15 ay sonra yüksek öğretimdeki uzaktan eğitim girişimleri yerini Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu'na (YAYKUR) bırakmıştır (URL, 2006b).

YAYKUR'un amacı, "Lise ve dengi okul çıkışlı öğrencilere, toplumumuzun ve ekonomimizin gereksinme duyduğu alanlarda modern eğitim teknolojisinin tüm gereklerini kullanarak öğretim olanağı sağlamak ve böylece yüksek öğretim önündeki yığılmaya çözüm yolu bulmak ve 2 yıllık bir ön lisans eğitimi ile ara insan gücü kademesini yetiştirmek"tir. Kurumun hedef kitlesi üniversite seçme sınavına katılan fakat hiçbir üniversiteye yerleşemeyen bireylerdir (Uşun, 2006). Ancak; YAYKUR girişimi de başarısız olmuştur (URL, 2010c)

6 Kasım 1981 tarihinde yürürlüğe giren ve Türk yükseköğretimini yeniden düzenleyen 2547 sayılı kanunun 5. ve 12. maddeleri, Türk üniversitelerine sürekli ve açık öğretim yapma hakkını tanımıştır. Daha sonra bu görev, 20 Temmuz 1982'de çıkartılan 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Anadolu Üniversitesi'ne verilmiştir. 28.yılıni tamamlayan üniversitenin şuan yaklaşık 1 milyon 700 bin öğrencisi mevcuttur (URL, 2011h).

1992 yılında ise Film Radyo ve Televizyon Eğitim Başkanlığı bünyesinde açık öğretim Lisesi kurulmuştur. Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkanlığı ile Bilgisayar Eğitimi ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü 03.04.1998 tarih ve 4359 sayılı kanunla hizmetlerini Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü adı altında toplamıştır. Açık Öğretim Lisesi böylelikle 3 Nisan 1998 tarihinden itibaren Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde eğitim etkinliklerini sürdürmektedir (URL, 2006b).

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) 1997 yılında internet üzerinden radyo yayınları vermeye başlamıştır. ODTÜ bünyesinde "Enformatik Enstitüsü" kurulmuştur. 1998 yılında İnternete Dayalı Eğitim_ Asenkron (İDEA) projesi kapsamında "Bilgi Teknolojileri Sertifika Programı" ilk uygulama olarak başlatılmıştır (Uşun, 2006).

Sakarya Üniversitesi 1997 yılında Enformatik Enstitüsü bünyesinde uzaktan eğitim çalışmalarını sürdürmüştür. Kampus içi eğitim hizmetleri kapsamında "Temel Bilgisayar Bilimleri" ayrıca "Temel Bilgi Teknolojisi Kullanımı" dersleri uzaktan

eğitim yöntemleriyle verilmeye başlanmıştır. 2001 yılında Enformatik Milli Komitesi, Temel Bilgisayar Bilimleri ve Temel Bilgi Teknolojisi Kullanımı derslerini “Sunucu Üniversite Dersi” olarak kabul etmiştir. 2005 yılında Sakarya Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi (SAU UZEM) kurularak üniversite, uzaktan eğitim çalışmalarına buradan devam edilmiştir. Günümüzde ön lisans, lisans, yüksek lisans ve sertifika programları ile çeşitli eğitim olanağı sunan SAU UZEM, çeşitli vakıf, üniversite, kurum ve kuruluşlara alt yapı, içerik ve yöntem desteği sağlamaktadır (URL, 2011i).

Türkiye’de uzaktan eğitim uygulamaları, tüm Dünya’da olduğu gibi değişen teknolojiyi ve yöntemleri kullanarak, gerek üniversite bünyesinde gerekse özel kurum, kuruluşlarda devam etmektedir.

2.3 UZAKTAN EĞİTİMİN YARARLARI VE SINIRLILIKLARI

Uzaktan Eğitimin sağladığı yararlar şu şekilde sıralanabilir (İşman, 2011; Uşun, 2006; Odabaşı, 2004; URL, 2010c):

1. Değişen eğitim ihtiyaçlarını karşılayarak bireylere yaşam boyu öğrenme fırsatı sunulabilmektedir.
2. Kullanılan bilişim teknolojileri ile kitle eğitimini nitelikli olarak yapılmasında kolaylıklar sağlanabilmektedir.
3. Büyük kitledeki her birey, kendine özgü eğitim alabilmektedir.
4. Bireylere aynı eğitim imkânları sunarak, eğitimde fırsat eşitsizliği en aza indirilmektedir.
5. Bireylere değişik ve alternatif öğretim ortamları sunularak, öğretim ortamları zenginleştirilmektedir.
6. Uzman eğitimciler tarafından hazırlanan materyaller sunularak, eğitimin niteliği arttırılmaktadır.
7. Kaynak farklılığı veya araç gereç eksikliği gibi nedenlerle eğitim programlarındaki standart düşüklüğünün önüne geçilerek, eğitimde bütünlük sağlamaktadır.
8. Öğrenciye yer ve zamandan bağımsız öğrenme ortamları sunulmaktadır.
9. Çalışan bireylere iş-eğitim bütünlüğünü sürdürerek, kendini geliştirebilme ve mesleğinde yükselme olanağı tanınmaktadır.

10. Eğitimde bilgiye uzman kişilerden ulaşılması sağlanmaktadır.
11. Uzman kişilerden daha çok kişinin faydalanması sağlanmaktadır.
12. Aynı materyalden çok sayıda öğrenci faydalandığı için eğitimde maliyet düşürülmektedir.
13. Çok çeşitli ve değişik disiplinlerin öğretimde kullanılması ile özel öğretime muhtaç olan bireylere etkili eğitim olanağı sunulmaktadır.
14. Başarının değerlendirilmesinde daha objektif davranılmaktadır.
15. Bireye öğrenme sorumluluğu kazandırılmaktadır.
16. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gelişimine katkı sağlanmaktadır.

Uzaktan eğitimin sağladığı yararların yanı sıra bazı sınırlılıkları da vardır. Uzaktan eğitimin sınırlılıklarını şu şekilde sıralanabilir (Kazu ve Özdemir, 2002; URL 2010c; Dinçer, 2006) :

1. Yüz yüze etkileşim ortamının sağlanamaması ve öğrenci öğretmen arasında göz temasının bulunmaması
2. Eğitim sürecinde ortaya çıkan sorunların anında çözümlenememesi ve yardım göremeyen öğrencide oluşan olumsuz davranışlar
3. Öğrencilerin çokluğu ve çok çeşitli mekânlardan eğitime erişim sağlamasından dolayı eğitim planlamasının zorluğu
4. Öğrencilerin bireysel ders çalışma alışkanlıklarının yoksunluğunda kaynaklanan sıkıntılar
5. Çalışan bireylerin kendilerine ve ailelerine ayırması gereken zaman aralığını eğitim sürecine harcamaları
6. Laboratuvar ve atölye gerektiren uygulamaya yönelik konuların işlenmesindeki sınırlılıklar
7. Her dersin uzaktan eğitim modeline uygun olmaması ve uzaktan eğitim modellerine uygun olmayan derslerin uzaktan eğitim ile verilmesi durumunda bu derslerin etkili olmaması
8. Uzaktan eğitim ile çok daha geniş kitlelere ulaşıldığı için bireysel ve kültürel farklılıkların çok olması
9. Bireysel ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan iletişim kopuklukları
10. Uzaktan eğitimde ders içeriklerinin, materyallerinin, programlarının hazırlanmasında daha çok emek, zaman ve titizliğe ihtiyaç duyulması

11. Öğrencilerin kontrol zorluğu
12. Alt yapı hazırlığındaki mali yük

2.4 UZAKTAN EĞİTİMDE KULLANILAN ORTAMLAR

Uzaktan eğitim gelişim sürecine bakıldığında uzaktan eğitimde kullanılan ortamların teknolojinin gelişimine bağlı olarak değiştiğini görmekteyiz. Uzaktan eğitim basılı materyaller ile başlamış, günümüz teknolojisinin çoklu ortamları ile devam etmektedir.

Uzaktan eğitimde kullanılan ortamları genel olarak ikiye ayırabiliriz; Asenkron ve Senkron. Asenkron ortamlarda öğrenci ve eğitimcinin gerçek zamanlı iletişimi söz konusu değildir. Basılı materyaller veya öğrencilerin eğitimci veya bir başka öğrenci tarafından sorularına cevap bulabildiği forumlar aracılığı ile yapılan uzaktan eğitim modelleri örnek olarak verilebilir. Asenkron ortamlarda yer ve zaman kısıtlaması yoktur. Ancak; öğrencilerin eğitimleri tamamlamaları konusunda bir kontrol olmadığı için, eğitim süreleri uzayabilir. Asenkron ortamlarda öğrenciler, düşüncelerini anında aktaramazlar ve sorularına anında dönüt alamazlar (Holden ve Westfall, 2010).

Senkron ortamlar ise öğrenci ve eğitimcinin aynı anda çift yönlü iletişimini sağlar. Eğitimci ve öğrenci arasındaki çift yönlü iletişim sesli yanıt sistemleri, video konferans sistemleri ile gerçekleştirilebilir. Senkron ortamlar, eğitim esnasında ortaya çıkan fikirleri, soruları, yanıtları anında iletim olanağı tanır. Senkron ortamlarda yer kısıtlaması yoktur fakat zaman kısıtlaması vardır. Eğitim zamanları kontrol edilebilir niteliktedir (Holden ve Westfall, 2010).

Tablo 3.1: Uzaktan Eğitimde Kullanılan Ortamların Sınıflandırılması (Holden ve Westfall, 2010)

SENKRON		ASENKRON	
GÖRSEL		•	Basılı Materyaller
İŞİTSEL		•	Video
GÖRSEL İŞİTSEL	• Tele Konferans	•	Ses kayıtları
	• Video konferans	•	Video
	• Uydu Üzerinden Öğretimsel Televizyon	•	Öğretimsel Televizyon
	• Senkron Web Tabanlı Uzaktan Eğitim	•	Bilgisayar Tabanlı Öğretim
		•	Asenkron Web tabanlı öğretim

2.4.1 Basılı Materyaller

Uzaktan eğitimde kullanılan en eski ortamlardan biri basılı materyallerdir. Yazışmalar ile gerçekleşen uzaktan eğitim programlarında öğretim ortamı olarak kitaplar ve diğer basılı materyaller kullanılmaktadır. Eğitimcinin öğrenciye ya da öğrencinin eğitimciye materyalleri posta ile göndermesi ile etkileşim sağlanır. Basılı materyaller, bilgisayar tabanlı görseller kadar ilgi çekici olmasa da günümüzde uzaktan eğitim ortamı olarak kitaplar, çalışma kâğıtları, çalışma kılavuzları, bibliyografyalar gibi basılı materyaller sık sık kullanılmaktadır (Ely, 2003).

Basılı materyallerin kullanımı için herhangi bir teknolojik alt yapıya gereksinim duyulmamaktadır. İnternet Erişimine sahip olmayan ve dağınık durumda olan öğrenciye ulaşmak için daha çok basılı materyaller kullanılır. Ancak; bu asenkron ortamlar, kullanılan öğretim yöntem ve stratejilerini büyük ölçüde sınırlandırmaktadır. Aynı zamanda içerik değiştiğinde basılı materyalleri güncellemek oldukça zor ve zahmetli bir iştir (Holden ve Westfall, 2010).

2.4.2 Radyo ve Telefon

1930-1940 yılları arasında uzaktan eğitim sistemleri içerisinde kullanılmaya başlayan radyo, asenkron bir öğretim ortamı sunar. Öğrenciler eğitimcinin sadece sesini duyarak öğrenmeye çalışır. Bu eğitim modelinde daha önceden hazırlanan öğretim materyalleri öğrenciye posta ile gönderilir ve yine posta aracılığı ile öğrenci sorularını eğitimciye iletir (İşman, 2011).

Farklı yerlerde fakat aynı anda dinlemeye dayanan radyo eğitim modellerine sesli sunumun ardından yapılan telefon konferansları eklenerek öğretim ortamları geliştirilmiştir (Ely, 2003).

2.4.3 Televizyon

Günümüzde görüntü ve yayın kalitesi her geçen gün artan televizyonların uzaktan eğitimde kullanılması 50'li yıllara denk gelmektedir. Öğrencilerin eğitimcinin yüzünü görebildikleri fakat karşılıklı iletişim kuramadıkları bu uzaktan eğitim modelinde çok sayıdaki öğrenci kitlesine ulaşılabilir (İşman, 2011).

Uzaktan eğitimde kullanılan televizyon yayınları genellikle asenkron olarak kullanılır. Videokaset, VCD, DVD, kablolu ya da uydu teknolojileri ile dağıtılan önceden hazırlanmış televizyon yayınları, televizyonun uzaktan eğitimde etkileşimsiz olarak kullanımına örnek olarak verilebilir (Özgür, 2005)

Uzaktan eğitimde kullanılan etkileşimsiz televizyon yayınları öğrencilere aynı hızda eğitim sunmaktadır. Öğrencilerin yayını durdurma ya da tekrar izleme şansları yoktur. Bu yüzden televizyon yayınları, destekleyici materyaller ile birlikte birbirini tamamlar şekilde kullanılması gerekir (Bozkaya, 2006). Televizyon eğitim programları VCD, DVD gibi araçlara kayıt edilerek öğrenciye dağıtılması, öğrenciye yayını durdurup, tekrar izleme olanağı sunabilir. Etkileşimli televizyon yayınlarında ise her iki tarafta bulunan kameralar aracılığı ile eğitimcinin de öğrencileri görmesi sağlanabilir (Özgür, 2005).

2.4.4 Video Konferans

Ses ve görüntünün senkron bir şekilde aktarılarak uygulanan video konferans sistemleri, hem sesli hem de görsel geri dönüşü anında ulaştırdığı için son derece etkileşimli ortamlar oluşturur. Diğer ortamlara göre avantajlı olmasının nedeni, eğitimcinin öğrencileri görmesidir. Video konferans, eğitimcinin öğrenciyi değerlendirebilmesi için öğrencinin bir olayı ya da görevi eğitmeniye gösterebilme olanağını da sunar (Holden ve Westfall, 2010).

Video konferans sistemlerinin uzaktan eğitime kattığı avantajların yanı sıra bazı sınırlılıkları vardır. Bunlardan bir tanesi maliyettir. Video konferans sistemlerini düzenlemek büyük maliyetler gerektirmektedir. Video aktarımı bazı durumlarda aksayabilir. Video konferans sistemleri ile yapılan uzaktan eğitimlerde yer sınırlaması olmamasına rağmen zaman sınırlaması bulunmaktadır. Eğitimler belirli saatlerde gerçekleşmektedir. Ayrıca video konferans sistemine katılan öğrenci sayısı arttıkça eğitimcinin sınıf yönetimi de zorlaşmaktadır (İşman, 2011).

2.4.5 Bilgisayar ve İnternet

Uzaktan eğitimin dezavantajlarını en aza indiren bilgisayar ve internet, uzaktan eğitim modelleri için hem senkron hem de asenkron ortamlar oluşturarak, öğrencilere bireysel, kendi hızında öğrenme ortamları sunmaktadır (Koçer, 2001).

Bilgisayar tabanlı öğretim, ses ile desteklenmiş yüksek çözünürlüklü video ve grafik kullanımına izin vererek, öğrenciye geniş bir öğrenme stratejisi sunar. Bilgisayar tabanlı öğretimde öğrenciler kendi öğrenme hızlarını kontrol ederken öğrenme çıktılarını pekiştirmek için anında dönüt alabilirler (Holden ve Westfall, 2010).

Web tabanlı uzaktan öğretim modellerinde ise öğretim materyallerine internet veya intranet aracılığı ile ulaşılır. Bu model, değişen içeriğin güncellenmesi bakımından büyük kolaylık sağlar. Web tabanlı uygulamalarda asenkron ortamların yanı sıra senkron uygulamalardan da bahsetmek mümkündür. Eğitimci ve diğer öğrenciler ile senkron iletişimler kurulabilir ve bunlar daha sonra tekrar izlenmesi için arşivlenebilir (Holden ve Westfall, 2010).

3 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİM

Teknolojik gelişmelerin eğitim alanındaki yansımalarının birçoğu uzaktan öğretim tasarımlarında görülmektedir. En yeni teknolojik araç olarak radyonun veya televizyonun sayıldığı zamanlarda, uzaktan öğretimde bu araçlar kullanılmaktaydı. Bilgiye erişimin ve bilgi paylaşımının çok kolay olduğu günümüz teknolojisinde artık kablosuz sistemler üzerinde çalışan web kaynaklarından bahsedilmektedir (Ünlü, 2007). Uzaktan öğretim tasarımları da bu gelişmelerden etkilenmektedir. Web tabanlı uzaktan öğretim modelleri, teknolojik gelişmeler paralelinde her geçen gün etkinliğini arttırmaktadır.

Web, bir diğer deyişle Word Wide Web, internette yer alan çoklumentine dayalı tüm HTML dokümanlarına verilen genel bir addır (Yalın, 2008). Eğitimcilere, çeşitli ortamlardan, değişik formatlarda alınan materyalleri bütünleştirerek, etkili ve verimli dersler hazırlama olanağı sunduğu (Çetiner ve diğerleri, 1999) için web dayalı uzaktan eğitim modelleri, internet tabanlı uzaktan eğitim modelleri içerisinde en çok kullanılan modeldir (Al ve Madran, 2004).

3.1 İNTERNET TEMELLİ EĞİTİM

İnternet temelli eğitim, asıl ortam olarak internetin kullanıldığı, ancak; gerektiğinde basılı materyaller, ses kasetleri, videokasetler ya da CD'ler, ağ temelli seminerler ve yüz yüze etkileşimler gibi yardımcı ortamlarla desteklenen bilgi ve deneyimin planlandığı, hazırlandığı, üretildiği, sunulduğu ve değerlendirildiği bir uzaktan eğitim sistemidir (Yalın, 2008). Bir başka tanıma göre internet tabanlı eğitim, öğrenen ve eğitimcinin zaman ve mekân olarak birbirinden farklı ortamlarda bulunduğu, altyapı olarak internet tabanlı ortamların kullanıldığı gerçek zamanlı istendik davranışlar geliştirme sürecidir (Uşun, 2006).

İnternet tabanlı uzaktan eğitimi, internet alt yapısını kullanan tüm eğitim modellerini kapsayan genel bir yaklaşım olarak tanımlayan Al ve Madran'a (2004) göre, internet

ağını kullanan telekonferans görüşmeleri, geleneksel postanın yerini alan elektronik postalar, basılı kaynaklara alternatif oluşturan elektronik kitap ve süreli yayınlar internet tabanlı uzaktan eğitimin birer parçası olarak kullanılmış modellerdir.

3.2 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMİN TANIMI

En genel tanımıyla web tabanlı uzaktan eğitim, internet, intranet veya extranet üzerinden bir web tarayıcısıyla eğitimsel içeriğin sunumu olarak tanımlanmaktadır (Yalın, 2008; URL 2010b). Yeniad'a (2006) göre eğitimi planlayanlar, yönetenler ve uygulayanlar ile öğrenciler arasındaki iletişim ve etkileşimin web ortamı aracılığıyla sağlandığı uzaktan eğitim modelidir.

İnternet tabanlı uzaktan eğitim kapsamında kullanılan farklı tekniklerin hemen hemen hepsinden yararlanılan web tabanlı uzaktan eğitim modelinde, içeriğe erişmek için HTML sayfa yapıları düzenlenmekte, iletişimin sağlanması ve sağlıklı olarak yürütülmesi için elektronik posta listelerinden faydalanılmakta, etkileşimin artırılabilmesi için tartışma listeleri ve sohbet programları kullanılmaktadır (Al ve Madran, 2004).

Karabatak ve Varol'a (2002) göre, web tabanlı eğitimi, birçok alanda eksikliği giderecek ve gereksinimlere cevap verebilecek bir eğitim modeli olarak nitelendirilmektedir. Dinamik bir yapıya sahip olan web tabanlı uzaktan eğitim modeli ile öğrenciler yer ve zamandan bağımsız olarak derslere katılabilmektedirler. Ders içeriğinin uygun şartlar ve teknikler ile hazırlanması durumunda web tabanlı eğitim daha zevkli ve kalıcı öğrenme ortamları sunmaktadır. Web ortamında sunulan ders içeriklerine sürekli ulaşılabilmekte ve güncel tutulabilmektedir (Karabak ve Varol, 2002).

Web tabanlı uzaktan eğitimde dikkat edilmesi gereken bazı önemli noktalar vardır. Bu noktalar şu şekilde sıralanabilir (Türkoğlu, 2001):

1. Öğrenim materyalinin kalitesi
2. Materyallerin kullanılabilirliği
3. Öğrencilerin eğiticiler tarafından desteklenmesi

4. Sistemin yönetilmesi
5. Erişim kolaylığı
6. Görüntüleme ve geri besleme mekanizmaları

Web tabanlı uzaktan eğitimin tasarlanma, geliştirme, uygulama süreci oldukça uzun ve zahmetli bir iştir. Bu süreçte göz önünde bulundurulması gereken bazı hususlar şu şekilde sıralanabilir (Karabatak ve Varol, 2002):

1. *Amaç ve Hedeflerin Belirlenmesi:* Web tabanlı uzaktan eğitimin kimlere yönelik olduğu ve bu eğitim ile bireylere ne verilmek istendiği açıkça belirlenmelidir.
2. *Araştırma:* Bu güne kadar yapılmış çalışmalar gözden geçirilmelidir.
3. *İşbirliği:* Web tabanlı uzaktan eğitimi geliştirme ve uygulama sürecinde gerekli akademik birimler ile temasa geçilmelidir. Süreç içerisinde web tasarımcısının yanı sıra konu alan uzmanları da görev almalıdır.
4. *Materyallerin ve Derslerin Hazırlanması:* Gerekli tüm yardımcı materyaller (metin, ses, görüntü vb.) hazırlanmalı, dersler konulara ve haftalara bölünerek ders planı ve içerik oluşturulmalı.
5. *HTML Sayfasının Hazırlanması:* Hazırlanan sayfa öğrenciye en uygun şekilde sunulmalı. Hazırlanan ders, içerik ve materyaller ile tutarlı olmalı. Dersler güncel, akıcı olmalı ve yeterince işlenmeli.
6. *Öğrenci Kaynaklarının Eklenmesi:* Sayfalara sohbet programları, elektronik posta, forum gibi eğitici ve öğrenciler arasında iletişim kurabilecekleri eklentiler yapılmalıdır.
7. *Yazılım ve Veri Tabanı Desteği:* Site, öğrencilerin kişisel bilgilerinin, notlarının tutulduğu ve gerekli zamanlarda öğrencilerin bilgilerini kayıt edebileceği veri tabanı ile desteklenmeli.
8. *Erişim Kontrolü:* Öğrencilerin bağlantı zamanlarını ve site üzerinde yaptıkları eylemleri tutan loglar bulunmalı.
9. *Deneme:* Site yayınlamadan önce test edilmeli.
10. *Sitenin Güncel ve Kullanılabilir Tutulması:* İçerik devamlı gözden geçirilmeli ve güncel tutulmalı.

3.3 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİM MODELLERİ

Web tabanlı uzaktan eğitimin senkron ve asenkron olmak üzere iki uygulama modeli bulunmaktadır.

Senkron Web Tabanlı Uzaktan Eğitim: Mikrofon, web kamerası gibi çeşitli donanımsal aygıtların ve sohbet programlarının eğitim sürecine dâhil ederek senkron web tabanlı uzaktan öğretim modelleri uygulanabilir (Yeniad, 2006). Senkron web tabanlı uzaktan eğitim modelleri, ses, video, dosya paylaşımına, web üzerinden konferansa, sunumlar yapmaya olanak sağlamaktadır (Holden ve Westfall, 2010).

Asenkron Web Tabanlı Uzaktan Eğitim: Web sayfası, elektronik portal, forum sayfaları kullanılarak, eğitimci ve öğrenciler arasındaki etkileşim asenkron olarak gerçekleştirilir (Yeniad, 2006). Asenkron web tabanlı uzaktan eğitim modeli, öğrenciye, mekân bağımsızlığının yanı sıra zaman bağımsızlığını da sunduğu için bu model ile sayı bakımından çok daha fazla öğrenciye ulaşılabilir. Bu modelin bir diğer özelliği de öğrenci merkezli oluşudur. Eğitiminin rolü öğretmek değil, yönlendirmektir (Onay ve Yalabık, 1998).

3.4 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMİN AVANTAJLARI

Web tabanlı uzaktan eğitimin geleneksel uzaktan eğitime göre sayılabilecek avantajları şu şekildedir (Karabatak ve Varol, 2002; Erkunt, 2002; Özdiil ve Çelik, 2000; URL, 2010c):

1. Eğitimin verildiği merkezden tüm dünyaya bilgi gönderilebilir.
2. Zaman ve mekândan bağımsız öğrenme fırsatıyla birlikte sınırsız ve süresiz öğrenme ortamı sunar.
3. Öğrencilerin bireysel öğrenme yeteneği gelişir.
4. Hızlı ya da yavaş öğrenme gereksinimlerine cevap verebilir.
5. Öğrencinin kendi gereksinimine uygun dersi istediği sırada ve yoğunlukta çalışabilir.
6. Bireysel gereksinimlere uygun öğrenme ortamı sunar.

7. Çoklu ortam olanakları ile birden fazla duyuya hitap ederek, öğrenme ortamını zenginleştirir. Web ortamında metin tipinde sunumun yanı sıra animasyon, ses, video gibi unsurların kullanımı daha etkili olmaktadır.
8. Gruplar arasında çok yönlü (Öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci) etkileşimler sağlanabilir.
9. Derse yardımcı kaynak olarak, internet ortamındaki çok sayıda ve çeşitli kaynaklar sunulabilir.
10. Basım, kırtasiye gibi giderler en az seviyeye iner.
11. Eğitim içeriğindeki bilgiler kolay güncellenebilir. Dolayısıyla öğrenciye güncel bilgi daha hızlı sunulur.
12. Kültürel ve toplumsal seviye farklarının en aza inmesinden dolayı eğitimde eşitlik sağlanır.
13. Farklı mekânlarda bulunan ve farklı imkânlara sahip öğrencilerin grup çalışması yapmalarına olanak sağlar.
14. Eğitim sistemine kontrol edilebilir bir veri tabanı dâhil edilebilir.
15. Öğrencilerin internet ve bilgisayar kullanım becerilerinin gelişimine katkı sağlar.

3.5 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMİN SINIRLILIKLARI

Web tabanlı uzaktan eğitimin avantajlarının yanı sıra kullanımında karşılaşılan bazı sınırlılıkları da vardır. Bu sınırlılıklar şu şekilde sıralanabilir (Özgül ve Çelik, 2000; Karabatak ve Varol, 2002) :

1. Öğrencilerin başarıları, bilgisayar ve İnternet kullanım becerilerine bağlıdır.
2. Teknik bilgiye sahip olmayan eğitimcilerin teknik desteğe ihtiyacı vardır.
3. Web tabanlı uzaktan eğitim beceri ve tutuma yönelik davranışlarda etkili değildir.
4. Eğitim materyallerinin hazırlanması konusunda eğitimciler, pedagojik açıdan yetersiz kalmaktadır.
5. Bireysel çalışma becerisi olmayan öğrencilerin başarısız olması söz konusudur.
6. Öğrenciler bazen amaçtan ayrılarak teknoloji üzerine yoğunlaşmaktadır.
7. Öğrencilere sosyal ortam sağlama olanağı olmadığı için özellikle çocuk ve ergenlerde yalnızlık, sosyal uyumsuzluk oluşabilir.

8. Küçük yaştaki öğrencilerin canlı ve cansız varlıkların arasındaki farkı ayırt etmesini zorlaştırabilir ve duygusal alanda körleşmesine neden olabilir.
9. Eğitim, teknolojik altyapıya bağlıdır.
10. Web tabanlı uzaktan eğitim sisteminde kullanılan teknolojik altyapısının maliyetleri yüksektir.
11. Teknolojinin hızla değişiminden dolayı web tabanlı uzaktan eğitim sistemlerinde kullanılan teknolojik altyapının güncellenmesi konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır.

3.6 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİMDE ÖĞRETİM TASARIMI

Öğretim süreçlerinin başarıya ulaşmasının ardında iyi bir öğretim tasarım süreci vardır. Bir öğretimin sonunda hedeflenen çıktıların elde edilebilmesi, o öğretim iyi bir tasarıma sahip olmasına bağlıdır. Geleneksel öğretimlerde olduğu gibi web tabanlı uzaktan öğretim modellerinde de öğretim tasarımı, öğretimin etkinliği açısından oldukça büyük önem taşımaktadır.

Tasarımı, yeni bir ortam için bilgileri planlama, organize etme ve etkili olarak uygulanma faaliyetleri olarak tanımlayan İşman ve Eskicumalı (2003), öğretim tasarımı, bu faaliyetlerin eğitim içerisinde kullanılması olarak açıklamıştır.

Öğretim tasarımı, öğretim problemlerinin, öğrenme koşullarının sistematik analizi ile çözümlenmesi sürecidir (Seels ve Glasgov, 1998; Akt. Özen ve Kahraman, 2001). Bir süreç ve disiplin olarak tanımlanan öğretim tasarımı, farklı öğretim sistemi ve öğretim ortamlarında problemlerin kaliteli çözümüdür. Öğretim tasarımı, öğretimin amaçlarına ulaşmak için medyanın, tekniklerin, stratejilerin özel hedeflerin tanımlanması sürecidir. Öğretim tasarımının teorik dayanağı, psikoloji, eğitim, sistematik yaklaşım, iletişim, teknoloji ve bilgisayar bilimleri gibi bilim alanlarıdır (Özen ve Kahraman, 2001).

Öğrenme-öğretme faaliyetlerinin kalitesinin artırılması amacıyla Rosenberg genel öğretim tasarımı geliştirmiştir (İşman ve Eskicumalı, 2003). Öğretim teknolojileri alanında çalışan pek çok kişi analiz, tasarım, geliştirme, uygulama, değerlendirme basamaklarından oluşan temel öğretim tasarımı modelinden yararlanmaktadır. Ancak;

bazı yaklaşımlar analiz ve tasarım basamaklarını birleştirmiştir (Özen ve Kahraman, 2001).

3.6.1 Analiz Aşaması

Öğretim tasarımında analiz aşaması, karar verme, verilerin toplanması, hedeflerin belirlenmesi, hedef kitlenin incelenmesi gibi adımlardan oluşur. Bir plan dâhilinde gereksinimler değerlendirilir ve belirlenir. Veriler toplanarak problem analizi yapılır. Hedefler açıkça ortaya konur. Yaş, kültürel geçmiş, eski deneyim, ilgi ve eğitimleri göz önünde bulundurularak, hedef kitle incelenir (Özen ve Kahraman, 2001). Bu basamakta genel olarak hedef davranışlar, öğrencinin özellikleri, çevre şartları ve var olan fırsatlar belirlenir (İşman ve Eskicumalı, 2003).

Öğretim tasarımının analiz sürecinde öğrenenlerin yetenekleri, ihtiyaçları ve ilgilerinin belirlenmesi; planlama sürecinde konuların, seviyelerin, kazanımların belirlenmesini, konuların derinliğinin ortaya çıkmasını ve çeşitli öğrenme etkinliklerinin saptanmasını doğrudan etkilemektedir (Yalın, 2008).

3.6.2 Geliştirme Aşaması

Geliştirme basamağında, eğitim öğretim için tasarlanan faaliyetler, daha önceden belirlenen hedeflere uygun hale gelinceye kadar geliştirme çalışmaları yapılır (İşman ve Eskicumalı, 2003). Bu basamakta, öğretim materyalleri ve eğitimciye yol gösterecek materyaller hazırlanır.

Geliştirme basamağı, içerik taslağının hazırlanması, var olan malzemenin gözden geçirilmesi, içeriğin düzenlenmesi, geliştirilmesi, materyal ve metodun seçilmesi gibi adımları içermektedir. İlk olarak hedefler doğrultusunda içerik taslağı hazırlanır. Var olan materyaller gözden geçirildikten sonra materyal tasarım ilkeleri göz önünde bulundurularak içerik düzenlenir ve geliştirilir. Son olarak öğrencilere iletiminde kullanılacak metot seçilir (Özen ve Kahraman, 2001).

3.6.3 Uygulama Aşaması

Uygulama aşaması, ilk örneklerin hedeflenen kitle ile birlikte test edilmesini, üretimin gerçekleşmesini ve ürün kullanımı ile ilgili olarak öğrenci ve öğretim elemanlarının

yetiştirilmesini içerir (Yalın, 2008). Öğrenme öğretme faaliyetleri hedeflere ve seçilen metotlara uygun olarak öğrenme ortamlarında uygulanır (İşman ve Eskicumalı, 2003).

3.6.4 Değerlendirme Aşaması

Değerlendirme basamağında yapılan bütün öğretim tasarımı faaliyetleri, belirlenen hedefleri gerçekleştirebilme bakımından yorumlanır (İşman ve Eskicumalı, 2003). Değerlendirmenin amacı sadece öğrencilerin neler öğrendiklerini ortaya koymak değildir; eğitimsel olayların geliştirilmesi için öğretmen ve teknolojinin değerlendirilmesini de içerir (Özen ve Kahraman, 2001).

Öğretim sisteminin değerlendirilmesi iki amaca hizmet eder. Birincisi biçim değerlendirmesidir. Biçim değerlendirmesi, geliştirilen öğretim, plan ve materyallerinin, varsa aksayan ya da iyileştirilebilir yönlerini tespit ederek gerekli düzeltmelerin yapılmasına imkân sağlamak amacıyla yapılır. İkincisi ürün değerlendirmesidir. Ürün değerlendirmesi ise tasarım sürecinin en sonunda yapılır. Sonuç ürünün başlangıçta belirlenen eğitim probleminin çözümüne ve eğitim amacına istenilen düzeyde hizmet edip etmediği değerlendirilerek, devam ettirilmesine ya da kesilmesine karar verilir (Yalın, 2008).

3.6.5 Düzeltme Aşaması

Öğretim sisteminin değerlendirme aşamasında tespit edilen aksaklıklar düzeltme aşamasında giderilir. Çok dikkatli bir şekilde düzenlenen uzaktan eğitim dersinin bile iyileştirilmesi ve üzerinde düzeltmelerin yapılması gerekebileceğini söyleyen Özen ve Kahraman (2001), dikkatlice yeniden düzenlenen bir dersin, ilk kullanımında kusursuz olarak düşünülen bir dersten daha güvenli olduğunu vurgulamıştır.

Yapılan düzeltmelerin bir grup öğrenci, alan uzmanları ve diğer öğretmenler üzerinde test edilmesi gerekir. Bu sürecin sonuçları, uzaktaki her sınıfın özelliklerinin değişken olduğu bilgisi göz önüne alınarak yorumlanmalıdır. Bir öğrenci grubu üzerinde kabul gören bir düzeltme başka bir gruba uygun gelmeyebilir (Özen ve Kahraman, 2001).

3.7 WEB TABANLI UZAKTAN EĞİTİM MATERYALLERİNDE GÖZETİLEN TASARIM İLKELERİ

Öğretim materyali, bilginin öğrenene ulaştırılabileceği farklı yollar ve ortamlar olarak tanımlanır (Heinich ve diğerleri, 1993; Akt. İnan, 2006). Öğretim ortamlarında kullanılan materyaller, eğitimiye yardım amaçlı kullanılmasının yanı sıra bazı öğretim ortamlarında eğitimci rolü üstlenmektedir (İnan, 2006).

Öğretim ortamlarında kullanılan materyallerin öğrenmeyi sağlamada etkili olması için materyallerin hazırlanmasında, öğelerin seçiminde ve kullanılmasında bazı ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler göz ardı edilerek tasarlanan ve geliştirilen materyallerin öğretim ortamındaki etkililiğinden söz edemeyiz.

Her türlü öğretim materyali hazırlanırken göz önünde bulundurulması gereken ilkeler şu şekilde sıralanabilir (Uşun, 2006; Özen ve Kahraman, 2001) :

- Öğretim materyali basit, sade ve anlaşılabilir olmalıdır.
- Öğretim materyali öğretim hedeflerine uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Öğretim materyali dersin bütün konusunu değil, önemli ve özet bilgileri içermelidir.
- Öğretim materyalinde kullanılacak görsel özellikler materyalin önemli noktalarını vurgulamak amacıyla kullanılmalı. Aşırı kullanımından kaçınılmalıdır.
- Öğretim materyallerinde kullanılan yazılı metinler ve görsel – işitsel öğeler öğrencilerin pedagojik özelliklerine uygun olmalı ve öğrencinin gerçek hayatları ile tutarlı olmalıdır.
- Öğretim materyali öğrenciye alıştırmaya ve uygulama imkânı sağlamalıdır.
- Öğretim materyalleri mümkün olduğunca gerçek hayatı yansıtmalıdır.
- Öğretim materyalleri her öğrencinin erişimine ve kullanımına açık olmalıdır.
- Materyaller sadece öğretmenin rahatça kullanabileceği türden değil, öğrencilerin de kullanabileceği kadar basit olmalıdır.
- Zaman içinde tekrar kullanılacak materyaller dayanıklı hazırlanmalıdır.
- Hazırlanan materyaller gerektiğinde kolaylıkla geliştirilebilir ve güncellenebilir olmalıdır.

Bilgisayar ve internet ortamlarında kullanılacak olan öğretim materyallerinde anlaşılabilir içerik ve öğrenciyi güdüleyici unsurların bulunması oldukça önemlidir. Kullanılan animasyonlar, grafikler, eğitici oyunlar, ekran tasarımı, kullanılan renkler, yazı stilleri öğrenmeye teşvik eden unsurlardır (Bülbül,1999).

Skinner'in geliştirdiği programlı öğrenme materyallerinde kullanılan bazı ilkeler vardır; küçük adımlar ilkesi, etkin katılım ilkesi, bireysel hız ilkesi, anında dönüt ilkesi ve başarı ilkesi. Küçük adımlar ilkesine göre öğretilecek konu küçük birimlere, modüllere bölünerek materyallere aktarılır. Sunulan bilgi basitten karmaşığa, somuttan soyutta, kolaydan zora olacak şekilde sıralanır. Etkin katılım ilkesi, öğrenme işinin bizzat öğrenci tarafından gerçekleştirilmesidir. Öğrenenlerin etkin katılımı sağlamak amacıyla öğrencilere sorular sorulur ve cevap vermesi beklenir. Bireysel hız ilkesi ise öğrencinin kendi yeteneği ve ilgisine göre öğrenme hızını ayarlayabilmesine dayanır. Öğrenci öğretim programı boyunca kendi hızında ilerlemesi sağlanarak, öğrenme birimini tam olarak öğrenmesine fırsat sunulur. Öğrenci, verdiği cevabın doğruluğu ya da yanlışlığı hakkında anında bilgi alabilmelidir. Başarı ilkesi ise ünitelerin öğrencilerin sorulara doğru cevaplar vererek, öğrenme istek ve arzusunu kırmayacak şekilde düzenlenmesidir (Senemoğlu, 2005; Karalar ve Sarı, 2007).

3.7.1 Arayüz Tasarımı

Çoklu ortam programlarının en önemli parçalarından biri materyal ve kullanıcı arasında etkileşimin başladığı ve kullanıcının ihtiyaç duyduğu bilgilere ulaşabildiği arayüzdür (Kılıç Çakmak, 2007). Arayüz tasarımı, Web tabanlı uzaktan eğitim modellerinde doğru bilginin okunması, algılanması, yorumlanması ve kullanımının kolaylığı bakımından büyük önem taşır (İpek, 2003). Web tabanlı derslerde öğrenci olmak, yüz yüze eğitimdekinden çok farklı olduğunu vurgulayan Yalın'a (2008) göre etkileşimi, yardımcı olmayan arayüz tasarımları ile yapmaya çalışmak, öğrenciler ve öğretmenler açısından olumsuz etkilere sebep olabilmektedir.

Web tabanlı uzaktan eğitim modellerinde arayüz tasarımı yeterli düzeyde öğretici olmalı, metin ve paragraflar yeterince yer almalıdır. Grafik ve şekillerin kullanılmasında, kullanımı kolay ve anlaşılır şekillere yer verilmelidir. Arayüz

tasarımında, öğretimsel, teknolojik ve psikolojik nitelikler esas alınarak, açıklık, sadelik ve yaratıcılık ön planda tutulmalıdır (İpek, 2003).

Jakob Nielsen (1994), başarılı bir bilgisayar – insan etkileşimi için 10 tane arayüz tasarım kuralı geliştirmiştir. Bu kurallar şu şekildedir (Jakob Nielsen, 1994; Akt. Yüksel, 2007):

1. Estetik ve Minimum Tasarım: İlgisiz ya da çok nadir ihtiyaç duyulan bilgiye yer verilmemeli.
2. Sistem ile Gerçek Dünyanın Eşleşmesi: Sistem, sisteme yönelik terimler yerine, kullanıcının yatkın olduğu kelimeler, ifadeler ve kavramlar içermelidir.
3. Geri çağrım Yerine, Tanıma İşlemine Öncelik Verme: Nesneler, faaliyetler ve seçenekler görselleştirerek kullanıcının hafıza yüklenmesini en aza indirilmelidir. Kullanıcı sürekli birçok bilgiyi hatırlamak zorunda kalmamalıdır. Sistem kullanımına ilişkin talimatlar gerekli olduğunda ulaşılabilir olmalıdır.
4. Tutarlılık ve Standartlar: Kullanılan kelimeler veya işlev düğmeleri sistemin her yerinde ve her zaman aynı anlama gelmelidir.
5. Sistem Durumunun Görünürlüğü: Sistem, kullanıcılara kabul edilebilir bir süre içerisinde geri bildirim vermelidir. Kullanıcı sistemde ne olup bittiği hakkında bilgilendirilmelidir.
6. Kullanıcı Kontrolü ve Özgürlüğü: Kullanıcılar sık sık sistem fonksiyonlarını hatalı olarak kullanabilirler. Kullanıcı bu istenmeyen durum daha fazla ilerlemeden hızla ayrılabilmelidir.
7. Kullanımda Esneklik ve Etkinlik: Kullanıcı ile etkileşimin hızlanması için gerekli düzenlemeler değerlendirilmelidir.
8. Hataları Belirlemek ve Hata Mesajları: Problem tam olarak belirlenmeli ve çözüm önerilmelidir. Sistem tarafından verilen hata mesajları anlaşılır ve sade olmalıdır.
9. Hata Önleme: Kullanıcının hatalı eylemleri önlenmelidir. Kullanıcının faaliyette bulunmasından önce bir doğrulama seçeneği bulunmalıdır.
10. Yardım ve Dokümantasyon: Sistemin dokümantasyon olmadan kullanılması tercih edilmektedir. Fakat bazen sistemin kullanılması konusunda yardım ve dokümantasyona ihtiyaç duyulabilir.

3.7.1.1 Arayüz Tasarımında Sayfa Düzeni

Sayfa içerisindeki elemanların yerleştirirken sayfa düzeni ilkelerini dikkate almak gerekir. Bu ilkeler, bütünlük, yakınlık, denge, tutarlılık, sayfa uzunluğu, üst ve alt bilgilerdir. Sayfa düzeni ilkeleri şu şekilde açıklanır (Yalın, 2008):

- **Bütünlük:** Sayfadaki elemanlar arasındaki ilişkiler bir bütünlük oluşturacak şekilde yerleştirilmelidir. Metinlerde kullanılan başlıklar, görsellerde kullanılan çizgi, renk, çerçeveleme gibi araçlar bütünlüğü sağlamalıdır.
- **Yakınlık:** Sayfada birbirine yakın elemanlar birbiriyle ilişkili, uzak öğeler birbiri ile ilişkisiz olarak algılanır. Bu nedenle birbiri ile ilişkili olan nesneler birbirine yakın konumlandırılmalıdır.
- **Denge:** Sayfadaki öğeler ve sayfadaki boş alanlar yatayda ve dikeyde dengeli bir şekilde yerleştirilmelidir.
- **Tutarlılık:** Kullanıcının sayfalara kolay uyum sağlaması açısından, sayfada kullanılan yazı tipi, boyutu, menülerin konumu, düğmelerin rengi, sırası her sayfada tutarlılık göstermelidir.
- **Sayfa Uzunluğu:** Çok uzun sayfalarda kaydırma çubuğu kullanılır. Bu durumda kullanıcılar, sayfa içerisindeki birçok bilgiyi hatırlamak zorunda kalacakları için motivasyonlarını ve dikkatlerini kaybedebilirler.
- **Üst ve Alt Bilgileri:** Sayfalarda tüm sayfalar ile tutarlı olacak şekilde sitenin kimliğini ne işe yaradığını, bölümlerini veya bu bölümlerde olunan yeri gösteren bir menünün kullanılmasında yarar vardır.

3.7.1.2 Arayüz Tasarımında Renk Kullanımı

Renkler doğru ve bilinçli kullanıldığında performansı ve verimliliği artırıcı özellikte olurlar. Bilinçsiz kullanıldıklarında ise yorulma, stres artışı gibi durumlar yaratabilir, görsel algılamayı düşürebilir, görme gücüne zarar verebilir, çalışanların hata oranını arttırabilir; yönelme ve güvenilirliği olumsuz yönde etkileyebilir (Duran Sağocak, 2005).

Renkler, dikkati belirli bir bölgeye ya da parçaya çekmek, metinlerde berraklığı arttırarak okunabilirliği arttırmak, maddeleri, yerleri v.b. kodlamak, bazı nesneleri etiketlemek, farklılaştırmak ve ruh halini yansıtmak için kullanılmaktadır (Bender,

1998; Akt. Karataş, 2003). Renk kullanımında bir strateji oluşturulmalı ve rengin stratejideki yeri belirlenmelidir. Renkler kullanılırken, sayfadaki öğeler ile alanlar arası farklılıklar vurgulamak için gözü yormayan uygun renkler kullanılmasına dikkat edilmelidir. Arka plan ve figür zıt renklerde olmalıdır. Sayfada çok fazla renk kullanılması kullanıcının algılamasını zorlaştırabilir (Bülbül, 1999; Yalın, 2008).

Renk kullanım ilkeleri şu şekilde sıralanabilir (Karataş, 2003):

1. Parlak ve güçlü renkler çok kullanılarak öğrenenleri renklere boğmamak gerekir. Parlak ve güçlü renkler çok kullanıldığı takdirde, öğrencinin ilgisi içerikten çok renklere kayar. Bu renkler daha çok belirli bir bölgeye dikkat çekmek için kullanılır.
2. Açık ve parlak renkler, kendilerine en yakın koyu bir renk ile karıştırıldığında zıtlık sağlar. Bu zıtlık, belirli bir bölgeye veya nesneye dikkati çekmekte yardımcı olur.
3. Artalan, geniş alan ya da temel renkler dingin, yumuşak, donuk, sessiz, sönük, doğal renkler olmalıdır. Bu durumda daha küçük parlak alanlar göze çarpması sağlanabilir.
4. Geniş alanlarda farklı renkler kullanılmamalıdır.

3.7.1.3 Arayüz Tasarımında Çoklu Ortamların Kullanımı

Arayüz tasarımında çoklu ortamların kullanımı, metin, ses, animasyon, video gibi bileşenlerin estetik olarak yerleştirilmesi ya da tamamının aynı ortamda bulunması anlamına gelmemektedir. Burada dikkate alınması gereken nokta, kullanılan çoklu ortamların başarısını ve etkililiğini olumsuz yönde etkileyen bilişsel olarak aşırı yüklenmedir. Arayüz tasarımlarında, aşırı yüklenmelere bağlı olarak kullanıcıların nerede olduklarını, nereden geldiklerini ve nereye gideceklerini bilemeyip, kaybolmaları söz konusudur (Kılıç Çakmak, 2007). Öğrenme öğretme ortamlarını etkili olabilmesi için çoklu ortam bileşenlerinin gelişi güzel düzenlenmemesi, ses ve görsel öğeler için uygun öğretim tasarım ilkeleri, bu ortamların geliştirilmesine yönelik araştırmalar ve çoklu ortam arayüz tasarımına ilişkin ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Rogers, 2001; Akt. Kılıç Çakmak, 2007).

Metin Kullanımı: Tüm eğitim materyallerinde öğrenenlerin okumada ve anlamada kolaylık sağlayabilmesi için ifadeler yazım kurallarına uygun yazılmalıdır. Farklı anlamlar ağrıştırmayan basit anlamlı cmler kullanılmalıdır. Kişileri gereksiz düşünmeye zorlayıcı teknik kelimelere ve çok gereksiz kısaltmalara yer verilmemelidir. Web tabanlı uzaktan eğitim materyallerinde kullanılan metinlerde öğrenenin dikkatini dağıtmayacak şekilde kısa ve sade cmler kullanılmalıdır (Bülbül, 1999). Bir satırda 10 - 12 kelime ve metnin uzunluğuna bağlı olarak 1,5 – 2 satır aralığı kullanılabilir (Peterson, 1998). Metinler açık renk bir arka plan üzerine koyu renkler ile yazılmalıdır (Oliver ve Herrington, 1995). Metin içerisinde okunmayı zorlaştırdığı için çok süslü ve gösterişli yazı tiplerinin kullanımından kaçınılmalıdır (Yalın, 2008).

Web tabanlı uzaktan eğitim materyallerinde belirli bir metni vurgulamak isteniyorsa yazı içerisinde altı çizili, kalın, italik veya animasyon kullanılabilir. Bunlar öğrenenin dikkatini istenen yere çekecektir. Fakat bu özelliklerin fazla kullanılmamasına da dikkat edilmelidir. Eğer bu özellikler aşırı kullanılırsa önemini kaybeder, öğrenenin dikkati dağılır. Aynı sayfada birden fazla dikkat çekici öğenin kullanımı, metni dağınık ve şaşırtıcı yapar (Yalın, 2008).

Web tabanlı uzaktan eğitim materyallerinde kullanılan metinlerin öğrenenin hızlı ve kolay kavranması için başlık ve alt başlık kullanılması önemlidir. Başlıklar ğreneni yönlendirir ve metin içerisinde kaybolmasını önler. Başlıklar  satırı geçmeyecek şekilde kullanılmalıdır. Başlıkları vurgulayabilmek için dikkat çekici özelliklerin (kalın, altı çizili, italik vb.) kullanılmasında fayda vardır (Bülbül, 1999; Yalın, 2008).

Görsel ğelerin Kullanımı: Web tabanlı uzaktan eğitim materyallerinde öğretimin kalıcılığını ve etkililiğini arttırmak için resim, grafik, video, animasyon, simülasyon gibi görsel öğelere yer verilmektedir. Görsel öğeler bireylerin öğrenme süreçlerinde ve kültürlenme etkinliklerinde, yeni kazanımların ve yaratıcılıkların oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (İpek, 2003).

Web tabanlı uzaktan eğitim materyallerinde kullanılan görsel öğeler, aşırıya kaçmadan ğretimi destekler nitelikte kullanılmalıdır. Sadece materyali zenginleştirmek ve renklendirmek amacıyla kullanılan görsel öğeler ğretim ortamına yarardan çok zararı

olabilir. Öğretimsel bir amaç taşımayan görsel öğelerin aşırı kullanımı, öğrencilerin görsel öğelere olan ilgisini azaltacak ya da öğrenci amaçsız görsel öğelerde bilgi bulmak için kendini zorlayacaktır (Yalın, 2008).

Bir metnin gerektirdiği görsel öge, aynı ekran üzerinde yer alması konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Kullanılan görsel öğeler eğer aynı anda birçok bilgi içeriyorsa, mümkünse ayırarak kullanılmalıdır. Resim, ses, metin ile anlatımı mümkün olmayan konuların anlatımında animasyon veya simülasyon kullanılabilir (Bülbül, 1999).

Web tabanlı uzaktan eğitim materyallerinde animasyon kullanımı, bilginin öğrenci tarafından alınmasını kolaylaştırır ve hafızada kalmasına yardımcı olur. Öğrenmeleri pekiştiren animasyonlar, öğretim ortamının çekiciliğini ve öğrenci motivasyonunu artırır (Rieber ve Kini, 1991, Akt. Çalışkan, 2002).

Ses ve Müzik Kullanımı: Ses ve müzik kullanımı öğrenciyi motive etmek bakımından oldukça önemlidir. Ekrandaki metnin ses ile desteklenmesi, kullanıcı açısından güçlü bir öğrenme ortamı anlamına gelmektedir. Öğrenme ortamında öğrencinin sesi duyması, sesi tekrar dinleyebilmesi, sesin kontrolünü kendisinin sağlayabiliyor olması kullanıcı açısından önemli bir avantajdır (Yalın, 2008).

Web tabanlı uzaktan eğitim materyallerinde görüntü ve ses kullanılırken bu dosyaların büyüklüklerine dikkat edilmelidir. Dosyalar mümkün olduğu kadar küçük boyutlara getirilmeli ve bütün platformlara uyum sağlayabilecek formatta sunulmalıdır. Bu dosyaların hangi platformlarda çalışabileceği hakkında da bilgi verilmelidir (Özen ve Kahraman, 2001).

4 ERGENLİK DÖNEMİ

Çağdaş ergenlik psikolojisinin temelinde yer alan G. Stanley Hall ergenlik dönemini, ilköğretimden uygarlığa geçiş dönemi olarak betimlemiştir. Ergenlik dönemindeki bireyin tepki ve davranışları ile insani değerlerin çatışmasından dolayı Hall, bu dönemi “Fırtına ve stres” dönemi olarak adlandırmıştır (Judith, 1978; Akt. Kulaksızoğlu, 2008) .

Gander ve Gardiner (2004), Hall’un bu görüşünün yeni araştırmalar ile desteklenmediğini belirterek, ergenlik dönemini bedensel, toplumsal ve bilişsel olgunlaşma evresi olarak tanımlamıştır. Latince büyüme, olgunlaşmak, anlamında kullanılan ‘Adolescere’ fiilinin kökünden gelen ‘ergen’ sözcüğü bir süreci ifade etmektedir (Yavuzer, 1993).

Yavuzer’e (1993) göre, ergenlik dönemi biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir. Bu tanıma uygun olarak Kulaksızoğlu (2008), ergenlik dönemini, bedence büyümenin, hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel, zihinsel değişim ve gelişmelerin olduğu, buluşla (erlilik, ergenliğin başları) başlayan, bedence büyümenin sona ermesi ile sonlandığı düşünülen özel bir evre olarak tanımlamıştır.

Ergenlik döneminin kesin bir yaş aralığı olmamasıyla birlikte bu yaş aralığı kişiye, ülkeye, kültüre göre farklılıklar da göstermektedir. UNESCO, ergenlik dönemi yaş aralığını 12 – 25 yaş olarak kabul etmiştir (Yavuzer ve diğerleri, 2010).

Ergenlik dönemini şu şekilde sınıflandırabiliriz (Yörükoğlu, 1998; Senemoğlu, 2005, Kulaksızoğlu, 2008) :

1. Ön ergenlik (Buluş, ergenliğin başları, ilk gençlik)	11 –14 yaş
2. Ergenlik (Ergenliğin ortaları, asıl gençlik)	15 – 18 yaş
3. Son Ergenlik (Ergenliğin sonları, uzamış gençlik)	19 – 25 yaş

4.1 ERGENLERDE GELİŞİM

Ergenlik dönemindeki bireyler sadece fiziksel olarak değil, toplumsal ve ruhsal olarak da bir gelişim sürecine girerler. Bir bütün olarak bu gelişim sürecinde edinilen kişilik, bilgi, deneyim bir sonraki dönem olan yetişkinlik dönemini de etkisi altına alır. Ergenlerde gelişim süreci 6 başlık olarak incelenmiştir.

4.1.1 Fiziksel Gelişim

Ergenlik döneminde zamanlama farklı olsa da gelişim aşamaları tüm bireylerde aynı sıra ile gerçekleşir. Kızlar erkeklere göre buluş çağına önce girmektedirler. Kesin bir sınırın olmaması ile birlikte, kızlar 10 – 11 yaşlarında, erkekler ise 12-13 yaşlarında buluş çağına girdikleri kabul edilir. (Senemoğlu, 2005).

Kızlarda mensturasyon ve menstural döngü ile birlikte göğüslerin büyümesi, ergenlik döneminin belirtilerindendir. Erkeklerdeki ergenlik döneminin işaretleri ise vücudun kıllanması, cinsel organın büyümesi ve sperm üretiminin başlamasıdır(Erden ve Akman, 2002).

Ergenlik döneminde erkeklerde hem boy hem de ağırlık eğrilerinde yükseliş, 12-16 yaşları arasında daha belirgin bir biçimde görülmekte ve bu ilerleme 18 yaşına kadar sürmektedir. Kızlarda ise ergenlik öncesinde hızlı olan gelişimin, ergenlik döneminde yavaşladığı görülür (Yavuzer, 1993). Ergenliğin sonlarında bireyler yetişkin görünümüne sahip olurlar (Erden ve Akman, 2002).

Ergenler vücutlarındaki hızlı değişime çabuk uyum sağlayamayabilirler. Ergenler iskelet sistemlerindeki ve vücudun diğer organlarındaki hızlı değişimler karşısında geçici sakarlıklar yapabilirler. Yeni vücuduna uyum sağlayamama ergenlik döneminde sıkça karşılaşılan bir sorundur (Senemoğlu, 2005).

4.1.2 Bilişsel Gelişim

Jean Piaget bilişsel gelişim sürecini 4 evre ile açıklamıştır. Bu evreler sırası ile duyu hareket dönemi (0-2 yaş), işlem öncesi dönem (2-7 yaş), somut işlemler dönemi (7-12 yaş) ve soyut işlemler (12 ve üzeri) dönemidir. Ergenlik dönemi, bu kuramın 4. Evresi olan soyut işlemler dönemine denk gelmektedir. Soyut işlemler dönemine ulaşan

ergenler, varsayımlar kurabilir, mantıksal sonuçlar çıkarabilir, karmaşık sorunları sistemli bir şekilde çözebilirler (Gander ve Gardiner, 2004).

Somut işlemler dönemindeki bir çocuk, etrafındaki bazı nesneler ile belli başlı mantıksal akıl yürütmeler yapabilir. Ancak; ergenlik döneminde hipotezlerle akıl yürütme ve çıkarsamalarda bulunma gelişimde bir dönemeçtir. Bu durumda ergen bir olguyu görebilmekle birlikte olası diğer ihtimalleri de ifade edebilir (Piaget, 1972).

Kulaksızoğlu'na (2008) göre, ergenlik dönemindeki bireylerin düşünceleri, çocukluk dönemindeki bireylerin düşüncelerine göre daha esnektir. Olaylar arasında ilişki kurabilir ve olayların arkasındaki nedenleri anlamaya çalışırlar. Problemlerin farklı çözüm yollarının olabileceğini düşünürler. İma, teşbih ve benzetmeleri somut işlemler dönemindeki bir çocuk kavrayamazken, soyut işlemler dönemine giren bir ergen kavrayabilir. Atasözleri ve deyimler ile anlatılmak isteneni ergenler anlayabilir (Kulaksızoğlu, 2008).

Zihinsel güç bakımından bir yetişkine denk olan ergenler, problemi çözmek için tüm çözüm yollarını bilirler ve aralarındaki ilişkileri kurabilirler. Ancak; yetişkinler gibi bilgi ve deneyime sahip olmadıkları için atak davranarak, çözüme götürücü planlamayı ve örgütlemeyi tam olarak yapamayabilirler (Öktem ve diğerleri, 2000).

Piaget'e (1972) göre bilişsel gelişim aşamalarının sırası sabit kalmak şartıyla, geçiş hızları farklı olabilir. Gelişim aşamaları arasındaki geçiş hızları bireyin geldiği kültüre, sosyo ekonomik seviyesine bağlı olarak değişebilir. Bireye sunulan bilişsel uyarılar zayıf ve az ise bilişsel gelişim aşamalarına geçiş de yavaş ve geç olacaktır. Hatta oldukça elverişsiz durumlarda soyut işlemler dönemine hiç geçilemeyebilir.

4.1.3 Ahlak Gelişimi

Ahlak, insanların uymakla sorumlu oldukları, iyi ve doğru davranışlar bütünüdür. Adalet ve eşitlik ile çelişmeyen, adil olan insanların, ortak olarak birleştikleri soyut ilkeler ise ahlak ilkeleridir (Kulaksızoğlu, 2008).

Kohlberg, ahlaki gelişimini gelenek öncesi, geleneksel ve gelenek sonrası olmak üzere 3 düzey ile açıklamıştır. Her düzey içerisinde 2 aşama geçirilmektedir. Gelenek öncesi düzeyin 1. Aşamasında temel otoriteye koşulsuz uyulur. Çocuklar bu düzeyde cezadan kaçınmak için kural ve yasalara uyarlar. Ceza görmeyeceklerine inanırlarsa kural ve yasaları çiğneyebilirler. İşlenen suçun boyutu verilen zararın boyutu ile doğru orantılıdır. 2. Aşamasında ise araçsal ilişkiler söz konusudur. Bu aşamada, kendi çıkar ve gereksinimlerini karşılamak önemlidir (Senemoğlu, 2005; Erden ve Akman, 2002).

Geleneksel düzey ise 3. ve 4. aşamayı kapsamaktadır. 3. aşamada kişiler arası uyum ön plandadır. İyi davranış başkalarına yardım etmek ve iyi davranmaktır. Artık yaptıkları sadece ceza almamak adına ya da kendisi için değildir. Davranışlarını sergilerken başkalarının mutluluğu da gözetilir. 4. Aşamada temel güdü toplumsal düzeni korumaktır. Grubun beklentilerine uygun davranmaktan çok, geçerli olan toplumsal kurallara ve yasalara uygun davranılır (Senemoğlu, 2005; Erden ve Akman, 2002). Geleneksel düzeyin üçüncü ve dördüncü aşamaları 9 ile 15 yaş arasındaki çocuğun ve birçok yetişkinin ahlaki yargısını belirler (Kulaksızoğlu, 2008).

Gelenek sonrası düzeye gelindiğinde yapılan ahlaki değerlendirmeler görecelilik kazanır. Karara varılmadan önce tüm koşullar gözden geçirilir. 5. aşamada kanunların kullanımı ve bireysel haklar eleştireci bir şekilde incelenir. 6. aşamada ise kişi, adalet, eşitlik, insan hakları gibi soyut ilkelere dayanan ahlak ilkelerini kendisi oluşturur. Bu ilkelere uymayan kanunları da göz ardı edebilir (Senemoğlu, 2005; Erden ve Akman, 2002). Geleneksel düzeyin üçüncü ve dördüncü aşamaları 9 ile 15 yaş arasındaki çocuğun ve birçok yetişkinin ahlaki yargısını belirler (Kulaksızoğlu, 2008).

Ergenlikte soyut düşüncelerin gelişimiyle birlikte, ahlaki değerlere bakış açısı da değişir. Ergenler başkalarını sevindiren, başkalarınca da onaylanan davranışları, iyi davranış olarak değerlendirirler. Kurallar, doğru ve iyi kavramları, ortak değer yargıları, gencin üst benliğinin bir parçası olmuştur. Yanlış davranmaktan, ceza korkusu ile değil, kendisi de doğru ve uygun bulmadığı için kaçınır. Bir sonraki basamakta gençler, ahlak değerlerinin duruma, koşula ve zamana göre değişebildiğini anlar ve ahlak değerleri görecelilik kazanır (Yörükoğlu, 1998).

4.1.4 Ruhsal Gelişim

2400 yıl önce Sokrates gençleri, lüks ve gösteriş düşkünü, saygısız, başkaldıran, geveze ve obur yaratıklar olarak tanımlamıştır. Yetişkinlerin ergenlik dönemine bakış açısı incelendiğinde, bu görüşün günümüzde de geçerliliğini sürdürmekte olduğu görülmektedir (Öktem ve diğerleri, 2000).

Ergenlik döneminde sinirlilik, birden tepki gösterme, öfke nöbetleri, atak ve düşüncesiz davranışlar, çabuk sevinip çabuk üzüntüye kapılma, içe kapanma ile coşku arasında gidip geliş, bencillik, kaygılanma, güvensizlik, kararsızlık gibi davranışlar görülebilir. Bu davranışlar bozuk ruh sağlığının belirtileri gibi görülse de, ergenlik dönemindeki bireyler için bu belirtiler geçerli değildir. Çünkü ergenlik çağının ruh sağlığı ölçütleri, yetişkinlerin ölçütlerinden farklıdır. Ergenlik döneminde olup, aşırı uysal, anne-baba sözünden çıkmayan, hiç tepki göstermeyen ve duygusal dalgalanma yaşamayan bireylerin ruhsal sağlığından şüphe duyulabilir (Yörükoğlu, 1998).

Çocuklar, öfke, kızgınlık ve sevinç gibi duygularını olduğu gibi ve anında ifade ederler. Ergenlik dönemine gelindiğinde bazen bu duygular gizlenip, maskelenebilir. Genellikle ergenlik dönemindeki kızlar, erkeklere göre daha önce duygusal olgunluğa erişirler. (Yavuzer ve diğerleri, 2010)

4.1.5 Kişilik Gelişimi

Normal kişilik gelişim sürecini sekiz evre ile açıklayan Erikson, bu evreleri, “güvene karşı güvensizlik”, “özerkliğe karşı utanç ve kuşku”, “girişkenliğe karşı suçluluk”, “çalışkanlığa karşı aşağılık”, “kimliğe karşı rol karışıklığı”, “yakınlığa karşı yalıtılmışlık”, “üretkenliğe karşı durgunluk” ve “bütünlüğe karşı umutsuzluk” olarak adlandırmıştır. Buna göre birey her evrede yaralanabilirlik ve aynı zamanda bir gizilgücün artması anlamına gelen bunalımlar ile karşılaşmaktadır. Bu bunalımlar her evrede farklılaşır. Evre sonlarında bunalımlar iki olasılık ile sonuçlanır. Bu sonuçlardan biri olumlu diğeri ise olumsuzdur (Gander ve Gardiner, 2004).

Bu evrelerden ergenlik dönemine denk gelen evre ise “kimliğe karşı rol karmaşası”dır. Ergenlik dönemi ile birlikte gelişen bu evrede doğru karar alan ergenler deneyimlerini açıkça tanımlanmış bir kimlikle bütünleştirebileceklerdir. Doğru kararlar alamayan

ergenler ise dönemin sonlarına doğru, çeşitli kimliklerle ve oynayacakları rollerle ilgili sorunlar yaşayacaklardır (Gander ve Gardiner, 2004).

Erikson, ilk çocukluktaki kimlik özdeşimini ve çocukluktaki kimlik tanımını, ergenlikteki kimlik oluşumundan ayrı tutar. Ergenlik dönemi süresince daha önceden edinilen kimliklerin üzerinde ve onlardan niteliksel olarak farklı yeni bir bütün oluşturmak için sentez yapılır. Ancak; bu sentez yapılırken kişinin kendisi ve diğer kişilikler arasında yeni bir organizasyonu gerektiren bir denge kurulmalıdır. Çocuklukta çevresindeki önemli görülen kişilikler sayesinde bir kişilik edinilir. Fakat ergenlik döneminde bu kişiliği aşan bir başka kimlik türetilir. Bu dönemde kişilerin çevresinde önemli gördüğü kişilikler, potansiyel kişilik kaynağı olmaktan çıkarlar. Artık, onlar kişinin gerçek kendisini tanımaya yardımcı olan önemli unsurlar haline gelirler (Kroger, 1996).

Çocukluk döneminde bireyler ana ve babasını örnek alarak kişilik geliştirirlerken ergenlik döneminde kişilik gelişimi farklı bir hal alır. Koşulsuz olarak benimsediği kişilikleri yeniden değerlendirir. Beğendiği, hayran olduğu başka kişilikler bulur. Kendini bu kişiler ile özdeşirir. Davranışları da onların davranışları ile benzerlik gösterir. Bir süre sonra kendine başka bir özdeşim bulur. Adeta üzerine uyacak en iyi giysi bulmaya çalışır gibi kişilikleri kendi üzerinde dener. Sonunda birey kendi kişiliğini oluşturur. Oluşturulan kişilik, denenen tüm kişiliklerden öte, yeni bir kişiliktir. Kimlik duygusu gelişmiş bir genç kendi benliğinin sürekliliğini algılayan, kendine yabancı görünmeyen, nerden gelip, nereye yöneldiğinin bilincinde olan kişidir (Yörükoğlu, 1998).

4.1.6 Sosyal Gelişim

Ergenlikte yaşanan değişimlerle birlikte, ergenlerin sosyal yaşamında da bazı yenilikler ve oluşumlar söz konusudur. Ergenler yavaş yavaş aileden koparak, akran gruplarına yönelirler. Ancak; aileden de tam bağımsız değildirler. Ailelerinin yönlendirmesine ihtiyaç duyarlar (Öktem ve diğerleri, 2000). Ergenlerin sosyal ilişkilerinden, “Ergen ve Çevre” başlığı altında detaylı olarak bahsedilmiştir.

4.2 ERGEN VE ÇEVRE

Ergenlik dönemindeki bireyler, yaşadığı çevre içerisinde saygınlık kazanma ve statü sahibi olmaya gereksinim duyarlar. Diğer bir deyişle ergenlik dönemi toplumsal gelişim ve uyum yıllarıdır. Ergenler, bu dönemde öğretmen, anne ve babadan yardım almaksızın çevresine tek başına bakmayı öğrenirler (Yavuzer, 1993).

Ergenlerin gelişim ve uyum sürecinin sağlıklı bir şekilde tamamlayıp yetişkinlik dönemine geçebilmesi için okul yaşamı, aile ve akran grupları önemli rol oynamaktadır. Ergenlerin etikileşime geçtikleri bu unsurlar ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

4.2.1 Okul Yaşamı

Okullar çeşitli yollarla akademik çalışmalardan daha fazlasını sunarak, minyatür toplumsal sistemler oluşturmaktadır. Çocukların ve ergenlerin geleceğini belirlemede okul ilişkileri, aile ve yaşıtlı ilişkileri kadar önemli sayılmaktadır. Okul yaşantısı, mesleki ve toplumsal amaçlara katkı sağlarken, ergenlerin çok büyük bir çoğunluğunun yaşamının hem entelektüel hem de estetik yönlerini arttırabilir (Gander ve Gardiner, 2004).

Gençlik döneminde bireyler düşünsel anlamda hem iyi bir dünyanın koşullarını daha iyi kavrayabilmekte, hem somut olarak daha özerk olma taleplerini öne sürmekte, hem de birçok açıdan daha güçlü bir şekilde dünyada ve toplumda nereye düştüklerini sorgulamakta ve bir kimlik oluşturma çabasına girmektedirler. Gelişimsel açıdan bakıldığında öğrencilerin gençlik dönemindeki gereksinimlerinin okullarda karşılanmaması durumunda gençlerin gelişimleri gecikebilir hatta engellenebilir (Türk ve diğerleri, 2007).

Gençler için okul, hem öğrenim ve arkadaşlık yeri, hem de öğretmenlerle yeni değişik ilişkiler kurulan toplumsal bir ortamdır. İlkokul çocuğu edilgin bir konumdayken, ortaokul döneminde ergenler ve öğretmenler arasında etkin bir iletişim doğar. Ergenlerin tutum ve davranışları, bağımsızlık girişimleri öğretmen-öğrenci ilişkisine değişik bir nitelik kazandırır. Çocukluk döneminde bireyler, ailenin bir uzantısı olmaktan memnuniyet duyarlar. Ortaokul veya lisede okuyan bir ergen ise kendisini ayrı bir varlık olarak gösterme çabasındadır. Ailesinden dolayı değil, kendi

yetenekleriyle, başarısıyla ve kişilik özellikleriyle beğenilmek isterler. Bu yüzden okul ortamı hem etkilendiği hem de başkalarını etkileyebildiği bir toplumsal ilişki ortamıdır. Ergenler okul ortamında kendilerine yeni özdeşim örnekleri bulabilirler. Hayranlık duyduğu bir öğretmeni ona ergenlik döneminde destek olabilir. Ergenler, kendisine değer veren bir öğretmenin kişiliğinden, kendi kişiliğine olumlu katkılar sağlayabilirler (Yörükoğlu, 1998). Ergenler, öğretmenlerin sergiledikleri sosyal tavırlar örnek alırlar ve kendilerine yönelik öğretmen davranışlarının etkisi altında kalırlar (Kulaksızoğlu, 2008).

Okullar gençlere sosyal ilişkilerini kurabilecekleri toplumsal ortamlar sunmasının yanı sıra okullarda onların ergenlik dönemini hasarsız atlatabilmeleri için çeşitli projeler de yürütülür. Bharath ve Kumar (2010), okullarda uygulanmak üzere yaşam becerileri eğitim programı geliştirmiştir. Bu programın amacı, ergenlerin sorunlarla başa çıkma, benlik saygısı geliştirme, çeşitli alanlarda uyum sağlama gibi davranışlarını geliştirmektir (Bharath ve Kumar, 2010). Programın farklılık yaratıp yaratmadığını anlamak için de programa dâhil olanlar ve olmayanlar arasında bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma sonucunda ergenlerin aileleri, akranları ve öğretmenleri ile olumlu davranış geliştirme, sorunlarla başa çıkma ve benlik saygısı geliştirme konusunda programa dâhil olanlar lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Bharath ve Kumar, 2010).

Türkiye’de Milli Eğitim bakanlığına bağlı okullarda ERDEP (Ergenlik Döneminde Değişim Projesi) adı ile ergenlerin ergenlik dönemine uyum sürecini kolaylaştıran bir proje yürütülmektedir. Bu projenin amacı ergenlerin ergenlik döneminde sağlık eğitim ihtiyacını karşılamak için bir dizi etkinlik planlamak ve gerçekleştirmektir (URL, 2001a). Bu amaçla öğretmenlerin hizmet içi eğitimi sağlanmış ve ergenlik dönemi sağlık eğitim programı, örgün ve yaygın eğitim programlarına eklenmiştir (URL, 2001a).

4.2.2 Akran İlişkileri

Ergenlik döneminde bireyler, bu dönemin doğal bir süreci olarak aileden uzaklaşırlar. Aile ilişkilerinden çok, arkadaş ilişkilerine önem veren ergenler, arkadaş gruplarını da kendi düşünce yapılarına göre seçmek isterler (Tarhan, 2010). Aynı yaşta ve her iki

cinsten diğ er bireylerle, yeni ve daha olgun ilişkiler kurmak, ergenlerin gelişim ödevleri arasındadır. İlk ergenlikte ilişkiler aynı cinsten kişiler ile kurulur. Ergenliğın ileri evrelerinde ise karşı cins ile kurulan ilişkiler artar (Gander ve Gardiner, 2004).

Ergenlik döneminde kurulan arkadaşlıklar, hayatın ileriki dönemlerinde kuracağı toplumsal ilişkilere öncülük eder. Ergenler, arkadaş ilişkileri ile kendi kişiliklerini sınırlar, denemeler yaparlar ve kendilerini geliştirirler. Yardımlaşarak ve paylaşarak arkadaş ilişkileri kurulurken toplumsal beceriler de geliştirilir. Toplumun eşit  yeleri olan yetişkin bireyler gibi ergenler de arkadaş gruplarının içerisinde hem tek başınadır, hem de grubun eşit bir üyesidir (Y r koğ lu, 1998).

Ergenlerin arkadaşları tarafından aranması, beğenilmesi ve benimsenmesi, ergenin kendine güvenini ve benlik saygısını arttıran önemli etkenlerdir. Ergenlerin sanat ya da spor gibi alanlarda yeteneğinin olması, arkadaşları tarafından beğenilmesini ve benimsenmesini kolaylaştırmaktadır. Benlik saygısı ve kendine güveni tam olmayan ergenler ise grubun etkisinde kalarak grubun kendisini yönlendirmesine izin verebilir (Y r koğ lu, 1998; Kulaksızoğ lu, 2008). Rosenberg ve diğ erleri (1989), benlik saygısı ve riskli davranışlar arasında karşılıklı bir etkileşim olduğunu savunmuşlardır. Araştırmalarına göre, düşük benlik saygısı, riskli davranışlara olan eğilimleri arttırırken; riskli davranışlar da dolaylı olarak benlik saygısını arttırmaktadır. Ergenler arasında yapılan araştırmalar benlik saygısının yaşam doyumunu ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi etkilen bir faktör olduğunu göstermektedir. Yalnızlık azaldıkça yaşam doyumunu arttırmaktadır. Yalnızlığın azalışında ve yaşam doyumunun artışında ise benlik saygısı önemli bir rol oynamaktadır (Cheng ve Furnham, 2002; Kılınç ve Sevim, 2005; Çivitçi ve Çivitçi, 2009; Yiğit, 2010).

Meriç'e (1999) göre, arkadaş grupları sosyal bir pekiştire tir. Ergenlerin sıkıntılı zamanlarında sosyal destek sağlar. Ergenler, arkadaş grupları içerisinde kendi davranışlarını değerlendirme fırsatı bulurlar. Aynı zamanda arkadaş gruplarında bütünlük baskısı kurularak, ergen davranışlarının şekillenmesi sağlanır. Ergenler ebeveyne ait düşüncelerini yapılandırırken yine akran gruplarından destek sağlanmaktadır (Meriç, 1999; Akt. Bayhan ve Işıtan, 2010).

Arkadaş grupları, ergenlere sosyal, psikolojik ve duygusal açıdan destek sağlamaktadır. Ergenler çoğu zaman ailesinden veya öğretmenlerinden öğrenemediği sosyal ve fiziksel beceriyi arkadaş gruplarından öğrenmektedir. Kimi zaman da arkadaş grupları ergenlerin istenmedik davranışlar edinmesine neden olmaktadır. Muus'a (1980) göre ergenler arkadaş grupları tarafından benimsenebilmek ve onay görebilmek adına birçok riskli davranışı sergileyebilirler. Çoğu zaman bu davranışları aile ve öğretmen tutumlarına hatta yasalara rağmen gösterebilirler (Muus, 1980; Akt. Siyez, 2006). Güney'e (2007) göre ergenlerin risk almasındaki en büyük etken olarak ergenin her şeyin üstesinden gelebileceği anlamına gelen kişisel söylence olduğunu belirtmiştir. Araştırmada, ergenlerin risk almada etken olarak ikinci sırayı akran grupları almaktadır. Bot ve diğerlerinin (2005), 12-14 yaş grubu ergenler arasında yürüttüğü araştırmada, ergenlerin alkollü içki tüketimi ve arkadaşlarının alkollü içki tüketimi arasındaki ilişki incelenmiştir. Ergenlerin içki içme davranışının, arkadaşlarının içki içme davranışları ile ilişkili olduğu ve bu ilişkinin iki durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Birinci durumda, benzer davranışlara sahip oldukları için bu kişilerin arkadaşlıkları söz konusudur. Diğer durumda ise bireyler, bir arkadaş grubuna dahil olabilmek ya da bir başka bireyin arkadaşlığını kazanabilmek için içki içme davranışını sergilemektedirler. Bauman ve diğerlerine (2002) göre ergenlerin sigara kullanımında, ailelerden daha çok arkadaşlarının sigara kullanması etkili olmaktadır. Regnerus'un (2002) yaptığı araştırmada da ergenlerin işlediği küçük suçlarda ve hırsızlıklarda arkadaş etkisinin olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Eisenberg ve diğerlerinin (2005) araştırmasında ergen kızlar arasında sıkça görülen kendini kusturarak, hap kullanarak veya aç kalarak kontrolsüz ve sağlıksız olarak zayıflama davranışını sergilemede sosyal normların ve yine arkadaş çevresinin etkili olduğu vurgulanmıştır. Bu araştırmalara paralel olarak Maxwell (2002) de sigara içme, alkol kullanma, cinsel ilişkiye girme gibi riskli davranışlarda akran gruplarının etkili olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Farklı olarak Maxwell (2002) araştırmasında arkadaş çevresinin, bazen kişiyi riskli davranışlardan koruyabileceği sonucuna da ulaşmıştır. Yörükoğlu'na (1998) göre, gençleri arkadaşları ayartmamaktadır; gençler kendi eğilimine uyan kişileri arkadaş olarak kabul etmektedir. Kandel'e (1985) göre de ergenler kendine benzer arkadaşları seçmekte ve aralarındaki bu benzerlikleri arttırmaktadır (Kendel, 1985; Akt. Yılmaz, 2000). Uludağlı ve Sayıl (2009) 429 ergen üzerinde yürüttüğü çalışmasında da bu düşünceye paralel sonuçlar

elde etmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, orta ergenlik yıllarında yakın ve karşı cinsten bir arkadaşına sahip olma, ergeni riskli davranışlar göstermekten koruyabilir.

4.2.3 Aile İlişkileri

Aile, anne, baba, çocuklar ve akrabalık bağı ile bağlı insanlardan oluşan, evlilik ve kan bağına dayanan, toplum içerisindeki en küçük birliktir. Aile bireyleri, belirli ortak amaçlar, beklentiler, ilkeler, kurallar ve değerler etrafında toplanan insanlardan oluşur (Yavuzer ve diğerleri, 2010; Kulaksızoğlu, 2008; URL, 2011f). Çocukların bakımını ve eğitimlerini sağlamak aile biriminin en önemli işlevindendir. Aile bireyleri arasındaki sevgi temelli bağlar, çocuğun gelişimi için en elverişli ortamı hazırlamaktadır. Ayrıca, aile bireyleri, çocukların en önemli özdeşim modelleridir. Çocuklar sosyalleşmeyi, kendini ifade ve idare edebilmeyi ilk önce aileden öğrenmektedir (Yavuzer ve diğerleri, 2010; Kulaksızoğlu, 2008).

Ergenlik dönemi çocuğun yanı sıra, kötüye kolaylıkla sürüklenilebileceği bir dönemdir. Bu kritik dönemde bireyler bir rehber, kişiliğini ezmeden kendisini yönlendirecek birisine ihtiyaç duyarlar. Ergenliğin doğal bir süreci olarak, aileye karşı hırçın, kendi benliğini kabul ettirmeye yönelik davranışlar sergileyecek ve aileden gelebilecek müdahalelere de tepki gösterecektir. Bu durumda aile, sakin ve serinkanlı olup çocuğu uzaktan kontrol etmesi, kimlerle görüştüğünü, arkadaşlarının nasıl insanlar olduğunu izlemesi ama bunu çocuğa her hareketinin takip edildiği hissini yaşatmadan yapması gerekir (Tarhan,2010).

Aileler çocuklarını kontrol ederken çocuklarına karşı gösterdikleri davranışlar ve tutumlar çocukların gelişimini her yönden etkilemektedir. Unutulmamalıdır ki; aile yaşantısı bir dizi kurallardan ve kılavuz çizgilerinden ibaret değildir. Noller ve Callan'a (1991) göre ergenlerin sağlıklı gelişimleri için aileler çocuklarına yakınlık göstermeli ve onlara uyumlu davranışlar sergilemelidirler (Noller ve Callan, 1991; Akt.Bernardes, 1997).

4.2.3.1 Anne Baba Tutumları

Çocuk yetiştirme toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Hatta aynı toplum içerisindeki değişik sosyo ekonomik gruplarda yer alan, farklı hayat felsefesine ve değerlere sahip ailelerin çocuk yetiştirmedeki tutumları da çeşitlilik gösterebilir (Kulaksızoğlu, 2008).

Anne ve babanın çocuklarına karşı takındıkları tutum, gelişimin her döneminde ve her alanında çocukların gelişimini olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Gençtan'a (1993) göre bazı ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken, onlara çok şey vererek çocukların kendi gelişimine yön vermelerini engelleyebilirler. Bazı ebeveynler de çok az şey vererek çocuğa gerekli desteği sağlayamazlar ve çocuğun uygunsuz davranışlar geliştirmelerine neden olabilirler (Gençtan, 1993; Akt. Herken ve Özkan, 1998). Anne baba tutumlarının iki belirgin boyutu vardır; duygusal ilişki boyutu ve denetim boyutu. Duygusal boyut incelendiğinde çocuğu merkeze alan kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar değiştiği görülmektedir. Denetim boyutu ise hoşgörülü tutumdan, kısıtlayıcı tutuma kadar değişik tutumları kapsamaktadır (Yavuzer ve diğerleri, 2010).

Toplumlardaki değişiklikler, kültür yapıları, sosyo ekonomik farklılıklar, aile değer ve yargıları göz önüne alındığında anne baba tutumlarını çok farklı şekillerde gruplandığı görülmektedir. Anne baba tutumlarının gruplandırılması çeşitlilik gösterse de bu tutumları genel olarak dört grupta toplayabiliriz: 1. Otoriter Aile, 2. Demokratik Aile, 3. İzin Verici Aile 4. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Aile (Baumrind, 1966; Gander ve Gardiner, 2004; Kulaksızoğlu, 2008).

1. Otoriter Aile (Yetkeci Aile): Çocuklarının davranışlarını, bir dizi mutlak ve standart kurallar çerçevesinde şekillendiren, değerlendiren ve kontrol eden aile tutumudur. Aile kuralları ile çocukların düşünceleri çatıştığı noktada zorlayıcı ve cezalandırıcı önlemlere başvurulur (Baumrind, 1966). Çocuğun kendi kararlarını alabilecek yetiye sahip olmadığı görüşünde olan anne babalar, çocuğun sözel iletişimine de pek önem vermezler (Yaprak, 2007)
2. Demokratik Aile: Anne babalar yetkilerini kendi ellerinde tutarken ve uyulacak kuralları koyarken, çocuklara ve ergenlere de farklı olma, kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenme ve daha fazla karar verme olanaklarını tanırlar (Gander ve Gardiner, 2004). Ebeveynler, çocuklarının kendileri ile iletişim kurmasını teşvik ederler. Ebeveynlerin kuralları ve çocukların düşünceleri uyuşmadığı zaman, kurallar arkasındaki gerekçeler çocuğa açıklanır ve çocukla fikir alışverişine girilir (Baumrind, 1966). Ebeveynler, çocuklarının davranışlarını kontrol altına almak

için onları sevgilerinden mahrum bırakmazlar. Hoşgörü ve sevgi gösterme her zaman vardır. Başarılar ödüllendirilir. İstenmeyen davranışların azaltılması için kanıt göstererek inandırma, sevdiği bir şeyden mahrum bırakma gibi yöntemler uygulanır. Bu şekilde yetişen çocuklar fikirlerini açıkça ifade edebilen, girişimci, sorumluluk sahibi, kendisine ve diğer insanlara saygılı, kendini geliştirmeye ve yaratıcı fikirler üretmeye istekli birey olarak yetişirler (Kulaksızoğlu, 2008).

3. İzin Verici Aile: Çocuğun isteklerinin, eylemlerinin ve dürtülerinin merkezde yer aldığı aile tutumudur. Bu tür ailelerde cezalandırma yoktur. Her durum olduğu gibi kabul edilir ve olumlu karşılanır. Çocuklar kendi faaliyetlerini planlamada özgürdürler. Çocukların aktiviteleri önceden belirlenmiş standartlara uydurulmaya ya da kontrol altına alınmaya gerek duyulmaz (Baumrind, 1966). Bu ebeveyn tutumunun çocuk üzerindeki etkisi değişkenlik gösterir. Bazı araştırmalar bu tür aile ortamında yetişen çocukların kendine güvenen, bağımsız kişilikler geliştirdiğini, bazı araştırmalar ise benlik saygısı düşük olan, zamanını iyi değerlendiremeyen, okula karşı ilgisiz, riskli davranışlara eğilimi olan bireyler olduklarını göstermektedir (Gander ve Gardiner, 2004; Yaprak, 2007).
4. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Aile: Çocuklara, aile içinde devamlı himayeye ve korunmaya muhtaçlanmış gibi davranılan aile tutumudur. Anne ve babalar çocuklar ergenlik çağını geçse de kendi kararlarını vermesi için zemin hazırlamazlar. Çocuk adına karar alırlar ve buna hakları olduğunu savunurlar. Çocuklarına nasıl davranacağını, neleri nasıl yapması gerektiğini gösterir ve bu şekilde yapmaları için onları zorlarlar. Çok fazla korumacı bir tutum içerisinde yetişen çocukların yetişkinliğe geçişinde güçlükler yaşanmaktadır. Bu çocuklar sosyal ilişkilerinde pasif, aileye bağımlı ve kendi kendine yetemeyen kişilik özellikleri edinirler. (Kulaksızoğlu, 2008).

Maccoby ve Martin (1983), anne baba tutumlarını iki farklı açıdan ele almıştır; Birincisi; “Duyarlılık” ikincisi ise “Talepkarlık”tır. Demokratik aile tutumunda duyarlılık ve talepkarlık seviyeleri yüksektir. Otoriter aile tutumunda talepkarlık seviyesi yüksektir fakat duyarlılık seviyesi azdır. İzin verici aile tutumunda ise bu iki bakış açısı ile bakıldığında farklı iki boyut kazanır; hoşgörlü izin verici aile ve

ihmalkâr aile. Hoşgörülü izin verici aile tutumunda duyarlık seviyesi yüksek, talepkarlık seviyesi ise düşüktür. İhmalkâr ailelerin tutumunun tutumunda ise duyarlılık seviyesi de talepkarlık seviyesi de düşüktür (Maccoby ve Martin, 1983; Akt. Darling ve Steinberg, 1993).

Yörükoğlu (1998), aileleri, çok seven kollayan gevşek disiplinli aile, sıkı disiplinli sevecen aile, baskıcı itici sevgisiz aile, sevgisi yetersiz disiplini gevşek aile, seven benimseyen demokratik aile, geleneksel ataerkil aile, parçalanmış aile olarak gruplandırmıştır. Çok seven kollayan gevşek disiplinli aile çocuklarına büyük bir sevgi ile bağlıdır. Ancak; çocuklarını aşırı koruyup, kollarlar. Bu tip ailenin çocukları, bağımlı, sürekli alıcı, tutturucu ve nazlıdır. Kendi başlarına güçsüz ve güvensiz hissederler. Sıkı disiplinli sevecen aile de çocukları için hiçbir özveriden kaçınmazlar, sevgi doludurlar. Çocuğa karşı çok verici olan bu aile tipinin çocuktan beklentisi de çok yüksektir. Aşırı kuralcıdırlar, çocuktan sürekli başarılı ve mükemmel olmasını beklerler. Bu tür ailede yetişen çocuklar başarılı olabilir fakat girişken olamazlar ve arkadaş ilişkileri zayıf kalır. Baskıcı itici sevgisiz aile çocuklarına sevgi duymaz, onları ailenin yükü olarak görürler. Bu tür ailenin çocukları ise benlik saygısı düşük, güvensiz ve düşmanca tavırlar sergilerler. Sevgisi yetersiz disiplinli gevşek aile çocuğa karşı ilgisiz ve duyarsızdırlar. Çocuğun başarılı olup olmaması önemsizdir. Bu tür ailenin yanında yetişen çocuklar kaçakçılık, hırsızlık gibi suçlara yönelirler. Seven, benimseyen, demokratik aileler, çocuklarını sever ve benimser. Sorunlarını buyrukla, değil konuşarak, anlaşılarak çözerler. Aile içerisinde herkesin uyacağı kurallar belirlenmiştir. Sorumluluk duygusunu geliştirici cezalar söz konusudur. Geleneksel ataerkil ailelerde ise babanın tartışılmaz otoritesi vardır. Baba çocuklarına sevgisini dolaylı yollardan gösterir ve çocuklarına mesafeli davranır. Anne de babanın otoritesi altındadır. Anne babaya göre daha sevecendir. Mutlak baba otoritesine karşı çıkamayan çocuklar, büyüdüklerinde büyüklere saygılı, kurallara uyan, geleneklere saygılı bir yetişkin olurlar. Ancak; girişken değildirler, yeni ve değişik durumlara açık olamazlar. Ölüm ya da ayrılık nedeniyle bölünmüş ailelerde büyüyen çocukların ise çok değişik sorunları ortaya çıkabilir (Yörükoğlu, 1998).

Yavuzer (2010) de ailenin çocuklarına karşı takındıkları tutumları yedi başlık altında gruplamıştır; aşırı koruma, hoşgörü sahibi olma, aşırı hoşgörü ve düşkünlük, reddetme,

baskı altında bulundurma, çocuklara boyun eğme, çocuk ayırma. Aşırı koruma ve kollama gösteren ailelerin çocukları kendilerini güvensiz, aşırı bağlı bireylere dönüşürler. Hoşgörülü aile yapısında, bazı kısıtlamaların yanı sıra çocuklar isteklerini diledikleri biçimde gerçekleştirirler. Bu şekilde yetişen çocuklar girişken, yaratıcı, kendine güvenen yetişkin olurlar. Aşırı hoşgörü ile yetişen çocuklar ise bencil davranırlar ve zayıf sosyal uyum gösterirler. Reddetme davranışını gösteren aileler, çocuklarının sağlık ihtiyaçlarını aksatırlar ve çocuklarına düşman gözü ile bakarlar. Bu ortamda yetişen çocuklar, yardımlaşmayı bilmeyen, sinirli, küçüklere ve zayıflara karşı zalimce davranan bireylere dönüşürler. Çocuklarını sürekli baskı altında bulunduran ailelerin çocukları ise nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık, çekingen ve kolaylıkla başkalarının etkisi altında kalan, aşırı hassas bir yapıya sahip olurlar. Devamlı çocuklarına boyun eğen aileler çocuklarından saygı göremezler. Bu çocuklar ev dışında da diğer bireylere egemen olmaya çalışırlar. Bir kısım anne ve babalar ise bazı çocuklarını diğerlerine göre daha çok severler. Aşırı sevgi gören çocuk, daha çok anne babaları ile oyun oynar, akranlarına ise saldırgan ve baskılı davranır (Yavuzer ve diğerleri, 2010).

Gruplamalar ne kadar çeşitli olursa olsun, ailelerin tutumları, çocukların ve ergenlerin gelişimine yön veren önemli bir etmendir. Ergenlerin benlik saygısı, riskli davranışlarda bulunmaları, akademik başarıları, sosyal çevresi ile iletişimi anne baba tutumunun doğrudan etkilediği başlıca konulardır.

Yaprak (2007), örneklemini İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin oluşturduğu araştırmasında, anne baba tutumu ve ergenlerin benlik saygıları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Elde ettiği sonuçlara göre sağlıklı nesillerin yetişmesi için çocukların sahip olduğu diğer özelliklerinden daha çok anne babadan gördüğü tutumun önemli olduğu istatistiksel olarak kanıtlanmıştır. Araştırmacının önerilerine göre okullarda bu konu hakkında ailelere yönelik bilinçlendirici seminerler verilmelidir. Erbil ve diğerleri (2006), ergenlerin benlik sayısı ile aile tutumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Aile içerisinde sorunları tartışılan, kendisine yeterli zaman ayrılan, karar alma sürecine katılan, arkadaş seçimine karışılmayan, istekleri kabul edilmediğinde kendisine açıklama yapılan, aile içerisinde duygu ve düşüncelerini ifade edebilecek ortamı bulabilen, duygu ve düşüncelerine saygı duyulan, ailesiyle her konuda konuşabilen

ergenlerin benlik saygısı diğer ergenlere göre yüksek bulunmuştur. Eryılmaz'ın (2010) araştırmasının bulguları da benzer niteliktedir. Aile yapılarının, ergenlerin öznel iyi oluş seviyelerine etkilerini inceleyen Eryılmaz'a (2010) göre ergenleri aile yönetimine katmak, onların istek ve ihtiyaçlarına saygı duyarak aileyi yönetmek ergen iyi oluş seviyesini arttırmaktadır. Öğrencilerin psikolojik belirtileri ile anne baba tutumu arasındaki ilişkiyi inceleyen Düzgün (1995), otoriter tutumun olumsuz psikolojik belirtileri arttırıcı unsur olarak belirlemiştir. Demokratik tutumun ise olumsuz benlik ve depresyon belirtilerini azaltıcı yönde etki etmektedir.

Ergenlerin saldırgan davranışları ve aile tutumları incelendiğinde, ana baba tutumları ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Zengin'in (2008) bu konudaki araştırmalarına göre ilgisiz ve otoriter bir anne baba tutumuna sahip ailelerde yetişen ergenlerin demokratik ailelerde yetişen ergenlere göre saldırgan davranışlara yönelme eğilimi yüksektir. Önder ve Yurtal (2008), 118 zorba davranış gösteren, 74 olumlu davranış gösteren ve 81 zorba davranışlara maruz kalan, 6.,7.,8. Sınıf öğrencilerin ailesel özelliklerini incelemiştir. Zorba davranışlar gösteren ve zorba davranışlara maruz kalan öğrencilerin, gereken ilgiyi gösterme, iletişim, duyarlılık, problem çözme açısından ailelerine yönelik algıları olumlu davranış gösteren öğrencilere göre daha olumsuz bulunmuştur. Saldırganlık davranışı olumlu aile tutumu ve doğru yönlendirme ile sportif veya sanatsal faaliyetlere çekilerek olumlu biçimlere dönüştürülebileceği gibi reddedici, ilgisiz, kayıtsız ya da aşırı otoriter aile tutumları ile anti sosyal, sapan davranışlara veya suça dönüştürülebilir (Yıldız, 2004).

Eldeleklioğlu (1996), 500 üniversite öğrencisi üzerinde yürüttüğü çalışmada karar verme stratejileri ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Demokratik ana baba tutumunun bağımsız ve mantıklı karar verme ile olumlu, kararsız olma ile olumsuz ilişkisi olduğu bulunmuştur. Koruyucu ve otoriter aile tutumları ile kararsız olma arasında olumlu, otoriter ana baba tutumu ile mantıklı karar verme olumsuz yönde bir ilişki bulunmuştur. Yılmaz (2009) yürüttüğü çalışmanın sonuçları da bu çalışmanın sonuçları ile paraleldir.

Nimsi (2006), ilköğretim 2.sınıf öğrencileri arasında yürüttüğü çalışmada anne baba tutumu ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Demokratik davranan ve

eşitlik tanıyan anne baba tutumu, çocukların okul başarısına olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aşırı koruyucu anne baba tutumunun ise okul başarısına bir etkisi olmadığı da elde edilen bulgular arasındadır. Diğer araştırma bulguları da demokratik, hoşgörölü, güven verici anne baba tutumlarının akademik başarıyı olumlu etkilediği, diğer tutumların olumsuz etkilediği yönündedir (Akın, 2009; Arcan, 2006). Bu araştırmaların aksine, Gelir'in (2009) görüşü akademik başarının anne baba tutumlarına göre değişiklik göstermediği yönündedir. Aynı çalışmanın bir diğer bulgusuna göre öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri anne baba tutumlarına göre farklılaşmaktadır. İhmalkâr anne baba tutumuna sahip ebeveynlerin öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik düzeyi diğerlerine göre yüksek bulunmuştur. Azizi Aslan (2005) anne ve baba tutumlarının, öğrencilerin sınavlardaki başarılarını farklı yönlerde etkilediği görüşündedir. Araştırmasında, annenin otoriter tutumu arttıkça, öğrencinin sınav puanlarında artış, babanın otoriter tutumu arttıkça, öğrencinin sınav puanında azalma gözlemlenmiştir. Duman'ın (2008) araştırmasında öğrencilerin durumluk kaygı, sürekli kaygı ve sınav kaygı düzeyleri ile koruyucu, istekçi ve otoriter tutum arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Demokratik aile tutumu ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ise negatif yönde bulunmuştur.

4.2.3.2 Ailenin Sosyo Ekonomik Düzeyleri

Hortaçsu'a (2003) göre, genellikle anne ve babanın eğitim düzeyi ve meslekleri ile belirlenen sosyoekonomik düzeyin etkileri, ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye, çocukların eğitimine ilişkin davranış ve tutumlarına yansımaktadır. Üst sosyoekonomik düzeydeki ebeveynlerin tutum ve davranışları, alt sosyoekonomik seviyedeki ebeveynlerin tutum ve davranışlarına göre çocukların gelişimde daha olumlu etkiye sahiptir (Hortaçsu, 2003; Akt. Arcan, 2006). Ailenin sosyoekonomik düzeyi çocukları çeşitli durumlarda etkilemeye bebeklikten başlar, yetişkinliğe kadar devam eder. Sosyoekonomik düzey, bireyin fiziksel, ruhsal ve duygusal durumunu, beslenme, sağlık, barınma, eğitim gibi çeşitli konularla alakalı kaynaklara erişme yeterliliğini, yaşam koşullarına bağlı olarak oluşan stresin birey üzerinde yarattığı tepkileri doğrudan veya dolaylı yollardan etkilemektedir (Bradley ve Corwyn, 2002).

Dinçer (2008), lise ikinci sınıfa devam ergenlerin, sosyoekonomik düzey ile anne baba tutumları ve arkadaş ilişkilerini arasındaki bağıntıyı incelemiştir. Sosyoekonomik düzey

arttıkça anne babanın çocuklarının daha demokratik tutumla yetiştirdiği, sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasına yardımcı olduğu, dolayısıyla bireylerin arkadaş ilişkilerinde de başarılı olduğu söylenebilir. Benzer olarak Yılmaz (2009) araştırmasında eğitim düzeyi ve geliri yüksek ailelerin diğer ailelere göre daha demokratik tutum sergilediği bulgusunu elde etmiştir.

Benlik saygısı ile sosyoekonomik düzey arasındaki ilişkiyi inceleyen Uyanık Balat ve Akman'a (2004) göre, ergenlik dönemindeki gençlerin benlik saygı düzeyleri, sosyoekonomik düzeylerinden etkilenmemektedir. Bu yargıyı araştırmasıyla destekleyen Kılıç Duran (2007), aynı zamanda zihinsel gelişimin benlik saygısının aksine sosyoekonomik düzey ile ilişkili olduğunu bildirmiştir. Buna göre üst sosyoekonomik düzey, çocuğun zihinsel gelişimini etkilemektedir. Rosenberg ve Pearlin (1978), sosyoekonomik düzey ve benlik saygının arasında çocuklar açısından bir ilişki bulamazken, ergenler açısından az seviyede, yetişkinler açısından ise orta seviyede bir ilişki saptamıştır.

Sosyoekonomik düzeyi belirleyici önemli unsurlardan birisi de anne ve babanın eğitim seviyesidir. Anne ve babanın eğitim seviyesi ile ilgili araştırmalara bakıldığında çocukların yaratıcı düşünme yeteneği (Can Yaşar ve Aral, 2011), okul başarısı (Kılınçarslan, 2008), ahlaki yargı yeteneği (Ünsal Seyidoğulları, 2008) gibi özellikleri anne ve babanın eğitim seviyesi ile doğru oranlı olduğu görülmektedir.

4.2.3.3 Ergen Ebeveyn Çatışmaları

Çocukluk döneminde bireyler aileye oldukça bağımlı ve uyumlu olmasına rağmen, ergenlik döneminin başlamasıyla bireyler aileden uzaklaşırlar. Bu dönemde aile aktivitelerine ilgi azalır. Ergenlik döneminin başlarında aile bireyleri arasında küçük çapta çatışmalar yaşanmaya başlar. Ergenlik döneminin ortalarına gelindiğinde bu çatışmaların sayısı artar. Daha çok akran gruplarına uyum sağlanmaya çalışılan bu dönemde bağımsız olma isteği üst düzeydedir. Geç ergenlik ya da son ergenlik olarak adlandırılan ergenlik döneminin sonlarında ise bireyin ailesi ile olan ilişkileri yetişkin – yetişkin modeline döner. Bu dönemde bireyler yeniden ailenin yardımına açık hale gelirler (Ercan, 2005). Smetana ve Gaines (1999) Amerikan aileleri arasında yaptığı bir araştırmada da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Çocukları ergenlik ve ön ergenlik

döneminde olan bu aileleri, gelir seviyelerine göre de iki gruba ayrılmıştır. Ön ergenlik evresinde çocukları olan ailelerin sık, fakat ergenliğin ileri evresinde yaşanan çatışmalara göre daha küçük çapta çatışmalar yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca bu çatışmaların sıklığı ve düzeyleri, ailelerin gelir seviyesine göre değişiklik göstermiştir. Ergenler çatışmaların nedenini kişisel yargılara bağlarlarken, aileler ise bu çatışmaların nedeninin toplumsal kurallar olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre ön ergenlik evresinde yaşanan çatışmalar ergenlerin geri adım atmasıyla çözülmektedir. Ancak; yaşla beraber aileye karşı gelme ve başkaldırmalar da arttığı için çatışmalar çözülememekte ve aile tarafından uygulanan cezalar da sıklaşmaktadır. Bu çatışmaların sıklığı ve ergenlerin uyumu, ailelerin tutumuna ve sosyo ekonomik özelliklerine bağlı olduğu da bulgular arasındadır.

Oskay (1990), değer yargılarından kaynaklanan ergen ana baba çatışmalarını yaşa, yaşadıkları yere, kardeş sayısına, doğum sırasına, ebeveynin çalışma durumuna, eğitim düzeyine, ebeveynlerin meslek gruplarına ve ailelerin gelir durumuna göre incelemiştir. Öğrencilerin yaşı arttıkça çatışma düzeyinde de artış görülmüştür. Yaşamının çoğunluğunu kasaba ya da köyde geçirenler, şehirde yaşayanlara göre aileleri ile daha çok çatışmaktadır. Kardeş sayıları ele alındığında, çok sayıda kardeşi olan (5 ve daha fazla) ve hiç kardeşi olmayan öğrencilerin çatışma düzeyleri yüksek bulunmuştur. İki çocuklu ailelerin çatışma düzeyleri ise diğerlerine göre daha düşük bulunmuştur. Ailede ilk doğan çocuğun aile ile çatışma düzeyi ise sonra doğanlara göre daha düşük bulunmuştur. Anne ve babanın çalışma durumları 3 grupta toplanmıştır; babanın çalışıp, anneni çalışmadığı grup, her ikisinin de çalıştığı grup ve her ikisinin de çalışmadığı grup. Ancak; bu çalışma gruplarına göre incelendiğinde çatışma düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça, aile ve öğrenciler arasındaki çatışma düzeylerinde azalma görülmüştür. Annelerin mesleklerine göre çatışma düzeyleri incelendiğinde ise, çatışma düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Babaların meslek grupları ele alındığında ise çatışma düzeylerinde anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. En çok babaları esnaf ve zanaatkâr olan ergenlerin aileleri ile çatışma yaşadığı, bunu babaları işçi olan ergenlerin takip ettiği araştırmanın bulguları arasındadır. Ailenin gelir düzeyi yükseldikçe, ters orantılı olarak aile ve ergenlerin çatışma düzeylerinde düşüş gözlenmiştir (Oskay, 1990).

Montemayor'a (1983) göre, yaşanan bu çatışmalar ergenlik döneminin doğal bir parçası olarak görülmektedir. Fakat bazı çatışmaların şiddet düzeyi normalden daha yüksektir. Bu çatışmalar ciddi problem teşkil eden ergen davranışları ile bağıntılı olabilir. Bu tarzdaki çatışmalar göz ardı edilmemeli ve ailelere destek programlar geliştirilmelidir.

Yapılan araştırmalara göre ergenler, ebeveynleri ile en çok şu konularda çatışmaya girmektedir (Yörükoğlu,1998; Yavuzer ve diğerleri, 2010) :

- Gençlerin ebeveynleri tarafından çok eleştirilmeleri,
- Gençlerin eleştiri ve fikirlerinin, ebeveynleri tarafından hiç dinlenmemesi,
- Ebeveynlerin gençlerin davranışlarını kısıtlaması ve gençlerin özgür davranamaması,
- Ebeveynlerin gençlere güven duymaması,
- Ebeveynlerin çok nasihat etmesi,
- Ebeveynlerin onlarla aşırı ilgilenmeleri ya da hiç ilgilenmemeleri,
- Ebeveynlerin, gençlerin kendilerini kanıtlayabilecekleri şansı, onlara tanımamaları ve onlara sorumluluk vermemeleri,
- Ebeveynlerin, gençlerin sadece ders çalışmasını beklemesi,
- Ebeveynlerin gençlerin kendilerine ait özel şeyleri olabileceğini kabul etmemeleri, onların her şeylerini bilmek istemeleri,
- Ebeveynlerin gençler üzerinde baskı yapması,
- Anne ve babaların ergenlerin yanında tartışması,
- Ebeveynlerin gençlerle empati kuramaması.

4.3 ERGENLERİN BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMLARI

Teknoloji kullanımı, içerisinde bulunduğumuz bilgi çağına insan yetiştirirken göz ardı edilemeyecek niteliklerden biridir (Akkoyunlu ve diğerleri, 1998; Akt. Altuğ ve diğerleri, 2011). İnternetin bilgiye ulaşmanın en hızlı ve kolay yolu olarak görüldüğü bu çağda, çocukları ve ergenleri geleceğe hazırlarken onları teknolojiden uzak olarak yetiştirmek mümkün değildir. Fakat ergenlerin teknolojik araçlar ile olan durumu incelendiğinde, çoğu gencin faydadan çok zarar gördükleri de bir gerçektir. Teknolojik araçların bilinçsiz ve denetimsiz olarak kullanıldığında, gençler psikolojik problemler başta olmak üzere birçok problem ile karşılaşmaktadır. Bilgisayar ve internet bir yandan

çocuk ve ergenlerin bilgiye ulaşmasını, araştırma yapmalarını, problem çözme, yaratıcılık, kritik düşünme gibi kişisel gelişimlerini destekler nitelikte olduğu savunulurken, diğer bir yandan aşırı, kontrolsüz, amacı dışında bilinçsiz kullanımında korkulara ve kaygılara neden olarak, kişisel becerilerin gelişmesini negatif yönde etkilediği düşünülmektedir (Kayıran, 2010).

Bilgisayar ve internetin olumsuz etkilerinden içerisinde bulundukları kritik dönem nedeniyle en çok ergenler etkilenmektedir. Bu dönem içerisinde fiziksel, bilişsel, kişilik gelişimiyle birlikte ergenlerin arkadaş ortamına yoğun ilgisi, bağımsızlaşma çabası ve kimlik arayışı ergenleri zaman zaman riskli davranışlara sürüklemektedir. Ergenlerin kontrolsüz ve bilinçsizce internet kullanımı başlı başına bir risk unsuru oluştururken, diğer riskli davranışlara olan eğilimi de arttırmaktadır. Ergenlerin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde, gelişimini henüz tamamlamamış olan bu grubun büyük bir risk altında olduğu görülmektedir.

Ergenlerin interneti problemlili kullanımına neden olan etkenler, ücretsiz ve limitsiz internet erişimine sahip olma, başka sosyal etkinlikleri unutup sadece interneti düşünme, bireyin internet erişimine ailesi tarafından bir kontrol ya da engelin bulunmayışı, internetteki etkinliklerin gizlenebilmesi, gerçek hayattaki korku, takıntı ve kusurların internette gizlenip farklı bir kimliğe bürünebilmesi şeklinde sıralanabilir (Young, 2004; Akt. İnan, 2010). Problemlili internet kullanım belirtisi göstermeye başlayan ergenlerin internet ortamında sürekli olarak ‘ideal’ kimliklerini gösterebilmesi, onların gerçek dünyada gerçekçi olmayan, bireysel kimlik değerlendirmelerine yol açabilmektedir (Ceyhan, 2008).

Aktaş Arnas (2005), örneklemini 3-18 yaş arası 933 çocuğun oluşturduğu araştırmasının amacı çocukların televizyon, bilgisayar ve internet kullanma alışkanlıklarının incelenmesidir. Bu araştırmada ailelerin % 35,7’sinin evinde bilgisayar, %21,7’sinin evinde internet olduğu belirlenmiştir. Evinde bilgisayar bulunan ailelerin %21,3’ünde bilgisayar çocuk odasında bulunduğu ve eve bilgisayarın daha çok çocukların ders çalışmak amacı ile alındığı saptanmıştır. Ancak; çocukların sadece %19,7’sinin bilgisayarı okul ödevlerini yapmak ve bilgi toplamak amacıyla kullandığı belirlenirken; %7,8’inin internet sitelerine girmek, %13,6’sının eğlenmek, %5,7’sinin

sohbet etmek, %22, 6''sının oyun oynamak amacıyla kullandığı görülmüştür (Aktaş Arnas, 2005).

Altuğ ve diğerleri (2011) de 300 öğrenciye anket uygulayarak ortaöğretim öğretmenlerinin bilgisayar ve internet kullanıma alışkanlıklarını incelemiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin büyük çoğunluğu günde bir kere veya haftada birkaç kere bilgisayar ve internet kullandıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin %59,9'u bilgisayarın kendi odasında bulunduğunu belirtmiştir. Bilgisayar kullanırken öğrencilerin büyük çoğunluğu kimseden yardım almadığı saptanırken, anne ve babaların çocuklarına yok denilebilecek kadar az yardım ettiği araştırmanın diğer bulgularındandır. Ayrıca, ebeveynlerin büyük çoğunluğu çocuklarının bilgisayar kullanımında sadece süre kısıtlaması getirirken, %24,9'u hiçbir şekilde kısıtlama getirmemektedir (Altuğ ve diğerleri, 2011).

Ergenlerin aşırı ve kontrolsüz bilgisayar ve internet kullanımı, onları fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden olumsuz yönde etkilemektedir. Gelişim döneminde olan çocukların uzun süre bilgisayar başında hareketsiz kalması fiziksel gelişimleri açısından sakınca yaratmaktadır (Günel ve diğerleri, 2010). Aşırı ve kontrolsüz internet kullanımının fiziksel olumsuzluklarının yanı sıra sosyal gelişimde de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Boş zamanlarının büyük bir kısmını bilgisayar kullanarak geçirmek, çocuk ve ergenlerin sosyal beceri düzeylerini olumsuz yönde etkilemektedir (Yükselgün, 2008).

İnternet kullanıcıları her an pornografik içerik, her türlü şiddet, fiziksel saldırı gibi birçok tehdit ile karşı karşıya kalabilmektedirler. İnternette en çok zaman harcayan grup olarak ergenler, bu tür saldırılara karşı yetişkinlere göre daha açık durumdadırlar. İnternet ortamında karşılaşılan her türlü saldırının hasarları, gelişim döneminde olmaları nedeniyle ergenler üzerinde daha ağır olmaktadır (Günel ve diğerleri, 2010).

Ergenler arasında internetin problemli kullanımı, internet bağımlılığına neden olabilmektedir (Doğanlar ve diğerleri, 2008). İnternet bağımlılığı, internetin aşırı kullanılma isteğinin önüne geçilememesi, internete bağlı olmadan geçirilen zamanın önemini yitirmesi, yoksun kalındığında aşırı sinirlilik hali ve saldırganlık olması, kişinin iş, sosyal, ailevi hayatının giderek bozulması olarak tanımlanmaktadır (Young, 2004;

Akt. Arisoy, 2009). İnternet bağımlılığının göstergesi olarak şu davranışlar sıralanabilir (Young, 2009):

- Sürekli internet ile meşgul olmak ve sürekli internette yapılacak aktiviteleri düşünmek,
- Giderek artan miktarlarda internet kullanma isteği,
- İnternet kullanımını durdurmak için başarısız girişimlerde bulunmak,
- İnternet kullanımı kısıtlandığında huzursuz, huysuz, depresif, sinirli hissetmek,
- Her zaman planlanan süreden daha fazla internette kalmak,
- İnternet nedeniyle iş ya da eğitim ile ilgili önemli bir fırsatı kaybetmek ya da riske atmak,
- İnternet kullanımı hakkında aile bireylerine, arkadaşlara veya terapistle yalan söylemek,
- İnterneti problemlerden ya da olumsuz düşüncelerden kaçmak için kullanmak.

İnternet bağımlılığının ‘geleceğimiz’ olarak görülen ergen nüfusta yaygınlaşmaya başlaması internet bağımlılığının farklı bir boyut getirmiştir (Taçyıldız, 2010). Ergenlikte internet bağımlılığının kimlik araşı ile ilişkili olabileceğini düşünen Ceyhan’a (2008) göre giderek daha fazla sayıda ergen internet bağımlılığının veya sağlıksız internet kullanımının belirtilerini göstermekte ve günlük yaşamları, akademik başarıları ve sosyal ilişkileri önemli ölçüde etkilenmektedir.

Ergenlerin problemleri bilgisayar ve internet kullanımına yönelik alınabilecek en etkili önlem aile denetimidir. Bu konuda ailenin çocuklar ile yakın ilişki içerisinde olması, ailenin bilgisayar kullanımını bilmesi büyük önem taşımaktadır (Yalçın, 2006) ergenlerin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik ebeveynlerin alabilecekleri önlemler şu şekilde sıralanabilir (Yılmaz, 2010; Odabaşı ve diğerleri, 2007, Yalçın, 2006):

- Ebeveynler çocukları ile iletişim içerisinde olmalılar. Onları, internette kendilerini rahatsız edici bir durum ile karşılaştıklarında bu durumu kendilerine bildirmeleri konusunda cesaretlendirmeliler.
- Ebeveynler çocukları ile internetteki olumsuzlar hakkında açıkça konuşmalı ve bilgilendirmelidir.

- Ebeveynler çocuklarının bilgisayar ve internet kullanımlarını takip etmelidir.
- Bilgisayar ve internet kullanımına yönelik (Süre, zamanlama, site kısıtlaması v.b.) kurallar getirilmelidir. Bu kuralları oluştururken çocukların ve gençlerin katkısının olması kuralları daha etkin kılacaktır.
- İnternete bağlı olan bilgisayarlar, çocukların odası dışında, evin ortak kullanım alanlarında bulundurulmalıdır. Bilgisayarı ortak kullanım alanına koymak,ebeveynlerin denetimini kolaylaştırırken, çocukları sosyal ortamdan da kopartmayacaktır.
- Ebeveynlerin denetimini tamamlar nitelikte filtreleme programları kullanılabilir. Fakat denetimi sadece bu tür programlara bırakmak doğru olmayacaktır.
- Gençleri, diğer sosyal aktivitelere (Spor, tiyatro vb.) yönlendirirken ebeveynler de bu konuda onlara örnek teşkil edecek davranışlar sergilemelidir.

5 ERGENLERİN BİLGİSAYAR KULLANIMINA YÖNELİK ANNE BABA EĞİTİMİNİ GELİŞTİRME SÜRECİ

Öğretim tasarımı yapılırken tasarımcının izleyebileceği bazı öğretim tasarımları bulunmaktadır. En çok bilinen öğretim tasarım modelleri arasında ADDIE modeli, Dick - Carey Modeli, Kemp Morrison Ross Modeli, Seel – Glasgow Modeli, Gerlach – Ely Modeli ve ASSURE Modelleri sayılabilir. Bu öğretim modelleri arasından Kemp Morrison Ross Modeli diğer modellere göre uzaktan öğretim modellerine daha yakındır (Passerini ve Granger, 2000). Ayrıca; öğreneni daha fazla öğretimin merkezinde tutar ve öğretimi onların bakış açısıyla ele alır (Gustafson ve Branch, 1997). Bu yüzden tez kapsamında geliştirilen Ergen Ailelerine Destek Olarak Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Program'ının tasarım sürecinde 'Kemp Morrisson Ross (KMR) Modeli' kullanılmıştır.

Dairesel olarak sunulan Kemp Morrison Ross Modeli'nin 9 adımı bulunmaktadır. KMR Modelinin adımlar şu şekildedir (Morrison ve Diğerleri, 2001) :

1. Öğretimsel Problemler
2. Öğrenen Özellikleri
3. Görev Analizi
4. Öğretim Amaçları
5. İçerik Düzenlenmesi
6. Öğretim Stratejileri
7. Mesaj Tasarımı
8. Öğretimin Geliştirilmesi
9. Değerlendirme

Bu adımların birbirinden bağımsız olması nedeniyle bu adımları uygularken herhangi bir sıra gözetmek zorunluluğu yoktur.

5.1 ÖĞRETİMSSEL PROBLEMLER VE İHTİYAÇ ANALİZİ

Aile, yüz yüze ve samimi ilişkilerin en güçlü olduğu birincil grup olduğu için bireyin tutum ve değerlerinin oluşumunda ayrı bir öneme sahiptir (Tezcan, 1985). Eğitim her

yerde gerçekleşebilir; okulda, evde, toplumda. Fakat bütün eğitimin temeli ailedir (Aydın, 2008). Ailede başlayan eğitim, yine ailenin desteği ve yönlendirmesi ile devam etmektedir. Tezcan'a (1985) göre, eğitim sisteminde aile, biyolojik ve ekonomik şartları sağlama, sevgi verme, koruma, sosyalleştirme, eğitim olanaklarını sunma gibi işlevleri üstlenmektedir (Tezcan, 1985). Çocukların temel ihtiyaçlarını sağlayan aile bireyleri, onların akademik başarısında da önemli bir rol oynamaktadır (Çelenk, 2003). Ancak; toplumsal alanlarda görülen sosyolojik, ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, çocuk gelişiminin temelini oluşturan aile yapısında da köklü değişimlere neden olmaktadır. Bu değişimler karşısında, çocuk yetiştirmede sergilenen geleneksel anne baba tutumları geçerliliğini koruyamamaktadır.

Aile çocukların eğitiminde en büyük paya sahip olmasına rağmen, anne ve babalar çoğu zaman yetersiz ve çaresiz kalmaktadır. Anne ve babalar her zaman çocuk yetiştirme konusunda bir aile büyüğünün, akrabanın, arkadaşın ya da bir profesyonelin bilgisine ve yardımına başvurmuştur. Geçmişte sıkça başvurulmuş informal bilgi kaynakları (Aile büyükleri, akraba, arkadaş), günümüzde yavaş yavaş geçerliliğini kaybetmektedir (Powell, 1990). Bu durumda ebeveynler çelişkilerini giderecekleri, bilgi eksikliklerini kapatacakları ve günlük yaşamın karmaşasında kolayca erişebilecekleri yeni bilgi kaynakları arayışındadırlar.

Ebeveynlerin bilgi ve yardım ihtiyacı çocuklarının ergenlik dönemine girmesiyle yoğunlaştığı görülmektedir. Ergenlik dönemi, gelişim psikolojisinin en kritik dönemi olarak tanımlanmaktadır. Ergenlik döneminde gençlerin yaşadığı çatışmalar ve kimlik bulma çabası karşısında ebeveynler, gençlere nasıl davranacağını, onları nasıl eğiteceklerini bilememektedirler. Aydın'a (2008) göre sevgi bebeklikte büyük ihtiyaçtır, ileri yaşlarda ise sevgi ihtiyacının yanında özgürlüğü ve disiplini verme gereği de ortaya çıkar (Aydın, 2008). Çocuklarının önceki gelişim dönemlerinde onlara sevgi vermek onların temel ihtiyaçlarını karşılamak ve eğitimi ile yakından alakadar olmak yeterli iken ergenlik döneminde bunlar yetersiz kalmaktadır. Özgürlüğünü elde etmeye çalışan ergenleri dışarıda çeşitli tehlikeler beklerken; ebeveynlerin ergenlere karşı sergileyecekleri doğru tutumun hangisi olduğuna karar verememektedirler. Sık sık ergenlik dönemindeki çocuğu ile çatışmaya girmeye başlayan ebeveynler kendilerini yetersiz, beceriksiz ve suçlu hissetmektedirler. Anne baba tutumları üzerinde duran

araştırmaların sonucunda geliştirilen öneriler, ebeveynleri, olumlu anne baba tutumu konusunda doğrudan eğitmek yönündedir (Düzgün, 1995; Erbil ve diğeri 2006; Arcan, 2006).

Ergenler arasında hızla yayılan problemlili bilgisayar ve internet kullanımı da ergenlik dönemi sorunları arasında yerini almıştır. Ergenler bu teknolojik araçları riskli bir şekilde kullanmasına rağmen ebeveynler, ergenlerin internet kullanımı konusunda yetersiz kalmaktadır. Gökçearslan'a (2005) göre, ebeveynlerin büyük çoğunluğu, ergenlerin hangi internet hizmetlerini kullandığını, hangi internet sitelerini ziyaret ettiğini ve internet ortamında kimler ile konuştuğunu bilmemektedir. Ebeveynlerin ergenlerin evde internet kullanımı konusunda bilinçsiz ve denetimsiz davranması, bu problemin hızla büyüyüp, önüne geçilememesine neden olmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar, çocuklarının bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarını nasıl yönlendirecekleri konusunda ebeveynleri eğitmenin etkili bir yol olduğunu göstermektedir (Altuğ ve diğeri, 2011; İnan, 2010).

Çocuk yetiştirmede sergilenen anne baba tutumları, çocukların sağlıklı bilgisayar ve internet kullanımını da etkileyen önemli bir konudur (Valcke ve diğeri, 2010). Ebeveynlerin çocuklarının bilgisayar ve internet kullanımına yönelik tutumları, aşırı otoriter ya da izin verici olması istenmeyen durumlara neden olabilir. Her an çocukların ne yaptığının izlenildiği hissini yaratan çok sıkı denetimler de olumsuz sonuçlar doğurabilir. Ebeveynler bu konuda açık fikirli olmalı ve daha çok yetkileri elinde tutan fakat çocuğa kendini ifade özgürlüğü tanıyan demokratik anne baba tutumunu benimsemeliler (Lou ve diğeri, 2010). Ayrıca, ebeveynlerin ergenler ile arasında sağlıklı bir iletişim kurarak, çocukların kendiliğinden internet ortamında ne yaptığını ve ne gibi durumlar ile karılaştığını anlatması birçok yöntemden daha ekilidir (Law ve diğeri, 2010).

Bilgisayar ve internetin olumsuz etkilerini en az seviyeye indirebilmek için ebeveynlerin demokratik anne baba tutumu geliştirmesi ve çocukları ile sağlıklı bir iletişim kurması son derece önemlidir. Ebeveynlerin, çocukları üzerinde bilinçli ve etkili bir denetim uygulayarak, çocuklarını internetin olumsuz etkilerinden nasıl koruyabileceklerini öğrenmeleri gerekmektedir.

Ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynlerin bilgi eksikliği, kendilerini yetersiz hissetmeleri nedeniyle aile eğitim programlarına gereksinim duyulmuştur. Hamamcı ve Köksal Akyol'a (2005) göre aile eğitim programları kapsamında yürütülen çalışmalarda daha çok okul öncesi yaşta çocuğu olan ailelerin ihtiyaçları incelenmiştir. Ergenlik döneminde çocuğu olan ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmış programlar oldukça sınırlı sayıdadır. Eksikliği hissedilen ve ergen ebeveynlerine destek olacak olan aile eğitim programı, ergenlerin problemleri bilgisayar ve internet kullanımı hakkında bilgilendirici olmasının yanı sıra bu teknolojik araçların doğru kullanımı ve anne baba tutumları konusunda da yönlendirici olmalıdır.

Sınırlı sayıda olmasıyla birlikte okul, dernek, belediye gibi kurum ve kuruluşların bünyesinde ergen ebeveynlerine yönelik eğitim programlarının yürütüldüğü bilinmektedir. Okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık birimleri tarafından öğrencilerin gelişimi konusunda aile eğitim programları ve çeşitli seminerler organize edilmektedir (URL, 2001b). Bunların yanı sıra öğretmenler de veli toplantıları yaparak ebeveynleri çeşitli konularda bilgilendirmektedir. Ancak; ailelerin okullarda düzenlenen programlara katılımını azaltan ve engelleyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu engellerin en başında zaman sorunu gelmektedir (Işık, 2007). Ailelerin çalışıyor olması ve iş yerinden izin alamamaları bu program ve seminerlere katılımını engellemektedir (Özdemir, 2009). Öğretmenlerin olumsuz tutumları, ekonomik sorunlar, etkinliklerin yarar sağlamaması, okullarda resmi bir havanın hâkim olması, öğretmenlerin devamlı öğüt vermesi, ailenin okul etkinliklerine katılımını azaltan nedenler arasındadır (Aslanargün, 2007). Geliştirilecek aile eğitim programları okul aile arasındaki iletişim problemlerini azaltacak ve tüm aileleri kapsayacak nitelikte olmalıdır (Keçeli Kaysılı, 2008).

Çocuk eğitiminde annenin yeri ve önemi tartışılmaz. Ancak; bu, çocuk eğitiminde babanın sorumluluğunun az olduğu anlamına gelmez (Aydın, 2008). Annenin giderek iş yaşamında daha çok yer almasıyla birlikte babanın ailedeki otoriter rolü daha uyumlu ve ılımlı bir baba rolüne dönüşmektedir. Hem kız hem erkek çocuğu için babanın iyi bir özdeşim modeli olması, çocukları ile etkili iletişim kurması, anne ve babanın uyumlu olması çocukların gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Kıraç, 2008). Aynı zamanda

babaların çocuklarının eğitim sürecinde aktif olarak yer alması, çocuklarının eğitiminde önemli etkilere sahiptir (Tezel Şahin ve Özbey, 2009). Gürşimşek ve diğerleri (2007), babaların eğitime katılımını destekleyen ve desteklenmeyen iki farklı okul grubunda eğitim gören çocukların babalarının eğitime katılım düzeyleri arasındaki farklılığı incelemiştir. Babaların eğitime katılımının desteklenmediği okullarda babalar, yeterli zaman bulamadığını, katılımı gereksiz bulduklarını, öğretmenle ve diğer velilerle iletişim zorluğu çektiğini, ulaşımın zor olduğunu, çocuğun eğitiminden annenin sorumlu olduğunu belirtmişlerdir. Eğitime katılımı desteklenen okullarda babaların eğitim sürecine daha fazla katılması bu kurumlarda verilen destekleyici eğitimle ilişkili olduğu saptanmıştır (Gürşimşek ve diğerleri, 2007). Babanın çocuğunun eğitim sürecinde daha aktif rol almasının gerekliliğinden dolayı, geliştirilecek olan aile eğitim programları, çocuklarının eğitimine katılmaları için babaları da yüreklendirici nitelikte olmalıdır.

Ebeveynlerin, sosyal ve duygusal davranışlarından çok çocuklarının sadece ders başarıları ile ilgilenmeleri, okula sadece bir sorun oluştuğunda gitmeleri ya da çağırılmaları da okul aile işbirliğinde yaşanan sıkıntılardandır (Çelik, 2005). Hâlbuki aile programları ile sorun oluştuğunda müdahale etmeyi değil sorun oluşmadan önce düzenlemeyi içermelidir. Böylece ebeveynler çocuklarının sadece güçsüz yönlerine değil, güçlü yönlerine de odaklanarak çocuklarından beklentileri artacak ve çocuklarını motive etme yoluna gideceklerdir (Keçeli Kaysılı, 2008).

Yukarıda bahsedilen öğretimsel problemler göz önünde bulundurulduğunda ihtiyaç duyulan aile eğitim programı şu özelliklerde olmalıdır.

1. Ebeveynlerde ergenlerin problemleri bilgisayar ve internet kullanımı konusunda farkındalık yaratacak nitelikte olmalıdır.
2. Ergenlerin bilgisayar ve internetin olumsuz etkilerini en az seviyeye indirebilmek için ebeveynleri, bu araçların doğru kullanımı konusunda yönlendirici olmalıdır.
3. Ergenlerin bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarını yön veren anne baba tutumları hakkında bilgilendirici olmalıdır.
4. Ergenlerin problemleri bilgisayar ve internet kullanımı sonucunda doğabilecek sorunları önleyici nitelikte olmalıdır.

5. Geliştirilmesi planlanan aile eğitim programı, çalışan, zaman problemi olan veya herhangi bir sebepten var olan eğitim programlarına katılamayan tüm ebeveynleri kapsayacak nitelikte olmalıdır.

Sonuçta ergenlerin problemlili bilgisayar ve internet kullanımı, anne baba tutumları hakkında bilgilendirici, yönlendirici ve önleyici bir aile eğitim programına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu eğitimin web tabanlı uzaktan öğretim yöntemiyle verilmesiyle, başta çalışan ve zaman problemi olan ebeveynler olmak üzere çeşitli sebeplerden dolayı okul etkinliklerine katılamayan ebeveynlerin engeli ortadan kaldırılabilereceğı düşünölmektedir.

5.2 ÖĞRENEN ÖZELLİKLERİ

Geliştirilecek olan aile eğitim programının hedef kitlesi çocuğı ergenlik döneminde olan ya da ergenlik dönemine girmek üzere olan tüm anne baba ya da bu çocukların bakımını üstlenen kişilerdir. İlköğretim 6. 7. 8. sınıfta ve lise çağında olan öğrencilerin velileri bu eğitimin kapsamındadır.

Eğitimin hedef kitlesi yetişkin grubunda olup, yaş grupları değışkenlik gösterebilir. Eğitimi alacak olan öğrenenlerin okuma yazma ve eğitim web tabanlı uzaktan öğretim yöntemi ile verileceğı için temel bilgisayar kullanım becerisine sahip olmalıdır.

5.3 GÖREV ANALİZİ

Görev analizi öğretim tasarımını yaparken gerekli olan bilgiyi ve işlem basamakları belirlenir. İşlem basamaklarını belirlemek öğrenene hedeflenen içeriğı vermekte yardımcı olacaktır (Morrison ve diğeri, 2001). Ergen ebeveynlerine yönelik geliştirilecek olan web tabanlı uzaktan öğretim programının geliştirilmesi, uygulanması ve değeriendirilmesinde izlenecek olan işlem basamakları şu şekilde sıralanmıştır:

- Eğitimin sonunda öğrenenlerin göstermesi beklenen hedef davranışlar belirlenir.
- Belirlenen hedef davranışlar doğrultusunda içerik sıralanır, modüller oluşturulur ve içerik akış senaryoları hazırlanır.

- İçerik akış senaryosu, konu alan uzmanları tarafından (psikolojik danışman ve rehber öğretmen) onaylanır. Düzeltilmesi gereken bölümlerin olması durumunda içerik düzeltilir ve tekrar konu alan uzmanına onaylatılır.
- Onayı alınan içerik akış senaryosu dijital ortama aktarılır. Metin, ses, görüntü, animasyon gibi içerik bileşenleri hazırlanır.
- Öğrenme yönetim sistemi ve içerik çalışması test edilir. Sistemin çalışmasında aksamaların tespit edilmesi durumunda bu aksaklıklar giderilir.
- Eğitim süreci sonunda öğrenenlerin ve sistemin değerlendirilmesi yapılır. Öğrenenlerin değerlendirilmesi ön-test, son-test ile yapılırken, sistemin değerlendirilmesi ise sürecin gözlemlenmesi ile yapılır.

Eğitimi geliştirme sürecinde içerik akış senaryosu oluşturulurken konu alan uzmanı, web tabanlı içerik geliştirilirken yazılımcı görev alacaktır.

5.4 ÖĞRETİM AMAÇLARI

Öğretim amaçlarının belirlenmesi, öğretim tasarımı ve öğrenenlerin performanslarını değerlendirmek için bir harita çizer (Morrison ve diğerleri, 2001). Öğretim süreci sonunda öğrenenleri ulaşması beklenen hedefler öğretimin amacını belirler. Belirlenen amaçlara uygun bir şekilde öğretim içeriği, mesaj tasarımı geliştirilir. Aynı zamanda öğretimin çıktıları değerlendirilerek öğretim tasarımcısına yardımcı olur.

5.5 İÇERİK SIRALAMA

Öğretim amaçları belirlendikten sonra bu amaçlara uygun içerik sıralanır. İçeriğin sıralanması, öğrenenlerin bilgiyi almasında ve öğrenmesinde büyük önem taşımaktadır. Akılcı bir sıralama öğrenenlerin bilgiyi etkili bir şekilde kavramasına yardımcı olacaktır. İçerik sıralama aşaması yöntem bölümünde, eğitim materyallerini geliştirme başlığı altında detaylı olarak anlatılmıştır.

5.6 ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

İçeriğin sıralanması kadar bu içeriğin hangi yöntem ve teknikle verileceği de önem taşımaktadır. Davranışsal, bilişsel ve yapılandırmacı yaklaşımlara dayanan çeşitli

öğretim yöntem ve teknikleri vardır. Tez çalışmasında öğretim programında bilişsel kurama dayanan sunuş yolu ile öğretim yöntemi kullanılmıştır. Ausubel tarafından geliştirilen sunuş yolu ile öğretim yöntemi, öğrenenin kendisine sunulan organize edilmiş bilgiyi anlamlandırarak belleğine yerleştirmesine dayanmaktadır (Temizöz, 2005).

Sunuş yolu ile öğretimin üç temel aşaması vardır (Senemoğlu, 2005):

1. Örgütleyicilerin sunulması.
2. Öğrenilecek konunun materyalin sunulması.
3. Bilişsel örgütlemenin güçlendirilmesi.

aşamalarıdır.

Eğitim materyallerinin sunuş yolu ile öğretim yöntemine uygun adımları, yöntem bölümünde eğitim materyallerini geliştirme başlığı altında detaylı olarak anlatılmıştır.

5.7 MESAJ TASARIMI

Mesaj tasarımı öğrenene içeriğin nasıl sunulacağı ve ulaştırılacağı ile ilgilidir. Belirlenen öğretim stratejisi paralelinde öğretimsel mesajlar tasarlanır. Öğretim içeriğini en etkili şekilde sunulacak çoklu ortamlar seçilir. Metin, ses, resim, animasyonlar öğrenenin öğrenmesini kolaylaştıracak şekilde kullanılarak öğretim materyalleri hazırlanma aşaması da yöntem bölümünde eğitim materyallerini geliştirme başlığı altında detaylı olarak anlatılmıştır.

5.8 ÖĞRETİMİN SUNUMU

Öğretimin analizi ve tasarımının ardından öğretim ortamları geliştirilir. Analiz ve tasarım süreçlerinde planlan her türlü öge işe koşulur. Öğrenmeyi destekleyici diğer kaynaklar ve öğrenme etkinlikleri de öğretime dahil edilir. Bu süreç de yöntem bölümünde eğitim materyallerini geliştirme başlığı altında detaylı olarak anlatılmıştır.

5.9 DEĞERLENDİRME

Öğretim tasarımında değerlendirme iki şekilde yapılır; Öğrenenin başarı değerlendirmesi ve süreç değerlendirmesi. Önceden belirlenen öğretimsel amaçlar

doğrultusunda öğrenenlerin başarıları geliştirilen araçlar ile değerlendirilir. Diğer bir yandan sürecin işleyişi değerlendirilir ve varsa aksaklıklar düzeltilir.

Ergenlerin bilgisayar kullanımına yönelik geliştirilen web tabanlı uzaktan öğretim modelini 6. ve 7. Sınıf ebeveynleri üzerinde denenmiş ve ebeveynlere veri toplama araçları uygulanmıştır. Uygulama sürecine ait bulgulara 7. bölümde, sonuçlara ve önerilere 8. bölümde yer verilmiştir.

6 MALZEME VE YÖNTEM

6.1 MALZELME

Tez çalışmasında kullanılan malzemeler eğitim materyalleri geliştirilirken kullanılan malzemeler, uygulama sürecinde kullanılan malzemeler bu başlık altında verilmiştir. .

6.1.1 Eğitim Materyallerini Geliştirilirken Kullanılan Malzemeler

- Hem web tabanlı uzaktan eğitim hem de yüz yüze eğitim materyalleri hazırlanırken Adobe Flash CS3 programı kullanılmıştır.
- Web tabanlı uzaktan eğitim materyalleri Adobe Dreamweaver CS3 programı kullanılarak birleştirilmiştir.
- Web tabanlı uzaktan eğitim materyallerinin tanıtımı Adobe Captivate 5,5 kullanılarak yapılmıştır.
- Yüz yüze eğitim materyalleri MS Office Power Point 2007 kullanılarak hazırlanmıştır.
- Sesli eğitim materyalleri hazırlanırken Goldwave programı kullanılmıştır.
- Seslerin formatları dönüştürülürken Total Converter programı kullanılmıştır.
- Hazırlanan web sitesinin web üzerine aktarılmasında Filezilla FTP programı kullanılmıştır.
- İstatistiksel veri çözümlemeleri için SPSS 20 programı kullanılmıştır

6.1.2 Evren ve Örneklem

Tez çalışmasının evrenini, Kumburgaz Serdar Adıgüzel İlköğretim Okulu ve Kumburgaz İlköğretim Okulu 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin ebeveynleri oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde seçilen ve araştırma örneklemini oluşturan 60 ebeveyn tesadüfi yöntem ile seçilmiştir.

Tez çalışmasının örneklemini oluşturan 60 ebeveyn, 30'u deney grubunu, 30'u kontrol grubunu oluşturacak şekilde iki gruba bölünmüştür. Kontrol grubunu oluşturan ebeveylere sadece okuma yazma bilme şartı aranmıştır. Deney grubunu oluşturan

ebebeynlerde ise okuma yazma bilmenin yanı sıra temel düzeyde bilgisayar kullanma becerisine sahip olma şartı aranmıştır.

6.1.3 Veri Toplama Araçları

Tez çalışmasında Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği, Ergenlerin Bilgisayar Kullanım Alışkanlıklarını Yönlendiren Ebeveyn Davranışlarını İzleme Anketi ve Bilgi Değerlendirme Formu olmak üzere 3 adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Ayrıca araştırma sürecinde ihtiyaç duyulduğu için Yüz yüze eğitim sürecini Tamamlayamama Nedeni İzleme Anketive Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketihazırlanıp uygulanmıştır.

6.1.3.1 Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument – PARI)

Tez çalışmasının örneklemini oluşturan ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarını tespit edebilmek amacıyla Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) kullanılmıştır. PARI ilk olarak 1958 yılında Schaefer ve Bell tarafından geliştirilmiştir (Schaefer ve Bell, 1958). Orijinalinde 115 soru bulunan testin Türkçeye uyarlanmış hali 60 soru ve 5 alt ölçeği kapsamaktadır.

Fatma Şahin Tezel danışmanlığında, Arzu Özyürek (2004), tarafından yazılan “Kırsal Bölgede ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde veri toplama aracı olarak PARI’nin 3 alt ölçeği kullanılmıştır. Tutum ölçeğinin bu şekli 41 sorudan oluşmakta ve aşırı koruyuculuk, demokratik tutum ve katı disiplin alt ölçeklerini kapsamaktadır. Özyürek (2004), çalışmasında 3 alt ölçeği ve 41 maddesini kapsayan PARI Ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlilik analizlerini yapmıştır. Analiz sonuçlarına göre PARI ölçeğine ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı aşırı koruyuculuk faktörü için anne 0.837, baba 0.806; demokratiklik faktörü için anne 0.412, baba 0.378; sert disiplin faktörü için anne 0.789, baba 0.778 bulunmuştur (Özyürek, 2004).

PARI, dörtlü likert tipi bir ölçektir. Her ifade için “1.Çok uygun buluyorum”, “2.Oldukça uygun buluyorum”, “3.Biraz uygun buluyorum”, “4. Hiç uygun bulmuyorum” seçeneklerinden biri işaretlenir. Ölçeğin puanlaması hesaplanırken, seçeneklerin numarası madde puanı olarak hesaplanır. Ancak; 2.,21. ve 30. sorular

tersine hesaplanır. 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 18, 19, 20, 23, 24, 26, 32, 35, 38. sorular aşırı koruyucu, 2, 10, 13, 15, 21, 27, 30, 31, 40. sorular demokratik, 5, 7, 12, 14, 16, 17, 22, 25, 28, 29, 33, 34, 36, 37, 39, 41. sorular otoriter anne baba tutumu ile ilgilidir. Alt ölçeklerden alınan puanlar birbiri ile karşılaştırılmaz. Alt ölçeklerden alınan puanların yüksek olması, uygulayanın o tutumu kabul ettiğini göstermektedir.

6.1.3.2 *Bilgi Değerlendirme Formu*

Bilgi değerlendirme formu eğitimin amaçları ve eğitim sonunda ebeveynlere kazandırılmak istenen hedef davranışlar doğrultusunda uzman görüşü alınarak, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Eğitim sürecinin başında ve sonunda uygulanan bilgi değerlendirme formu 25 adet çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır. Her soru 4 puan olarak değerlendirilmiştir.

6.1.3.3 *Ergenlerin Bilgisayar ve İnternet Kullanım Alışkanlıklarını Yönlendiren Ebeveyn Davranışlarını İzleme Anketi*

Ergenlerin Bilgisayar ve İnternet Kullanım Alışkanlıklarını Yönlendiren Ebeveyn Davranışlarını İzleme Anketi, uzman görüşü alınarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu anket ile katılımcıların demografik bilgileri ve ergenlerin bilgisayar kullanımını yönlendiren ebeveynlerin davranışları sorulmuştur. Ergenlerin Bilgisayar ve İnternet Kullanım Alışkanlıklarını Yönlendiren Ebeveyn Davranışlarını İzleme Anketi 35 sorudan oluşmaktadır. 35 sorudan 3'ü demografik bilgi, 33'ü ise Ebeveyn davranışlarına yönelik sorulardır. Demografik bilgi olarak eğitim durumu, mesleği, çocuğunun devam ettiği sınıf sorulmuştur. Bu ankette ebeveynlere, çocuklarının bilgisayar kullanım alışkanlıkları ve bu araçların olumsuz etkilerine karşı aldıkları önlemler sorulmuştur.

6.1.3.4 *Yüz Yüze Eğitim Sürecini Tamamlayamama Nedeni İzleme Anketi*

Yüz Yüze Eğitim Sürecini Tamamlayamama Nedeni İzleme Anketi, yüz yüze eğitim süreci bittikten sonra araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Anket 3 sorudan oluşmaktadır. Bu anket, yüz yüze eğitim sürecine devam etmeyen ebeveynlerin, eğitim sürecine devam etmeme nedenlerini saptamak amacıyla geliştirilmiştir.

6.1.3.5 *Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketi*

Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulama süreci bittikten sonra elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin kural koyma davranışına ait oranlarda düşüş gözlemlenmiştir. Bu düşüşün nedenini saptamak amacıyla ebeveynlerin eğitim sürecinin öncesinde ve sonrasında uyguladıkları kuralları sorgulama ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle eğitim sürecinin sonrasında geliştirilen Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketi iki açık uçlu soruyu içermektedir. Anketteki birinci soru ebeveynlerin bilgisayar kullanımı konusunda eğitimden önce uyguladıkları kuralları ikinci soru ise eğitimden sonra uyguladıkları kuralları sormaktadır.

6.2 YÖNTEM

Tez çalışmasında uygulanan öğretim süreçlerinin başarılarını değerlendirmek amacıyla deneysel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Deney ve kontrol olmak üzere iki grup ile çalışılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına aynı öğretim içerikleri, farklı öğretim modelleri ile sunulmuştur. Deney grubunu oluşturan ebeveynlere web tabanlı uzaktan öğretim yöntemi ile eğitim verilirken, kontrol grubunu oluşturan ebeveynlerin öğretimi ise yüz yüze sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Her iki gruba da eğitim süreçlerinin başında ve sonunda aynı veri toplama araçları uygulanmıştır.

Veri toplama araçları ile elde edilen veriler SPSS 20 paket programı ile çözümlenmiştir. Gruplara ait ön-test – son-test puanlarını karşılaştırmak için Wilcoxon Z Testi uygulanmıştır. Parametrik olmayan Wilcoxon Z Testi, sayı bakımından az ($N < 30$) olan gruplara uygulanabilir. İstatistik çalışmalarda 0,05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

6.2.1 Eğitim Materyallerini Geliştirme Süreci

Eğitim materyallerinin geliştirilme süreci Kemp Morrison Ross Modeli'nin amaçların belirlenmesi, içeriklerin düzenlenmesi, mesaj tasarımı ve öğretimin geliştirilmesi basamaklarına denk gelmektedir. Bu basamaklarda yapılanlar, izlenen süreçler ve uyulan ilkeler bu başlık altında detaylı olarak anlatılmıştır.

Geliştirilmesi planlanan ebeveyn eğitim programının amacı, ergenlerin problemleri bilgisayar ve internet kullanımı konusunda ebeveynlerde farkındalık yaratarak, bu araçların sağlıklı kullanımı ve anne baba tutumları hakkında ebeveynleri bilgilendirerek, yönlendirmektir. Böylece bilgisayar ve internetin ergenler üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirerek, sağlıksız bilgisayar ve internet kullanımlarından doğabilecek problemlerin önüne geçmek hedeflenmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda

➤ Ergenlik Döneminin Genel Özellikleri Konusuna Ait Öğretim Amaçları:

- Ergenlik döneminin belirgin özelliklerini fark edebilme
- Arkadaş gruplarının ergenler üzerindeki etkisini kavrayabilme
- Ailenin ergen üzerindeki etkisini kavrayabilme

➤ Anne Baba Tutumları ve Ergenler Üzerindeki Etkileri Konusuna Ait Öğretim Amaçları:

- Anne baba tutumlarının ergen üzerindeki önemini kavrayabilme
- Otoriter anne baba tutumunun özelliklerini fark edebilme
- Otoriter anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini kavrayabilme
- Aşırı korumacı ve müdahaleci anne baba tutumunun özelliklerini fark edebilme
- Aşırı korumacı ve müdahaleci anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini kavrayabilme
- İzin verici anne baba tutumunun özelliklerini fark edebilme
- İzin verici anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini kavrayabilme
- Demokratik anne baba tutumunun özelliklerini fark edebilme
- Demokratik anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini kavrayabilme

➤ Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Konusuna Ait Öğretim Amaçları:

- Bilgisayarın ve internetin kullanım alanlarını fark edebilme
- Bilgisayarın ve internetin yararlarını fark edebilme
- Bilgisayarın ve internetin zararlarını fark edebilme
- Bilgisayar ve internetin doğru kullanım yollarını kavrayabilme

alt başlıkları ve alt amaçları belirlenmiştir.

Kemp Morrison Ross Modeli'nin içerik düzenlenme aşamasında belirlenen amaçlar ve alt amaçlara uygun olarak içerikler oluşturulmuş ve sıralanmıştır. Öğretim içeriği dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretim programından ve amaçlarından

bahsedilmektedir. Aynı zamanda bu bölümde öğretim materyallerinin nasıl kullanılacağı anlatılmaktadır.

İkinci bölümde ergenlik ve genel gelişim özelliklerine değinilmiştir. Çünkü ebeveynler bilgisayar ve internet kullanımı konusunda çocuklarına müdahale ederken, çocuklarının içerisinde bulundukları gelişim dönemine göre hareket etmeleri ve ergenlik döneminin genel özelliklerini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Anne baba tutumları, birçok konuda olduğu gibi çocukları bilinçli bilgisayar ve internet kullanımına yöneltmede de etkin bir rol oynamaktadır. Bu yüzden öğretim içeriğinin üçüncü bölümde anne baba tutumları ve ergenler üzerindeki etkileri konusuna yer verilmiştir.

Son bölüm olan dördüncü bölümde ise bilgisayar ve internet kullanımı başlığı altında bilgisayar ve internetin kullanım alanlarından, yararlarından, zararlarından ve kullanım önerilerinden bahsedilmiştir. İçeriğin bölümleri ve alt konu başlıkları Tablo 6.1’de sunulmuştur.

Tablo 6.1: Öğretim Programının İçerik Sıralaması

BÖLÜM ADI	KONU BAŞLIKLARI
GİRİŞ	Tanıtım
ERGENLİK DÖNEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	- Ergenlik Döneminin Genel Gelişim Özellikleri - Ergen ve Aile - Ergen ve Arkadaş İlişkileri
ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	- Anne Baba Tutumu - Otoriter Anne Baba Tutumu ve Ergenler Üzerindeki Etkileri - İzin Verici Anne Baba Tutumu ve Ergenler Üzerindeki Etkileri - Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu ve Ergenler Üzerindeki Etkileri - Demokratik Anne Baba Tutumu ve Ergenler Üzerindeki Etkileri
BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMI	- Bilgisayar ve İnternetin Yararları - Bilgisayar ve İnternetin Kullanım Alanları - Bilgisayar ve İnternet Kullanımlarında Karşılaşılan Problemler - Bilgisayar ve İnterneti Doğru Kullanma Önerileri

KMR Modeli'ne göre içeriklerin düzenlenmesinin ardından öğretim yöntem stratejilerinin belirlenmesi adımıyla sunuş yolu ile öğretim yönteminin temel aşamaları izlenmiştir. Her bölümün başında öğrenene geniş olarak sunulacak bilginin genel bir çerçevesi çizilerek ön örgütleyiciler sunulmuştur. Konu başlarında öğrenenin dikkatini materyale çekmek için kısa animasyonlar hazırlanmıştır. Ön örgütleyicilerin ardından örneklerle zenginleştirilmiş öğretim materyali sunulmuştur. Öğrenilen bilgilerin anlamlandırılması ve bilişsel örgütlemenin güçlendirilmesi amacıyla öğrenenin bölümün hedefleri ile ilgili yapması beklenenlerin olduğu “Sıra sizde” sayfaları hazırlanmıştır. Ayrıca bölüm sonlarında “Kendimizi Deneyelim” başlıklarında sunulan materyal ile ilgili mini testler bulunmaktadır. Öğrenen test sorularında yanlış yaptığı takdirde, hangi konu ya da konularda bilgi eksikliği olduğu hakkında öğrenene dönüt verilmektedir.

KMR Modeli'nin mesaj tasarımı ve öğretimin geliştirilmesi aşamalarında yüz yüze öğretim modeli ve web tabanlı uzaktan öğretim modeli için ayrı işlemler uygulanmıştır. Çünkü her iki eğitimin amaçları, içerikleri ve kullanılan öğretim yöntemi aynı olmasına rağmen kullanılan materyaller farklıdır.

Web tabanlı uzaktan öğretim için kullanılacak materyaller hazırlanırken, içeriği öğrenene en etkin şekilde aktarabilecek çoklu ortamlar seçilmiştir. Web tabanlı uzaktan öğretim materyali geliştirilirken, materyalin sade, anlaşılabilir olmasına ve öğretimin hedeflerine uygun şekilde hazırlamaya özen gösterilmiştir. Şekil 6.1’de öğretimin materyalinin arayüz örneği verilmiştir.

Şekil 6.1: Öğretim Materyalinin Arayüz Tasarımı

Web tabanlı uzaktan öğretim materyali, programlı öğretimin ilkeleri olan küçük adımlar, etkin katılım, başarı, anında dönüt ve bireysel hız ilkeleri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. İçerik küçük modüllere ayrılarak öğretim materyaline yerleştirilmiştir. Öğrenene küçük testler, alıştırma sorular sunularak öğretime öğrenenin etkin katılımı sağlanmıştır. Aynı zamanda uygun dönütler zamanında verilmiş ve öğrenenin başarısını arttırarak onları öğrenmeye güdüleyecek fonksiyonlar eklenmiştir. Ayrıca sayfa üzerine yerleştirilen düğmeler, öğrenene öğretim materyalini kendi öğrenme hızına uygun olarak kullanma şansı vermektedir.

Web tabanlı uzaktan öğretim materyallerinde kullanılan çoklu ortam öğeleri arayüzde bir bütünlük olacak şekilde yerleştirilmiştir. Birbiri ile ilgili olan öğeler yakın konumlandırılmıştır. Örneğin konuyu anlatan metin ile ilişkili görsel sayfa üzerinde birbirine yakın yerleştirilmiştir. Öğretim materyali içerisinde gezinmeye yarayan düğmeler, bölüm başlığı ve öğrenenin konu içerisinde nerede bulunduğunu bildiren metinler her sayfada bulunmaktadır. Ayrıca bu öğeler, materyalin tüm sayfalarında aynı yerde ve aynı renkte kullanılarak tutarlılık sağlanmıştır. Sayfanın genelinde ise fazla parlak olmayan yumuşak tonlarda doğal renkler seçilmiştir.

Web tabanlı uzaktan öğretim materyalinde kullanılan metinler 14 punto, verdana yazı tipi ile açık mavi zemin üzerine siyah renkte yazılmıştır. Başlıklar aynı renkte ve yazı tipinde kalın olarak yazılmıştır. Öğrenenin dikkatini özellikle bir yere çekmek istendiğinde metin içerisinde kalın yazı tipi veya renk kullanılmıştır. Ancak; bir sayfada bu tür dikkat çekici öğelerin fazla kullanılmamasına da dikkat edilmiştir. Aynı zamanda metinler seslendirilerek öğrenene alternatif sunulmuştur. Açılan ilk sayfalarda metin ile ses aynı anda gelmektedir. Fakat öğrenen sesli çalışmak istemezse sesi kapatabilmektedir. Öğrenmeyi kolaylaştırıp, kalıcı kılması için materyalde amaçlarımızı destekleyen resimlere ve animasyonlara yer verilmiştir.

Yüz yüze öğretim materyallerinde ise sunular kullanılmıştır. Web tabanlı uzaktan öğretim materyallerinde olduğu gibi yüz yüze öğretim materyalleri hazırlanırken de sade ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiş, bütünlük, denge ve renk ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur. Aynı zamanda sunularda konun bütününe değil, önemli kısımlarına yer verilmiştir. Öğrenenlerin dikkatlerini toplamak amacıyla görsellere çokça yer verilmiştir. Aynı zamanda web tabanlı uzaktan öğretim materyallerinde kullanılan tüm animasyonlar yüz yüze öğretim ortamında da kullanılmıştır. Şekil 6.2 de yüz yüze öğretim ortamında kullanılan sunu örneği verilmiştir.

BİLGİSAYAR VE İNTERNETİ BİLİNÇLİ KULLANMA ÖNERİLERİ

Evde Bilgisayarı Evin Ortak Kullanım Alanlarına Koyun!

Bilgisayarı evde ortak kullanım alanına yerleştirmeniz, çocuğunuzu ona **hissettirmeden** denetlemenizi kolaylaştıracaktır. Ayrıca, bilgisayar aile fertleri ile aynı ortamda kullanması onu sosyal ortamdaki da alıkoymayacaktır.

Şekil 6.2 Yüz Yüze Öğretim Ortamında Kullanılan Sunu Görüntüsü

Yüz Yüze öğretim için hazırlanan materyaller sınıf ortamında kullanılmıştır. Materyaller öğrenenlere sunulurken soru sorma, tartışma, örneklendirme stratejileri de kullanılarak öğrenme ortamı zenginleştirilmiştir.

Web tabanlı uzaktan öğretim için hazırlanan materyallerin sunumu için bilgisayar kullanma becerisi düşük olan ebeveynler düşünülerek, öğrenme yönetim sistemi kullanılmamıştır. Temel seviyede bilgisayar okur yazarı olan her ebeveynin rahatça kullanabileceği HTML kodlarından oluşan bir web sitesi oluşturulmuştur. Şekil 6.3’de hazırlanan web sitesinin ana sayfası görülmektedir. Flash tabanlı içerikler bu web sitesinde birleştirilmiştir. İçeriklerin yanı sıra web sayfasında, elektronik posta ile öğreticiye ulaşabilecekleri iletişim sayfası, öğretim programını hazırlayanlar hakkında bilgi veren hakkımızda sayfası, öğrenenlerin bilgilerini, fikirlerini, deneyimlerini paylaşabilecekleri forum sayfası ve içerikleri çalıştırabilmek için gerekli olan programı indirebilecekleri link bulunmaktadır.

Şekil 6.3: İçeriklerin Birleştirildiği Web Sitesinin Arayüzü

6.2.2 Uygulama Süreci

Araştırmamanın uygulama aşamasına geçilmeden önce İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurularak izin talebinde bulunulmuştur. İzin için gerekli evraklar düzenlenerek İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü aracılığı ile ilgili makamlara gönderilmiştir. İncelemelerin ardından uygulama uygun görülmüş ve araştırmanın Kumburgaz Serdar Adıgüzel İlköğretim Okulu ve Kumburgaz İlköğretim Okulu'nda yürütülebilmesi için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır.

Örnekleme oluşturan ebeveynler deney ve kontrol grubu olmak üzere iki ayrı gruba ayrılarak, 30 ebeveyn kontrol grubunda, 30 ebeveyn ise deney grubunda yer almıştır. Deney grubunu oluşturan ebeveynlere web tabanlı uzaktan öğretim yöntemi ile eğitim verilirken, kontrol grubunu oluşturan ebeveynlerin öğretimi ise yüz yüze sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Her iki grubun da öğretim süreci 3 hafta olarak planlanmıştır. 3 haftalık süreçte deney grubu ve kontrol grubu ile eğitim başında ve sonunda olmak üzere ikişer toplantı yapılmıştır. Her iki grubun tanıtım toplantısına genellikle annelerin katıldığı gözlemlenmiştir. Her iki eğitim sürecine babaların da katılabileceği vurgulanarak, eğitimlere babalar da davet edilmiştir.

6.2.2.1 Kontrol Grubu

Araştırmanın kontrol grubu, 30 gönüllü ebeveynden oluşmaktadır. Kontrol grubu ile haftada 2 saat olmak üzere 3 hafta yüzyüze eğitim yapılmıştır. Eğitimler araştırmacı tarafından verilmiştir. Ancak; araştırmacı konu alan uzmanı olmadığı için bu eğitimlere, okulun rehber öğretmeni de gözlemci ve danışman olarak katılmıştır.

Kontrol grubu için seçilmiş ebeveynlere yüz yüze eğitim, öğrencileri aracılığı ile duyurulmuş ve ebeveynler tanışma toplantısına davet edilmişlerdir. Ebeveynlere ilk toplantıda eğitimin amacı ve yöntemi anlatılarak, ebeveynler ile tanışma sağlanmıştır. Tanışma toplantısı sonunda eğitim sürecine katılmayı kabul eden gönüllü ebeveynlere 3 adet veri toplama aracı uygulanmıştır, Şekil 6.4’de görülmektedir. Bir sonraki toplantının saati de ebeveynler ile kararlaştırılmıştır.

Şekil 6.4: Kontrol Grubu Ebeveynlerinin Görüntüsü

Tanışma toplantısının ardından başlayan ilk derste ebeveynlere daha önceden uygulanan bilgi değerlendirme formunun dönütleri verilmiştir. Dersler esnasında ebeveynlere öğretimin hedeflerine uygun içerikler sırası ile sunulmuştur. 3. dersin sonunda eğitime devamı sağlayabilen ebeveynlere veri toplama araçları tekrar uygulanmıştır.

30 gönüllü ebeveyn ile başlayan yüz yüze öğretim süreci 18 ebeveyn ile tamamlanmıştır. 12 ebeveyn mazeret bildirmeden derslere katılmadığı için eğitim süreci dışına alınmıştır. Eğitim süreci sonrasında öğrencileri aracılığı ile 11 ebeveyne ulaşılarak bu ebeveynlerin derslere gelmeme nedenleri araştırılmıştır. Ulaşılamayan bir ebeveynin ise okul yönetiminden alınan bilgiye göre bu süreçte bir başka yere taşınmış olduğu belirlenmiştir. Ulaşılan 11 ebeveyne araştırmacı tarafından hazırlanan 3 soruluk Yüzyüze Eğitim Sürecini Tamamlayamama Nedeni İzleme Anketi uygulanmıştır.

6.2.2.2 Deney Grubu

Araştırmanın deney grubu 30 adet gönüllü veliden oluşmaktadır. Deney grubu için seçilen ebeveynler öğrencileri aracılığı ile ilk toplantıya davet edilmişlerdir. Bu toplantıda ebeveynlere eğitimin amacı, yöntemi ve eğitim materyali tanıtılmıştır. Tanıtım toplantısının sonunda eğitime katılmayı kabul eden gönüllü ebeveynlere veri toplama araçları uygulanmıştır, Şekil 6.5’de görülmektedir..

Şekil 6.5: Deney Grubu Ebeveynlerinin Görüntüsü

Tanışma toplantısının ardından 3 haftalık web tabanlı uzaktan eğitim süreci başlatılmıştır. Eğitim süreci boyunca araştırmacı tarafından hazırlanan <http://istanbul.edu.tr/enformatik/enfyazilim/eede/> adresinde yayınlanan eğitim materyalleri

kullanılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin eğitim materyaline kolay ulaşabilmesi adına eğitim materyalinin linki her iki okulun web sitesinin ana sayfalarına konulmuştur.

Ebeveynlere uygulanan bilgi değerlendirme formunun dönütleri öğrencileri aracılığı ile bir mektup gönderilerek bildirilmiştir. Bu mektuplar eğitime katılan her ebeveyne özel hazırlanarak eğitim sürecinin ilk haftasında gönderilmiştir. Dönüt mektupları, eğitime katılan ebeveynlerin eğitime daha iyi adapte olmalarını sağlamıştır. Eğitim sürecinin sonunda, son toplantı düzenlenerek veri toplama araçları tekrar uygulanmıştır.

Tanıtım toplantısı esnasında babaların da eğitime davet edilmesi üzerine, bazı anneler eşlerinin de katılabileceklerini bildirmiştir. Katılma olasılığı olan babalara doldurmaları için veri toplama araçları evlerine gönderilmiştir. Eğitim süreci başladıktan sonra da eğitim hakkında bilgi almak isteyenler olmuştur. Eğitim süreci başladıktan sonra ilk hafta eğitime katılma talebi ile gelen ebeveynlere de veri toplama araçları uygulanmıştır. Tanıtım toplantısında 30 olan gönüllü ebeveyn sayısı eğitim sürecinin ilk haftasının sonunda 43'e ulaşmıştır. Ancak; değerlendirme, tanıtım toplantısına katılan 30 ebeveynin doldurduğu veri toplama araçları üzerinden yapılmıştır. Değerlendirmeye alınmamasına rağmen sürecin tüm aşamaları sonradan katılan ebeveynlere de uygulanmıştır.

7 BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde ebeveynlere uygulanan web tabanlı uzaktan öğretim modelinin ve yüzyüze öğretim modelinin ebeveynlerin bilgi düzeylerindeki, davranışlarındaki, tutumlarındaki etkilerine ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

7.1 BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMUNUN ÖN-TEST VE SON-TEST PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Ebeveynlerin bilgi değişimini izlemek amacıyla, öğretim modelleri uygulanmasından önce ve sonra ebeveynlere bilgi değerlendirme formu, ön-test – son-test olarak uygulanmıştır. Ebeveynlerin bilgi değerlendirme formundan aldıkları ön puanlar ve son puanlar hesaplanmış ve ortalamaları alınmıştır. Ön-test ve son-test puanları arasındaki değişimlerin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için Wilcoxon Z Testi uygulanmıştır.

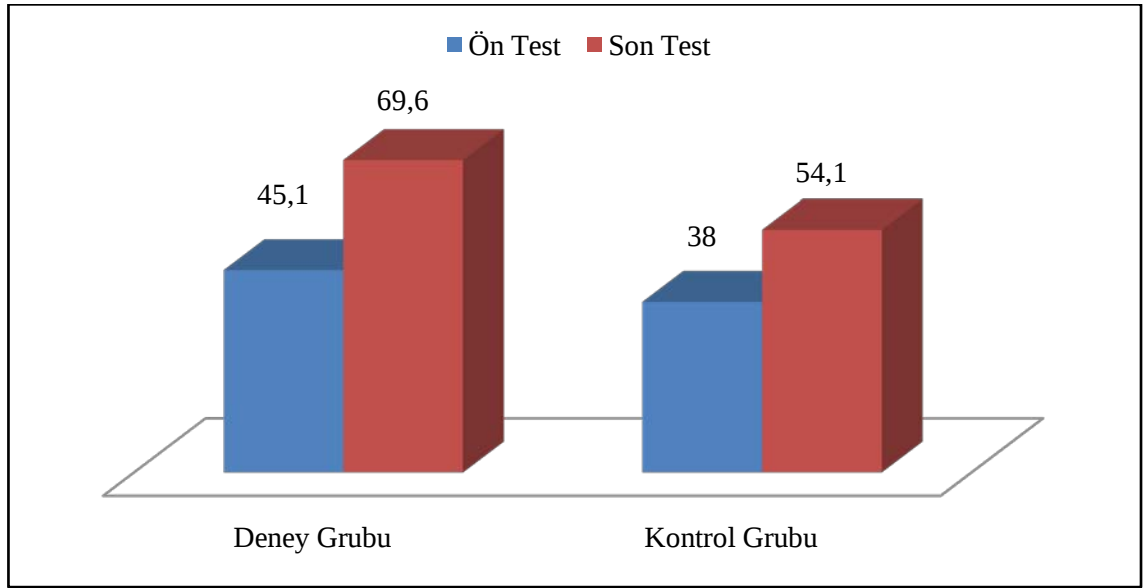
Deney grubunda ve kontrol grubunda bulunan ebeveynlerin sayıları öğretim süreci başında ve sonunda değişim göstermiştir. Deney grubu ebeveynlerinin sayısı öğretim süreci başında 30 iken, öğretim süreci sonunda 43'e çıkmıştır. Ancak, değerlendirmeler ilk sayı (30 ebeveyn) üzerinden yapılmıştır. Kontrol grubunda ise öğretim süreci başında 30 olan ebeveyn sayısı 18'e düşmüştür. Bu yüzden kontrol grubunun hesaplamaları 18 ebeveyn üzerinden yapılmıştır. Tablo 7.1'de deney ve kontrol grubunun bilgi değerlendirme formundan aldıkları puanların ortalamaları verilmiştir.

Tablo 7.1: Deney ve Kontrol Grubunun Bilgi Değerlendirme Formundan Aldıkları Ön-Test ve Son-Test Puan Ortalamaları

	Ön-Test			Son-Test		
	n	X	SS	n	X	SS
Deney Grubu	30	45,1	15,6036	30	69,9	20,45368
Kontrol Grubu	18	38,0	20,8667	18	54,1	17,68312

Tablo 7.1’de görüldüğü gibi, deney grubunu oluşturan ebeveynler web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce ön-testten aldıkları puanların ortalamaları 45,1 olarak hesaplanmıştır. Model uygulandıktan sonra ebeveynlerin son-testten aldıkları puanların ortalamaları ise 69,6 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgulara göre ebeveynlerin ön-testten ve son-testten aldıkları puan ortalamalarında yaklaşık %53’lük artış gözlemlenmiştir.

Kontrol grubunu oluşturan ebeveynlerin ön-testten aldıkları puanların ortalamaları 38, son-testten aldıkları puanların ortalamaları ise 54,1 olarak hesaplanmıştır. Kontrol grubu ebeveynlerinin bilgi değerlendirme formundan aldıkları puan ortalamaları arasında da yaklaşık %42’lik artış gözlemlenmiştir. Şekil 7.1’de deney ve kontrol grubuna ait artışlar grafiksel olarak verilmiştir.

Şekil 7.1: Deney ve Kontrol Grubunun Bilgi değerlendirme Formuna Ait Ön-Test - Son-Test Puan Ortalamaları

Deney grubunun ön-test ve son-test puanlarına ilişkin Wilcoxon Z Testi sonuçları Tablo 7.2’de, kontrol grubunun Wilcoxon Z Testi sonuçları 7.3’de verilmiştir.

Tablo 7.2: Deney Grubunun Ön-Test ve Son-Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon Z Testinin Sonuçları

Puan	Sıralar	N	S.O.	S.T.	Z	p
Bilgi Değerlendirme Formu Ön test – Son test Puanları	Negatif Sıralar	5 ^a	6,10	30,50		
	Pozitif Sıralar	25 ^b	17,38	434,50	-4,161 ^b	,000
	Eşit	0 ^c				
	Toplam	29				

a. Son test<Ön test

b. Son test>Ön test

c. Son test=Ön test

Tablo 7.2’de, Wilcoxon Z Testi sonucunda ebeveynlerin ön-testten aldıkları puanlar ile son testten aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Elde edilen bulgulara göre uygulanan web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra ebeveynlerin bilgi seviyesinde artış gözlemlenmiştir.

Tablo 7.3: Kontrol Grubunun Ön-Test ve Son-Test Puanlarına İlişkin Wilcoxon Z Testinin Sonuçları

Puan	Sıralar	N	S.O.	S.T.	Z	p
Bilgi Değerlendirme Formu Ön-test – Son-test Puanları	Negatif Sıralar	3 ^a	3,67	11,00		
	Pozitif Sıralar	12 ^b	9,08	109,00	-2,786 ^b	,005
	Eşit	3 ^c				
	Toplam	18				

a. Son-test<Ön-test

b. Son-test>Ön-test

c. Son-test=Ön-test

Tablo 7.3’de görüldüğü gibi kontrol grubunun ön-testten aldıkları puanlar ile son-testten aldıkları puanların ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Diğer bir deyişle uygulanan yüz yüze öğretim modeli ebeveynlerin bilgi seviyelerinin artması ile sonuçlanmıştır.

7.2 AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ ÖN-TEST SON-TEST PUANLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Deney ve kontrol grubunu oluşturan ebeveynlere öğretim modellerinin uygulanma aşamalarından önce ve sonra olmak üzere 2 defa Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (Parental Attitude Research Instrument – PARI) uygulanmıştır. Bu ölçeğin alt boyutları olan demokratik, aşırı koruyucu ve otoriter anne baba tutumlarından aldıkları ön puanlar ve son puanlar hesaplanarak, ortalamaları alınmıştır. Demokratik tutum alt ölçeğine ait ön-test ve son-test puanları arasındaki değişimlerin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için Wilcoxon Z Testi uygulanmıştır.

Tablo 7.4’de deney ve kontrol grubunun PARI Ölçeğinden aldıkları ön-test - son-test puanlarının ortalamaları verilmiştir.

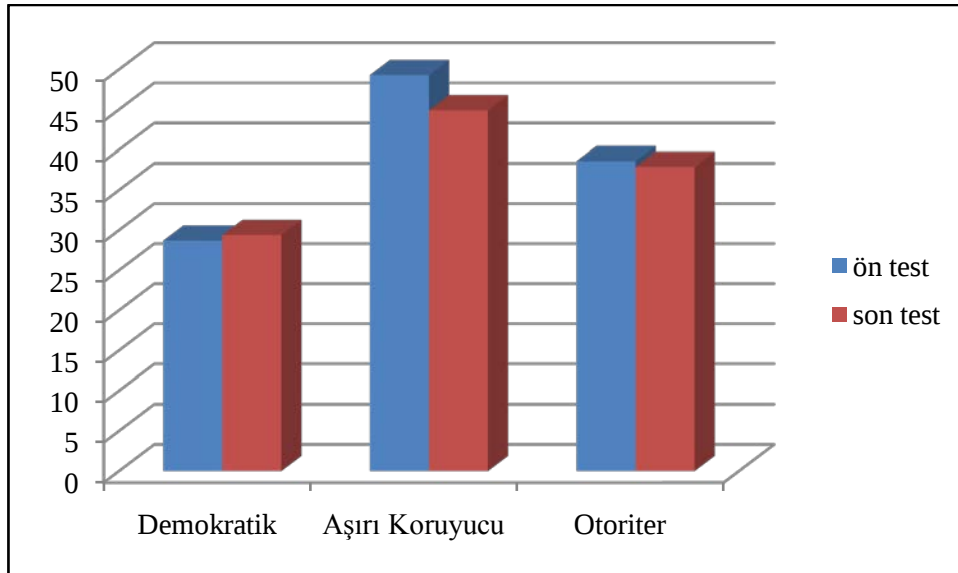
Tablo 7.4: Deney ve Kontrol Grubunun PARI Ölçeğine Ait Ön-Test - Son-Test Puan Ortalamaları

Alt Boyut	Deney Grubu						Kontrol Grubu					
	Ön-Test			Son-Test			Ön-Test			Son-Test		
	n	X	SS	n	X	SS	n	X	SS	n	X	SS
Demokratik	30	28,7	3,21	30	29,4	3,22	18	28,2	3,49	18	27,9	2,65
Aşırı Koruyucu	30	49,3	6,71	30	44,9	6,72	18	53,0	6,70	18	51,3	8,31
Otoriter	30	38,6	6,53	30	37,9	6,54	18	46,1	9,36	18	42,9	9,13

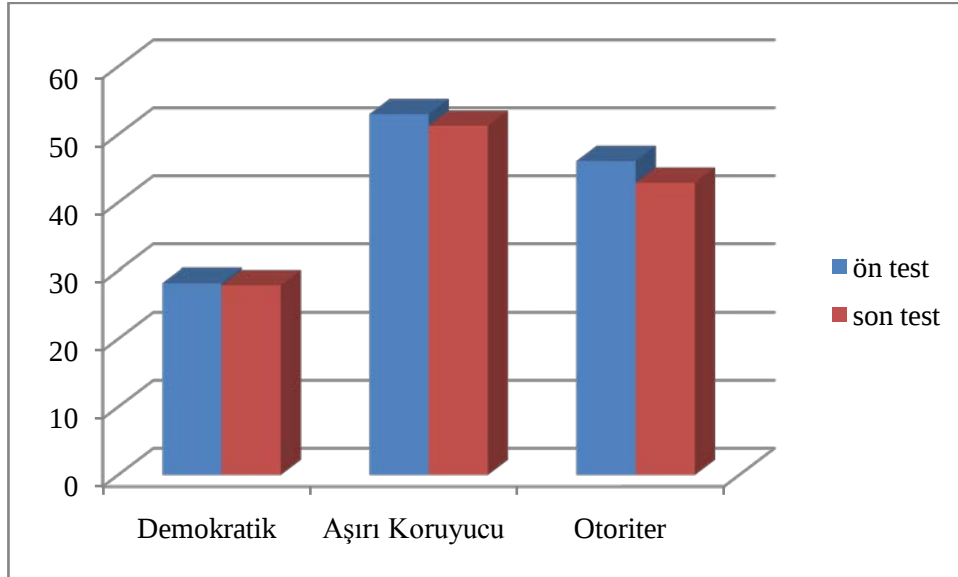
Tablo 7.4’de görüldüğü gibi, deney grubu ebeveynlerinin web tabanlı uzaktan öğretim modelini uygulamadan önce PARI ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları; demokratik anne baba tutumu 28,6897, aşırı koruyucu anne baba tutumu 49,3333 ve otoriter anne baba tutumu 38,6207 olarak hesaplanmıştır.. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra PARI ölçeğinin alt boyutlarından alınan puanların ortalamaları, demokratik anne baba tutumu için 29,3793, aşırı koruyucu anne baba tutumu için 44,9333 ve otoriter anne baba tutumu için 37,8966 olarak hesaplanmıştır. Buna göre web tabanlı uzaktan öğretim modelini uyguladıktan sonra demokratik anne baba tutumuna ait puan ortalamasında artış gözlemlenirken, aşırı

koruyucu ve otoriter anne baba tutumlarına ait puan ortalamalarında düşüş gözlemlenmiştir.

Kontrol grubu ebeveynlerinin yüz yüze öğretim sürecine katılmadan önce PARI ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları, demokratik anne baba tutumu için 28,2353, aşırı koruyucu anne baba tutumu için 53,0556 ve otoriter anne baba tutumu için 46,1667 olarak bulunmuştur. Yüz yüze öğretim sürecine katıldıktan sonra kontrol grubu ebeveynlerinin demokratik anne baba tutumu puan ortalaması 27,9412, aşırı koruyucu anne baba tutumu puan ortalaması 51,3333 ve otoriter anne baba tutumu puan ortalaması 42,9444 olarak hesaplanmıştır. Bu duruma göre otoriter anne baba tutumu ortalama puanlarında belirgin olmak üzere her üç alt boyutun ortalama puanlarında ilk duruma göre düşüş gözlemlenmiştir. Otoriter ve aşırı koruyucu anne baba tutumuna ait puanların azalması olumlu olarak yorumlanırken, demokratik anne baba tutumuna ait puanın azalması istenmedik bir durumdur. Deney ve kontrol grubunun PARI ölçeğine ait ön-test - son-test puan ortalamaları Şekil 7.2 ve Şekil 7,3'de verilmiştir.

Şekil 7.2: Deney Grubunun PARI Ölçeğine Ait Ön-Test - Son-Test Puan Ortalamaları

Şekil 7.3: Kontrol Grubunun PARI Ölçeğine Ait Ön Test - Son Test Puan Ortalamaları

Deokratik tutum alt ölçeğine ait ön-test ve son-test puanları arasındaki değişimlerin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için Wilcoxon Z Testi uygulanmıştır. Deney grubunun Wilcoxon Z Testi sonuçları Tablo 7.5’de, kontrol grubunun sonuçları ise Tablo 7.6’da verilmiştir.

Tablo 7.5: Deney Grubu Demokratik Anne Baba Tutumuna Ait Puanlara İlişkin Wilcoxon Z Testi Sonuçları

Puan	Sıralar	N	S.O.	S.T.	Z	p
Demokratik Anne Baba Tutumu Alt Boyutu	Negatif Sıralar	17 ^a	14,56	247,50	-1,423 ^b	,155
	Pozitif Sıralar	10 ^b	13,05	130,50		
Ön-test – Son-test Puanı	Eşit	2 ^c				
	Toplam	29				

a. Son-test<Ön-test

b. Son-test>Ön-test

c. Son-test=Ön-test

Tablo 7.5’de görülebileceği gibi Wilcoxon Z Testi sonucunda, ebeveynlerin ön-test ve son-testten aldıkları puanlar arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 7.6: Kontrol Grubu Demokratik Anne Baba Tutumuna Ait Puanlara İlişkin Wilcoxon Z Testi Sonuçları

Puan	Sıralar	N	S.O.	S.T.	Z	p
Demokratik Anne Baba Tutumu Alt Boyutu Ön-test – Son-test Puanı	Negatif Sıralar	6 ^a	6,92	41,50	-,197 ^b	,844
	Pozitif Sıralar	6 ^b	6,08	36,50		
	Eşit	5 ^c				
	Toplam	17				

a. Son-test<Ön-test

b. Son-test>Ön-test

c. Son-test=Ön-test

Tablo 7.6’da görüldüğü gibi kontrol grubunun demokratik anne baba tutumuna ait ön-test ve son-test puanları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$).

7.3 ÖĞRETİM MODELLERİNİN ERGENLERİN BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIM ALIŞKANLIKLARINI YÖNLENDİREN EBEVEYN DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİNLİĞİNE İLİŞKİN ELDE EDİLEN BULGULAR

Ergenlerin bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarını yönlendiren ebeveyn davranışlarını izlemek için öğretim süreçlerinden önce ve sonra bir anket (Ergenlerin Bilgisayar ve İnternet Kullanım Alışkanlıklarını Yönlendiren Ebeveyn Davranışlarını İzleme Anketi) uygulanmıştır. Bu anket ile bilgisayar kullanımına yönelik kural koyan, kural koyarken demokratik anne baba tutumuna uygun davranışlar sergileyen, evdeki bilgisayarı çocuk odasında bulundurmayan ebeveynlerin öğretim modelinden önceki ve sonraki oranları hesaplanmıştır. Bunun yanı sıra ebeveynlerin internet bağımlılığı ve çocuk odasındaki bilgisayarın çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri konusundaki farkındalık oranları da belirlenmeye çalışılmıştır.

7.3.1 Öğretim Modellerinin Ebeveynleri Bilgisayar Kullanımı Konusunda Bilinçli Kural Koyma Davranışına Yöneltebilmesine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Deney ve kontrol grubunu oluşturan ebeveynlere öğretim modelleri uygulamadan önce ve uyguladıktan sonra “Bilgisayar ve internet kullanımı konusunda belirlediğiniz kurallar var mı?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya “evet” cevabını veren ebeveynlere, ayrıca demokratik anne baba tutumuna uygun davranışları sorgulayan;

- “Kuralları belirlerken çocuklarının fikirlerini aldınız mı?”,
- “Kuralların neden konulduğunu açıkça çocuğunuza belirttiniz mi?”,
- “Belirlenen kurallara anne ve baba da dâhil olmak üzere ailenin tüm bireyleri uyar mı?”

soruları yöneltmiştir.

7.3.1.1 Deney Grubu

Deney grubunun (n=30) “bilgisayar kullanımı konusunda belirlediğiniz kurallar var mı?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 7.7’de sunulmuştur.

Tablo 7.7: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Bilgisayar Kullanımına Yönelik Kural Belirleme Davranışına Ait Oranlar

CEVAPLAR	Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modeli Uygulanmadan Önce		Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modeli Uygulandıktan Sonra	
	n	%	n	%
Evet	27	90,0	23	76,7
Hayır	3	10,0	7	23,3
Toplam	30	100,0	30	100,0

Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce deney grubunu oluşturan 30 ebeveynin %90’ı bu soruya evet cevabını verirken, %10’u hayır cevabını vermiştir. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra deney grubunu oluşturan 30 ebeveynin %76,7’si bilgisayar ve internet kullanımına yönelik kural belirlediklerini, %10’u kural belirlemediklerini söylemiştir. Buna göre web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce kural belirleme oranı %90 iken, uygulandıktan sonra %76,7’ye düştüğü gözlemlenmiştir.

Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce kuralı olduğunu belirten 27 ebeveyn, sonrasında ise 23 ebeveyn vardır. Bu ebeveynlere kural koyma davranışlarının demokratik anne baba tutumuna uygun olup olmadığını sorgulayan sorular sorulmuştur. Öğretim modelinin öncesinde ve sonrasında alınan cevaplar Tablo 7.8’de sunulmuştur.

Tablo 7.8: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Bilgisayar Kullanımına Yönelik Kural Koyduklarını Belirten Ebeveynlerin Kuralları Belirlerken Demokratik Anne Baba Tutumuna Uygun Davranışları Sergileme Oranları

Cevaplar	Çocukların Fikirlerine Danışma				Kuralların Nedenlerini Çocuklara Açıklama				Tüm Aile Bireylerinin Kurallara Uyma			
	Önce n	%	Sonra n	%	Önce n	%	Sonra n	%	Önce n	%	Sonra n	%
Evet	18	66,7	21	91,3	26	96,3	23	100	23	85,2	23	100
Hayır	9	33,3	2	8,7	1	3,7	0	0	4	14,8	0	0
Toplam	27	100,0	23	100	27	100,0	23	100	27	100,0	23	100

Tablo 7.8’de bilgisayar kullanımı konusunda kural belirleyen deney grubu ebeveynlerinin %66,7’si bu kuralları belirlerken çocuklarının fikirlerini aldığı, %33,3’ü ise çocuklarının fikirlerini almadığı görülmektedir. Bu ebeveynlerin %96,3’ü çocuklarına kuralların neden konulduğunu açıkça belirttiğini, %3,7’si kuralların neden konulduğunu belirtmediğini ifade etmiştir. Bunların yanı sıra konulan kurallara tüm aile bireylerinin uyduğunu söyleyen ebeveynlerin oranı %85,2 iken, uymadığını söyleyen ebeveynlerin oranı ise %14,8’dir.

Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra bilgisayar ve internet kullanımı konusunda kuralları olduğunu söyleyen 23 ebeveynin %91,3’ü kural koyarken çocuklarının fikirlerini aldığını, %8,7’si çocuklarının fikirlerini almadığını ifade etmiştir. Ayrıca hepsi (%100) çocuklarına kuralların neden konulduğunu açıkladığını ve anne baba da dâhil tüm aile bireylerinin bu kurallara uyduğunu belirtmiştir.

Deney grubu ebeveynlerinin web tabanlı uzaktan öğretim sürecinden önceki ve sonraki bilgisayar kullanımına yönelik demokratik tutuma uygun oranları karşılaştırmalı olarak Tablo 7.9’da verilmiştir.

Tablo 7.9: Deney Grubunun Bilgisayar Kullanımına Yönelik Demokratik Tutuma Uygun Kural Koyma Davranışının Değişimine Ait Oranlar

Davranış	Önceki (%)	Oran	Sonraki (%)	Oran	Oranlardaki Değişim
Kural Koyma	90		76,7		- 13,3
• Çocuklarının fikirlerini alma	66,7		91,3		24,6
• Kuralların nedenlerini açıklama	96,3		100		3,7
• Kurallara tüm ailenin uyması	85,2		100		14,8

Tablo 7.9’da görüldüğü gibi web tabanlı uzaktan öğretim modeline katılan ve bilgisayar kullanımı hakkında kural koyan ebeveynlerin oranlarında düşme gözlemlenmiştir. İstenmedik bu durum ortaya çıkış sebebi araştırılmıştır. Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketi hazırlanmış ve ebeveynlere uygulanmıştır. Bu anket, ebeveynlere eğitim sürecinin öncesinde ve sonrasında çocuklarına uyguladıkları kuralları soran iki açık uçlu soruyu içermektedir. Ebeveynlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar şu şekildedir:

N.A.: “Eğitimden önce zamanlama konusunda çocuğumu uyarmazdım. Pek bilgi olmadığı için fazla kural uygulamazdım. Eğitimden sonra gerek zamanı kullanış şeklini gerekse bilgisayar kullanış şeklini kontrol edebiliyorum. Çocuğuma faydalarını ve Zararlarını anlatarak, fazla üstüne gitmeden uyarmaya çalışıyorum.”

Ş.K.: “Eğitimden önce çocuklarım bilgisayar kullanımı konusunda serbestti. Eğitimden sonra nedenlerini anlatarak kurallar koydum. Bilgisayar kullanımlarına sınırlama getirdim. Bilgisayarda ödevlerini yaparlar ve belli bir süre oyun oynarlar.”

M.K.: “Eğitimden önce girilmeyecek siteleri yasaklamıştım, saat kısıtlaması da uyguluyordum. Çocuğum bilgisayardan derslerle ilgili yardım alıyordu. Ama sonradan interneti kestirdim. Eğitimden sonra interneti açtırarak faydalı sitelere girmesine müsaade ettim.”

D.Ö.: “Eğitimden önce çocuğum bilgisayar başında çok zaman geçiriyor, fazla oyun oynuyordu. Şimdi bilgisayar başında fazla zaman harcamıyor.”

Z.Ş.: “Eğitimden önce bilgisayar kullanım süresini 45dk. olarak belirlemiştim. Zararlarını ve yararlarını anlatmışım. Eğitimden sonra bunlara ek olarak tanımadığı kişileri engelleme ve kişisel bilgilerini paylaşmama kuralı getirdim. Ayrıca bilgisayar kullanma programı yaptık. ”

N.S.: “Eğitimden önce bilgisayar başında ne yaptığına bakmazdım şimdi bakıyorum.”

G.K.: “Eğitimden önce internete girdiğinde ne yaptığına fazla dikkat etmiyordum... Eğitimden sonra daha bilinçlendim. Günde bir saat kullanıyor ve yarım saat arayla dinleniyor. Kendisini uzaktan kontrol etmeye çalışıyorum.”

A.S.: “Eğitimden önce filtreleme programı kullanmıyorduk. Kızım bilgisayar kullanırken kendisini kontrol etmiyorduk. Eğitimden sonra filtreleme programı kullanmaya başladık. Bilgisayar kullanırken yanına gidiyorum ve dinlediğimiz her sıkıntısına açık tepkide bulunuyorum.”

İ.Ü. : “Çocuğuma eğitimden önce bilgisayar kullandırmazdım. Onu İnternetten uzak tutmaya çalışırdım... Eğitimden sonra derslerini ihmal etmemesi ve yanlış arkadaş seçmemesi şartıyla internete girmesine izin verdim. Sosyal ağları kullanıyor, müzik dinliyor ve ödev yapıyor. Fakat hep gözetimim altında... ”

Genel olarak, deney grubu ebeveynlerinin kural koyma davranışlarına bakıldığında, eğitimden önce bilgisayar kullanımı hakkında bilinçsiz ebeveynler denetimsiz davrandıkları ya da bilgisayar çocuklarına bilgisayar kullanmayı tamamen yasakladıkları saptanmıştır. Bu konuda biraz daha bilinçli ebeveynlerin ise daha denetimli davrandıkları, bilgisayar kullanımına süre kısıtlaması getirdikleri ve çocukları ile bilgisayar kullanımı hakkında konuştukları görülmüştür.

Eğitimden sonra ebeveynlerin kendi beyanlarına göre özellikle süre kısıtlama davranışının ebeveynler arasında yaygınlaştığı ve bilgisayar kullanımı konusunda yasak getiren ebeveynlerin bu davranışından vazgeçtikleri gözlemlenmiştir. Bu konuda denetimsiz davrandıklarını belirten ebeveynler, eğitimden sonra filtreleme programı kullanma, bilgisayar kullanma ergonomisine dikkat etme, konuşarak bilgilendirme,

kişisel bilgileri paylaşmama kuralı getirme gibi davranışları sergileyerek, bilgisayar kullanımı konusunda daha sorumlu davrandıkları saptanmıştır.

Kural koyma davranışını sergileyen ebeveynlerin oranlarında düşüş gözlemlendikten sonra yapılan ek anketin sonuçlarına göre istenmedik bu durumun ortaya çıkışı şu şekilde yorumlanabilir: Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce kendilerince kurallar koyan ebeveynler, model uygulanıp, olması gereken bilinçli kural koyma şeklini ve doğru kurallar içeriğini öğrendikten sonra daha önceki uygulamaları ile bağdaştıramadıkları için kural koyma davranışının oranları düşmüştür.

7.3.1.2 Kontrol Grubu

Kontrol grubunun (n=18) bilgisayar ve internet kullanımı konusunda belirlediğiniz kurallar var mı?" sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 7.10'da sunulmuştur.

Tablo 7.10: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Bilgisayar Kullanımına Yönelik Kural Belirleme Davranışına Ait Oranlar

CEVAPLAR	Yüz Yüze Öğretim Modeli Uygulanmadan Önce		Yüz Yüze Öğretim Modeli Uygulandıktan Sonra	
	n	%	n	%
Evet	14	77,8	16	88,9
Hayır	4	22,2	2	11,1
Toplam	18	100,0	18	100,0

Tablo 7.10'da görüldüğü gibi yüz yüze öğretim modeli uygulanmadan önce kontrol grubunu oluşturan 18 ebeveynin %22,2'si bilgisayar ve internet kullanımına yönelik kural belirlemediğini, %77,8'i ise bu konuda kural belirlediğini söylemiştir. Yüz yüze öğretim modeli uygulandıktan sonra kontrol grubunu oluşturan 18 ebeveynin, %88,9'u bu soruya evet cevabını verirken %11,1'i hayır cevabını vermiştir. Öğretim sürecinden önce kontrol grubunun kural koyma davranışına ait oran %78 iken eğitim sonrasında bu oran %88,9'a yükselmiştir.

Yüz Yüze öğretim modeli uygulanmadan önce kuralı olduğunu belirten 14 ebeveyn, sonrasında ise 16 ebeveyn vardır. Bu ebeveynlere kural koyma davranışlarının demokratik anne baba tutumuna uygun olup olmadığını sorgulayan sorular sorulmuştur. Öğretim modelinin öncesinde ve sonrasında alınan cevaplar Tablo 7.11'de sunulmuştur.

Tablo 7.11: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Bilgisayar Kullanımına Yönelik Kural Koyduklarını Belirten Ebeveynlerin Kuralları Belirlerken Demokratik Anne Baba Tutumuna Uygun Davranışları Sergileme Oranları

Cevaplar	Çocukların Fikirlerine				Kuralların Nedenlerini				Tüm Aile Bireylerinin			
	Danışma				Çocuklara Açıklama				Kurallara Uyma			
	Önce		Sonra		Önce		Sonra		Önce		Sonra	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	10	71,4	12	75,0	14	100	16	100	12	85,7	14	87,5
Hayır	4	28,6	4	25,0	0	0	0	0	2	14,3	2	12,5
Toplam	14	100	16	100	14	100	16	100	14	100	16	100

Tablo 7.11'e göre, yüz yüze öğretim modeli uygulanmadan önce bilgisayar ve internet kullanımına yönelik kuralları olduğunu söyleyen 14 ebeveynin %28,6'sı kural koyarken çocuklarının fikirlerini almadığını, %71,4'ü çocuklarının fikirlerini aldığını belirtmiştir. Tablo 7.11'de kural belirleyen ebeveynlerin tümü (%100) bu kuralların nedenini çocuklarına açıkça belirttiği görülmektedir. Ayrıca bu ebeveynlerin, %85,7'si konulan kurallara tüm aile bireylerinin uyduğunu, %14,3'ü uymadığını ifade etmiştir.

Yüz yüze öğretim sürecinden sonra bilgisayar ve internet kullanımı konusunda kuralları olduğunu söyleyen 16 ebeveynin %25'i kural koyarken çocuklarının fikirlerini almadığını, %75'i çocuklarının fikirlerini aldığını söylemiştir. "Kuralların neden konulduğunu açıkça çocuğunuza belirttiniz mi?" sorusuna ise ebeveynlerin tümü "evet" cevabını vermiştir. Ayrıca, ebeveynlerin %12,5'i koydukları kurallara bütün aile bireylerinin uymadığını, %87,5'i ise uyduğunu ifade etmiştir.

Kontrol grubu ebeveynlerinin yüz yüze öğretim sürecinden önceki ve sonraki bilgisayar kullanımına yönelik demokratik tutuma uygun oranları karşılaştırmalı olarak Tablo 7.12'de verilmiştir.

Tablo 7.12: Kontrol Grubunun Bilgisayar Kullanımına Yönelik Demokratik Tutuma Uygun Kural Koyma Davranışının Değişimine Ait Oranlar

Davranış	Önceki oran (%)	Sonraki Oran (%)	Oranlardaki Değişim
Kural Koyma	77,8	88,9	11,1
• Çocuklarının fikirlerini alma	71,4	75,0	3,6
• Kuralların nedenlerini açıklama	100	100	0
• Kurallara tüm ailenin uyması	85,7	87,5	1,8

Tablo 7.12’de görüldüğü üzere, yüz yüze öğretim sürecinden sonra ebeveynler arasında kural koyma davranışına ait oranlarda yükselme saptanmasına rağmen deney grubunda olduğu gibi kontrol grubu ebeveynlerine de eğitim sürecinden sonra Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketi uygulanmıştır. Kontrol grubunu oluşturan ebeveynlerin ankete verdikleri cevaplar şu şekildedir:

A.B.: “Eğitimden önce filtreleme programı kullanmıyorduk, bilgisayar başında uzun süre duruyordu. İnternet kafeye çok sık giderdi. Açıkçası pek sorumlu davranmazdım. Eğitimden sonra bilgisayarımıza filtreleme programı kurduk, süre kısıtlaması getirdik.”

S.E.: “Eğitimden önce çocuğumuz zamanının büyük çoğunluğunu bilgisayar başında oyun oynayarak geçiriyordu. Hangi sitelere girdiğini pek takip etmiyorduk. Bu yüzden bilgisayar yasağı getirdik. Eğitimden sonra konuşarak hangi sitelere girmemesini anlattık, bilgisayarı oturma odasına koyduk. Bilgisayarı hep beraber kullanmamız gerekir diye konuştuk. Bilgisayar başında durma süremizi ayarladık.”

M. A.: Eğitimden önce dersleri bittikten sonra bir saat oyun oynamasına izin verirdim. Bilgisayar kullanırken odanın kapısını açık tutardım ve kardeşiyle sırayla oynardı. Eğitimden sonra çocuğumun bilgisayar kullanırken sırt ve el duruşlarına da dikkat etmeye başladım. Asla bilgisayarı 2 saatten fazla açık tutmuyorum. Bu süre içerisinde de çocukların arada bir 10 – 15 dk. dinlenmesini sağlıyorum.”

Ş.A.: “... Eğitimden önce kızımın internete girmesine karışmazdım. Şimdi ödevlerini yaptıktan sonra girmesine izin veriyorum. Ayrıca internette kötü sitelere girmemesi konusunda uyarıyorum. ”

Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketi'ne verdikleri cevaplardan eğitim sonrasında ebeveynlerin bilgisayar kullanımı konusunda daha bilinçli davrandıkları anlaşılmaktadır. Ebeveynler eğitimden sonra çocuklarının bilgisayar kullanımına süre kısıtlaması getirdiklerini, filtreleme programı kullandıklarını, bilgisayar kullanım ergonomisine dikkat ettiklerini beyan etmişlerdir.

7.3.2 Öğretim Modellerinin Ebeveynleri Bilgisayar Kullanımı Evde Kullanılan Bilgisayarı Çocuk Odasında Bulundurmama Davranışına Yöneltebilmesine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Deney ve kontrol grubunu oluşturan ebeveynlere öğretim modelleri uygulamadan önce ve uyguladıktan sonra “Çocuğunuzun odasında bilgisayar var mı?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya “evet” cevabını veren ebeveynlere, ayrıca “Çocukların odasında bulunan bilgisayarın çocuklar üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir.

7.3.2.1 Deney Grubu

Deney grubunun (n=30) “Çocuğunuzun odasında bilgisayar var mı?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 7.13’de sunulmuştur.

Tablo 7.13: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Çocuklarının Odalarında Bilgisayar Bulundurma Davranışına Ait Oranlar

CEVAPLAR	Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modeli Uygulanmadan Önce		Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modeli Uygulandıktan Sonra	
	n	%	n	%
Evet	17	56,7	17	56,7
Hayır	13	43,3	13	43,3
Toplam	30	100,0	30	100,0

Tablo 7.13’de görüldüğü üzere web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce 30 ebeveynin % 56,7’si çocuğunun odasında bilgisayar olduğunu, % 43,3’ü ise çocuklarının odasında bilgisayar olmadığını belirtmiştir. Web tabanlı uzaktan Öğretim modeli uygulandıktan sonra da bu oranlar değişmemiştir.

Web tabanlı uzaktan öğretim modelinin öncesinde ve sonrasında çocuğunun odasında bilgisayar bulundurduğunu ifade eden ebeveynlere bilgisayarın çocuklarının odasında

durmasının çocuğu üzerinde olumsuz etkisi olup olmadığı sorulmuştur. Ebeveynlerden alınan cevaplar Tablo 7. 14’de verilmiştir.

Tablo 7.14: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Çocuklarının Odasında Bilgisayar Bulunduğunu Belirten Ebeveynlerin Bu Bilgisayarların Çocukları Üzerindeki Olumsuz Etkileri Konusunda Farkındalık Oranı

CEVAPLAR	Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modeli Uygulanmadan Önce		Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modeli Uygulandıktan Sonra	
	n	%	n	%
Evet	7	41,2	11	64,7
Hayır	10	58,8	6	35,3
Toplam	17	100,0	17	100,0

Tablo 7.14’de görüldüğü üzere web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce çocuklarının odasında bilgisayar olduğunu söyleyen 17 ebeveynin % 58,8’i bu bilgisayarların çocukları üzerinde olumsuz etkisi olmadığını düşünürken, %41,2’si olumsuz etkisi olduğunu düşünmektedir. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra ebeveynler arasında çocuk odasında bulunan bilgisayarın çocuk üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünme oranı % 64.7’ye çıkmıştır. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra çocuk odasında bulunan bilgisayarın çocuklar üzerinde olumsuz etkisi konusunda ebeveynlerin farkındalık oranlarında artış gözlemlenmiştir.

Deney grubunda Çocuk odasında bilgisayar bulunduran ve bu bilgisayarların çocuk üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünen ebeveyn oranlarındaki değişim Tablo 7.15’de verilmiştir.

Tablo 7.15: Çocuk Odasında Bilgisayar Bulunduran ve Bu Bilgisayarların Çocuk Üzerinde Olumsuz Etkisi Olduğunu Düşünen Deney Grubu Ebeveynlerinin Oranlarındaki Değişim

Davranış /Farkındalık	Önceki oran (%)	Sonraki Oran (%)	Oranlardaki Değişim
Çocuk odasında bilgisayar bulundurma	56,7	56,7	0
• Çocuk üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünme	41,2	64,7	23,7

Tablo 7.15’de görüldüğü gibi, web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra çocuk odasında bilgisayar bulunduran ebeveyn oranlarında değişim gözlenmemiştir. Fakat, çocuk odasında bulunan bilgisayarın çocuklar üzerinde olumsuz etkisi konusunda ebeveynlerin farkındalık oranlarında artış gözlemlenmiştir.

7.3.2.2 Kontrol Grubu

Kontrol grubunun (n=18) “Çocuğunuzun odasında bilgisayar var mı?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 7.16’da sunulmuştur.

Tablo 7.16: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Çocuklarının Odalarında Bilgisayar Bulundurma Davranışına Ait Oranlar

CEVAPLAR	Yüz Yüze Öğretim Modeli		Yüz Yüze Öğretim Modeli	
	Uygulanmadan Önce		Uygulandıktan Sonra	
	n	%	n	%
Evet	10	55,6	8	44,4
Hayır	8	44,4	10	55,6
Toplam	18	100,0	18	100,0

Tablo 7.16’da görüldüğü gibi, yüz yüze öğretim modeli uygulanmadan önce kontrol grubunu oluşturan 18 ebeveynin % 44,4’ü çocuklarının odasında bilgisayar bulundurmadığını, %55,6’sı ise bulundurduğunu ifade etmiştir. Yüz yüze öğretim modeli uygulandıktan sonra çocuk odasında bilgisayar bulundurmayan ebeveynlerin oranı % 44,4’den %55,6’ya çıkmıştır.

Yüz yüze öğretim modelinin öncesinde ve sonrasında çocuğunun odasında bilgisayar bulundurduğunu ifade eden ebeveynlere bilgisayarın çocuklarının odasında durmasının çocuğu üzerinde olumsuz etkisi olup olmadığı da sorulmuştur. Ebeveynlerden alınan cevaplar Tablo 7. 17’de verilmiştir.

Tablo 7.17: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Çocuklarının Odasında Bilgisayar Bulunduğunu Belirten Ebeveynlerin Bu Bilgisayarların Çocukları Üzerindeki Olumsuz Etkileri Konusunda Farkındalık Oranı

CEVAPLAR	Yüz Yüze Öğretim Modeli		Yüz Yüze Öğretim Modeli	
	Uygulanmadan Önce		Uygulandıktan Sonra	
	n	%	n	%
Evet	3	30,0	4	50,0
Hayır	7	70,0	4	50,0
Toplam	10	100,0	8	100,0

Tablo 7.17’de görüldüğü gibi 10 ebeveynin %70’i bu soruya hayır cevabını verirken %30’u evet cevabını vermiştir. Yüz yüze öğretim modeli uygulandıktan sonra çocuk odasında bilgisayar bulunduğunu ifade eden ebeveynler arasında bu bilgisayarın çocukları üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünme oranı %50’ye yükselmiştir.

Kontrol grubunda çocuk odasında bilgisayar bulunduran ve bu bilgisayarların çocuk üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünen ebeveyn oranlarındaki değişim Tablo 7.18’de verilmiştir.

Tablo 7.18: Çocuk Odasında Bilgisayar Bulunduran ve Bu Bilgisayarların Çocuk Üzerinde Olumsuz Etkisi Olduğunu Düşünen Kontrol Grubu Ebeveynlerinin Oranlarındaki Değişim

Davranış /Farkındalık	Önceki Oran (%)	Sonraki Oran (%)	Oranlardaki Değişim
Çocuk odasında bilgisayar bulundurma	55,6	44,4	-11,2
• Çocuk üzerinde olumsuz etkisi olduğunu düşünme	30,0	50,0	20

Tablo 7.18’e göre uygulanan yüz yüze öğretim modelinin ardından ebeveynlerin çocuklarının odasında bilgisayar bulundurma oranlarında azalma gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, yüz yüze öğretim modelinin öncesinde ve sonrasında çocuklarının odasında bilgisayar bulunduğunu ifade eden ebeveynler arasında, bu durumun çocukları üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu düşünme oranlarında artış görülmüştür. Diğer bir değişle, yüz yüze öğretim modeli, çocuk odasında bulunan bilgisayarın çocuklar üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu kanısını, ebeveynler arasında yaygınlaştırmaya yardımcı olduğu söylenebilir.

7.3.3 Öğretim Modellerinin Ebeveynlerde İnternet Bağımlılığı Konusunda Farkındalık Oluşturabilmesine Yönelik Elde Edilen Bulgular

Deney ve kontrol grubunu oluşturan ebeveynlere öğretim modelleri uygulamadan önce ve uyguladıktan sonra “İnternet bağımlılığı konusunda hiç bilginiz var mı?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya “evet” cevabını veren ebeveynlere, ayrıca “İnternet bağımlılığının belirtilerini biliyor musunuz?” ve “İnternet bağımlılığını önemsiyor musunuz?” soruları da yöneltmiştir.

7.3.3.1 Deney Grubu

Deney grubunun (n=30) “İnternet bağımlılığı konusunda hiç bilginiz var mı?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 7.19’da sunulmuştur.

Tablo 7.19: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Ebeveynlerin İnternet Bağımlılığı Konusundaki Farkındalık Oranları

CEVAPLAR	Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modeli Uygulanmadan Önce		Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modeli Uygulandıktan Sonra	
	n	%	n	%
Evet	16	53,3	26	86,7
Hayır	14	46,7	4	13,3
Toplam	30	100,0	30	100,0

Tablo 7.19’da görüldüğü gibi web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce deney grubundaki 30 ebeveynin %46,7’si internet bağımlılığı hakkında hiç bilgisi olmadığını, %53,3 ise bu konuda bilgisi olduğunu belirtmiştir. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra 30 ebeveynin %86,7’si İnternet bağımlılığı konusunda bilgisi olduğunu, %13,3’ü İnternet bağımlılığı konusunda bilgisi olmadığını söylemiştir.

Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce internet bağımlılığını bildiğini ifade eden 16 ebeveyn, sonrasında ise 26 ebeveyn vardır. Bu ebeveynlere “İnternet bağımlılığının belirtilerini biliyor musunuz?” ve “İnternet bağımlılığını önemsiyor musunuz?” soruları da yöneltmiştir. Öğretim modelinin öncesinde ve sonrasında alınan cevaplar Tablo 7.20’de sunulmuştur.

Tablo 7.20: Web Tabanlı Uzaktan Öğretim Modelinden Önce ve Sonra İnternet bağımlılığını Bildiğini İfade Eden Ebeveynlerin İnternet Bağımlılığının Belirtilerini Bilme ve İnternet bağımlılığını Önemseme Oranları

Cevaplar	İnternet bağımlılığının belirtilerini bilen ebeveynlerin oranı				İnternet bağımlılığını önemseme oranı			
	Önce n	%	Sonra n	%	Önce n	%	Sonra n	%
Evet	12	75	25	96,6	15	93,8	26	100
Hayır	4	25	1	3,8	1	6,3	0	0
Toplam	16	100	26	100	15	100	26	100

Tablo 7.20’de görüldüğü gibi web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulanmadan önce internet bağımlılığı konusunda bilgisi olduğunu söyleyen 16 ebeveynin %25’i İnternet bağımlılığının belirtilerini bilmediğini, %75’i ise bildiğini söylemiştir. Ayrıca bu ebeveynlerin %93,8’i internet bağımlılığını önemsemekte, %6,3’ü ise önemsememektedir. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra internet bağımlılığı konusunda bilgi sahibi olduğunu söyleyen 26 ebeveynin %96,2’si internet bağımlılığının belirtilerini de bildiğini, %3,8’i bilmediğini söylemiştir. Ayrıca Tablo 7.20’de bu ebeveynlerin hepsinin (%100) internet bağımlılığını önemsedikleri görülmektedir.

Deney grubunda İnternet bağımlılığı konusunda bilgisi olduğunu ifade eden ebeveynlerin değişim oranları ve bu ebeveynler arasında internet bağımlılığının belirtilerini de bilme, ve internet bağımlılığını önemseme değişim oranları 7.21’de verilmiştir.

Tablo 7.21: Deney Grubunun İnternet Bağımlılığı Konusundaki Farkındalık Oran Değişimi

Farkındalık	Önceki oran (%)	Sonraki Oran (%)	Oranlardaki Değişim
İnternet Bağımlılığını Biliyor mu?	53,3	86,7	% 33,4
• İnternet bağımlılığının belirtilerini de biliyor mu?	75	96,6	21,6
• İnternet bağımlılığını önemsiyor mu?	93,8	100	6,2

Tablo 7.21’e göre oranların artışına bağlı olarak, uygulanan web tabanlı uzaktan öğretim modelinin, internet bağımlılığı konusunda ebeveynler üzerinde farkındalık oluşturma konusunda yardımcı olduğu söylenebilir.

7.3.3.2 Kontrol Grubu

Deney grubunun (n=18) “İnternet bağımlılığı konusunda hiç bilginiz var mı?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 7.22’de sunulmuştur.

Tablo 7.22: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra Deney Grubu Ebeveynlerinin Ebeveynlerin İnternet Bağımlılığı Konusundaki Farkındalık Oranları

CEVAPLAR	Yüz Yüze Öğretim Modeli Uygulanmadan Önce		Yüz Yüze Öğretim Modeli Uygulandıktan Sonra	
	n	%	n	%
Evet	10	55,6	14	77,8
Hayır	8	44,4	4	22,2
Toplam	18	100,0	18	100,0

Tablo 7.22’ye göre yüz yüze öğretim modeli uygulanmadan önce kontrol grubunu oluşturan 18 ebeveynin %44,4’ü İnternet bağımlılığı konusunda bilgi sahibi olmadığını, %55,6’sı bu konuda bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir. Yüz yüze öğretim modeli uygulandıktan sonra internet bağımlılığı konusunda bilgisi olduğunu belirten ebeveynlerin oranı %77,8’e çıkmıştır.

Yüz yüze öğretim modeli uygulanmadan önce internet bağımlılığını bildiğini ifade eden 10 ebeveyn, sonrasında ise 14 ebeveyn vardır. Bu ebeveynlere “İnternet bağımlılığının belirtilerini biliyor musunuz?” ve “İnternet bağımlılığını önemsiyor musunuz?” soruları da yöneltilmiştir. Öğretim modelinin öncesinde ve sonrasında ebeveynlerden alınan cevaplar Tablo 7.23’de sunulmuştur.

Tablo 7.23: Yüz Yüze Öğretim Modelinden Önce ve Sonra İnternet bağımlılığını Bildiğini İfade Eden Ebeveynlerin İnternet Bağımlılığının Belirtilerini Bilme ve İnternet Bağımlılığını Önemseme Oranları

Cevaplar	İnternet bağımlılığının belirtilerini bilen ebeveynlerin oranı				İnternet bağımlılığını önemseme oranı			
	Önce		Sonra		Önce		Sonra	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	8	80,0	12	85,7	8	80,0	12	85,7
Hayır	2	20,0	2	14,3	2	20,0	2	14,3
Toplam	10	100,0	14	100	10	100,0	14	100

Tablo 7.23’de görüldüğü gibi, yüz yüze öğretim modeli uygulanmadan önce internet bağımlılığı konusunda bilgi sahibi olduğunu söyleyen kontrol grubu ebeveynlerinin

%80'ni internet bağımlılığı belirtilerini de bildiğini ifade etmiştir. Ayrıca Tablo 7.23'de bu ebeveynlerin %80'nin internet bağımlılığını önemsemediği, %20'sinin önemsemediği görülmektedir. Yüz yüze öğretim modeli uygulandıktan sonra internet bağımlılığı konusunda bilgi sahibi olduğunu söyleyen ebeveynlerin %85,7'si internet bağımlılığının belirtilerini de bildiğini, %14,3'ü ise bilmediğini söylemiştir. Ayrıca bu ebeveynlerin %85,7'si internet bağımlılığını önemsemediğini, %14,3'ü önemsemediğini belirtmiştir.

Kontrol grubunda İnternet bağımlılığı konusunda bilgisi olduğunu ifade eden ebeveynlerin değişim oranları ve bu ebeveynler arasında internet bağımlılığının belirtilerini de bilme, internet bağımlılığını önemseme değişim oranları Tablo 7.24'de verilmiştir.

Tablo 7.24: Kontrol Grubunun İnternet Bağımlılığı Konusundaki Farkındalık Oran Değişimi

Farkındalık	Önceki oran (%)	Sonraki Oran (%)	Oranlardaki Değişim
İnternet Bağımlılığını Biliyor mu?	55,6	77,8	22,2
• İnternet bağımlılığının Belirtilerini de biliyor mu?	80,0	85,7	5,7
• İnternet bağımlılığını önemsiyor mu?	80,0	85,7	5,7

Tablo 7.24'e göre yüz yüze öğretim modelinin uygulanmasının ardından, internet bağımlılığı konusunda bilgi sahibi olduğunu ifaden eden ebeveynlerin oranları ilk duruma göre artış göstermiştir. Bu bulgulara göre ebeveynler arasında internet bağımlılığı konusunda farkındalık yaratılmasına yardımcı olduğu söylenebilir.

7.4 DENEY VE KONTROL GRUPLARININ DEMOGRAFİK BİLGİLERİNE GÖRE DAĞILIM TABLOLARI

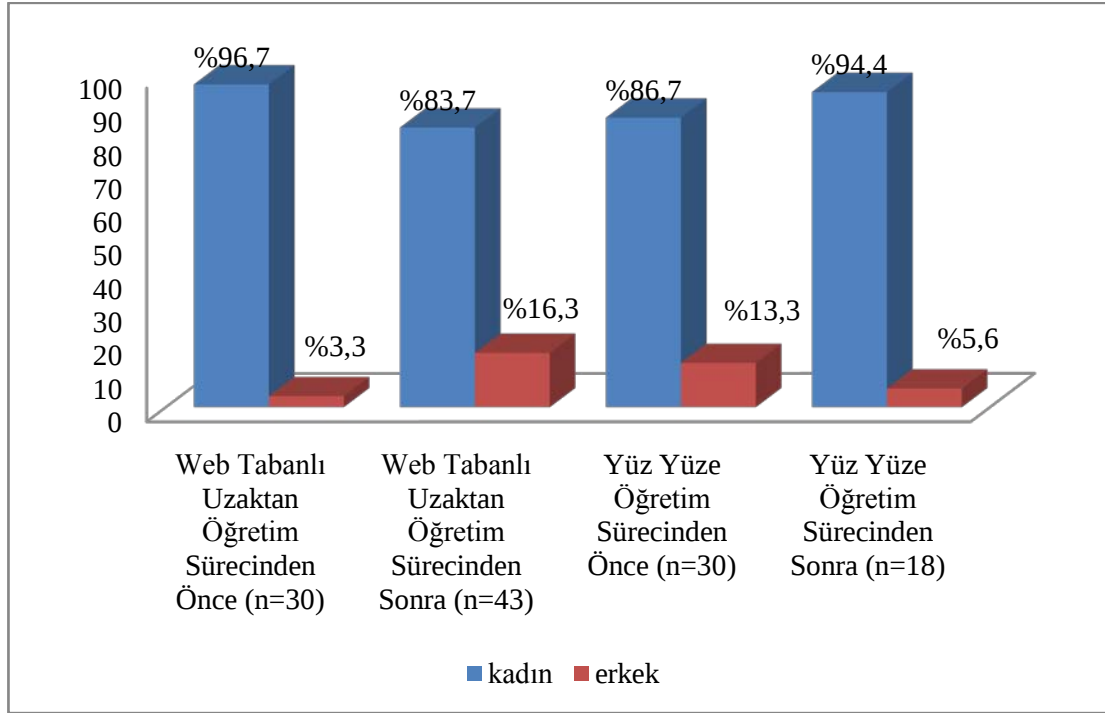
Öğretim sürecinin başında 30 olan deney grubu ebeveynlerin sayısı öğretim sürecinin sonunda 43'e ulaşmıştır. Öğretim sürecinin başında 30 olan kontrol grubu ebeveyn sayısı ise eğitim sürecinin sonunda 18'e düşmüştür. Bu yüzden her iki gruba ait öğretim süreci başındaki ve sonundaki demografik bilgiler ayrı tablolarda sunulmuştur. Ancak; deney grubu için diğer değerlendirmeler ilk grup sayısı (30 ebeveyn) üzerinden yapılmıştır. Kontrol grubuna ilişkin diğer değerlendirmeler ise öğretim süreci sonundaki ebeveyn sayısı üzerinden yapılmıştır.

Deney - kontrol gruplarına ait öğretim süreçleri başındaki ve sonundaki cinsiyet değişkenine göre dağılımları Tablo 7.25’de verilmiştir.

Tablo 7.25: Deney - Kontrol Gruplarına Ait Öğretim Süreçleri Başındaki ve Sonundaki Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Deney				Kontrol			
	Öğretim Süreci Başında		Öğretim Süreci Sonunda		Öğretim Süreci Başında		Öğretim Süreci Sonunda	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kadın	29	96,7	36	83,7	26	86,7	17	94,4
Erkek	1	3,3	7	16,3	4	13,3	1	5,6
Toplam	30	100	43	100	30	100	18	100

Tablo 7.25’de görüldüğü gibi öğretim süreci başında deney grubu 30 ebeveynden oluşmaktadır. Bu grubun %3.3 erkek, %96,7 kadındır. Yine Öğretim süreci başında 30 ebeveynden oluşan kontrol grubunun %13,3’ü erkek ve %86,7’si kadındır. Öğretim süreci sonunda deney grubu 43 ebeveyne ulaşmıştır. Sonradan katılan ebeveynlerle oluşan grubun %16,3’ü erkek, %83,7’si kadındır. Bu bulguya göre web tabanlı uzaktan öğretim modelinin tanıtımı yapıldıktan sonra öğretim sürecine katılan baba oranının arttığı söylenebilir. Yüz yüze öğretim süreci sonunda 12 kişi mazeret bildirmeden yüzyüze öğretim sürecinden ayrılmıştır. Kontrol grubunda kalan 18 ebeveynin %5,6’sı erkek, %94,4’ü kadındır. Öğretim süreci sonunda yüz yüze öğretime katılan baba oranının %13.3’ten %5.6’ya düştüğü gözlemlenmiştir. Deney ve kontrol grubuna ait öğretim süreçlerinin başındaki ve sonundaki cinsiyet değişkenine göre oran değişimleri grafiksel olarak Şekil 7.4’de verilmiştir.

Şekil 7.4: Deney - Kontrol Grubuna Ait Öğretim Süreçlerinin Başındaki ve Sonundaki Cinsiyet Değişkenine Göre Oran Değişim Grafikleri

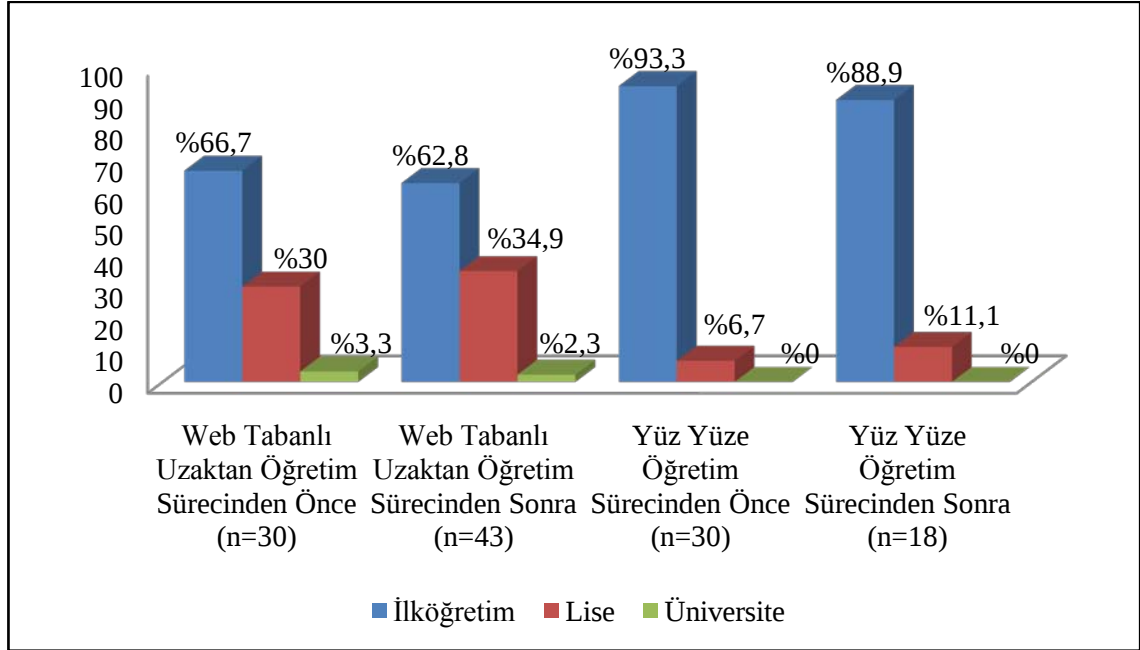
Deney - kontrol gruplarına ait öğretim süreçleri başındaki ve sonundaki eğitim değişkenine göre dağılımları Tablo 7.26’da verilmiştir.

Tablo 7.26: Deney - Kontrol Gruplarına Ait Öğretim Süreçleri Başındaki ve Sonundaki Eğitim Değişkenine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Deney				Kontrol			
	Öğretim Süreci Başında		Öğretim Süreci Sonunda		Öğretim Süreci Başında		Öğretim Süreci Sonunda	
	n	%	n	%	n	%	n	%
İlköğretim	20	66,7	27	62,8	28	93,3	16	88,9
Lise	9	30,0	15	34,9	2	6,7	2	11,1
Üniversite	1	3,3	1	2,3	0	0	0	0
Toplam	30	100,0	43	100,0	30	100,0	18	100,0

Tablo 7.26’da ise öğretim süreci başında deney grubunu oluşturan ebeveynlerin %3,3’ü üniversite, %30’u lise ve %66,7’si ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Kontrol grubunun %6,7’si lise, %93,3’ü ilköğretim mezunudur. Öğretim süreci sonunda deney grubunu oluşturan ebeveynlerin %62,8 ilköğretim, %34,9’u lise, %2,3’ü üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Öğretim Sürecini tamamlayabilen kontrol grubu ebeveynlerin %11,1’i lise, %88,9’u ilköğretim mezunudur. Deney ve kontrol grubuna

ait öğretim süreçlerinin başındaki ve sonundaki eğitim değişkenine göre oran değişimleri grafiksel olarak Şekil 7.5’de verilmiştir.

Şekil 7.5: Deney - Kontrol Grubuna Ait Öğretim Süreçlerinin Başındaki ve Sonundaki Eğitim Değişkenine Göre Oran Değişim Grafikleri

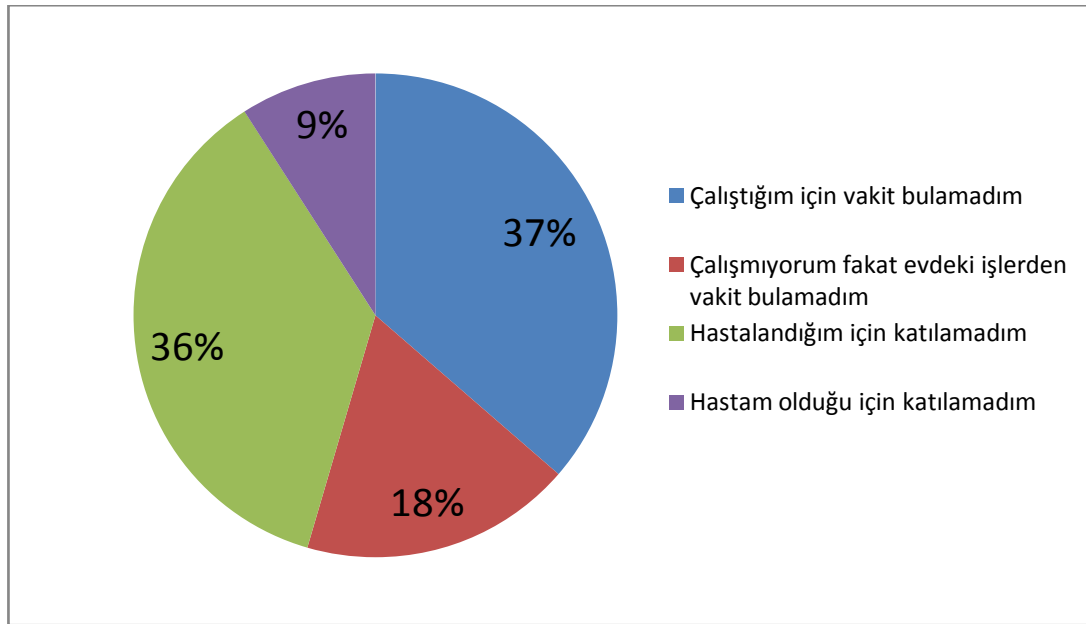
7.5 KONTROL GRUBUNDAN AYRILAN EBEVEYNLERİN AYRILMA NEDENLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Yüz yüze eğitim sürecinden mazeret bildirmeden ayrılan ebeveynlere Yüzyüze Eğitim Sürecine Tamamlayamama Nedeni İzleme Anketi uygulanmıştır. Bu anket yüzyüze eğitime devam etmeyen 12 kişiden 11 kişisine uygulanmıştır. 1 kişi ikamet ettiği bölgeden taşınmış olduğu için anket uygulamamıştır.

Tablo 7.27: Kontrol Grubundan Ayrılan Ebeveynlerin Ayrılma Nedenlerinin Sorulduğu Soruya Verdikleri Cevaplar

Ayrılma Nedeni	n	%
Çalıştığım için vakit bulamadım	4	36,4
Çalışmıyorum fakat evdeki işlerden vakit bulamadım	2	18,2
Hastalandığım için katılamadım	4	36,4
Hastam olduğu için katılamadım	1	9,1
Toplam	11	100,0

Yüzyüze Eğitim Sürecine Tamamlayamama Nedeni İzleme Anketi'nin birinci sorusunda 3 hafta süren eğitim sürecine katılmama nedeni sorulmaktadır. Tablo 7.27'de görüldüğü gibi anketin uygulandığı 11 kişinin %36,4'ü çalıştığı için vakit bulamadığını, %18,2'si çalışmamasına rağmen evdeki işlerden vakit bulamadığını, %36,4'ü hastalandığı için katılamadığını, %9,1'i bakması gereken hastası olduğunu belirtmiştir. Kontrol grubundan ayrılan ebeveynlerin ayrılma nedenlerinin grafiksel gösterimi Şekil 7.6'da verilmiştir.

Şekil 7.6: Kontrol Grubundan Ayrılan Ebeveynlerin Ayrılma Nedenlerinin Grafiksel Gösterimi

Anketin ikinci sorusunda ebeveynlere istedikleri yerden ulaşabilecekleri eğitim materyali sunulsaydı eğitime katılıp, katılmayacakları, üçüncü sorusunda ise ebeveynlere istedikleri zamanda ulaşabilecekleri eğitim materyali sunulsaydı eğitim sürecine katılıp katılmayacakları sorulmuştur sorulmuştur.

Tablo 7.28: Kontrol Grubundan Ayrılan Ebeveynlerin Anketin 2. ve 3. Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Anketin 2. Sorusu		Anketin 3. Sorusu	
	n	%	n	%
Evet	5	45,5	4	36,4
Hayır	4	36,4	5	45,5
Cevap vermeyenler	2	18,2	2	18,2
Toplam	11	100,0	11	100,0

Tablo 7.28’de görüldüğü gibi anketin 2. sorusuna ebeveynlerin % 45,5’i evet cevabını, % 36,4’ü hayır cevabını vermiştir. %18,2’si ise bu soruyu cevaplamamıştır. Anketin 3. Sorusuna ise ebeveynlerin % 36,4’ü evet cevabını, %45,5’i hayır cevabını vermiştir. %18,2’si ise bu soruya hiç cevap vermemiştir.

7.6 WEB TABANLI UZAKTAN ÖĞRETİM SÜRECİNE YÖNELİK EBEVEYN GÖRÜŞLERİ

Web tabanlı uzaktan öğretim materyallerini kullanan deney grubuna eğitim süreci ve eğitim materyali hakkındaki genel görüşleri sorulmuştur. Ebeveynlerin kendi beyanlarına göre eğitim süreci ve eğitim materyali hakkındaki genel görüşleri şu şekildedir:

M.A.: “Eğitimin bilgisayar ile verilmesi güzel bir eğitim olanağı oldu.”

A.B: “Eksik yönlerimizi düzeltemize yardımcı oldu.”

M.I.: “Aileleri bilinçlendirme açısından güzel bir çalışma.”

N.K. “Çok beğendim. Gerçekten hem eğitici hem öğreticiydi. Ayrıca, konu aralarında görsellik kullanılması dersi daha etkili kılmış.”

S.O.M.: “Eğitim Süreci uygundu. Sahip olduğumuz bilgilerde eksiklik ve yanlışlıklar olduğunu tespit ettim. Verilen eğitimin aile ve yaşam tarzımıza ışık tutacağına inanıyorum. Şimdiden çevremdeki insanlara aldığım bilgileri aktarıyorum.”

M.D.: “Ergenlerin bilgisayar kullanımı hakkındaki bilgilerimin maalesef yeterli olmadığını bu eğitim sürecinde anladım. Bu eğitimi aldıktan sonra daha farklı düşünüyorum. ”

F.Ç.: “Bana verilen 3 haftalık eğitimi çok başarılı buldum. Sadece bilgisayar kullanımına yönelik ebeveyn eğitimi ile sınırlı kalmamalı. Diğer konularla da biz ebeveynleri bilgilendirirseniz çok mutlu olurum.”

N.A.: “Gerçekte güzel bir eğitim sistemi. Benim için evden eğitim almak daha kolay oldu. Bildiğim konuların yanlış olduğunu gördüm ve doğrusunu öğrendim. En önemlisi artık çocuğumuza nasıl davranacağımızı biliyoruz.”

Ş.K.: “ Bilgileri farklı yerlerden toplamaya gerek kalmadan bilgiye kolay ulaşabilir bir program. Faydalı bilgiler öğrendim.”

N.S.: “Çocuklarımızı daha iyi anlamamıza yardımcı oldu.”

S. O: “Daha detaylı ve detaylarda rehber bilgilerin olması kanaatindeyim.”

8 SONUÇ VE TARTIŞMA

Bilimsel araştırmalar ve teknolojik gelişmeler paralelinde ebeveynlik yetileri de değişim göstermektedir. Çocukların her yönden sağlıklı bir şekilde gelişimlerini tamamlayabilmeleri için ebeveynlerin günümüz şartlarına uygun yeterli ve güncel bilgiyi edinmeleri gerekmektedir. Bu ihtiyaç doğrultusunda sayıları her geçen gün artan aile eğitim programları geliştirilmekte ve uygulanmaktadır. Dünyada ve ülkemizde uygulanan aile eğitim programları içerik ve hedef kitle bakımından çeşitlik gösterse de bu eğitimlerin geneli belirli bir sınıf ortamında ve belirli zaman aralıklarında yapılmaktadır. Ailelerin ebeveynlik yetisini arttırmayı amaçlayan eğitimler çoğunlukla yer ve zamana bağımlıdır. Bu yüzden çalışan ve zaman darlığı olan ebeveynlerin bu eğitimlere katılımları tam olarak sağlanamamaktadır. Bu nedenle tez çalışması kapsamında, yer ve zamandan bağımsız eğitim ortamı sunan web tabanlı uzaktan öğretim modeline ağırlık verilmiştir.

Aile eğitim programları, çocukların yaşına ya da ailelerin ve çocukların özel eğitim gereksinimlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Farklı gelişim çağındaki çocukların, farklı ihtiyaçları olduğu için literatürde yer alan aile eğitim programlarının da farklılaştığı görülmektedir. Özellikle biyolojik, psikolojik, zihinsel, sosyal açıdan gelişim içerisinde olan ergenlerin ebeveynlerini hedef alan eğitimler de aile eğitim programlarının içerisinde yerini almıştır. Ergen ebeveynlerine destek olarak verilen eğitimlerin içerikleri genel olarak ergenlik dönemi, gelişim özellikleri, ergenlik sorunları, ebeveynlik ve iletişim becerileri gibi konuları kapsamaktadır. Son zamanlarda ergenlerin bilinçsiz ve denetimsiz teknolojik araç kullanımlarından kaynaklanan problemler göz ardı edilemeyecek kadar büyümüştür. Buna bağlı olarak aile eğitim programlarının içeriklerine çocukların teknolojik araç kullanımları da dahil edilmeye başlanmıştır. Ancak; literatür incelediğinde teknolojik araç kullanımı konusunu, ergenlik dönemi gelişim özellikleriyle birlikte ele alan eğitim içeriği ile karşılaşılmamıştır.

Yapılan araştırmalarda çocukların gelişimine yön veren anne baba tutumları, ergenlerin bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarına da büyük etki ettiği görülmektedir. Anne ve babanın demokratik tutumu benimsemesi, bilgisayar kullanımı konusunda kural koyarken çocuklarının fikirlerine danışması, çocukları ile açık bir şekilde konuşması ebeveynlerin çocukları üzerindeki denetimlerine olumlu katkıları bulunmaktadır. Diğer bir yandan ebeveynlerin çocuklarının bilgisayar ve internet kullanımına yönelik aşırı otoriter ya da izin verici tutumda olması istenmeyen olumsuz durumlara neden olabilir. Bu yüzden ebeveynler anne baba tutumlarını ve çocukları üzerindeki etkilerini bilerek, ergenlerin bilgisayar kullanımı konusunda nasıl bilinçli bir denetim uygulayacaklarını öğrenmeleri gerekmektedir.

Bu tez çalışmasına başlanmadan önce yapılan literatür taramasında ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynleri, ergenlik dönemi ve anne baba tutumlarını ele alan bilgisayar kullanımı konusunda bilgilendirici, yönlendirici bir aile eğitim programının eksikliği görülmüştür. Aynı zamanda çeşitli sebeplerden dolayı var olan eğitime katılamayan ebeveynleri de kapsayacak, yer ve zamandan bağımsız eğitim modellerine ihtiyaç duyulmuştur.

Tez çalışması kapsamında literatür taraması sonucunda tespit edilen eksiklikler göz önünde bulundurularak, ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynleri, bilinçli bilgisayar kullanımı konusunda bilgilendirmek ve yönlendirmek amacıyla web tabanlı uzaktan öğretim modeli geliştirilmiştir. Bunun yanı sıra aynı içerikte yüz yüze öğretim modeli de geliştirilmiştir. Yüz yüze öğretim modelinin geliştirilme amacı web tabanlı uzaktan öğretim modeli ile karşılaştırarak, birbirlerine olan üstünlüklerini saptamaktır.

Tez çalışması kapsamında geliştirilen her iki öğretim modeli de ebeveynler üzerinde uygulanmıştır ve öğretim süreçlerinin başarılarını değerlendirmek amacıyla deneysel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Tez çalışmasının örnekleminde 60 ebeveyn yer almaktadır. 60 ebeveynin 30'u deney grubunu, 30'u ise kontrol grubunu oluşturmaktadır. Kontrol ve deney grubu örnekleme oluşturulurken velilere rastgele seçimle bu eğitime gelmeleri için davet gönderilmiştir. Deney grubuna web tabanlı uzaktan öğretim modeli, kontrol grubuna yüz yüze öğretim modeli uygulanmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra veri toplama aracı olarak PARI, bilgi değerlendirme

formu ve ergenlerin Bilgisayar ve İnternet Kullanım Alışkanlıklarını Yönlendiren Ebeveyn Davranışlarını İzleme Anketi kullanılmıştır. Ayrıca uygulama sonrasında ihtiyaç duyulan ve sonradan geliştirilen Yüz Yüze Eğitimi Tamamlayamama Nedeni İzleme Anketi ve Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketi kullanılmıştır.

8.1 SONUÇLAR

Her iki öğretim süreci de aynı sayıda ebeveyn ile başlamasına rağmen aynı sayıda ebeveyn ile bitmemiştir. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli sürecinin ilk haftasında kendilerine davet gönderilmeyen velilerden gelen talep ile sayı artmıştır. 30 ebeveynle başlayan web tabanlı uzaktan öğretim süreci 43 ebeveyn ile tamamlanmıştır. Diğer yandan, yüz yüze öğretim süreci de 30 ebeveyn ile başlamasına rağmen, ebeveynlerin çeşitli mazeretleri sebebi ile (Bkz. Tablo 7.9) öğretim süreci 18 kişi ile tamamlanmıştır. Ebeveynlerin eğitim materyaline ulaşım kolaylığı bakımından web tabanlı uzaktan öğretim modelinin, yüz yüze öğretim modeline göre daha üstün durumda olduğu görülmüştür.

Tez çalışması sonucunda elde edilen bulgular, deney grubuna uygulanan web tabanlı uzaktan öğretim modelinin ebeveynlerin anne baba tutumları ve bilinçli bilgisayar kullanımı konusundaki bilgi düzeylerinde anlamlı bir artışa (%53) yol açtığını göstermektedir. Deney grubu ebeveynlerine uygulanan ön-test ve son-testler ile elde edilen puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Ünlü'nün (1986) ve Yücel'in (2006) ailelerle yürüttüğü iki ayrı çalışma da ailelerin uzaktan öğretim yöntemi ile bilgi seviyelerinin artırılabilceği görüşünü destekler niteliktedir. Yüz yüze öğretim modelinin uygulandığı kontrol grubu ebeveynlerine ait ön-test ve son-test puanları arasındaki farklar da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer bir deyişle, yüz yüze öğretim modelinde de ebeveynlerin bilgi seviyesinde artış (% 42) olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin çocukları ile ilgili ya da herhangi bir konuda eğitime gereksinim duyduklarında, bu eğitimin yüz yüze öğretim modeli ile verilebileceği gibi uzaktan öğretim modellerinin de rahatlıkla kullanılabileceği görülmektedir.

Anne baba tutumları; her konuda olduğu gibi çocukların bilgisayar ve internet kullanımlarında da etkin rol oynamaktadır. Bu yüzden anne baba tutumları konusu, geliştirilen her iki öğretim modelinin içeriğinde de yer almaktadır. Uygulanan öğretim modellerinin alt amaçlarından biri de ebeveynleri demokratik anne baba tutumuna yöneltmektir. Ebeveynlerin model uygulanmadan önceki ve uygulandıktan sonraki tutumları, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ile ölçülmüştür. Deney grubu ebeveynlerinin Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği'nin alt boyutu olan demokratik anne baba tutumuna ait aldıkları puanlar arasında bir artış gözlemlenmiştir fakat istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Aynı zamanda yüz yüze öğretim modeli uygulanan kontrol grubu ebeveynlerinin demokratik anne baba tutumuna ait aldıkları puanlar arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunamamıştır.

Hem web tabanlı uzaktan öğretim modeli hem de yüz yüze öğretim modeli, ebeveynlerde evde kullanılan bilgisayarı çocuk odasında bulundurmama, demokratik anne baba tutumuna uygun şekilde bilgisayar kullanımı konusunda kurallar koyma davranışlarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda öğretim programları, çocuk odasındaki bilgisayarların çocuk üzerindeki olumsuz etkileri ve internet bağımlılığı konusunda farkındalık yaratmayı da hedeflemektedir. Hedeflenen davranış değişikliğini gerçekleştiren ve farkındalık oluşturulan ebeveynlerin oranlarını ölçmek amacıyla ebeveynlere öğretim modelleri öncesinde ve sonrasında anketler (Ergenlerin Bilgisayar ve İnternet Kullanım Alışkanlıklarını Yönlendiren Ebeveyn Davranışlarını İzleme Anketi) uygulanmıştır.

Anket sonuçlarına göre, web tabanlı uzaktan öğretim modeli, evde kullanılan bilgisayarı çocuk odasında bulundurmayan deney grubu ebeveynlerinin oranlarında bir değişim gözlenmemiştir. Ancak; bilgisayar kullanımı konusunda kural koyma davranışını sergileyen deney grubu ebeveynlerinin oranlarında düşüş saptanmıştır. Oranlardaki bu düşüşün nedenini araştırmak amacıyla ebeveynlere eğitimden sonra ve önce bilgisayar kullanımı hakkında çocuklarına uyguladıkları kurallar ek bir anket ile sorulmuştur. Alınan cevaplara göre ebeveynlerin eğitimden önce bilgisayar kullanımını yasaklama gibi davranışlar sergilemekte olduğu ya da çocuklarını denetimsiz bıraktıkları, eğitimden sonra bilgisayar kullanım yasağını kaldırdıklarını, çocuklarının bilgisayar

kullanımlarına süre kısıtlaması getirdiklerini ve çocukları ile bilgisayar kullanımı hakkında konuştuklarını ifade etmişlerdir. Elde edilen bu sonuçlara göre deney grubunda kural koyma davranışına ait oranların düşme sebebini, ebeveynlerin eğitimde öğrendikleri kurallar ile daha önceden uyguladıkları kuralların birbirine benzemesine bağlanmıştır. Ebeveynlerin eğitimden sonra uygulanan Bilgisayar Kullanımı Konusunda Ebeveynlerin Ergenlere Uyguladıkları Kuralları İzleme Anketine verdikleri cevaplardan web tabanlı uzaktan öğretim modelinin ebeveynleri kural koyma davranışına yöneltebilme konusunda etkili olduğu anlaşılmıştır.

Web tabanlı uzaktan öğretim modeli uygulandıktan sonra ebeveynler çocuk odasında bilgisayar bulundurmama davranışına yöneltilememesine rağmen bu bilgisayarların çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri ve internet bağımlılığı konusundaki ebeveynlerin farkındalık oranlarında artış gözlemlenmiştir.

Kontrol grubunun anket sonuçlarına bakıldığında ise ebeveynler arasında çocuk odasında bilgisayar bulunduran ebeveynlerin oranlarının azaldığı, bilgisayar kullanımı konusunda kural koyan ebeveynlerin oranlarının arttığı görülmektedir. Yüz yüze öğretim modeli istenilen davranış değişikliğini gerçekleştirmeyi başarmıştır. Diğer bir yandan yüz yüze öğretim modeli kontrol grubu ebeveynleri arasında, internet bağımlılığı hakkında bilgisi olduğunu söyleyen ebeveynlerin oranları da artmıştır.

Hedef kitlesi ebeveynler olan bir öğretim modelinin, annelerin yanı sıra daha çok çalışan ve çocukların eğitiminde bir adım geri de kalan babaları da öğretim sürecine katabilecek nitelikte olmalıdır. Tez çalışmasının sonuçlarına göre, uygulanan yüz yüze öğretimin başında öğretime katılan babaların oranı %13.3'tür. Sürecin sonunda öğretimi tamamlayan babaların oranı % 5,6'ya düştüğü görülmüştür. Ancak; web tabanlı uzaktan öğretim sürecinin başında öğretime katılan babaların oranı % 3,3 iken sürecin sonunda bu oran %16,3'e çıkmıştır. Web tabanlı uzaktan öğretim modeli babaları öğretim sürecine dâhil etmekte başarılı olurken, yüz yüze öğretim modeli bu konuda yetersiz kalmıştır. Web tabanlı uzaktan öğretim modellerinin internet, broşür gibi çeşitli araçlarla tanıtımı yapıldığında babaları öğretim sürecine çekmek daha kolay olacaktır.

Sonuç olarak, geliştirilen ve uygulanan web tabanlı uzaktan öğretim modeli ile yüz yüze öğretim modeli arasında öğretimin amaçlarını gerçekleştirme konusunda büyük farklar bulunamamıştır. Ancak; web tabanlı uzaktan öğretim modeli, ulaştığı hedef kitle sayısı bakımından yüz yüze öğretime göre az farkla da olsa daha başarılı bulunmuştur.

8.2 ÖNERİLER

Her iki modelin de davranış değişikliği geliştirme ve farkındalık yaratma konusunda daha doğru sonuçlar elde edilebilmesi için daha kalabalık gruplarda uygulanmalıdır. Çünkü ebeveynlerin oranlarına bakıldığı için grupları oluşturan ebeveynler, sayı bakımından yetersiz kalmıştır. Ayrıca davranış değişikliğini hedefleyen eğitim araştırmalarının; verileri çift taraflı değerlendirebilmek amacıyla ebeveynlerin yanı sıra çocukların da görüşleri alınarak, daha uzun sürede yapılması önerilmektedir.

Araştırmanın sonucunda şu öneri getirilebilir: Milli eğitim müdürlükleri, okul yönetimleri ve öğretmenler işbirliği içerisinde çalışarak, aile eğitim programlarının sayıları arttırmalı ve çeşitli engellerden dolayı ulaşamayan ailelere de uzaktan öğretim modelleri ile öğretim ortamları sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKIN, A., 2009, *Algılanan Anne-Baba Tutumlarının Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarıları Üzerine Etkisi*, Yüksel Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
- AKSARAY, H., 2007, *İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Kafelerden Yararlanma Biçimleri: Amaç ve Kazanımlar Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- AKTAŞ ARNAS, 2005, *3-18 Yaş Grubu Çocuk ve Gençlerin İnteraktif İletişim Araçlarını Kullanma Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi*, The Turkish Online Journal of Educational Technology, 4(4)
- AL, U., MADRAN, O., 2004, *Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Sistemleri: Sahip Olması Gereken Özellikler ve Standartlar*, Bilgi Dünyası, 5(2): 259-271
- ALKAN, C., 1981, *Açık Üniversite*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi, 14(1)
- ALLEN, D., COOMBES, L., FOXCROFT, D.R., 2006, *Cultural Accommodation of the Strengthening Families Programme 10-14: UK Phase I Study*, Health Education Research, <http://www.mystrongfamily.org/downloads/PDFs/SFP-CulturalAccommodation.pdf>
- ALTUĞ, M., GENCER, C., ERSÖZ, F., 2011, *Ortaöğretim Öğrencilerinin Hayatında Bilgisayarın Yeri, Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 4(1)
- ARCAN, K., 2006, *Özel Okullara Giden Lise Düzeyindeki Ergenlerin, Akademik Başarıları ile Algıladıkları Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- ARICAK, T., SİYAHHAN, S., UZUNHASANOĞLU, A., SARIBEYOĞLU, S., ÇIPLAK, S., YILMAZ, N., MEMMEDOV, C., 2008, *Cyberbullying Among Turkish Adolescents*, Cyber Psychology & Behavior, 11(3)
- ARISOY, Ö., 2009, *İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi*, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 55-67
- ASLANARGÜN, E., 2007, *Okul - Aile İşbirliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışma*, Sosyal Bilimler Dergisi, 18, 119-132
- AYDIN, M., Z., 2008, *Çocuğun Eğitiminde Ailenin Önemi*, V.Aile Şurası 'Aile Destek Bildirileri', Ankara, 99-105
- AZİZİ ARSLAN, S., 2005, *Ergenlerde Ana-Baba Tutumu, Sınav Kaygısı, Ders Çalışma Becerilerinin Lise Giriş Sınavını Yordama Düzeyleri*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin
- BAUMAN, K.E., CARVER, K., GLEITER, K., 2001, *Trends in Parent and Friend Influence During Adolescence The Case of Adolescent Cigarette Smoking*, Addictive Behaviors, 26, 349-361
- BAUMRIND, D., 1966, *Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior*, Child Development, 37(4)
- BAYHAN, P. VE İŞİTAN S., 2010, *Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış*, Aile ve Toplum Dergisi, 5(11), 33-44

- BERNARDES, J., 1997, *Family Studies an Introductions*, London, Routledge, ISBN: 9780203132081
- BHARATH, S., KUMAR, K., 2010, *Empowering Adolescents with Life Skills Education in Schools – School Mental Health Program: Does It Work?* Indian Journal of Psychiatry, 52(4), 344-349
- BOT, S.M.; ENGELS, R.C.M.E.; KNIBBE, R.A.; MEEUS, W.H.J., 2005, *Friend's Drinking Behavior and Adolescent Alcohol Consumption: The Moderating Role of Friendship Characteristics*, Addictive Behaviors, 30, 929-947
- BOZKAYA, M., 2006, *Televizyonun Uzaktan Eğitimde Kullanılması*, Selçuk İletişim, 4(3):146-158
- BRADLEY, R. H., CORWYN R. F., 2002, *Socioeconomic Status and Child Development*, Annual Review of Psychology, 53, 371-99
- BÜLBÜL, H., 1999, *Öğretim Amaçlı Bilgisayar Yazılımlarında Ekran Tasarımı*, Milli Eğitim Dergisi [Online], <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/144/bulbul.htm>, Ziyaret Tarihi: 21.07.2011
- CAN YAŞAR, M., ARAL, N., 2011, *Altı Yas Çocuklarının Yaratıcı Düşünme Becerilerine Sosyo-Ekonomik Düzey ve Anne Baba Öğrenim Düzeyinin Etkisinin İncelenmesi*, Kuramsal Eğitim Bilim, 4 (1), 137-145
- CHENG, H., FURNHAM, A. 2002, *Personality, Peer Relations, and Self Confidence as Predictors of Happiness and Loneliness*, Journal of Adolescence, 25, 327-339
- CEYHAN, E., 2008, *Ergen Ruh Sağlığı Açısından Bir Risk Faktörü: İnternet Bağımlılığı*, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 15 (2)
- ÇALIŞKAN, S., 2002, *Uzaktan Eğitim Sitelerinde Animasyon Kullanımı*, Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu, Eskişehir
- ÇELENK, S., 2003, *Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması*, İlköğretim-Online, 2 (2), 28-34
- ÇELİK, N., 2005, *Okul Aile İlişkilerinde Yaşanan Sorunlar*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- ÇETİNER, M.H., GENCEL, Ç., ERTEN, Y.M., 1999, *İnternete dayalı Uzaktan Eğitim ve Çoklu Ortam Uygulamaları*, V. Türkiye'de İnternet Konferansı, Ankara Üniversitesi, Ankara
- ÇİVİTÇİ, N., ÇİVİTÇİ, A., 2009, *Self-Esteem as Mediator and Moderator of The Relationship Between Loneliness and Life Satisfaction in Adolescents*, Personality and Individual Differences, 47 (8), 954-958
- CÖMERT, İ.T., KAYIRAN, S. M., 2010, *Çocuk ve Ergenlerde İnternet Kullanımı*, Çocuk Dergisi, 10(4), 160-177
- DARLING, N., STEINBERG, L., 1993, *Parenting Style as Context: An Integrative Model* Psychological Bulletin, 113(3), 487-496
- DEMİR, M., KAYA, Z., 2002, *Uzaktan Eğitimde Teknoloji Kullanımının Yasal Boyutları*, Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu, Eskişehir
- DEMİRAY, U., CANDEMİR, Ö., İNCEELLİ A., 2002, *Televizyonda Canlı Yayın ve Açık Öğretim*, 1.Baskı, Çizgi Kitabevi, 975-8156-55-1
- DİNÇER, B., 2008, *Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde Lise İkinci Sınıfa Devam Eden Ergenlerin Anne Baba Tutumlarını Algılamaları ile Arkadaşlık İlişkilerinin İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- DİNÇER, S., 2006, *Bilgisayar Destekli Eğitim ve Uzaktan Eğitime Genel Bir Bakış*, Akademik Bilişim 06, Pamukkale Üniversitesi, Denizli
- DOĞANLAR, H., IŞIKLAR, A., EROĞLU, S.E., 2008, *Ergenlerin Problemleri İnternet Kullanımının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18
- DOĞUSOY B., İNAL, Y., 2006, *Çok Kullanıcılı İnternet Oyunları ile Öğrenme*, VII. Ulusal Fen bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Ankara,
- DUMAN, G. K., 2008, *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Sınav Kaygısı Düzeyleri ve Ana - Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- DURAN SAĞOÇAK, M., 2005, *Ergonomik Tasarımda Renk*, Trakya Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Dergisi 6(1), 77-83
- DÜZGÜN, Ş., 1995, *“Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler”*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- EASTIN, M. S., GREENBERG, B.S., HOFSCHE, L., 2006, *Parenting The Internet*, Journal of Communication 56(3), ISSN 0021-9916
- EISENBERG, M.A., SZTAINER D.N., STORY, M., PERRY C., 2005, *The Role of Social Norms and Friends' Influences on Unhealthy Weight-Control Behaviors Among Adolescent Girls*, Social Science & Medicine, 60, 1165–1173
- ELDELEKLİOĞLU, J., 1996, *Karar Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- ELY, D.P., 2003, *Selecting Media for Distance Education*, ERIC Clearinghouse on Information & Technology [Online], <http://www.ericdigests.org/2005-2/media.html>, Ziyaret Tarihi: 16.07.2011
- ERBİL, N., DİVAN, Z., ÖNDER, P. 2006, *Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi*, Aile ve Toplum Dergisi, 3(10),7-11, ISSN: 1303-0256
- ERCAN, O.,2005, *Adolesanın Psikososyal Gelişimi*, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adolesan Sağlığı Sempozyum Dizisi, 43, 17 – 22
- ERDEN, M., AKMAN, Y., 2002, *Gelişim ve Öğrenme*, 11.Baskı, Ankara, Arkadaş Yayınevi, 975-509-058-4
- EREL, C., 2008, *İnternette Alışverişlerde Algılanan Risk Üzerine Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- ERKUNT, H., 2002, *Uzaktan Eğitim Nedir?*, Boğaziçi Üniversitesi Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Semineri [Online], <http://cet.boun.edu.tr/faculty/erkunt/papers/tetuseminernotlari.pdf>, Ziyaret Tarihi:2011
- ERTEN, S., 2002, *Planlanmış Davranış Teorisi ile Uygulamalı Ders İşletme Öğretim Metodu*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 19(2), 217-233
- ERYILMAZ, A., 2010, *Aile Yapısı Ergeni Mutlu Eder mi?*, Aile ve Toplum Dergisi,6(22), ISSN: 1303-0256
- ESEN, E., 2010, *Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-Sosyal Değişkenlerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- GANDER, M., GARDINER,H., 2004, *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, (Çev., A. Dönmez, N. Çelen, B. Onur), 5. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 975-533-068-2

- GELİR, E., 2009, *Ana Baba Tutumları, Aile Sosyal Atomu ve Cinsiyete Göre İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Öğrenilmiş Çaresizlik ve Akademik Başarılarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- GÖKÇEARSAN, Ş., 2005, *İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Evde Bilgisayar Kullanımına İlişkin Öğrenci ve Veli Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- GÜN, İ., ÖZER, A., EKİNCİ, E., ÖZTÜRK, A., 2004, *Bilgisayarla Çalışan Kişilerin İfade Ettikleri Sağlık Sorunları ve Bilgisayar Kullanım Özellikleri*, Erciyes Tıp Dergisi, 26 (4), 153-157
- GÜRŞİMŞEK, İ., KEFİ, S., GİRGİN, G., 2007, *Okulöncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyi ile İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, No: 33, 181-191
- GUSTAFSON, K. L., BRANCH, R.M., 1997, *Survey of Instructional Development Models*, 3.th Edition, ERIC Clearinghouse on Information & Technology, 0937597430
- GÜNEL, A., TURHAL, Ü.Ç., İMAL, N., 2010, *İlköğretim Öğrencileri Arasında İnternet Kullanımının İncelenmesine Yönelik Anket Çalışması*, Elektrik Mühendisleri Odası [Online], http://www.emo.org.tr/ekler/a3ab9ab93998aad_ek.pdf, Ziyaret Tarihi: 12.08.2011
- GÜNEY, N., (2007), *Ergenlikte Risk Almanın İçsel Kaynaklarının Benmerkezlilik, Akran Baskısı, Sosyo-Ekonomik Düzey ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- GÜRCAN, N., 2010, *Ergenlerin Problemleri İnternet Kullanımları İle Uyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya
- HAMAMCI, Z., KÖKSAL AKYOL, A., 2005, *İlköğretim ve Lisede Çocukları Okuyan Anne Babaların Aile Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi*, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29, 37-49
- HARMAN, J. P., HANSEN, C. E., COCHRAN, M.E., LINDSEY, C.R., 2005, *Liar, Liar: Internet Faking but Not Frequency of Use Affects Social Skills, Self-Esteem, Social Anxiety and Aggression*, Cyber Psychology & Behavior, 8(1)
- HERKEN, H., ÖZKAN, İ., 1998, *Sigara Alışkanlığı ve Anne Baba Tutumu*, Genel Tıp Dergisi, 8(2), 85-89
- HOLDEN, J.T., WESTFALL, P.J.L., 2010, *Instructional Media Selection Guide for Distance Learning: Implications for Blended Learning & Virtual Worlds*, Second Edition, United State Distance Learning Association [Online], http://www.usdla.org/assets/pdf_files/AIMSGDL%202nd%20Ed._styled_010311.pdf, Ziyaret Tarihi: 20.07.2011
- İŞİK, H., 2007, *Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Okul-Aile İşbirliği Çalışmalarının Anne-Baba Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir
- İNAN, A., 2010, *İlköğretim II. Kademe ve Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- İNAN, C., 2006, *Matematik Öğretiminde Materyal Geliştirme ve Kullanma*, D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 7, 47-56
- İPEK, İ., 2003, *Bilgisayarlar, Görsel Tasarım ve Görsel Öğrenme Stratejileri*, The Turkish Online Journal of Educational Technology ,2, ISSN: 1303-6521
- İŞMAN, A., 2011, *Uzaktan Eğitim*, 4. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, ISBN 978-975-8792-82-5, Ankara

- İŞMAN, A., ESKİCUMALI, A., 2003, *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme, Değişim Yayınları*, ISBN 975 8289 08 – X, İstanbul
- İŞMEN GAZİOĞLU, A.E., 2011, *Hayatın İlk Çeyreği 0-18 Yaş Gelişimi*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, ISBN 978-975-19-5036-9
- KARABATAK, M., VAROL, A., 2002, *Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Otomasyonun Önemi*, Akademik Bilişim'02, Selçuk Üniversitesi, Ankara
- KARALAR, H., SARI, Y., 2007, *Modüler Bir Öğretim Yazılımı Denemesi ve Uygulama Sonuçları*, Akademik Bilişim'07, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya
- KARATAŞ, S., 2003, *Öğretim Amaçlı Web Sayfası Tasarımında Renk Kullanımı*, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi 23(2), 139-148
- KAYA, Z., ERDEN, O., ÇAKIR, H., BAĞIRSAKÇI, N.B., 2004, *Uzaktan Eğitimin Temelleri Dersindeki Uzaktan Eğitim İhtiyacı Ünitesinin Web Tabanlı Sunumunun Hazırlanması*, The Turkish Online Journal of Educational Technology , 3, ISSN: 1303-6521
- KAYIRAN, M., 2010, *Çocuk ve Ergenlerde İnternet*, Doğan Haber Ajansı [Online], <http://www.dha.com.tr/haberdetay.asp?tarih=30.07.2011&Newsid=127870&Categoryid=6>, Ziyaret Tarihi: 10.08.2011
- KAZU, İ. Y., ÖZDEMİR, O., 2002, *Teknik Öğretmen Adaylarının Uzaktan Eğitimle İlgili Görüş ve Beklentileri*, XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa
- KEÇELİ KAYSILI, B., 2008, *Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 9(1), 69-83
- KILIÇ ÇAKMAK, E. 2007, *Arayüz Tasarımında Yeni Bir Yaklaşım: Paralel Öğretim Tasarımı*, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27(1), 1-22
- KILIÇ DURAN, Ş., 2007, *9.10.11 Yaşındaki Çocukların Zihinsel Gelişim ve Benlik Saygısına Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- KILINÇ, H., SEVİM, A. S., 2005. *Ergenlerde Yalnızlık ve Bilişsel Çarpıtmalar*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 38 (2), 68-89.
- KILINÇARSLAN, S., 2008, *Ailenin Sosyo Ekonomik ve Kültürel Düzeyinin İlköğretim Öğrencilerinin Okul Başarılarına Etkileri ve Bir Uygulama*, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- KIRAÇ, E., 2008, *Aile Eğitimi ve Önemi*, V.Aile Şurası 'Aile Destek Bildirileri', Ankara, 93 -98
- KOÇER, H.E., 2001, *Web Tabanlı Uzaktan Eğitim*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya
- KORKMAZ, M, 2010, *İnternet Kullanımı Konusunda Uygulanan Akran Eğitiminin Ergenler Üzerindeki Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin
- KROGER, J., 1996, *Identity in Adolescence: The Balance Between Self and Other*, 2nd ed., Taylor & Francis e-Library, 0-203-13046-4
- KULAKSIZOĞLU, A., 2008, *Ergenlik Psikolojisi*, 10. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 978-975-14-0682-8
- KUMTEPE, A.T., 2007, *The Effects Of Computers On Kindergarten Children's Social Skills*, The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET, Vol. 5, ISSN: 1303-6521

- LAW,D.M., SHAPKA,J.D., OLSON, B. F., 2010, *To Control or Not to Control? Parenting Behaviors and Adolescent Online Aggression*, Computers in Human Behavior, 26, 1651–1656
- LIN C.H., LIN, S.L., WU, C.P., 2009, *The Effects Of Parental Monitoring And Leisure Boredom on Adolescents' Internet Addiction*, Adolescence, 44(176)
- LIAU, A.K., KHOO, A., ANG, P.H, 2008, *Parental Awareness and Monitoring of Adolescent Internet Use*, Curr Psychol, 27, 217–233
- LOU, S.. T., SHIH R.C., LIU, H.T., GUO,Y. C., TSENG,K.H., 2010, *The Influences Of The Sixth Graders' Parents' Internet Literacy And Parenting Style On Internet Parenting*, The Turkish Online Journal of Educational Technology , 9(4)
- MAXWELL, K. A., 2002, *Friends: The Role of Peer Influence Across Adolescent Risk Behaviors*, Journal of Youth and Adolescence, 31(4), 267–277
- MERAL, B.F., 2006, *Zihin Engelli Çocuk Babalarının Bir İletişim Sunumu Olarak Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Uygulaması Hakkındaki Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- MONTEMAYOR, R., 1983, *Parents and Adolescents in Conflict All Families Some of the Time and Some Families Most of the Time*, Journal of Early Adolescent, 3, 83-103
- MORRISON, G. R., ROSS, S. M., KALMAN, H.K., KEMP, J. E., *Designing Effective Instruction*, 6. Baskı, John Wiley & Sons, USA, 978-0-470-52282-0
- NASSEH, B., 1997, *A Brief History of Distance Education*, Senior Net [Online], <http://www.seniornet.org/edu/art/history.html>, Ziyaret Tarihi:14.07.2011
- NİMSİ, E., 2006, *İlköğretim İkinci Sınıf Öğrencilerinin Ana-Baba Tutumları ile Okul Başarıları ve Sınıf İçi Etkinlik Düzeylerinin Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- ODABAŞI, H., 2004, *İnternet Tabanlı Uzaktan Öğrenim Modelinin Bilgi Hizmetlerine Yönelik Yüksek Öğretim Programlarında Kullanımı*, Kütüphaneciliğin Destanı Uluslararası Sempozyumu
- ODABAŞI, F. H., ÇOKLAR, A.N., KABAKÇI, I., 2007, *Yeni Dünya: İnternet - Ailelerin Yeni Dünyadaki Sorumlulukları Nelerdir?*, 8. Aybastı-Kabataş Kurultayı
- OLIVER, R., HERRINGTON J., 1995, *Developing Effective Hypermedia Instructional Materials*, Australian Journal Of Educational Technology [Online], <http://ascilite.org.au/ajet/ajet11/oliver.html>, Ziyaret Tarihi:22.07.2011
- ONAY, Z., YALABIK, N., 1998, *Bir Üniversitede İnternet Üzerinden Asenkron Öğrenme İçin Yapılanma Modeli*, Türkiye İkinci Uluslar Arası Uzaktan Eğitim Sempozyumu [Online], <http://www.cs.bilkent.edu.tr/~david/desymposium/TurkeyCD/ibit.htm>, Ziyaret Tarihi: 20.07.2011
- OSKAY, G., 1990, *Değer Yargılarından Kaynaklanan Ana-Baba, Ergen Çatışmasının Sosyo Ekonomik ve Benzeri Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5
- ÖKTEM, F., KADAYIFCI, O., BEYAZOVA, U., CILGA, İ., SUNGUR, M.Z., ŞATIROĞLU M.H., ÇOK, F., 2000, *Ergenlik Döneminde Değişim Öğretmen Yardımcı Kitabı*, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık İşleri Daire Başkanlığı Yayınları
- ÖNDER, F.C., YURTAL, F., 2008, *An Investigation of the Family Characteristics of Bullies, Victims, and Positively Behaving Adolescents*, Educational Sciences: Theory and Practice, 8(3), 821-832

- ÖZDEMİR, N., 2009, *The Study of School - Family Cooperation Activities In Elementary School Level On The Base Of Parents' Perceptions*, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Okulöncesi Eğitimi Bölümü, Ankara
- ÖZDİKMENLİ, D., 2009, *12-15 Yaşları Arasında Ergen Çocuk Sahibi Annelerin Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi, İhtiyaca Uygun Program Geliştirilmesi Uygulama ve Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- ÖZDİL B., ÇELİK, A. 2000, *İnternete Dayalı Uzaktan Eğitim*, Akademik Bilişim, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- ÖZDİNÇER ARSLAN, S., 2008, *Lise Öğrencilerinde Öz-Kavram ve Aile İlişkisinin Akran Zorbalığına Etkisi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- ÖZEN, Ü., KAHRAMAN, S., 2001, *Web Tabanlı Uzaktan Eğitimde Sistem Tasarımı*, Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (2), 81-102
- ÖZGÜR, A.Z., 2005, *Türkiye’de Uzaktan Eğitimde Televizyonun Etkileşimli Kullanımı: Olanaklar, Sınırlılıklar ve Çözüm Önerileri*, Selçuk İletişim, 3(4):80-97
- ÖZKAYA, D., 2007, *Anne Baba Tutumları ve Kişilik Üzerindeki Etkileri*, Aliğa Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü [online], <http://okulweb.meb.gov.tr/35/02/959733/dokuman%20arsivi/annebabaocukiletiimi.pdf>, Ziyaret Tarihi: 02.06.2011
- ÖZYÜREK, A., 2004, *Kırsal Bölgede ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- PARK, S. K., KIM, J. Y., CHO, C. B., 2008, *Prevalence Of Internet Addiction and Correlations with Family Factors Among Adolescence*, 43(172), 895-909
- PASSERINI, K., GRANGER, M.,J., 2000, *A Developmental Model For Distance Learning Using The Internet, Computer and Education*, 34(1), 1-15
- POWELL, D. R., 1990, *Parent Education and Support Programs*, ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education Urbana IL., ED320661
- PETERSON, M., 1998, *Creating Hypermedia Learning Environments: Guidelines For Designers*, Computer Assisted Language Learning, 11:2, 115-124
- PIAGET, J., 1972, *Intellectual Evolution from Adolescence to Adulthood*, Human Develop, 15, 1-12
- REGNERUS, M.D., 2002, *Friends Influence on Adolescent Theft and Minor Delinquency: A Developmental Test of Peer-Reported Effect*, Social Science Research, 31, 681-705
- ROSENBERG, M., SCHOOLER, C., SCHOENBACH C., 1989, *Self-Esteem and Adolescent Problems: Modeling Reciprocal Effects*, American Sociological Review, 54 (6)
- ROSENBERG, M., PEARLIN, L. I., 1978, *Social Class and Self-Esteem Among Children and Adults*, The American Journal of Sociology, 84(1), 53-77
- SANDERS, M., 2000, *Community-Based Parenting and Family Support Interventions and The Prevention Of Drug Abuse Addictive Behaviors*, 25(6), 929-942
- SCHAEFER, E.,S., BELL, R.,Q., 1958, *Development of a Parental Attitude Research Instrument*, Child Development, 29 (3)
- SENEMOĞLU, N., 2005, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, 12.Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 975-8640-06-02

- SİYEZ, D. M., 2006, *15-17 Yas Arası Ergenlerde Görülen Problem Davranışların Koruyucu ve Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- SMETANA,J., GAINES C., 1999, *Adolescent-Parent Conflict in Middle-Class African American Families*, Child Development, 70(6), Pages 1447-1463
- SPOTH, R., RANDAL, K.G., SHIN, C., 2008, *Increasing School Success Trough Partnership – Based Family Competency Training: Experimental Study of Long Term Outcomes*, School Psychology Quarterly, Vol.23, No.1, 70-89
- SPOTH, R., REDMOND, C., SHIN, C., 2000, *Reducing Adolescents’ Aggressive and Hostile Behaviors*, Arch Pediatr Adolesc Med, 154, 1248-1257
- SPOTH, R., REDMOND, C., SHIN, C., 2001, *Randomized Trial of Brief Family Interventions for General Populations, Adolescent Substance Use Outcomes 4 years Following Baseline*, Journal Consulting and Clinical Psychology, 69(4), 627- 642
- SMITH, E.P., SMITH, D. G., QUINN, W. H., RABINER, D. L., TOLAN, P. H., WINN, D. M., 2004, *Community-Based Multiple Family Groups to Prevent and Reduce Violent and Aggressive Behavior The GREAT Families Program*, Am J Prev Med, 26, 39 - 47
- TAÇYILDIZ, Ö., 2010, *Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- TARHAN, N., 2010, *Aile Okulu*, 12.Baskı, İstanbul, Timaş yayınları, 975-362-977-X
- TEMİZÖZ, Y., 2005, *Buluş Yoluyla Öğrenmeyi Esas Alan Öğretme ve Sunuş Yoluyla Öğretme Yaklaşımlarının Matematik Öğretiminde Uygulanması Konusunda Matematik Öğretmenlerinin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- TEZCAN, M., 1985, *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 150, 4.Baskı, Ankara
- TEZEL ŞAHİN, F., ÖZBEY, S., 2007, *Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir?*, Aile ve Toplum Dergisi, 3(12), 7-12, ISSN: 1303-0256
- TEZEL ŞAHİN, F., ÖZBEY, S., 2009, *Okul Öncesi Eğitim Programında Uygulanan Aile Katılım Çalışmalarında Baba Katılımının Yeri ve Önemi*, Aile ve Toplum Dergisi, 5(17), .30-39, ISSN: 1303-0256
- TOR, H., ERDEN, O., 2004, *İlköğretim Öğrencilerinin Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma*, The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET, Vol. 3, ISSN: 1303-6521
- TUNCER, N., 2000, *Çocuk ve İnternet Kullanımı*, Türk Kütüphaneciliği 14, 2, 205-212
- TURA, G., 2008, *Akran Zorbalığına Maruz Kalmayı Yordayan Özellikler*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- TURNALAR KURTARAN, G., 2008, *İnternet Bağımlılığını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin
- TÜRK H.S., GÖMLEKSİZ, M., TARHAN., N., GÜMÜŞ, A., ÖĞÜLMÜŞ, S., ONAT, H., TÜRNUKLÜ, A., DEĞİRMENCİOĞLU, S., 2007, *Güvenli Okullar*, Edt: Ad ın Solak , 3 . Baskı, İstanbul, Hegem Yayıncılık, 975-873-70-58
- TÜRKOĞLU, R., 2001, *Online Eğitim*, Teknotürk [Online], <http://www.teknoturk.org/>, Ziyaret Tarihi:19.07.2011

ULUDAĞLI, N. P., SAYIL, M., (2009), *Orta ve İleri Ergenlik Döneminde Risk Alma Davranışı: Ebeveyn ve Akranların Rolü*, *Türk Psikoloji Yazıları*, 12 (23), 14-24

ULUSOY, O, 2008, *Ergenlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Saldırganlık İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana

URL, 2001a, *Ergenlerin Sağlık Bilincinin Geliştirilmesi*, Proje Metni, Milli Eğitim Bakanlığı [online], <http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/SaglikErgenlikProjesi/SaglikErgenlikProjesi.htm>, Ziyaret Tarihi: 26.03.2011

URL, 2001b, *Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği*, Milli Eğitim Bakanlığı [Online], <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html>, Ziyaret Tarihi: 16.08.2011

URL, 2005a, *About CDLP*, Adult Learning Activities- California Distance Learning Project [Online], <http://www.cdplonline.org/index.cfm?fuseaction=about>, Ziyareti Tarihi: 02.08.2011

URL, 2005b, *Parents Warned About Technology and Drug Use*, Adult Learning Activities- California Distance Learning Project [Online], <http://www.cdplonline.org/index.cfm?fuseaction=activity1&topicID=3&storyID=246>, Ziyaret Tarihi: 02.08.2011

URL, 2005c, *For Adult Educator*, California Distance Learning Project [Online], <http://www.cdplonline.org/index.cfm?fuseaction=whatis>, Ziyaret Tarihi: 14.07.2011

URL, 2006a, *Önce Çocuklar Projesi Kapsamında Gerçekleştirilen “7-19 Yaş Etkili Ana-Baba Eğitimi Çalıştayı” ve Çocuk Hazırlık Toplantısı Süreç Raporu*, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü [Online], http://orgm.meb.gov.tr/psikososyal/CALISTAY_RAPORU.pdf, Ziyaret Tarihi: 07.05.2011

URL, 2006b, *Açık Öğretim Lisesi Tarihçesi*, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı [Online], http://www.aol.meb.gov.tr/sayfa_goster.asp?ID=50, Ziyaret Tarihi: 15.07.2011

URL, 2008, *Nasıl Bir Denetim*, Ulaştırma Bakanlığı İnternet Kurulu [Online], <http://kurul.ubak.gov.tr/>, Ziyaret Tarihi: 15.01.2011

URL, 2009a, *Welcome to our Strengthening Families Programme My Strong Family* [Online], <http://www.mystrongfamily.org/academic/index.html>, Ziyaret Tarihi: 02.08.2011

URL, 2009b, *Ergen ve Aile Eğitim Programı-1*, Hayat Boyu Eğitim Derneği [Online], http://hayatboyuegitim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=93%3Aergen-ve-aile-etm-programi-1&catid=46%3Aeitimler&Itemid=75&lang=tr, Ziyaret Tarihi: 12.03.2011

URL, 2010a, *12-18 Yaş Aile Eğitim Kurs Programı*, Milli Eğitim Bakanlığı ,Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü [Online], http://cygm.meb.gov.tr/aileegitimi/programBolumleri/12_18WebTanitim.pdf, Ziyaret Tarihi: 02.08.2011

URL, 2010b, *Distance Learning: Key Terms You Might Want to Know*, United State Distance Learning Association [Online], http://www.usdla.org/assets/pdf_files/Glossary_Distance.pdf, Ziyaret Tarihi: 14.07.2011

URL, 2010c, *Uzaktan Eğitim*, Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü [Online], <http://egitek.meb.gov.tr/KapakLink/UzaktanEgitim/UzaktanEgitim.html>, Ziyaret Tarihi: 14.07.2011

URL, 2011a, *Triple P Options*, Triple P [Online], <http://www10.triplep.net/?pid=61>, Ziyaret Tarihi: 02.08.2011

URL, 2011b, *History of the G.R.E.A.T. Program*, Gang Resistance Education and Training [Online], <http://www.great-online.org/Organization/History.Asp>, Ziyaret Tarihi: 02.08.2011

- URL, 2011c, *What is G.R.E.A.T. Families?*, Gang Resistance Education and Training [Online], <http://www.great-online.org/Components/Families.Asp>, Ziyaret Tarihi: 02.08.2011
- URL, 2011d, *Counselling Children and Adolescents Course, Start Learning* [Online], <http://www.start-learning.co.uk/counselling-children-and-adolescents-course-c-13-p-108>, Ziyaret Tarihi: 02.08.2011
- URL, 2011e, *Adolescent Psychology, ACS Distance Learning* [Online], <http://www.acsedu.com/courses/adolescent-psychology-892.aspx>, Ziyaret Tarihi: 02.08.2011
- URL, 2011f, *Büyük Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu*, [Online] <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, Ziyaret Tarihi: 09.04.2011
- URL, 2011g, *History of OU, Open University* [Online], http://en.wikipedia.org/wiki/Open_University, Ziyaret Tarihi: 14.07.2011
- URL, 2011h, *Açık Öğretim Sistem Tarihçesi, Anadolu Üniversitesi* [Online], http://www.anadolu.edu.tr/aos/aos_tanitim/aos.aspx, Ziyaret Tarihi: 15.07.2011
- URL, 2011i, *Sakarya Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi Tarihçesi, Sakarya Üniversitesi* [Online], <http://www.uzem.sakarya.edu.tr/index.php/sauuzem/tarihce.html>, Ziyaret Tarihi: 15.07.2011
- UŞUN, S., 2006, *Uzaktan Eğitim*, 1.Baskı, Nobel Yayın, ISBN 975 591 974 0, Ankara
- UYANIK BALAT, G., AKMAN, B., 2004, *Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2), 175-183
- ÜNLÜ, M., 2007, *Problem Çözme ve Buluş Yoluyla Öğretim Kuramına Göre Geliştirilmiş Web Tabanlı Eğitimin Öğrenci Başarısına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- ÜNLÜ, S., 1986, *İşitme Engelli Çocukları Olan Ailelerin Uzaktan Öğretim ile Eğitilmesi*, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Eskişehir
- ÜNSAL SEYİDOĞULLARI, S., (2008), *Demokratik ve Otoriter Ana Baba Tutumlarının Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Ahlaki Yargı Yeteneğine Etkisi*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya
- İNAN, A., 2010, *İlköğretim II. Kademe ve Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- VALCKE, M., BONTE S., DE WEVER, B., ROTS I., 2010, *Internet Parenting Styles and The Impact on Internet Use of Primary School Children*, Computers & Education, 55, 454-464
- YAĞIZ, E., 2007, *Oyun-Tabanlı Öğrenme Ortamlarının İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Dersindeki Başarıları ve Öz-Yeterlik Algıları Üzerine Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- YALÇIN, N., 2006, *İnterneti Doğru Kullanıyor muyuz? İnternet Bağımlısı mıyız? Çocuklarımız ve Gençlerimiz Risk Altında mı?*, Akademik Bilişim'06, Pamukkale Üniversitesi, Denizli
- YALIN, H., İ., 2008, *İnternet Temelli Eğitim*, Nobel Yayıncılık, Ankara
- YAPRAK, B., 2007, *İlköğretim Öğrencilerinin Algıladıkları Anne-Baba Tutumunun Diskriminant Analiziyle Belirlenmesi ve Benlik Saygısı ile Olan İlişkisinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Eskişehir
- YAVUZER, H., 1993, *Çocuk Psikolojisi*, 8.Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 975-14-0149-6

- YAVUZER, H., KÖKNEL, Ö., KULAKSIZOĞLU, A., AYHAN, H., DODURGALI, A., EKŞİ, H., 2010, *Anne Baba Tutumları*, 2. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 978-605-114-162-6
- YEN, J.Y., YEN C.F., CHEN C.C., CHEN S.H, KO, C.H., 2007, *Family Factors of Internet Addiction and Substance Use Experience in Taiwanese Adolescents*, *Cyber Psychology & Behavior*, 10(3)
- YENİAD, M., (2006) *Uzaktan Eğitimde Kullanılmak Üzere Web Tabanlı Bir Portal Yazılımı Geliştirme*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- YILDIZ, A., 2004, *Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık*, *Polis Bilimleri Dergisi*, 6, 3-4
- YILMAZ, T., 2000, *Ergenlerde Risk Alma Davranışlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- YILMAZ, A., 2009, *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları ile Kararsızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- YILMAZ, M.B., 2010, *İlköğretim 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinin Bilgisayara Yönelik Bağımlılık Gösterme Eğilimlerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*,1(1)
- YİĞİT, H., 2010, *Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- YOUNG, K.S., 2009, *Internet Addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment*, *Net Addiction* [Online], <http://www.netaddiction.com/articles/symptoms.pdf>, Ziyaret Tarihi:12.08.2011
- YÖRÜKOĞLU, A., 1998, *Gençlik Çağı*, 10. Baskı, Ankara, Özgür Yayınları
- YÜCEL, G., 2006, *Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi Hakkında Uzaktan Eğitime Dayalı Aile Eğitim Programının Etkililiği*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- YÜKSEL, H., 2007, *İnternet Sitelerinin Kalite Boyutlarının Değerlendirilmesi*, *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1)
- YÜKSELGÜN, Y., 2008, *İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin İnternet Kullanım Durumlarına Göre Saldırganlık Ve Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- ZENGİN, E., 2008, *Anne Baba Tutumları ile Adolesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum

EK-A BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

ERGENLERİN BİLGİSAYAR KULLANIMINA YÖNELİK EBEVEYN EĞİTİMİ BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

Size en yakın gelen cevabı işaretleyiniz.

- Aşağıdaki ebeveyn davranışlardan hangisi ergenlik dönemindeki bir gencin gelişimini olumsuz etkiler?
 - Çocuğuna arkadaş gibi davranarak onun arkadaş edinmemesi sağlamak
 - Çocuğun başarılı olduğu yönleri keşfedip bu dalda onu desteklemek
 - Gencin ailesinin bilmesini istemediği konular olduğunda bu duruma göz yummak
 - Ergenlerin aile kurallarını sorguladığı vakit onun görüşlerini dikkate almak
- Aşağıda ergenlerin ailelerine karşı sergileyebileceği davranışlar verilmiştir. Bu davranışlardan hangisi ergenlik döneminin doğal sürecinden kaynaklandığını söyleyebiliriz?
 - Anne veya babasının tüm isteklerini itiraz etmeden yerine getirmesi
 - Anne veya babası ile hiç iletişim kurmaması
 - Anne veya babasından farklı düşünce biçimi geliştirmesi
 - Anne veya babanın koyduğu kurallara uymaması
- Ergen gelişimi aşağıdaki davranışların hangisinden olumsuz etkilenir?
 - Çocukluk döneminde uygulanan bazı kuralların ergenlik döneminde biraz esnetilmesi
 - Ergenlik döneminde ergenlerin üstleneceği sorumlulukların arttırılması
 - Doğru davranışa yöneltme amacıyla ergen davranışlarının yargılanması
 - Aile değer yargılarına uygun, ortak kurallar uygulanması.
- Ergenler, içinde bulundukları dönemin etkisi ile "kendi görüşünün en doğru olduğu" düşüncesine kapılırlar. Ergenlik döneminde geliştirilen bu tarz düşünce yapısına ne isim verilir?
 - Ben merkezilik
 - Ergen bencilliği
 - Benlik saygısı
 - Bilişsel gelişim
- Ergenlik dönemi içerisinde olan çocuklarda gözlenebilecek davranışlardan hangisi bu dönemin doğal sürecinden kaynaklandığını söyleyemeyiz?
 - Aile ilişkilerinden uzaklaşması
 - Arkadaşlarının her isteğini yerine getirmesi
 - Kendine özgü tutum ve düşünce geliştirmesi
 - Çabuk sevinip, çabuk üzüntüye kapılması
- Aşağıda verilen anne ve baba tutumlardan hangisi çocuk gelişimini olumlu yönde etkiler?
 - Otoriter anne baba tutumu
 - Aşırı korucu anne baba tutumu
 - Demokratik anne baba tutumu
 - İzin verici anne baba tutumu

- şağıdaki davranışlardan hangisi otoriter anne baba tutumunda olan ebeveynlerin en belirgin davranışları arasındadır?
- Çocuklarının genel gelişim özelliklerine ve gereksinimlerine önem verirler.
 - Aile içinde belirledikleri kurallara kendileri de uyarlar.
 - Aile içerisindeki kuralları belirlerken çocuklarının fikirlerine danışır.
 - Çocuklarının davranışlarını katı kurallar ile şekillendirmeye çalışır.
8. Otoriter anne baba tutumu ile yetişen gençlerde aşağıdaki davranışlardan hangisi gözlenemez?
- Otoriteye ve kurallara saygı duyarlar.
 - Girdikleri her ortamda kendilerine güvenirlir.
 - İsyankâr davranışlar sergileyebilirler.
 - Nazik ve dürüsttürler.
9. Aşağıda sıralanan anne baba davranışlarından hangisi izin verici anne baba tutumuna ait en belirgin davranışlardandır?
- Çocuklarının her davranışını kontrol altında tutmaya çalışır.
 - Aile kurallının belirlerken çocuklarının bazı davranışlarına izin verirler.
 - Çocuklarının davranışları üzerinde hiç denetimleri yoktur.
 - Çocuklarına zarar gelmeyeceğini bildiği durumlarda çocuklarının davranışlarına izin verirler.
10. Aşağıda verilen özelliklerden hangisi izin verici anne baba tutumu ile yetişen gençlerin özellikleri arasında sayılabilir?
- Bağımsız davranamazlar.
 - Kurallara saygılıdır.
 - Bencil davranışlar sergilerler.
 - Kendilerine güvenleri yoktur.
11. Ergenlerin kendi kendine yetebilen birer birey olmasını engelleyen anne baba tutumu aşağıdakilerden hangisidir?
- İzin verici anne baba tutumu
 - Aşırı koruyucu anne baba tutumu
 - Demokratik anne baba tutumu
 - Bu bireyin genetik özelliklerine bağlıdır.
12. Aşağıdaki davranışlardan hangisi aşırı koruyucu anne baba tutumu sergileyen ebeveynlerin davranışları arasında sayılamaz?
- Ebeveynler çocuklarına zarar gelebilecek her türlü ortamdan kaçınırlar.
 - Çocuklarının kendi kararlarını alabilecek ortamlar hazırlarlar.
 - Ebeveynler çocukları için tüm fedakârlığı yaparlar.
 - Ebeveynler çocuklarını sürekli himaye altında tutarlar.
13. Demokratik anne baba tutumunda olan ebeveynler çocuklarının istenmedik davranışlarını söndürmek için aşağıdaki davranışlardan hangisini uygulama eğilimindedirler?
- Hiçbir şekilde disiplin yöntemi kullanmazlar.
 - Çok zor kalırsa fiziksel ceza uygulanır.
 - Çocuklarını sevgilerinden mahrum bırakmakla tehdit ederler.
 - Çocuğu sevdiği bir aktiviteden yoksun bırakırlar.

aşağıda verilen özelliklerden hangisi demokratik anne baba tutumu ile yetişen gençlerin özellikleri arasında sayılamaz?

- A. Kurallara ve otoriteye saygılıdır.
- B. Kendine güvenleri yüksektir.
- C. Kendi çıkarları ön plandadır.
- D. Girişimci olurlar.

15. Aşağıda sıralanan anne baba davranışlarından hangisi demokratik anne baba tutumuna ait bir davranış şeklidir?

- A. Çocuklarının düşüncelerini açıkça söylemeleri için onları cesaretlendirirler.
- B. Çocuklarının zarar görebileceği her türlü ortamdan sakınırlar.
- C. Çocuklarına arkadaşça davranarak onlara arkadaş eksikliğini hissettirmezler.
- D. Çocuklara hiç açıklama yapmadan onların doğruyu kendi başlarına bulmalarını isterler.

16. Bilgisayar kullanan ergenlerin yaklaşık olarak yüzde kaç internet üzerinden yabancı kişiler ile iletişime geçmektedir?

- A. %25
- B. %58
- C. %74
- D. %98

17. Bilgisayarın vücudumuza verdiği fiziksel zararları en aza indirmek için bilgisayar başında bizim ve çocuklarımızın dikkat etmesi gereken en önemli husus aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Bilgisayar ergonomisine uyulduğu sürece bilgisayar başında istenilen süre boyunca kalınabilir.
- B. Bilgisayar ergonomisine uyulmak şartı ile en fazla 2 saat bilgisayar başında kalınabilir.
- C. Bilgisayar ergonomisine uyulmadığı takdirde en fazla yarım saat kullanılmalı.
- D. Bilgisayar ergonomisine uyulmanın yanı sıra 20 - 40 dakikada bir dinlenilmeli.

18.

1

2

3

4

5

Yukarıdaki gösterimlerden hangileri bilgisayar kullanım ergonomisine göre doğru el kullanım şeklidir?

- A. 2,5
- B. 3,5
- C. 1,3,4
- D. 1,2,4

19. Aşağıdaki ifadelerden hangisi İnternet bağımlılığını tanımlar?
- A. Bilgisayar ve İnternet uygulamalarının sürekli gelişmesi ve neredeyse tüm işlerin (bankacılık, devlet işleri vb.) internet üzerinden yapılabilir hale gelmesidir.
 - B. Ailevi ve sosyal risklere rağmen internet kullanma isteğini kontrol edememe ve interneti kullanmadığı zaman mutsuz, sınırlı olunmasıdır.
 - C. Bireylerin diğer sosyal aktivitelerin yanı sıra, her gün belirli sürelerde, düzenli olarak internete girerek arkadaşları ile sohbet etmesi veya oyun oynamasıdır.
 - D. İnternet bağımlılığı diye bir şey yoktur.
20. Çocuklarımızı, bilgisayar ve İnternetin olumsuz etkilerinden koruyabilmek için alınabilecek en önemli tedbir aşağıdakilerden hangisidir?
- A. Olumsuz içerik yayınlayan siteleri engelleyen filtreleme programları kullanmak
 - B. Bilgisayar ve İnternet kullanımına yönelik sıkı ve katı kurallar koymak
 - C. Olumsuzlukların nedenlerini açıklayarak çocukları bilgilendirmek
 - D. Olumsuzluklarla karşılaşıldığı vakit bilgisayar ve İnternet Kullanımına yasak getirmek
21. Evde kullanılan bilgisayarın konum bakımından en uygun yer evin hangi bölümüdür?
- A. Ebeveyn odası
 - B. Oturma Odası
 - C. Çocuk odası
 - D. Konumun hiçbir önemi yoktur.
22. Aşağıdakilerden hangisi İnternet Bağımlılığının göstergelerinden biri değildir?
- A. Olumsuz düşüncelerden veya problemlerden kaçmak için internet girmek
 - B. Düzenli olarak her gün yarım saat internete girmek.
 - C. İnternet kullanım süresi hakkında çevresine yalan söylemek.
 - D. Her zaman planlanan süreden daha fazla internete girmek
23. Aşağıdaki ifadelerden hangisi bilgisayar ve internetin olumsuz etkilerine karşı alınabilecek önlemlerden değildir?
- A. Bilgisayar ve internet kullanımı konusunda kurallar koymak
 - B. Çocukların anne veya babası tarafında sürekli denetlendiğini sezdirmek
 - C. Bilgisayar ve internet kullanımına yönelik süre kısıtlaması getirmek
 - D. Olumsuz içerik yayınlayan siteleri engelleyen filtreleme programları kullanmak
24. Çocuklarınızın internet ortamında iletişime geçtiği bir kişiye aşağıdaki konulardan hangisi hakkında bilgi vermesinde bir sakınca yoktur?
- A. Yaşadığı yer
 - B. Siyasi bir olay
 - C. Devam ettiği okul
 - D. Kimlik bilgileri
25. Aile içerisinde bilgisayar ve internet kullanımı konusunda kural koyarken aşağıdakilerden hangisi dikkat edilecek bir husus değildir?
- A. Kuralların nedenlerini çocuklara açıklamak
 - B. Kurallar koyarken çocukların fikirlerine de danışmak
 - C. Kuralların sadece çocuklara uygun olmasını sağlamak
 - D. Kuralları yazılı hale getirerek görünür bir yere asmak

Bilgi değerlendirme formu bitmiştir.
Verdiğiniz samimi cevaplar için teşekkür ederiz.

EK-B AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ (PARI)

AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ

Sayın Katılımcı,
Aşağıda verilen ifadeleri okuyup şu şekilde değerlendiriniz:

4 Çok uygun buluyorum	3 Oldukça uygun buluyorum	2 Biraz uygun buluyorum	1 Hiç uygun bulmuyorum
-----------------------------	---------------------------------	-------------------------------	------------------------------

Görüşünüzü bu sayılardan birini daire içine alarak bildiriniz. Bu ifadelerde doğru veya yanlış yoktur. Yalnızca kendi görüşünüzü işaretlemeniz gerekmektedir. Bütün ifadelerin yanıtlandırılması önem taşımaktadır. Birbirine benzer ifadeler bulursa da lütfen yanıtlayınız.

		Çok Uygun	Oldukça Uygun	Biraz Uygun	Hiç Uygun Değil
1	Çocuk yorucu veya zor işlerden korunmalıdır.	4	3	2	1
2	Anne ve babalar, çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.	4	3	2	1
3	Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.	4	3	2	1
4	Bir anne çocuğun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.	4	3	2	1
5	Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse, o kadar iyi terbiye edilebilir.	4	3	2	1
6	Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki, zamanın boşa geçirmesi affedilmez.	4	3	2	1
7	Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.	4	3	2	1
8	Bir anne çocuğun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.	4	3	2	1
9	Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk ileride herhalde mutlu bir kişi olacaktır.	4	3	2	1
10	Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha akıcı olur.	4	3	2	1
11	Çocuğun en gizli düşüncelerini kesinlikle bilmek, bir annenin görevidir.	4	3	2	1
12	Anne-babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.	4	3	2	1
13	Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz da kendilerini çocuklarına uymalıdır.	4	3	2	1
14	Bir çocuğa, ne olursa olsun, dövüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.	4	3	2	1
15	Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorlarsa, bunu anne ve babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.	4	3	2	1
16	Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.	4	3	2	1
17	Küçük bir çocuk, cinsiyet konusunda uyarılmalıdır.	4	3	2	1

		Çok Uygun	Orduka Uygun	Biraz Uygun	Hiç Uygun Değil
18	Bir annenin çocuğun hayatı hakkında her şeyi bilmesi hakkıdır. Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır.	4	3	2	1
19	Uyanık bir anne-baba çocuğun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.	4	3	2	1
20	Çocuklar, anne babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler.	4	3	2	1
21	Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse, bütünü şikâyetçi olurlar.	4	3	2	1
22	Sıkı terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.	4	3	2	1
23	Anneler çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler.	4	3	2	1
24	İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.	4	3	2	1
25	Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.	4	3	2	1
26	Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.	4	3	2	1
27	Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne-babaya uymalarını istemek doğru değildir.	4	3	2	1
28	Bir çocuğa başı derde girdiğinde, dövüşmek yerine büyüklere başvurması öğretilmelidir.	4	3	2	1
29	Oğlan ve kız çocuklarının soyunurken birbirlerini görmeleri gerekir.	4	3	2	1
30	Çocukların sorunlarına eğilirsiz sizi oyalamak için türlü masallar uydururlar.	4	3	2	1
31	Eğer anne-babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğlenirlerse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha istekli olurlar.	4	3	2	1
32	Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar, onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.	4	3	2	1
33	Bir çocuk eninde sonunda anne-babasından daha akıllı olmayacağını öğrenirler.	4	3	2	1
34	Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörüyle karşılanamaz.	4	3	2	1
35	Anne-babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmeleri gerektiğini öğretmelidirler.	4	3	2	1
36	Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması gerekir.	4	3	2	1
37	Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.	4	3	2	1
38	Anne-babalar çocuklarını kendi kendilerine oluşturdukları güveni sarsabilecek bütün işlerden sakınmalıdırlar.	4	3	2	1
39	Çocuklar, aslında, sıkı disiplin içinde mutlu olurlar	4	3	2	1
40	Çocuklarının toplantılarıyla, kız-erkek arkadaşlıklarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne – babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.	4	3	2	1
41	Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.	4	3	2	1

EK – C ERGENLERİN BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIM ALIŞKANLIKLARINI YÖNLENDİREN EBEVEYN DAVRANIŞLARINI İZLEME ANKETİ

ERGEİLERİN BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIM ALIŞKANLIKLARINI YÖNLENDİREN

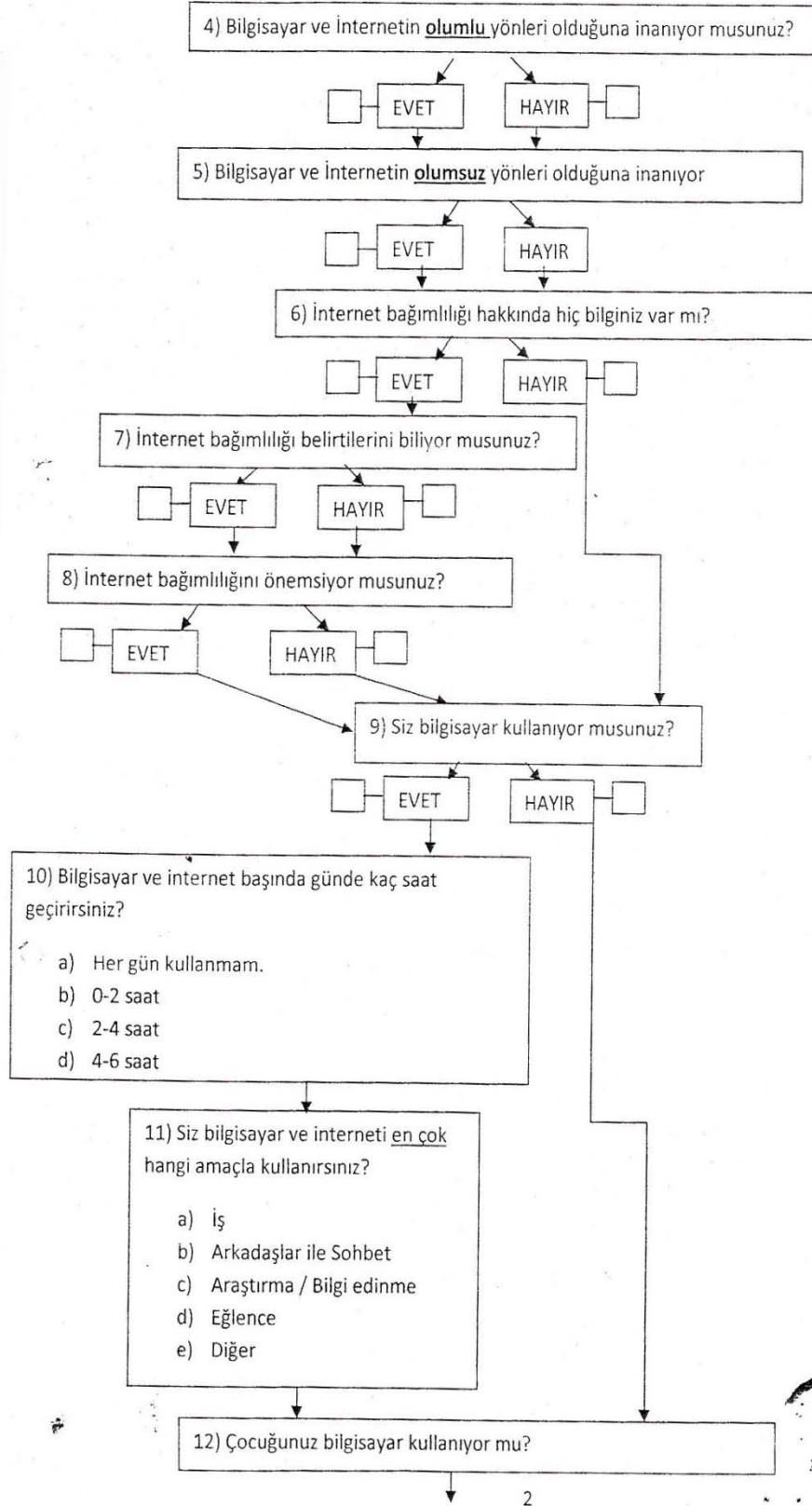
EBEVEYN DAVRANIŞLARINI İZLEME ANKETİ

Bu anket, çocuğunuzun bilgisayar kullanım alışkanlıklarına yön veren davranışlarınızı anlamak amacıyla uygulanmak istenmektedir. Anket sonuçları İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Enformatik Anabilim Dalında yürütölen bir yüksek lisans tez çalışması kapsamında kullanılacaktır. Sizden alınan kişisel bilgiler, hiçbir kişi, kurum, kuruluş ile paylaşılmayacaktır. Verdiğiniz bilgiler kesinlikle **gizli** tutulacaktır.

Anket soruları vereceğiniz cevaplara göre ilerlemektedir. Anket sorularını Lütfen Okları takip ederek cevaplandırınız. Sorulara cevap verirken **samimi davranmanız** araştırmanın gerçeğe yakın sonuçlar elde edebilmek için çok önemlidir. Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

KOD :

- 1) EĞİTİM DURUMUNUZ: ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek lisans ☐ Doktora
- 2) MESLEĞİNİZ :
- 3) ÇOCUĞUNUZUN DEVAM ETTİĞİ SINIF: ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8

12) Çocuğunuz bilgisayar kullanıyor mu?

☐ EVET ☐ HAYIR

13) Çocuğunuzun bilgisayar kullanarak geçirdiği süre günde ne kadardır?

a) Her gün kullanmaz.
b) 0-2 saat
c) 2-4 saat
d) 4-6 saat
e) Bilmiyorum.

14) Çocuğunuz bilgisayar ve interneti en çok hangi amaçla kullanmaktadır?

a) Oyun oynamak
b) Arkadaşları ile sohbet etmek
c) Araştırma ve ödev yapmak
d) Çocuğum bilgisayar kullanırken ne yaptığı hakkında hiçbir fikrim yok.
e) Diğer

15) Çocuğunuzun bilgisayar kullanımı dışında herhangi bir ilgi alanına (spor, müzik, tiyatro vb.) yönlendirdiniz mi?

☐ EVET ☐ HAYIR

16) Çocuğunuzun bilgisayarın olumsuz yönlerinden etkilenmemesi için en çok hangi yöntemi kullanırsınız?

a) Herhangi bir yöntemim yok
b) Çocuğumla sürekli konuşur, onu bilgilendiririm.
c) Kurallar koyarım.
d) Sürekli takip ederim.

17) Çocuğunuzun bilgisayar kullanmasını yasakladığınız oldu mu?

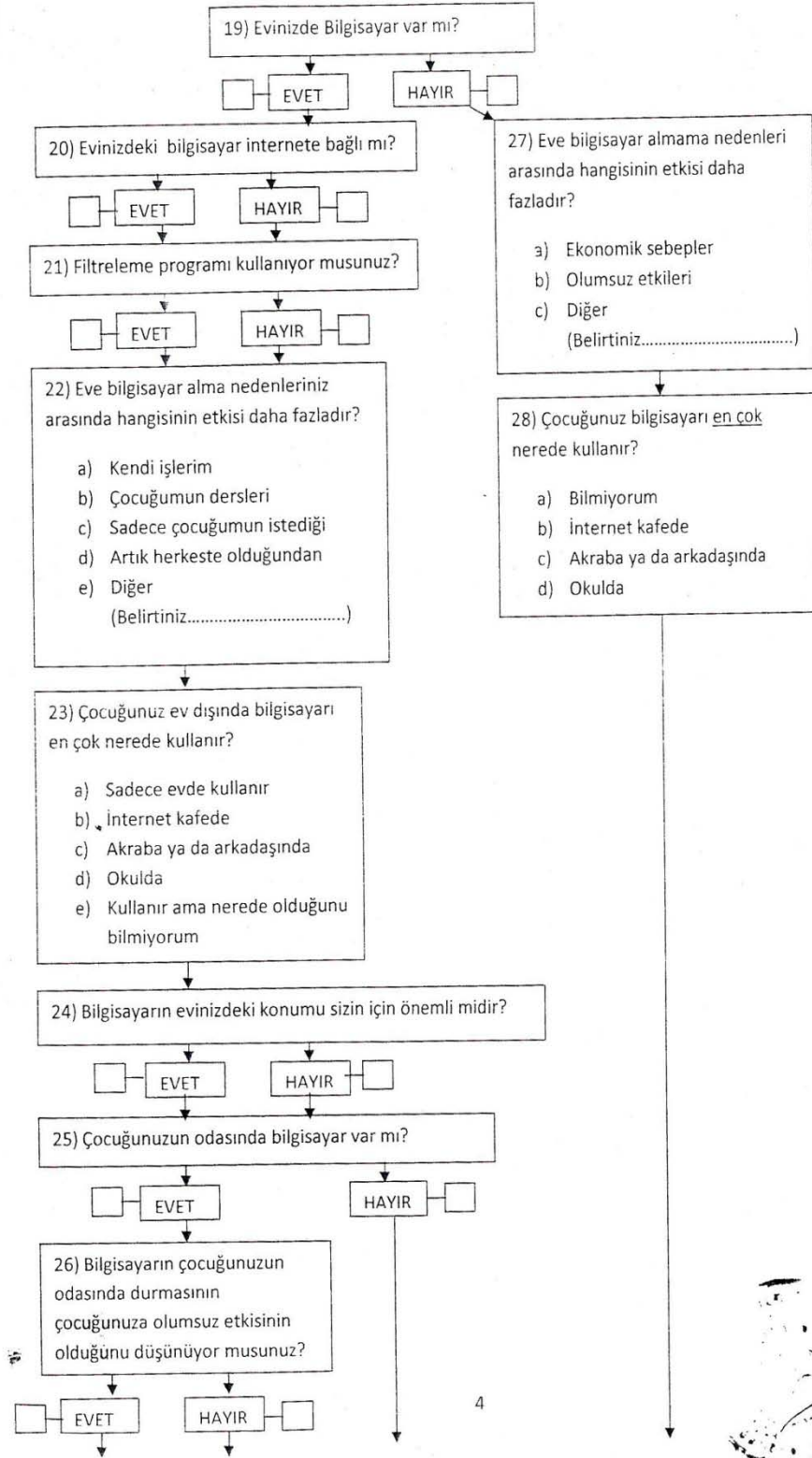
☐ EVET ☐ HAYIR

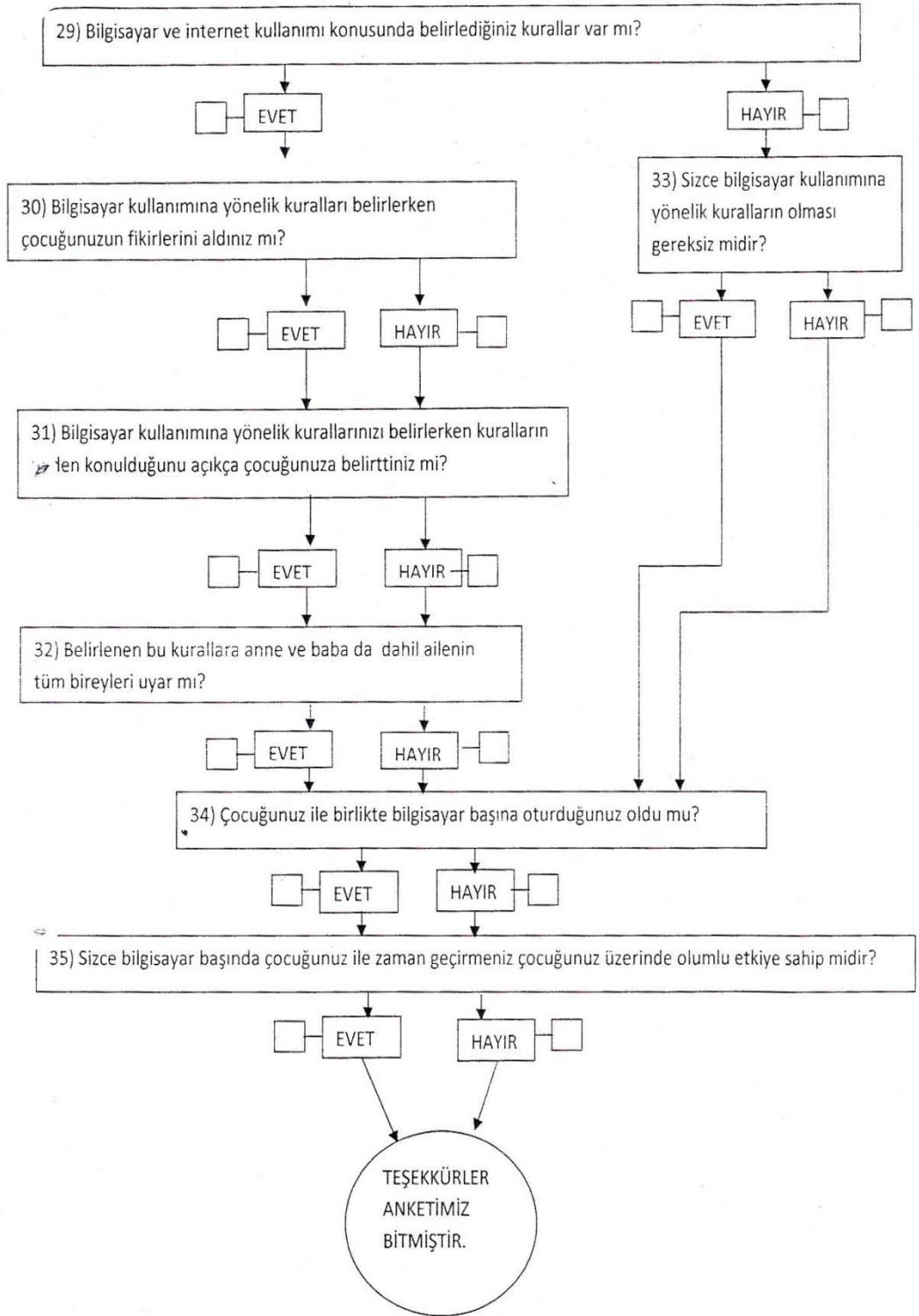
18) Sizce bilgisayar kullanım yasağı etkili bir ceza mıdır?

☐ EVET ☐ HAYIR

TEŞEKKÜRLER
ANKETİMİZ
BİTMİŞTİR.

3

EK-D BİLGİSAYAR KULLANIMI KONUSUNDA EBEVEYNLERİN ERGENLERE UYGULADIKLARI KURALLARI İZLEME ANKETİ

Sayın.....,

2011 -2012 eğitim öğretim yılı Aralık ayı içerisinde 3 hafta boyunca, ergenlerin bilgisayar kullanımına yönelik web tabanlı uzaktan eğitim sürecinde yer almıştınız. Aldığınız eğitimin (faydalı olup olmadığı) sonuçları araştırılmak istendiği için, lütfen sorulara samimi olarak cevap veriniz.

Eğitimden önce çocuğunuza, bilgisayar kullanımı hakkında hangi kuralları uyguluyordunuz? Aşağıya yazınız.	Eğitimden sonra çocuğunuza bilgisayar kullanımı hakkında hangi kuralları uygulamaktasınız? Aşağıya yazınız.
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.
6.	6.
7.	7.
8.	8.
9.	9.
10.	10.

EK –E YÜZ YÜZE EĞİTİM SÜRECİNİ TAMAMLAYAMAMA NEDENİ İZLEME ANKETİ

İlk toplantısına katıldığınız Ergenlerin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik ebeveyn eğitiminin 3 haftalık sürecine devam etmediğiniz görülmüştür. Aşağıda eğitime katılmama nedeninizi anlamak için size bazı sorular sorulmuştur. Öğrencilerimize ve siz ebeveynlere daha iyi eğitim ve öğretim ortamı sağlamak amacıyla bu sorulara cevap vermenizi rica ediyorum.

1. 3 hafta süren eğitim sürecine devam etmeme nedeninizi işaretleyiniz.

- A. Çalıştığım için vakit bulamadım.
- B. Çalışmıyorum fakat evdeki işlerimden vakit bulmadım.
- C. Eğitimde anlatılanları zaten biliyorum ve uyguluyorum.
- D. Eğitimde anlatılanları zaten biliyorum fakat çocuğumu ikna edemiyorum.
- E. Çocuğum bu konulara dikkat ettiği için benim eğitim almama ve uygulamama gerek yok.
- F. Eğitimin amacı belli olmadığı için eğitimin fayda sağlayacağına inanmıyorum.
- G. Anlatım ve konu içeriği çok karmaşık olduğu için katılmadım.
- H. Evimin mesafesi okul uzak olduğu için katılmadım.
- İ. 3 haftalık süreç çok uzun geldi.
- J. Eğitimin olduğu güne saati unuttum.
- K. Okul ortamında diğer öğretmenler ile karşılaşmak istemiyorum.(Neden:.....)
- L. Okul ortamında müdür veya müdür yardımcısı ile karşılaşmak istemiyorum.(Neden:.....)
- M. Hastalandığım için katılamadım.
- N. Bakmam gereken küçük çocuğum olduğu için katılmadım.
- O. Diğer (Belirtiniz.....)

2. Size istediğiniz yerden (evden, işten vb.) ulaşabileceğiniz bir eğitim materyali sunulsaydı katılır mıydınız?

- a. **Evet**
- b. **Hayır**

3. Size istediğiniz zamanda ulaşabileceğiniz bir eğitim materyali sunulsaydı katılır mıydınız?

- a. **Evet**
- b. **Hayır**

EK – F VALİLİK ONAYI

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.34.24.01-020-1 1586/15
Konu : Anket (Firdevs Diramalı DİLDAR)

12/12/2011

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü 25/11/2011 tarihli ve 6229 sayılı yazısı
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c) Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığının 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı emri.
d) Millî Eğitim Komisyonunun 06/12/2011 tarihli tutanağı.

İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Firdevs DIRAMALI DİLDAR'ın "WEB Tabanlı Uzaktan Eğitim Modeli Ergenlerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımına Yönelik Ebeveyn Eğitimi" konulu tezine dair İlimiz Büyükçekmece İlçesi Kumburgaz ve Serdar Adıgüzel İlköğretim Okulları 6.ve 7.Sınıf Öğrenci Velilerine yönelik araştırma Tutum Ölçeği, İzleme Anketi Bilgi Değerlendirme Formu anketi yapmak isteği hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Yüksek Lisans öğrencisi Firdevs DIRAMALI DİLDAR' un söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda ilgi (c) Bakanlık emri esasları dahilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüzce rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

08 / 12 / 2011

M. Kemal KURAN

Vali a.

Vali Yardımcısı

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb34@meb.gov.tr
ADRES: İl Millî Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Cağaloğlu
Telefon: Snt.212 455 04 00 Dahili: 243, Faks: 212 520 05 64 Şb.Md.: 212 511 16 65

EK – G PARI ÖLÇEĞİ GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİLİK TESTİ KULLANIM İZNİ

Gelen faks :

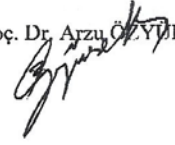
12-07-11 16:01 S.: 1

12.07.2011

2004 yılında tarafımdan yazılmış "*Kırsal Bölgede ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi*" isimli tezde veri toplama aracı olarak Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeğinin (Parental Attitude Research Instrument - PARI) üç alt ölçeği (Aşırı Koruyuculuk, Demokratik tutum, Katı Sert Tutum) kullanılmıştır. Yine bu tez kapsamında 41 maddelik alt ölçeklerin tekrar geçerlilik - güvenirlilik testleri yapılmıştır.

Yaptığım bu çalışmanın kaynak gösterimine uygun şekilde kullanılmasında bir sakınca yoktur.

Yrd. Doç. Dr. Ayzu ÖZYÜREK

İletişim: Karabük Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bl.
Balıklar Kayası Mevkii
78050 KARABÜK

EK – H ERGENLERİN BİLGİSAYAR KULLANIMINA YÖNELİK EBEVEYN EĞİTİMİ İÇERİK SENARYOSU*

* Bu içerik senaryosunda gerekli görüldüğü yerlerde gösterilen kaynaklar, öğrenciye eğitim materyalinin içinde gösterilmemiş olup, materyallerin “KAYNAKLAR” kısmında topluca sunulmuştur.

ÖĞRENEN BİLGİLENDİRME

Amaç:

- Verilecek eğitimin önemini kavrayabilme
- Sunulan eğitim materyalini kullanabilme

İnsanın sosyal, bedensel ve psikolojik değişimlerini en fazla yaşadığı ergenlik dönemi; aynı zamanda sosyal ortamda yaşanan olumlu veya olumsuz bütün değişimlerden en fazla etkilenen ve gelecek kuşakları da en fazla etkileyen dönem olma özelliğine sahiptir (Ulusoy, 2008). Tehlikelere karşı yetişkinlere göre daha savunmasız olan ergenlerin korunmasında ebeveynlere büyük iş düşmektedir. Çocuklarını tüm ortamlardaki tehlikelerden korumaya çalışan ebeveynler, internet ortamında da onları bu araçlardan yoksun bırakarak değil, bazı hayati önlemler alarak korumaya çalışmalıdırlar (Odabaşı ve diğerleri, 2007).

Bu eğitim ile ergenlik dönemindeki çocuklarınızı, bilgisayar ve internetin olumsuz yönlerinden koruyabilmeniz için gereksinim duyacağınız bir dizi bilgiyi ve yetiyi size kazandırmak amaçlanmıştır.

Eğitim içeriği

- **GİRİŞ** : Eğitimin Amacı
- **BÖLÜM 1** : Ergenlik Dönemin Genel Özellikleri
- **BÖLÜM 2** : Aile Tutumları ve Ergen Üzerindeki Etkisi
- **BÖLÜM 3** : Bilgisayar ve İnternetin Kullanımı

Tanıtım: Ders materyallerinin başlıklar ve kullanım düğmelerinin tanımı yapılır.

Sıra sizde: Her bölümün sonunda sizden uygulanması beklenen bir dizi hedef davranışlar sıralanmaktadır.

1. BÖLÜM: ERGENLİK DÖNEMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Amaç:

- Ergenlik döneminin belirgin özelliklerini fark edebilme
- Arkadaş gruplarının ergenler üzerindeki etkisini kavrayabilme
- Ailenin ergen üzerindeki etkisini kavrayabilme

Kazanımlar:

- Ergenlik döneminin belirgin özelliklerini anlatır.
- Arkadaş gruplarının ergenler üzerindeki etkisini anlatır.
- Ailenin ergen üzerindeki etkisini açıklar.

Animasyon

Ekrana Ali isminde 14 yaşında bir genç gelir. Ali içinde bulunduğu ergenlik dönemini kendi ağzıyla anlatır.

“Merhaba! Ben Ali. 14 yaşımdayım. Yaşım nedeniyle heyecanlıyım, coşkuluyum, içim içime sığmıyor. Bazen esip gürlерim, bazen de süt liman... Bazen kendimi beğenirim; dünyanın en yakışıklısı olarak görürüm, ama kendimi eleştirmeden de duramam. Sanki herkes beni izliyor, girdiğim her ortamda bakışlar bana çevriliyor.

Artık küçük bir çocuk değilim. Bir hayat görüşüm var, düşüncelerim değişiyor.

Bağımsız bir birey olmaya çalışıyorum. Bu yüzden zaman zaman sizinle (anne ve baba) çatışırım, sert tartışmalarımız olur. Ama inanın ki kötü bir niyetim yok!

Sadece büyüdüğümü ve kişiliğimin geliştiğini ispat etmeye çalışıyorum. Hepsi bu! Sizden isteğim; bana sabır gösterin. Her ne kadar dile getiremesem de sizin rehberliğinize ihtiyacım var.

Ve beni dinleyin ama gerçekten, can kulağı ile dinleyin. Yoksa ben, beni dinleyeni bulurum...”

1.1. Ergenlik Döneminin Genel Gelişim Özelliklerini

Ergenlik dönemi ile büyüme ve gelişmenin olduğu özel bir çağ kastedilmektedir. Ergenlik, bedence büyümenin, hormonal, cinsel, sosyal, duygusal, kişisel ve zihinsel gelişmelerin olduğu, buluşla (erinlik, ergenliğin başları) başlayan ve bedence

büyümenin sona ermesi ile bittiği düşünülen özel bir evredir (Kulaksızoğlu, 2008). Ergenler, okuyan ya da tam bir meslek sahibi olmamış, evlenmemiş, ailesi ile birlikte veya onların desteği ile yaşayan bireyler olarak da tanımlanabilir.

Kızlarda mensturasyon ve menstural döngü ile birlikte göğüslerin büyümesi, ergenlik döneminin belirtilerindendir. Erkeklerdeki ergenlik döneminin işaretleri ise vücudun kıllanması, cinsel organın büyümesi ve sperm üretiminin başlamasıdır. Ergenliğin sonlarında bireyler yetişkin görünümüne sahip olurlar (Erden ve Akman, 2002).

Ergenlerin tüm düşünme süreçleri değişir, gittikçe artan bir biçimde geleceğe yönelik ve soyut düşüncelerle ilgili olurlar. Ergenler idealizm kazanırlar ve cinsellik, ahlak, din gibi konularda kendilerine ait fikir sahibi olurlar (Gander ve Gardiner, 2004). Zihinsel güç bakımından bir yetişkine denk olan ergenler, problemi çözmek için tüm çözüm yollarını bilirler ve aralarındaki ilişkileri kurabilirler. Ancak, yetişkinler gibi bilgi ve deneyime sahip olmadıkları için atak davranarak, çözüme götürücü planlamayı ve örgütlemeyi tam olarak yapamayabilirler (Öktem ve diğerleri, 2000).

Ergenlik çağı içerisinde yetişkinlerin düşünce yapısından farklı olarak ergen ben merkezliği olarak bilinen bir düşünce biçimi ortaya çıkar (Erden ve Akman, 2002). Ben merkezci düşünce biçimiyle ergenler adeta spot ışıkların altındaymışçasına herkesin kendisiyle ilgilendiğini düşünürler. Kendilerine hayran olma ile kendilerini eleştirme arasında gidip gelirler (Gander ve Gardiner, 2004). Ayrıca bu düşünce yapısıyla birlikte ergenler kendi düşüncelerinin en doğru olduğuna inanır, çevresi ile gereksiz tartışmalara girebilir, tehlikeli ve riskli davranışlar sergileyebilirler (Erden ve Akman, 2002).

Ergenlik döneminde sinirlilik, birden tepki gösterme, öfke nöbetleri, atak ve düşüncesiz davranışlar, çabuk sevinip çabuk üzüntüye kapılma, içe kapanma ile coşku arasında gidip geliş, bencillik, kaygılanma, güvensizlik, kararsızlık gibi davranışlar görülebilir. Bu davranışlar bozuk ruh sağlığının belirtileri gibi görülse de, ergenlik dönemindeki bireyler için bu geçerli değildir. Çünkü ergenlik çağının ruh sağlığı ölçütleri, yetişkinlerin ölçütlerinden farklıdır. Ancak, ergenlik

döneminde olup, aşırı uysal, anne-baba sözünden çıkmayan, hiç tepki göstermeyen ve duygusal dalgalanma yaşamayan bireylerin ruhsal sağlığından şüphe duyulabilir (Yörükoğlu,1998).

Ergenlik döneminin bir diğer ve önemli özelliği kişilik gelişimidir. Ergenler bu dönemde “Ben kimim?”, “Çocuk muyum yoksa yetişkin miyim?”, “Doğru nedir?”, “Nasıl davranmalıyım?” gibi sorulara cevap ararlar (Yavuzer ve diğerleri 2010).

Çocukluk döneminde bireyler anne ve babasını örnek alarak kişilik geliştirirken, ergenlik döneminde kişilik gelişimi farklı bir hal alır. Koşulsuz olarak benimsediği kişilikleri yeniden değerlendirir. Beğendiği, hayran olduğu başka kişilikler bulur. Kendini bu kişiler ile özdeşleştirir. Davranışları da onların davranışları ile benzerlik gösterir. Bir süre sonra kendine başka bir özdeşim bulur. Adeta üzerine uyacak en iyi giysiyi bulmaya çalışır gibi kişilikleri kendi üzerinde dener. Sonunda birey kendi kişiliğini oluşturur. Oluşturulan kişilik, denenen tüm kişiliklerden öte, yeni bir kişiliktir (Yörükoğlu, 1998).

1.2. Ergen ve Aile

Ergenlik döneminde bireyler, başarılı bir kimlik duygusu geliştirebilmeleri için aileden sağlıklı bir şekilde ayrışması ve bireyselleşmesi gerekir. Ancak ergenlerin bireyselleşmesi, anne ve babanın eskisi gibi sevilmemesi, onların desteğine ihtiyaç duyulmaması, aileden kopması veya aile değerlerine önem vermemesi olarak algılanmamalı (İşmen Gazioğlu, 2011).

Ergenlik döneminde akran gruplarının ergen üzerindeki etkisi artmasına rağmen, anne ve baba, önemli görülen konularda başvuru kaynağı olmaya devam etmektedir. Fakat bu dönemde ergenin keline yetecek bir yetişkin haline gelmesi için ailenin ergene tanıdığı serbestliğin ve yüklediği sorumluluğun arttırılması gerekmektedir (Kulaksızoğlu, 2008).

Ergenlik dönemi çocuğun yanlışa, kötüye kolaylıkla sürüklenebileceği bir dönemdir. Bu kritik dönemde bireyler bir rehber, kişiliğini ezmeden kendisini yönlendirecek birisine ihtiyaç duyarlar. Bu dönemin doğal bir süreci olarak ergenler, aileye karşı kendi benliğini kabul ettirmeye yönelik hırçın davranışlar sergileyebilir ve aileden

gelebilecek müdahalelere de sert tepkiler gösterebilir. Bu durumda aile, sakin ve serinkanlı olup çocuğu uzaktan kontrol etmeli, kimlerle görüştüğünü, arkadaşlarının nasıl insanlar olduğunu izlemeli ama bunu yaparken de çocuğa her hareketinin takip edildiği hissini yaşatmaması gerekir (Tarhan,2010).

Ergenin sağlıklı bir şekilde kişilik geliştirmesi için çevresinde kendisine model alabileceği yetişkinlerin olması çok önemlidir (Senemoğlu, 2005). Çevresinde güvendiği, sevdiği, kendisini yargılamadığına, olduğu gibi kabul ettiğine inandığı bir yetişkin bulunduğu anda önceleri ona benzemek onun gibi olmak ister (Erden ve Akman, 2002). Anne, baba, öğretmen gibi yakın çevresindeki yetişkinler kendilerini sürekli eleştiriyor, davranışlarını yargılıyorsa onlardan uzaklaşır. Ergen kendisini rahat hissedebileceği, anlayış ve hoşgörü bulabileceği başka ortamlar aramaya başlar. Bu gibi durumlarda gençler çete, tarikat gibi zarar görebileceği gruplara katılabilir (Erden ve Akman, 2002). Bu yüzden anne ve babalar, ergene bir yetişkin gibi davranmalı, onunla sevgi ve saygı temeline dayalı bir dostluk kurmalıdır (Senemoğlu, 2005).

1.3. Ergen ve Arkadaş Grupları

Ergenlerin kendilerine özgü tutum, davranış, düşünce biçimi geliştirmelerinin (İşmen Gazioğlu, 2011) yanı sıra aile ilişkilerinden uzaklaşarak, akran gruplarına yönelmeleri ergenlik döneminin doğal sürecidir. Ergenlerin arkadaş ilişkisi içerisine girmeden toplumlaşması beklenemez. Ergenler arkadaş gruplarına girerek, kendisini sınar, dener ve geliştirirler. Arkadaşlar grupları, ergenlere kendi kişiliğini yansıtan bir ayna görevini görür (Yörükoğlu, 1998). Ergenler arkadaşlarını seçerken de bu dönem içerisinde geliştirdikleri tutumlara ve düşünce biçimlerine göre seçerler (Tarhan, 2010).

Ergenliğin başlarında arkadaşlıklar genel olarak aynı cinsten bireyleri ile kurulur. Ergenlik döneminin ileri evrelerinde ise karşı cinsten ilişkiler kurulmaya başlanır (Gander ve Gardiner, 2004). Karşı cinsten ilişkilerin kurulmasıyla birlikte, cinsel kimliğin benimsenmesine yardımcı olan romantik ilişkiler de gelişir. Bu dönemde anne ve babaların kız erkek ilişkileri konusunda çocukları ile konuşmasında fayda vardır. 14-15 yaşındaki bir çocuk karşı cinsten bir arkadaş ile buluşma talebi ile geldiğinde onu grup buluşmalarına yönlendirilebilir. (İşmen Gazioğlu, 2011).

Animasyon

Bir anne kendi arkadaş ortamında kendi kızı ile övünerek konuşur:

“Benim kızım derslerinden başka bir şey düşünmez. Okuldan eve evden okula gider gelir. Bazen arkadaşlarına takılır, derslerini unuttur, kötü alışkanlıklar edinir diye çok korkuyorum. Ama ben zaten arkadaş eksikliğini hissettirmiyorum; ona hep arkadaşça davranıyorum.” der.

Kendisinin çocuğuna arkadaş eksikliğini duyurmadığı için oğlunun ya da kızının arkadaşı olmadığını söyleyen ebeveynlerin çocukları ile arasındaki ilişki aslında bağımlı bir ilişkidir. Gerçek arkadaşlık ilişkisi değildir. Ailesine bağımlı, güvensiz ve sıkılgan bu tür çocuklar okulda başarılı olabilir. Fakat arkadaşlık ilişkilerinde yetersiz kalan bu çocukların toplum yaşamında kendi kendine yetebilmeleri olanaklı değildir. Arkadaşlık kurabilmek ve sürdürebilmek, ruh sağlığının ölçüsüdür. Hiç arkadaşı olmayan bir ergenin önemli sorunları olduğu söylenebilir. Ergenlik döneminde gençlerin arkadaşlıklar kurması ve arkadaşları ile spor, tiyatro gibi ders dışı aktivitelere katılması gençleri olumlu yönde etkiler. (Yörükoğlu, 1998).

Ergenlik döneminin hassasiyeti göz önüne alındığın ergenlerin yanlış arkadaş seçimi bir takım olumsuz durumlar yaratabilir. Ergenler arkadaş grupları içerisinde yer edinebilmek, kendini kabul ettirebilmek için suça karışma, alışkanlık ve bağımlılık yapıcı madde kullanma gibi bazı riskli davranışlar sergileyebilir. (Muus, 1980, Akt. Siyez, 2006). Kendisine güveni yeterince gelişmemiş ergenler arkadaşları tarafından yönlendirilmeye daha açık olurlar (Kulaksızoğlu, 2008). Aileler arkadaş gruplarının olumsuz etkilerine karşı dikkatli değildir. Ebeveynler, çocukları ile rutin konuşmaları esnasında, onları sıkmadan günlük planları ve arkadaşları hakkında bilgi edinmeli, arkadaşları ve aileleri ile tanışmalıdır (İşmen Gazioğlu, 2011).

Sıra Sizde!

- *Ergenlik çağındaki çocuğunuzun düşünce tarzı ile çocukluk yıllarındaki düşünce tarzını karşılaştırınız.*

- *Çocuğunuzu gözlemleyin. Onun hayran olduğu kişileri veya kişilik modellerini bulun. Bu kişilerin davranışları ile çocuğunuzun davranışları arasında benzerlik olup olmadığını sorgulayın.*
- *Çocuğunuzun arkadaşlarını listeleyin ve hangilerinin ailesini tanıdığınızı sorgulayın.*

Bu bölümde ergenlik döneminin belirgin özellikleri, aile ve arkadaş gruplarının ergen üzerindeki etkisi üzerinde durduk. Bir sonraki bölüm olan anne baba tutumları ve ergenler üzerindeki etkilerine geçebilirsiniz.

2. BÖLÜM : ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Amaçlar:

- Anne baba tutumlarının ergen üzerindeki önemini kavrayabilme
- Otoriter anne baba tutumunun özelliklerini fark edebilme
- Otoriter anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini kavrayabilme
- Aşırı korumacı ve müdahaleci anne baba tutumunun özelliklerini fark edebilme
- Aşırı korumacı ve müdahaleci anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini kavrayabilme
- İzin verici anne baba tutumunun özelliklerini fark edebilme
- İzin verici anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini kavrayabilme
- Demokratik anne baba tutumunun özelliklerini fark edebilme
- Demokratik anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini kavrayabilme

Kazanımlar:

- Anne baba tutumlarının ergen üzerindeki önemini açıklar.
- Otoriter anne baba tutumunun özelliklerini söyler.
- Otoriter anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini anlatır.
- Aşırı koruyucu ve müdahaleci anne baba tutumunun özelliklerini söyler.
- Aşırı koruyucu ve müdahaleci anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini anlatır.
- İzin verici anne baba tutumunun özelliklerini söyler.
- İzin verici anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini anlatır.
- Demokratik anne baba tutumunun özelliklerini söyler.
- Demokratik anne baba tutumunun ergen üzerindeki etkilerini anlatır.

2.1. Anne Baba Tutumu

Animasyon

14 yaşındaki bir kız “arkadaşlarımla dışarı çıkabilir miyim?” diyerek akşam dışarı çıkmak için ebeveyninden izin ister. Karşısına gencin bu isteğine yanıt veren birkaç ebeveyn örneği gelir:

1) -Arkadaşlarımla dışarı çıkabilir miyim?

-Daha önceden de olmaz demiştim , şimdi de olmaz diyorum. hem bunun cezasının ne olduğunu biliyorsun.

-Lütfen

-Bu kadar ısrar edersen ceza uygulamak zorunda kalacağım.

2) “Bu akşam arkadaşlarımla dışarı çıkabilir miyim?”

“Çıkmasan daha iyi”

“Lütfen Anneee!”

“Peki, ama tiyatroya veya sinemaya gidin, boş boş gezip de zamanınızı boşa harcamayın.”

“Olur!”

“Bir de kalın giyin hava soğuk üşürsün. Abur cubur da yeme..”

3) “Anne ben dışarı çıkıyorum.”

“Çık, tabi. Paran var mı?”

“var”

4) “Arkadaşlarımla dışarı çıkabilir miyim?”

“Kimlerle birlikte çıkmayı planlıyorsun?”

“Sınıfımızdaki Ayşe ve Leman ile”

“Kaçta çıkmak istiyorsun ve kaçta gelmeyi planlıyorsun?”

“6 da çıkacağım, saat 10’da da gelsem?”

“Biliyorsun ki eve en geç 9’da geliyoruz. Bunun nedenini de seninle konuşmuştuk. Ama bu gecelik senin için 9.30 yapabiliriz. Sonra da istersen arkadaşlarını eve davet et!!

Anne baba tutumunun çocuk gelişiminde önemli bir yeri vardır. Anne ve babanın çocuklarına karşı takındıkları tutum, gelişimin her dönemine ve her alanına yön vererek, çocukları olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Bazı ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken, onlara çok şey vererek çocukların kendi gelişimlerine yön vermelerini engelleyebilirler. Bazı ebeveynler de çok az şey vererek çocuğa gerekli desteği sağlayamazlar ve çocuğun uygunsuz davranışlar geliştirmelerine neden olabilirler (Gençtan,1993; Akt: Herken ve Özkan, 1998).

Anne baba tutumlarının gruplandırılması çeşitlilik gösterse de genel olarak dört grupta toplayabiliriz (Baumrind, 1966; Gander ve Gardiner, 2004; Kulaksızoğlu, 2008):

1. Otoriter Aile
2. İzin Verici Aile
3. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Aile
4. Demokratik Aile

2.2. Otoriter Anne Baba Tutumu ve Ergen üzerindeki Etkileri

Animasyon

14 yaşındaki Zeynep telefonda arkadaşı ile konuşmaktadır. Annesi de aynı ortamda bulunur.

Zeynep : “Evet Ayşe, Annem izini verirse gelebilirim. Ben de çok eğleneceğimize inanıyorum.”

Araya anne girerek:

“Bu kadar uzun telefonla konuşulmaz kapat artık şu telefonu. Hem nereye gideceksin?”

“Yaa! Leman da geliyor yani? Süper...”

Kızı arkadaşı ile konuştuğu sırada bir kahkaha atar.

Anne: “Bu ne biçim gülme şekli. Bir genç kıza hiç yakışmıyor. Hemen o telefonu kapat!”

Zeynep : “Ayşe, benim telefonu kapatmam gerek, okulda görüşürüz. Hoş çakal.”

Zeynep : “Özür dilerim anne! Perşembe günü Ayşe beni doğum gününe çağırıyor gidebilir miyim?”

Anne: “Ama Perşembe günü voleybol antrenmanının var?”

Zeynep : “ama anne ben voleyboldan hoşlanmıyorum.”

Anne: “Hoşlanmıyorum da ne demek o antrenmana gidilecek o kadar. Bana karşı gelme, lütfen. Baba da ben de senin iyi bir sporcu olmanı istiyoruz.”

Otoriter tutum, ebeveynin çocuk üzerindeki baskısını, çocuğa hakim olma duygusunu ve çocuğun da ebeveyne koşulsuz itaatini içerir (Kulaksızoğlu, 2008).

Otoriter anne baba tutumu, çocuklarının davranışlarını, bir dizi mutlak ve standart kurallar çerçevesinde şekillendiren, değerlendiren, kontrol eden aile tutumudur. Aile kuraları ile çocukların düşüncelerinin çatıştığı noktada zorlayıcı ve cezalandırıcı önlemlere başvurulur (Baumrind, 1966). Çocuğun kendi kararlarını alabilecek yetiye sahip olmadığı görüşünde olan bu anne ve babalar, çocuğun sözel iletişimine de pek önem vermezler (Yaprak, 2007).

Otoriter ebeveynler çocuklarının davranışlarını değerlendirmeye, kontrol etmeye ve şekil vermeye çalışırlar. Çocuğun tavırlarına ve davranışlarına standartlar koyarlar. Ayrıca, çocuklarının kendilerine itaat etmesinin meziyet olduğunu düşünürler. Çocuğu sözlü olarak cesaretlendirmez, onların anne ve babalarının sözlerini doğru olarak kabul etmesi gerektiğine inanırlar (Kulaksızoğlu, 2008).

Otoriter tutumunda çocukların davranışları ebeveynin standartlarına uymadığı zaman ebeveyn şiddet içeren fiziksel cezalara başvurabilir. Çocuklarına şiddet uygulayan anne veya babalar çocuklarının gereksinimlerine duyarsız anne babalardır (Yavuzer ve diğerleri, 2010). Bu tür ailede yaşayan çocukların duygu ve düşünceleri bastırılır. Öfke ve kızgınlık duygularını açık şekilde ifade edemeyen bu çocuklar pasif saldırganlık geliştirerek, öfkesini kendisinden daha zayıf kişilere yöneltebilir (Kulaksızoğlu, 2008).

Otoriter anne baba tutumu ile yetişen çocuklar nazik, dürüst ve dikkatli tavırlar sergilerken; çekingen, başkalarının etkisinde kalabilen, aşırı hassas bir yapıya da sahip olabilirler (Yavuzer ve diğerleri, 2010).

Otoriter anne baba tutumunda yetişen çocuklar (Özkaya, 2007):

- Stresli, tedirgin olabilirler.
- Kendilerine güvenleri hemen hemen yok gibidir.
- Sessiz, çekingen olabilirler.
- Başkalarının etkisinde kolayca kalabilirler.
- Sürekli eleştirilirse aşağılık duygusu geliştirebilirler.
- Dışarıdan birilerinin kendilerini yönlendirmelerini bekleyerek, kendi başlarına karar veremeyebilir.

- Tam tersi bu çocuklar isyankâr da olabilirler.

2.3. İzin Verici Anne Baba Tutumu

Animasyon

Baba : “Yaz da geldi... Bu sene karnen nasıl gelecek?”

Oğul : “Errr... Sanırım yine 3... yok yok 4 tane zayıf gelecek?”

Baba : “Hadi yaa! Neyse canın sağ olsun. Yaz döneminde ne yapacaksın?”

Oğul : “Hiç arkadaşlara takılırım, gezeriz”

Baba : “Ohhh!! Ah gençlik ne güzel şey”

Oğul : “Baba, yalnız bana biraz para lazım”

Bana : “Ne kadar lazım”

Oğul : “100 TL”

Baba : “Ceketimin cebinden alırsın”

Oğul : “Peki, ben çıkıyorum baba, arkadaşlarım beni bekliyor.”

Baba : “Güle güle”

Biraz zaman geçtikten sonra telefon çalar. Baba açar:

“Alo, buyurun benim.”

“Nasıl? Hangi karakol, hemen geliyorum....”

Çocuğun isteklerinin, eylemlerinin ve dürtülerinin merkezde yer aldığı aile tutumudur. Bu tür ailelerde cezalandırma yoktur. Her durum olduğu gibi kabul edilir ve olumlu karşılanır. Çocuklar kendi faaliyetlerini planlamada özgürdürler. Çocukların aktiviteleri önceden belirlenmiş standartlara uydurulmaya ya da kontrol altına alınmaya gerek duyulmaz (Baumrind, 1966).

İzin verici anne baba tutumu içerisinde olan ebeveynler çocuklarına aşırı hareket ve davranış serbestliği tanırırlar. Anne ve babanın çocuk üzerindeki denetimi, çocukların kendisine veya çevresine zarar verebilecek durumlarda bile yok denebilecek kadar azdır. Ebeveynler çocuklarına neyin doğru neyin yanlış olduğunu açıklamazlar. Doğrunun çocuk tarafından bulmasını beklerler (Özkaya, 2007).

Dürtülerini rahatça dışa dökmelerine izin verilen bu gençlerde denetimsiz davranışlar oluşur. Bu gençler bencil olur, dikkatleri hep kendi üzerine çekemeye çalışır ve kendisine hizmet edilmesini isterler. Ayrıca, sosyal uyum problemi de yaşayabilirler (Yavuzer ve diğerleri, 2010).

İzin verici anne baba tutumu ile yetişen çocukların özellikleri (Özkaya, 2007):

- Her istediklerinin yapılmasını isterler ve hizmet beklerler.
- İstekleri emir niteliği taşır.
- Toplumun vermediği hakları kendilerine tanımaya çalışırlar.
- Bencildirler.
- Saygısız hareketler gösterebilirler.
- Kurallar ile karşı karşıya kalırlarsa hayal kırıklığı yaşarlar.

2.4. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne Baba Tutumu

Animasyon

13 yaşındaki Ayşe, anne ve babasına okuldaki basketbol takımına katılma talebi ile gelir:

Ayşe: “Yarın okulda basketbol seçmeleri var. Bugün isteyen tüm arkadaşlarım isimlerini yazdırdı. Ben size sormadan ismimi yazdırmak istemedim.”

Baba: “Aferin, ama ben senin basketbol takımına yazılmanı istemiyorum, basketbol çok sert bir oyun. Bir tarafını incitip, kırabilirsin.”

Anne : “Bence de. Ayrıca, duyduğuma göre beden eğitimi öğretmeniniz antrenmanlarda çok disiplinli. Sen o kadar sıkıntıya gelemesin. Terlersin, üşütürsün. Her antrenmanında yanında olamam ya!”

Baba: “Öğretmeniniz çok disiplinli ise antrenmanlar da çok sık olur”

Ayşe: “Evet, hemen hemen her gün olacak.”

Baba: “Gördün mü, kesinlikle olmaz. Hem derslerini aksatırsın ve notların düşer.”

Aşırı koruyucu ve müdahaleci anne baba tutumu, çocuklara aile içinde devamlı himaye altına alınmaya ve korunmaya muhtaçlarmış gibi davranılan aile tutumudur (Kulaksızoğlu, 2008). Bu tutum içerisinde olan anne ve babalar çocuklarına zarar gelebilecek her türlü ortamdan kaçınırlar. Çocukları üşümesin, ağlamasın,

terlemesin, hasta olmasın, üzülsün, incinmesin diye her türlü gayreti sarf ederler (Özkaya, 2007).

Bu tutumda olan anne ve babalar, çocuklarına kendi kararlarını verebilmesi için gerekli ortamı hazırlamazlar. Bazen çocuklarının isteklerini göz ardı ederek, onlar adına karar alırlar ve buna haklarının olduğunu savunurlar. Aşırı müdahaleci ebeveynler, bir annenin veya babanın çocukları için her türlü fedakârlığı yapması gerektiğini ve buna karşılık çocukların da kendilerine şükran duyması gerektiğini düşünürler. Çocuklarının çok başarılı ve çalışkan olmasını isteyen bu ebeveynler aynı zamanda çocuklarının kendilerine bağımlı olmalarını isterler. (Kulaksızoğlu, 2008).

Aşırı korumacı ve müdahaleci bir ortamda yetişen çocuklar gençlik dönemlerinde bocalarlar. Kendi başlarına karar vermede zorlanırlar. Her adımını atmadan önce birine danışmak, anne ve babasına yaslanmak isterler (Yörükoğlu, 1998). Bu gençler, yeterince girişimci olamaz, bağımsız davranamazlar, ilerleyen yaşlarında bile kendilerini himaye edecek birilerine ihtiyaç duyarlar (Kulaksızoğlu, 2008).

Aşırı korumacı ve müdahaleci anne baba tutumu ile yetişen çocuklar, arkadaşları arasında uyum problemi yaşayabilir. Arkadaş grupları içerisinde pasif bir rol üstlenir (Yörükoğlu, 1998). Arkadaşları tarafından sürekli psikolojik ve fiziksel saldırıya maruz kalan çocukların anne ve babalarının genellikle aşırı koruyucu ve müdahaleci tutum sergiledikleri görülmektedir (Özdiğer Arslan, 2008). Bu ebeveynler, çocuklarının korunmasız ve savunmasız olduklarına inandıkları için onların yaşayabileceği her türlü sorunu ortadan kaldırırlar. Bu tutumda olan ebeveynlerin çocukları sorun çözme becerilerini geliştiremezler (Tura, 2008).

Ergenlik döneminde bireyler ailelerinden ayrılarak, kendine ait düşünce, davranış, tutum geliştirme çabası içerisine girerler. Bu ergenlik döneminin doğal sürecidir. Ancak, aşırı korumacı ve müdahaleci ebeveynlerin tutumları ise, ergenlik dönemindeki gençlerin bu girişimlerini engeller niteliktedir. Bu tutum ile yetişen gençler kendi kendine yetebilen kişilikler geliştiremezler (Kulaksızoğlu, 2008).

Aşırı korumacı ve müdahaleci anne baba tutumu ile yetişen çocukların özellikleri (Özkaya, 2007):

- Aşırı bağımlı ve özgüveni gelişmemiştir.
- Kendi başlarına karar alamazlar.
- Duygusal kırıklıkları oluşur.
- Sosyal gelişimi zedelenebilir.

2.5. Demokratik Anne Baba Tutumu

Animasyon

Ayşe'nin cep telefonu bozulmuştur ve annesinden yeni bir telefon ister

Ayşe : “Anne telefonum yine bozuldu. Bu sefer tamire göndermesek yenisini alsak?”

Anne: “Haklısın bu sıralar çok bozulmaya başladı. Senin için yeni bir telefon almayı düşünebiliriz.”

Ayşe: “Süpersin anne! O zaman almışken dokunmatik ve internete girebileceğim bir telefon olsun”

Anne: “o kadar kapsamlı bir telefon alabileceğimiz sanmıyorum, Ayşe.”

Ayşe: “Ama anne lazım..”

Anne : “Kızım zaten zamanının büyük çoğunluğu okulda geçiyor. Okulun kurallarına göre de okula cep telefonu götürmeniz yasak, değil mi?”

Ayşe: “Evet ama hafta sonları kullanırım.”

Anne : “Hafta sonları da arkadaşlarınla çıkacağın zamanlar arkadaşlarını arıyorsun ya da çıktığında biz seni arıyoruz. Telefonunda internet olsa çoğunlukla yine aynı arkadaşlarınla muhabbet için kullanacaksın, zaten yeteri kadar bu işi bilgisayar başında yapıyorsun. Doğru, değil mi?”

Ayşe: “Doğru. Ama bu telefon bozuk.”

Anne: “Tamam, şuan ki telefonun problemlili, bunu kabul ediyorum. Dışarıda olduğun zaman telefona ihtiyacın olduğunu da kabul ediyorum. Sana makul, şuan kullandığın telefon ile aynı ayarda bir telefon alabiliriz ama çok kapsamlı bir telefon alamayız. Çünkü zaten bilgisayarımız o telefonların yapabildiklerini fazlasıyla yapabiliyor. Ayrıca bildiğim kadarıyla özellik arttıkça fiyatı da artıyor. Hele yeni çıkmışsa çok pahalı oluyor. Aile bütçemiz buna elverişli değil. Zaten kapsamlı bir telefon alsak da sen okulundan dolayı kullanamayacaksın. Kullanmadan da özellikleri eskimiş olacak ve yenisi çıkmış olacak. Bu durumda sana iki seçenek sunabilirim; birincisi

belli bir telefon fiyat aralığı veririm sen kendi telefonunu seçersin, İkincisi de şimdilik bozuk telefonunu tamir ettiririz yine onu kullanmaya devam edersin ama bu arada biriktirebilmen için harçlığını bir miktar arttırırız. kendi istediğin telefonu almak için para biriktirirsin. Sen seç.

Demokratik tutumda olan ebeveynler yetkilerini kendi ellerinde tutarken ve uyulacak kuralları belirlerken, çocuklarına da farklı olma, kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenme ve daha fazla karar verme olanakları tanınır (Gander ve Gardiner, 2004). Demokratik tutum sergileyen anne ve babalar çocuklarını ayrı bir birey olarak kabul eder ve bağımsız bir kişilik geliştirmelerini sağlarlar. Çocuklarına insan olarak saygı gösterir, onun gelişimine özgü davranışlar göstereceğini bilir, gelişim basamaklarını izler ve ona göre davranırlar (Kulaksızoğlu, 2008).

Demokratik tutum içerisinde olan ailenin kuralları bellidir. Anne ve baba, kuralları çocukları ile birlikte belir. Belirlenen bu kurallara anne ve baba da dahil olmak üzere ailenin tüm bireyleri uyar. Anne ve baba çocuklarına iyi birer model olarak aile değerlerine uygun olmayan, çocuklarının yapmalarını istemedikleri davranışları kendileri de yapmazlar (Özkaya, 2007).

Ebeveynlerin kuralları ve çocukların düşünceleri uyuşmadığı zaman, kurallar arkasındaki gerekçeler çocuğa açıklanır ve çocukla fikir alışverişine girilir (Baumrind, 1966). Bedensel cezalar uygulanmaz. Çocuğu bir avantajından yoksun bırakma gibi disiplin yöntemleri uygulanır. Çocuk istenmeyen bir davranış sergilendiğinde bu davranışının neden istenmediği ve bu davranışının nelere sebep olacağı net bir şekilde açıklanır (Kulaksızoğlu, 2008). Ebeveynin çocuğa mantıklı açıklamalar yaparak yol göstermesi, onun kuralları içselleştirerek, davranışlarının uygun olup, olmadığının farkına varmasına neden olur (Yavuzer ve diğerleri, 2010).

Demokratik tutumun hâkim olduğu ailelerde koşulsuz sevgi ön plandadır. Anne ve baba çocuğunu disipline etmek amacıyla onu sevgilerinden mahrum bırakmazlar. Sevgiyi yaptırım aracı olarak kullanmayan bu ailelerde çocuklar da anne veya babanın sevgisinden ve desteğinden yoksun kalmayacaklarını bilirler. Sevgi dolu bir

aile ortamında yetişen çocuklar, ailenin kurallarına ve değerlerine uygun davranmak için çaba sarf ederler (Yavuzer ve diğerleri, 2010).

Demokratik bir anne baba tutumu içerisinde yetişen gençler, ergenlik döneminde bireyselleşme çabaları aileleri tarafından desteklenir. Fakat bu ailelerde yetişen ergenler bağımsız davranma eğilimi gösterirken denetimsiz de kalmazlar. Aile değerlerine ve kuralları bağlı olmak şartı ile gencin duygu ve düşüncelerindeki değişiklikler hoşgörü ile karşılanır. Gence tanınan serbestlikler kötüye kullanmadığı ve aile kurallarına bağlı kalındığı sürece arttırılır. (Yörükoğlu, 1998).

Animasyon

X ailesinin televizyonları bozulmuştur ve yeni televizyon alacaklardır. Bu konuda 14 yaşındaki oğullarının fikirlerini alırlar.

Oğul: “Ne oldu baba sorun mu var”

Baba: “Televizyon, tamire de gitti ama yine bozuldu. Oğlum yeni bir televizyon almamız gerekiyor. Sen teknolojiyi yakından takip ediyorsun, yardımcı olur musun?”

Oğul: “Tabi baba, en son led tvler çıktı, onlardan alalım?”

Baba : “Ama bizim için fiyatı önemli, ne kadar bu LED TV’ler ?”

Oğul: “3000 TL civarında”

Baba : “Hımm... Biraz yüksekmiş, bütçemizi aşar bu fiyat.”

Oğul: “O zaman LCD TV bakalım, onlar 2000 civarında ama diğer özelliklerine bakmak lazım. Özellikleri arttıkça fiyat da artar.”

Baba : “Peki her özelliği olan bir TV aldık diyelim, sence tüm özelliklerini biz kullanabilir miyiz? ”

Oğul: “Sanmıyorum, baba”

Baba : “O zaman özellikleri iyi bilip bize uygun olanları seçmek lazım. Kullanamayacağımız bir şeyi almamızın anlamı yok. Ona vereceğimiz para ile başka bir eksikimizi alırsak, değil mi? ”

Oğul: “Haklısın”

Baba: “Sen televizyonların özelliklerini internetten bulup bize uygun olanları bir liste yapar mısın?”

Oğul: “Peki.”

Baba: “Hafta sonu anneni ve kardeşini de alır, mağazaya gideriz. Seçtiğin televizyonlara bakarız, karar verirse alırız. Bu arada ben de bakarım, özelliklerini anlamakta güçlük sekersem yine senden yardım isterim.”

Demokratik ailelerde aile ile ilgili kararlar alınıyorsa, çocukların da fikirlerine başvurulur. Eğer çocuklarla ilgili bir kararın alınması gerekiyorsa, onlara seçenekler sunulur ve kendisinin bir seçim yapması beklenir. Sonucu olumsuz olsa da çocuğun yaptığı seçimin ya da davranışın sorumluluğunu yine çocuğun üstlenmesi sağlanır (Özkaya, 2007). Bazı kısıtlamalar dışında çocukların isteklerinin yerine getirilmesi, onları kendine güvenen, yaratıcı bireyler olmasına yardımcı olur (Yavuzer ve diğerleri, 2010).

Demokratik anne baba tutumu bireyin olumlu benlik saygısı geliştirmesine yardımcı olan en önemli unsurlardan biridir. Benlik saygısı, kendini olduğu gibi değerli, olumlu, beğenilmeye ve sevmeye değer bulmanın ölçüsü olarak tanımlanır (Yörükoğlu, 1998). Aile içerisinde anne babası tarafından sıkça fikirlerine başvuru alan çocuğun, ebeveynin demokratik tavırları nedeniyle benlik saygısı olumlu yönde gelişir.

Demokratik anne baba tutumu ile yetişen çocukların özellikleri (Kulaksızozğlu, 2008; Özkaya, 2007):

- Temel güven duyguları gelişmiştir.
- Sosyal açıdan dengeli mutlu bireylerdir.
- Arkadaş canlısı ve duygusaldırlar.
- Kendine güvenli olurlar.
- Diğer insanlara karşı saygılı davranırlar.
- İşbirliği içerisine kolayca girebilirler.
- Sorumluluk sahibidirler.
- Kendi süreli geliştirmeye istekli olurlar.
- Yaratıcı fikirler üretirler.
- Girişimci olurlar.
- Fikirlerini serbestçe söyleyebilirler.
- Kurallara ve otoriteye saygı duyarlar.

Tahmin edelim !

Bir sonraki bölümümüzde bilgisayar ve İnternetin doğru ve yanlış kullanımlarına değineceğiz. Bu konuya geçmeden önce size bilgisayar kullanımı ile ilgi anne baba tutum örnekleri sunacağız. Sunulan örnekleri, verilen anne baba tutumlarının isimleri (Demokratik anne baba tutumu, Aşırı korumacı anne baba tutumu, İzin verici anne baba tutumu, otoriter anne baba tutumu) ile eşleştirebilir misiniz?

Örnek 1: Demokratik Anne Baba Tutumu

Baba elinde büyük bir hediye paketi ile gelir:

Baba : “Size bir hediye aldım. Gelin de açalım” der ve aile bireylerini etrafına çeker.

Paket açılır ve içerisinden bir bilgisayar çıkar.

Küçük kardeş: “Ben açabilir miyim?”

“Bir Bilgisayar. Çok teşekkür ederim”

Çocuk: “Uzun süredir ihtiyacım vardı. Çok sevindim.”

“Peki, bu bilgisayarı nereye kuracağız”

Baba: “Hepimizin kolaylıkla ulaşabileceği bir yere.”

Çocuk: “Benim odam müsait”

Baba: “Ama bilgisayarda hem benim, hem de annenin işi oluyor. Sık sık seni rahatsız etmek istemeyiz. hem artık büyüdü, sen yokken izinsiz odana girmemiz de doğru olmaz.”

Anne : “Baban doğru söylüyor, bence en uygun yer hepimizin kullandığı oturma odası ”

Baba : “Ben de öyle düşünmüştüm.”

Anne : “Ayrıca bazı kurallar belirlememiz gerekiyor.”

Kız : “Evet evet. İlk kuralı ben söylemek istiyorum. Lütfen bir program kurarken veya bir dosya indirirken dikkatli olun internet virüs kaynıyor. Bir daha bilgisayarsız kalmak istemiyorum.”

Anne: “Tamam istediğimiz bir program olursa sana danışırız, bay bilgisayar kurdu!!! Zaten sen öğrenmem gereken şeyler var. Ayrıca Ben de bir öneride bulunmak istiyorum. Bilgisayarı kullanırken mutlaka birbirimize saygılı davranmalıyız. Bilgisayar başındaki süremiz 2 saati aşmamalı ve 40'ar dakikalık zaman dilimlerine bölmeliyiz. Aksi takdirde fiziksel olarak zarar görebiliriz.”

Baba: “çok doğru... Açıkçası ben de yabancı kişiler ile iletişime geçmenizden ve adres, telefon numarası, kredi kartı gibi kişisel bilgilerimizi başkaları ile paylaşmanızdan

korkuyorum. Bu hepimizi tehlikeye atar. Herhangi olumsuz ya da sıra dışı bir durumda muhakkak benim veya annenizi haberdar edin, lütfen”

Küçük kardeş: “Sen hiç merak etme, ben hemen söylerim”

Baba: ”küçük hanım, ya sizin öneriniz?”

Küçük Kardeş: “Şu an aklıma bir şey gelmiyor. Gelirse eklerim.”

Anne: “Haklısın bu konu üzerinde düşünülecek bir konu. Biraz düşünelim ve kurallara eklemeler yaparız ve yazılı hale getiririz..”

Örnek 2: Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu

14 yaşındaki oğlan odasındaki bilgisayar başında çalışmaktadır. Annesi sık sık odaya girer ve kızını kontrol eder.

Anne: “Ne yapıyorsun, oğlum?”

Çocuk: “Ödevimi yapmaya çalışıyorum.”

Anne: “Bilgisayar başında dik otur, sırtın ağrıyacak”

Bir süre sonra

Anne : “Bitirdin mi ödevini?”

Çocuk: “Hayır anne”

Anne: “Benim belirlediğim ödev sitelerine gir. Başka sitelere girme sakın.”

Çocuk: “Zaten, öyle yapıyorum anne!”

Bir süre sonra

Anne: “Bitti mi, bilgisayar başındaki süren 40 dakikayı geçti.”

Çocuk : “Hayır anne”

Anne: “Hadi kalk sen biraz gezin bir şeyler ye. Ben senin yerine araştırayım.”

Çocuk: “peki, Ödev konusu orada yazıyor.”

Bilgisayar başına anne oturur ve çocuk dışarı çıkar.

Bir süre sonra çocuğunu çağırır

Anne : “Ali gel”,

Çocuk : “Efendim?”

Anne: “Ödevin tamam. Öğretmenler de ne kadar zor ödevler veriyor. Neyse ki bitti”

Çocuk: “Teşekkür ederim anne şimdi biraz bilgisayarda oyun oynayabilir miyim?”

Anne: “Bilgisayarda fazla oyalanma, sırtın ağrımazın diye senin ödevini yaptım. sen ise oyun oynayayım diyorsun. Olmaz. Kitap oku biraz...”

Örnek 3: Otoriter Anne Baba tutumu

Baba elinde bilgisayarın elektrik kablosunu tutarak:

“Artık ders dönemi başladı. Bilgisayar kullanmanı istemiyorum. Derslerine yoğunlaşmalısın.”

Bilgisayarın fişini de ben alıyorum.”

Kız : “Ama baba okuldan araştırma ödevi verirlerse...”

Baba: “O zaman bana söylersin, sadece bir saatliğine sana bilgisayarı açarım”

Kız : “Bazen arkadaşlarım internette buluşup muhabbet ediyorlar, katılamaz mıyım?”

Baba: “Yok olmaz, zaten bütün gün okulda berabersiniz.”

Kız : “Oyunda oynayamaz mıyım?”

Baba: “Derslerini aksatırsın”

Kız : “Sözz.....”

Baba : “Bana karşı gelme!”

Kız : “Peki baba.”

Örnek 4: İzin verici Anne Baba Tutumu

Emre: “Selam Anne ben geldim.”

Anne “Hoş geldin, Aç mısın?”

Emre: “Hayır değilim, dışarıda bir şeyler yedim ben. Bilgisayarda ödevim var”

Anne : “Peki, oğlum.”

Bir süre sonra Emre odasından seslenir:

“Anneee, Su”

Annesi bir bardak su ile odasına gider. Bilgisayar başında ders çalışmayan Emre Oyna dalmıştır.

Anne: “Ders çalışmıyor musun?”

Emre: “Bitirdim ödevlerimi ve biraz oynamak istedim.”

Anne: “Aferin benim oğluma ” der ve odadan çıkar.

Zaman ilerler. Emre hala daha bilgisayar başındadır. Saat bir hayli ilerlemiştir ve Emre'nin gözleri kızarmasına rağmen bilgisayar kullanmaya devam eder. En sonunda bilgisayar başında uyuya kalır.

Sıra Sizde

- *Siz de çocuğunuza karşı tutumlarını değerlendirin. Örneğin çocuğunuz aile kurallarınıza uygun olmayan bir davranış sergilediğin de bu davranışı bir daha yapmaması için nasıl davranırdınız? Bu davranışınızın hangi anne baba tutumuna irdiğini düşününüz.*
- *Aile içerisinde hangi konularda çocuğunuzun fikirlerine başvuruyorsunuz?*

Bu bölümde anne baba tutumlarından otoriter, aşırı korumacı, demokratik ve izin verici tutumları ve bunların çocuklarımız üzerindeki etkilerini öğrendik. Bir sonraki bölüm olan “Bilgisayar ve İnternet ” konusuna geçebilirsiniz.

3. BÖLÜM : BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMI

Amaçlar:

- Bilgisayarın ve internetin kullanım alanlarını fark edebilme
- Bilgisayarın ve internetin yararlarını fark edebilme
- Bilgisayarın ve internetin zararları fark edebilme
- Bilgisayar ve internetin bilinçli kullanım şeklini kavrayabilme

Kazanımlar:

- Bilgisayar ve İnternetin kullanım alanlarını söyler.
- Bilgisayar ve İnternetin yararlarını anlatır.
- Bilgisayar ve İnternetin zararlarını anlatır.
- Bilgisayar ve internetin bilinçli kullanım şeklini açıklar.

Animasyon

"Bir anne kızının odasında ders çalıştığını düşünüyordur. Ders çalışırken kızının atıştırması için ona bir meyve tabağı götürür. Kapıyı çalıp içeri girdiğinde kızının test kitabının yanında bilgisayar ile de ilgilendiğini görür. Kızına Ders çalışması gerektiği saat içerisinde, bilgisayarda ne yaptığını sorduğunda kızı, takıldığı bir konuyu araştırdığını, aynı zamanda sohbet programında arkadaşları ile sohbet ettiğini, arkadaşının sosyal iletişim sitesinde bir fotoğrafını gösterdiğini, o fotoğrafa yorum yapamadan duramadığını ve ayrıca müzik dinlediğini söyler. Annenin kafası karışmıştır. Kızının takıldığı anda internetten bilgiye ulaşması hoşuna gitmiştir ama kızının kendisine engel olamayıp bilgisayarda başka şeylere takılması da bilgisayarın zararlı mı zararsız mı olduğu konusunda karar verememiştir. Anne bu durumda kızına ne tepki vereceğini bilemeyerek, kafası karışık bir şekilde kızının odasından ayrılır."

3.1. Bilgisayar ve İnternet Yararları

Bilgisayar ve internet, günlük yaşamımızda önemli bir yer tutan, birçoğumuzun olmazsa olmazları arasına giren kitle iletişim araçlarındandır. Günümüzde Bilgisayar ve internet aracılığı ile bankacılıktan alışverişe kadar birçok işimizi hızlı bir şekilde yerine getirebilmekteyiz.

Bilgisayar ve İnternetin Çocuklarımıza Yararları (Tor ve Erden, 2004)

Bilgisayar

1. Bilgisayar ortamında kullanılmak üzere tasarlanmış eğitim yazılımları, öğretim ortamlarını zenginleştirir.
2. Bu eğitim yazılımları ile öğrenciler kendi hızlarında öğrenirler.
3. Bilgisayar aracılığı ile geleneksel yöntemlere göre daha kalıcı öğrenme ortamları sağlanır.
4. Bilgisayardaki çoklu ortam (Video, Ses, Animasyon) sayesinde öğrenme süreleri kısılır.

İnternet

1. İnternet, ders konularına ve ilgi alanlarına yönelik geniş araştırmalara olanak tanır. İlgili kişi, kurum, kuruluşlar ile hızlı ve kolay bir şekilde iletişime geçebilir.
2. Gelişmelerden hızlı bir şekilde haberdar olur.
3. Bilgi ve dosya paylaşımı yapabilir.
4. Uzaktan eğitim olanaklarına sahiptir.

3.2. Bilgisayar ve İnternetin Kullanım Alanları

Bilgisayar ve internet, günlük yaşantımızın hemen hemen her alanına girmiş bulunmaktadır. Toplumumuzda internet, iletişim, bilgiye ulaşma, eğlence ve alışveriş aracı olarak sık sık kullanılmaktadır (Odabaşı ve diğerleri, 2007).

3.2.1. Bilgi Hizmetleri

Çağdaş toplumda başarılı bir birey, bilgi teknolojilerindeki araçları kullanabilme, bilgileri toplama, yorumlama ve yeniden kullanabilme becerilerine sahip olmalıdır (Tor ve Erden, 2004). Günümüzde en geniş ve en hızlı bilgi kaynağını bizlere internet sunar. Yenilenen ilköğretim programında, öğrencilerimizin çeşitli proje ve performans ödevleri ile bilgiyi araştırarak anlamlı öğrenmeler gerçekleştirmeleri istenmektedir. Öğrencilerimiz, proje ve performans ödevlerinde ihtiyaç duydukları bilgiye en hızlı şekilde internet aracılığı ile ulaşabilirler (Aksaray, 2007).

3.2.2. Sosyal Paylaşım Alanları

İnternet insanlara birçok sosyalleşme ortamı sunar. Elektronik posta, sohbet programları, forum siteleri, sosyal paylaşım siteleri bu ortamlardandır. Çocuklarımızın

denetimli ve doğru bir şekilde bu ortamlarda zaman geçirmesi onların sosyal ilişkilerini olumlu yönde etkiler (Kumtepe, 2006).

Alışveriş Hizmetleri

İnternet alışveriş konusunda da hem üreticiye hem de tüketiciye büyük kolaylıklar sunar. İnternet aracılığı ile dünyanın herhangi bir yerindeki ürünü satın alabilir ya da dünyanın herhangi bir yerine satabilirsiniz. Üretici internet üzerinden satış ile maliyetini düşürür, müşteri yelpazesini geliştirir. Tüketici ise günün her saatinde, çeşitli ürünler arasından ürününü seçerek alışverişini yapabilir (Erel,2008).

3.2.3. Eğlence Hizmetleri

Bilgisayar ve İnternet, eğlence aracı olarak da kullanılmaktadır. Oyun oynanabilir, internet üzerinde TV kanalları izlenebilir, müzik dinlenebilir.

Eğitim içerikleri kullanılarak hazırlanan bazı eğitsel bilgisayar oyunları çocukları motive ederek, öğrenmeye teşvik etmektedir ve öğrenmeyi görsel olarak desteklemektedir (Yağız, 2007; Doğusoy ve İnal, 2007).

3.2.4. Genel Hizmetler

Otel ve seyahat rezervasyonları, sinema, tiyatro, maç gibi etkinliklere bilet temini, iş ve işçi bulmanın yanı sıra elektronik devlet uygulamaları ile de birçok işlemleri internet aracılığı ile yapabiliriz. Özellikle son zamanlarda yaygınlaşan e devlet uygulamaları ile devletin vatandaşlarına en kolay ve en etkin yoldan, kaliteli, hızlı, kesintisiz ve güvenli bir şekilde ulaştırılması hedeflenmektedir.

3.3. Bilgisayar ve İnternet Kullanımlarında Karşılaşılan Problemler

3.3.1. Fiziksel Problemler

Uzun süreli bilgisayar kullanımlarında sırt, omuz ve boyun ağrıları başta olmak üzere birçok fiziksel problemler meydana gelebilir. Bu problemleri şu şekilde sayabiliriz; gözlerde sulanma, kaşıntı, görme bozuklukları, kol ve bilek ağrıları, baş ağrıları (Gün ve diğerleri, 2004).

Bilgisayar ve internet kullanım süresine bağlı olarak çıkabilecek fiziksel sorunları en aza indirmek için bilgisayar kullanım ergonomisini göz önünde bulundurmalısınız.

(Bilgisayar ergonomisi ile ilgili açıklamalı bir resim oluşturulacak.)

3.3.2. Sosyal Problemler

Gelişimini henüz tamamlamamış ergenler için bilgisayar ve İnternet sosyal açıdan da büyük risk oluşturmaktadır. Ergenlik döneminde olan çocuklarımızın yaşlıları ile yakın arkadaşlık ilişkisi kurması, spor, tiyatro gibi sosyal aktivitelere katılması gelişimine olumlu katkısı bulunmaktadır. Ancak, ergenleri kolaylıkla cezbeden bilgisayar ve internet etkinlikleri, bu sosyal etkinlikleri unutturabilir.

Çok uzun süre bilgisayar ve internet başında zaman geçiren çocuklarımız, kendi güçlerinin ve niteliklerinin farkına varmazlar. Kendilerini keşfedemezler. Giderek toplum değerlerinden de uzaklaşarak yabacılaşırlar (Yükselgün, 2008).

3.3.3. Psikolojik Problemler

İnternetin kontrolsüz ve aşırı kullanımına bağlı olarak karşımıza çıkan internet bağımlılığı, günümüzün psikolojik sorunları arasında yeri almıştır. İnternet bağımlılığı, ailevi ve sosyal riskleri göze alarak, interneti kullanma güdüsünü kontrol edememe, internetten uzak kaldığında sinirlilik, mutsuzluk halinin gözlenmesi şeklinde tanımlanır (Arısoy, 2009). Özellikle ergen bireyler, bulundukları dönemin özellikleri ve yaşları itibarıyla risk grubundadırlar (Doğanlar ve diğerleri, 2008).

Bilgisayar - İnternet Bağımlılığı Göstergeleri:

(Young,2009; Yılmaz, 2010):

1. Sürekli interneti düşünüp, sürekli internette neler yapılacağını planlama,
2. Giderek artan sürelerde interneti kullanma,
3. İnternet kullanımını kısıtlamak için başarısız girişimlerde bulunma,
4. İnternet kullanımının kısıtlandığında hissettiği zamanlarda öfkelenmek, rahatsızlık duymak,
5. Planlanan süreden daha fazla interneti kullanma,
6. Aile veya arkadaş ilişkilerini internet uğruna riske atma,
7. İnternet uğruna iş veya eğitim fırsatını kaçırma,
8. İnternet kullanımı ve kullanım süreleri hakkında aileye veya arkadaşlara yalan söyleme,
9. İnterneti problem ya da olumsuz düşüncelerden kaçmak için kullanma,

10. Akademik başarının düşmesi,
11. Diğer etkinliklere (arkadaş grubu ile birlikte zaman geçirme, sinema, spor gibi) hiç zaman ayırmama.

Çocuklarımızın kullandıkları bilgisayarların diğer aile fertlerinin kullanımına açık olması internet bağımlılığına karşı alınabilecek önlemlerin başında gelmektedir (Yılmaz, 2010).

3.3.4. Diğer Tehlikeler

İnternetin her ne kadar olumlu yönleri olsa da tehlikeleri de bünyesinde barındırır. Çocuklarımız internet ve bilgisayar başındayken birçok tuzak onları beklemektedir (Odabaşı ve diğerleri, 2007):

İnternetteki Diğer Tehlikeleri şu şekilde gruplayabiliriz:

Uygunsuz İçerik

Çocuklarımız internet ortamında isteyerek veya istemeden uygunsuz içerikli siteler ile karşılaşabilir. İnternetteki birçok sitede pornografi, uyuşturucu, kalpazanlık, silah temini ve yapımı gibi çocuklarımızın kendisine ve çevresine zarar verici nitelikte içerikler yayınlanmaktadır. Özellikle cinsellik ile ilgili konuları merak eden ergenler, bu meraklarını giderebilmek için sıkça internete başvurumaktadırlar. Ancak onların bu girişimleri, uygunsuz içerikler nedeniyle psikolojilerinin bozulması ve yanlış bilgilenmeleri ile sonuçlanabilir. Çocuklar ve ergenlerin yakın çevrelerinde onları dinleyen, yaşlarına uygun açıklamalarda bulunan, onlar ile sağlıklı bir iletişim içerisinde bulunan bir yetişkinin varlığı bu tür riskleri en az seviyeye indirmeye yardımcı olacaktır.

Fiziksel Saldırı

Animasyon

Bir kız İnternette tanımadığı birisi ile sohbet eder. Sohbet esnasında tanışır ve her ikisi de 14 yaşında olduğunu söyler. Tanışmadan sonra karşıdaki yabancı kızın kişisel bilgilerini almaya başlar. Animasyonun sonunda kızın konuştuğu kişinin aslında kendisini tanıttığı gibi birisi olmadığını gösterilir.

Çocukların ve ergenlerin internet üzerinden tanıdığı veya tanımadığı kişiler ile iletişime geçtiği sosyal paylaşım siteleri, onlar için dikkat edilmesi gereken bir tehlike olarak görülmektedir. Çocuk ve ergenler bu tür ortamlarda gerçek kimliğini saklamış, kötü niyetli kişiler ile karşı karşıya gelerek; bu kişiler tarafından kolaylıkla kandırılabilirler. Farkında olmadan kişisel bilgilerini verebilir, kendilerini ve çevresindekileri tehlikeye atabilirler. Bu konuda çocuklarımız açıkça uyarmalısınız ve olumsuz ya da dikkatlerini çeken bir durumda sizleri bilgilendirmekten çekinmemelerini söyleyiniz.

Virüsler

Çocuklar farkında olmadan internet ortamından indirdikleri bir dosya ile bilgisayarlarına virüs bulaştırabilirler.

Hukuki Boyut

Genel kullanıma açık olmayan bir bilginin veya içeriğin sahibinden izinsiz kullanımı çocuklarımızı bilmeden yasal olaylara karışmasına neden olabilir. Amerika Birleşik Devletlerinde Disneyland Firması, bir çocuk ödevinde Walt Disney'in karakterlerinden birini kullandığı için onu mahkemeye vermekle tehdit etmiştir (Tuncer, 2001; Akt. Yükselgün, 2008).

Ekonomik Boyut

Çocuklar çeşitli internet sitelerine veya kişilere kredi kartı numaralarını vererek ailelerini ekonomik sıkıntılara sokabilir.

3.4. Bilgisayar ve İnterneti Doğru Kullanma Önerileri

Çocuklarımızın bilgisayar ve internetin yararlarından faydalanıp, tehlikelerinden uzak durması için siz ebeveynlere büyük iş düşüyor. İnternet ve bilgisayar kullanımında hassas denetiminiz ve rehberliğiniz ile çocuklarınız tehlikelerden korunacaktır. Bu da sizlerin bilgisayar ve interneti kullanımı hakkında bilgi sahibi olmanızı gerektirmektedir.

Bilgisayar ve İnternet Kullanımında çocuğunuzu tehlikelerden uzak tutmak için yapacaklarınız şu şekilde sıralanabilir (Odabaşı ve diğerleri, 2007; Tuncer, 2000; Yükselgün, 2008; Yılmaz, 2010; URL, 2008):

3.4.1. Denetim Sizde!

Evde Bilgisayarı Evin Ortak Kullanım Alanlarına Koyabilirsiniz.

Bilgisayarı evde ortak kullanım alanına yerleştirmeniz, çocuğunuzu ona hissettirmeden denetlemenizi kolaylaştıracaktır. Çocuğunuzun odasına kapanarak denetimsiz bir şekilde bilgisayarı kullanması yerine, bilgisayarın tıpkı televizyon gibi ortak kullanım aracı olduğu fikrini benimseyerek kullanması onu tehlikelerden uzaklaştıracaktır. Ayrıca, bilgisayarı aile fertleri ile aynı ortamda kullanması onu sosyal ortamdan da alıkoymayacaktır.

Bilgisayar ve İnternet kullanımı konusunda örnek olmalısınız.

Çocuklarınız, birçok konuda sizi örnek alırlar. Nasıl ki bazı yetişkinler, kendilerine zevk veren aktivitelere uzun süreler ayırıyor (TV izlemek) ve diğer aktiviteler aklına gelmiyorsa, çoğu zaman çocukların da aklına bilgisayar dışında başka birşey gelmiyor. Çocuğunuzun bilgisayar başındaki etkinliklerin yanısıra başka etkinlikler de (kitap okuma, tiyatro, sinema, spor gibi) yapmasını istiyorsanız, o etkinliği mümkünse önce siz yapın. Çocuğunuza örnek olursanız onu özendirebilirsiniz.

Eğer siz de bilgisayar kullanıyorsanız, çocuklarınız sizin bilgisayar ve internet kullanım alışkanlıklarınızı da örnek alacaktır. Bilgisayar başında uzun bir süre geçiren ebeveynlerin çocukları da benzer davranışlar sergiler. Bu çocukların bilgisayar ve internet başında kısa süre geçirmesi beklenemez. Çocuklarınıza olumlu örnek olarak bilgisayar kullanımı ve diğer etkinlikleriniz arasında dengeli olmalısınız.

İnternet Kullanımını Yasaklamayın!

Çocuğunuzu internetin faydalarından yoksun bırakmak ona karşı yapılacak büyük bir haksızlık olacaktır. Doğru bir kullanım için sezdirmeden yapılacak bir denetim ve sınırlı kullanım süresi belirleme yeterli olacaktır.

İnternet Bağımlılığı Konusunda Hassasiyet Gösterin.

İnternet ve bilgisayarın ‘bilinçli’ ve ‘iradeli’ bir şekilde kullanımında hiçbir sorun yoktur. Ancak, İnternet bağımlılığını da her an göz önünde bulundurmalısınız. İnternet bağımlılığı göstergeleri çocuğunuzun davranışları ile paralellik gösteriyorsa mutlaka bir profesyonelden yardım almalısınız.

İnternet Kullanımı Konusunda Ortak Kurallar koyun.

Çocuğunuza İnternetin yanlış kullanıldığında zararları da olabileceğini anlatınız ve kullanım kuralları belirleyiniz. Bilgisayar kullanım kurallarını belirlerken çocuklarınızın da katkıda bulunmasını sağlayın. Bu onların kuralları benimsemelerine yardımcı olacaktır. Belirlediğiniz bir kuralın neden gerekli olduğunu çocuklarınıza açıklayın. Çünkü çocuklar nedenini bildiği kuralları daha istekli uygularlar. Bu kurallara uymada çocuklarınız ile karşılıklı uzlaşın ve kesin kararlı olun. Çocuğunuzla birlikte koyduğunuz kurallara siz de uymayı unutmayın.

Filtreleme Programları kullanabilirsiniz.

Çocuklarınızın internet ortamındaki etkinliklerini, zararlı içerikleri engellemeye yarayan filtreleme programları ile denetleyebilirsiniz. Ancak, bu programlar anne ve baba denetiminin yerini almamalıdır. Bu programlar ebeveynlerin denetimine destek olarak kullanılabilir. Çeşitli firmaların geliştirdiği bu programları ücretsiz veya ücretli şekilde edinebilirsiniz. Ama unutmayın ki deneyimli bir bilgisayar kullanıcısı bu programları devre dışı bırakabilir.

Çocuğunuzla Beraber İnternette Vakit Geçirin.

Çocuklarınızla birlikte bilgisayar başında zaman geçirmek onların hoşuna gidecektir. Çocuğunuzun internette yapacağı araştırmalara eşlik edebilir, onunla oyunlar oynayabilirsiniz. Çocuğunuzun hoşlandığı bir aktiviteyi birlikte yapmanız ve ona zaman ayırmanız aile içi iletişimi arttıracaktır. Bildiğiniz şeyleri ona öğretebilir veya bilmediklerinizi çocuğunuza sorabilirsiniz. Çocuğunuzun size bilgisayar kullanmasını öğretmek kendi faydalı hissettirecektir. Bu da onu mutlu ederken benlik saygısının olumlu yönde gelişmesine yardımcı olacaktır.

Çocuğunuzun Bilgisayar Kullanımına Süre Kısıtlaması Getirebilirsiniz.

Çocuğunuzun internetin faydalarından yoksun bırakmak ona karşı yapılacak büyük bir haksızlık olacaktır. Çocuklara sezdirilmeden yapılacak bir denetim ile bilgisayar ve internetin bilinçli kullanımı, çocuklarımıza yasaklardan daha yararlı olacaktır.

Bilgisayar ve internet kullanım süresini belirlemek ve uyulmasını sağlamak da etkili

olacaktır. Eğitim, sportif, sosyal ve diğer faaliyetleri göz önünde bulundurarak, çocuğunuzla birlikte bilgisayarı kullanma süresi belirleyin. Bu çocuğunuzun hem diğer aktivitelere zaman ayırmasını hem de planlı olmasını sağlayacaktır.

3.4.2. Çocuğunuzun Bilgilendirin!

En önemli tedbir çocuğunuza güvenmektir. Bu güven de çocuğunuzla konuşmak, ona olumsuzlukları ve nedenlerini anlatmak ile sağlanır.

- Çocuğunuza, kendisinin ve yakınlarının özel bilgilerini (kimlik, kredi kartı, şifre, telefon, adres vb.) kimse ile paylaşmaması gerektiğini, paylaşıldığı zaman ne gibi durumlar ile karşılaşabileceği öğretilmeli.
- Sosyal paylaşım alanlarında tanıştığı kişiler ile yüz yüze görüşmenin tehlikelerinden bahsedilmeli. Aksi takdirde başına gelebilecek durumlardan haberdar edilmeli.
- İnternette yayınlanan bilgilerin hepsinin gerçek olmadığı, İnternetin kontrolsüz olduğundan dolayı, isteyen herkesin kendine göre içerik yayınlatabileceği anlatılmalı.
- İnternette sosyal paylaşım alanlarında tehdit, tahrik veya rahatsız edici içerik gönderenlerle derhal iletişimin kesilmesi gerektiğini çocuğunuza belirtin. Bu tür bir olayla karşılaştığında aile fertlerine haber vermesini isteyin.
- Sosyal paylaşım alanlarında iletişime geçtikleri kişilerin gerçek kimliklerini saklayan, kötü niyetli insanlar olabileceğini çocuklarınıza hatırlatın.

Sıra Sizde!

- *Bilgisayar ve internetin farklı kullanım alanlarını düşününüz ve bu araçların hayatımıza sağladığı yararları sorgulayınız.*
- *Çocuğunuzun ve sizin bilgisayar kullanımına yönelik belirlediğiniz kurallarınız var mı? Varsa, bu kurallara siz ve çocuğunuz ne kadar uyduğunuzu kendinize sorun.*
- *Evinizdeki bilgisayarın salon gibi ailenin ortak kullanım alalarına yerleştirmenin avantajlarını ve dezavantajlarını listeleyin. Özellikle çocuğunuzun denetimini kolaylaştırdığını göreceksiniz.*

- *Çocuğunuzun olumsuz içeriğı olan bir web sitesine girdiğini gördünüz. Bu durumda ne yaparsınız?*

Bu bölümde bilgisayar ve İnternetin kullanım alanlarını, yararlarını, zararlarını öğrendik ve tehlikelerini en az indirmek için kullanım önerilerinden bahsettik. Ergenlik döneminde Anne baba tutumlarına ve bilgisayar kullanımlarına yönelik olan eğitimimizi tamamladınız. Tebrikler.

EK – I WEB TABANLI UZAKTAN ÖĞRETİM MODELİNDEN EKRAN ALINTILARI

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ergenlik Döneminde Genel Gelişim Özellikleri

Ergen ve Aile

Ergen ve Arkadaş Grupları

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

Eğitimimizin ilk bölümünde,

- Ergenlik döneminin genel özellikleri,
- Arkadaş gruplarının,
- Ailenin ergenler üzerindeki etkisi

üzerinde duracağız.

Derse başlamak için ekranın solunda yer alan düğmeleri ya da sırayla ilerlemek isterseniz alt menüde yer alan ileri düğmesini kullanabilirsiniz.

MODÜL 1 Giriş 1

SESSİZ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ergenlik Döneminde Genel Gelişim Özellikleri

Ergen ve Aile

Ergen ve Arkadaş Grupları

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

ERGEN VE AİLE

Ergenlik sağlıklı bir şekilde kişilik gelişmesi için çevresinde kendisine model alabileceği yetişkinlerin olması çok önemlidir. Çevresinde güvendiği, sevdiği, kendisini yargılamadığına, olduğu gibi kabul ettiğine inandığı bir yetişkin bulunduğu anda önceleri ona benzemek onun gibi olmak ister. **Anne, baba, öğretmen gibi yakın çevresindeki yetişkinler kendilerini sürekli eleştiriyor, davranışlarını yargılıyorsa onlardan uzaklaşır.** Ergen kendisini rahat hissedebileceği, anlayış ve hoşgörü bulabileceği başka ortamlar aramaya başlar. Bu gibi durumlarda gençler çete, tarikat gibi zarar görebileceği gruplara katılabilir. Bu yüzden anne ve babalar, ergene bir yetişkin gibi davranmalı, onunla sevgi ve saygı temeline dayalı bir dostluk kurmalıdır.

MODÜL 1 Ergen ve Aile 1 2

SESSİZ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ergenlik Döneminde Genel Gelişim Özellikleri

Ergen ve Aile

Ergen ve Arkadaş Grupları

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

ERGEN VE ARKADAŞ GRUPLARI

Ergenliğin başlarında arkadaşlıklar genel olarak aynı cinsten bireyler ile kurulur. Ergenlik döneminin ileri evrelerinde ise karşı cinsten ilişkiler kurulmaya başlanır. Karşı cinsten ilişkilerin kurulmasıyla birlikte, cinsel kimliğin benimsenmesine yardımcı olan romantik ilişkiler de gelişir. Bu dönemde anne ve babaların kız erkek ilişkileri konusunda çocukları ile konuşmasında fayda vardır. 14-15 yaşındaki bir çocuk ailesine karşı cinsten bir arkadaş ile buluşma talebsunulduğunda, ailesi onu grup buluşmalarına yönlendirebilir.

MODÜL 1 Ergen ve Arkadaş Grupları 1 2 3 4

SESSİZ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ergenlik Döneminde Genel Gelişim Özellikleri

Ergen ve Aile

Ergen ve Arkadaş Grupları

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

KENDİMİZİ DENEYELİM

Doğru Sayısı: 1 Hata Sayısı: Kalan Soru Sayısı: 2

SORU 1

"Ergenlik döneminde aile ilişkilerinden uzaklaşarak, akran gruplarına yönelmeleri kendine özgü tutum, davranış, düşünce biçimi geliştirmeleri ergen gelişimi için sakıncalı bir durumdur."

Yukarıdaki ifade doğru mudur?

A) DOĞRU ✓

B) YALNIŞ

DEVAM

MODÜL 1 Kendimizi Deneyelim!

SESSİZ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ergenlik Döneminde Genel Gelişim Özellikleri

Ergen ve Aile

Ergen ve Arkadaş Grupları

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

YA SİZ?

- 1) Ergenlik çağındaki çocuğunuzun düşünce tarzı ile çocukluk yıllarındaki düşünce tarzını karşılaştırınız.
- 2) Çocuğunuzun gözlemleyin. Onun hayran olduğu kişileri veya kişilik modellerini bulun. Bu kişilerin davranışları ile çocuğunuzun davranışları arasında benzerlik olup olmadığını sorgulayınız.
- 3) Çocuğunuzun arkadaşlarını listeleyin ve hangilerinin ailesini tanıdığınızı sorgulayınız.

Bu bölümde ergenlik döneminin belirgin özellikleri, aile ve arkadaş gruplarının ergen üzerindeki etkisi üzerinde durduk. Bir sonraki bölüm olan anne baba tutumları ve ergen üzerindeki etkilerine geçebilirsiniz.

KAYNAKÇA

MODÜL 1 Ya siz?

SESSİZ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ergenlik Döneminde Genel Gelişim Özellikleri

Ergen ve Aile

Ergen ve Arkadaş Grupları

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

KENDİMİZİ DENEYELİM

Doğru Sayısı: 2 Hata Sayısı: 0 Kalan Soru Sayısı: 0

SORU 3

Ergen gelişimi, aşağıdaki davranışların hangisinde **olumsuz** etkileri?

A) Çocukluk döneminde uygulanan bazı kurallar ergenlik döneminde biraz esnetilebilir.

B) Ergenlik döneminde aileler ergenlerin sorumluluklarını arttırabilir.

C) Ebeveynler, ergenleri doğru davranışa yönlendirmek için onları eleştirebilir ve yargılayabilir.

D) Aile değer yargılarına uygun, ortak kurallar uygulanabilir.

MODÜL 1 Kendimizi Deneyelim!

SESSİZ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Anne Baba Tutumu Nedir?

Anne Baba Tutumları

Tahmin Edelim!

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

MODÜL 2 Otoriter Anne Baba Tutumu 1 2 3 4

SESLİ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Anne Baba Tutumu Nedir?

Anne Baba Tutumları

Tahmin Edelim!

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

MODÜL 2 İzin Verici Anne Baba Tutumu 1 2 3

SESLİ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Anne Baba Tutumu Nedir?

Anne Baba Tutumları

Tahmin Edelim!

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

MODÜL 2 Aşırı Korumacı ve Müdahaleci Anne Baba Tutumu 1 2 3 4

SESLİ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Anne Baba Tutumu Nedir?

Anne Baba Tutumları

Tahmin Edelim!

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

MODÜL 2 Demokratik Anne Baba Tutumu 1 2 3 4 5 6 7 8

SESLİ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Anne Baba Tutumu Nedir?

Anne Baba Tutumları

Tahmin Edelim!

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

MODÜL 2 Tahmin Edelim! 1 2

SESLİ AC

ANNE BABA TUTUMLARI VE ERGENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Anne Baba Tutumu Nedir?

Anne Baba Tutumları

Tahmin Edelim!

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

YÖNERGE

Bir sonraki bölümümüzde bilgisayar ve internetin olumlu ve olumsuz yönlerinden bahsederken bilginizi kullanıma önerilerine de değineceğiz. Bu konuya geçmeden önce size bilgisayar kullanımı ile ilgili 4 adet anne baba tutum örneği sunacağız. Örneklardaki ebeveynlerin sergiledikleri tutumları tek tek izleyerek, bu bölüme öğrendiğiniz anne baba tutumları ile eşleştirebilirsiniz.

DEVAM

1. Öncelikle örneklerin üzerine tıklayarak örnekleri izleyiniz.

2. Örnekleri izledikten sonra bu bölümde öğrendiğimiz anne baba tutum isimleri ile eşleştiriniz.

3. Eşleştirme yapabilmemiz için anne baba tutum isimlerinin üzerine geliniz.

4. Fareminiz sol tuşu ile üzerinde anne baba tutum isimlerinin yazdığı düğmeleri sürükleyiniz.

5. İsim düğmesini, eşleştirmek istediğiniz örneğin üzerine bırakınız.

6. İsim düğmesini yanlış örneğin üzerine bırakırsanız düğme otomatik olarak yerine döner.

ÖRNEK 1

ÖRNEK 2

ÖRNEK 3

ÖRNEK 4

DEMOKRATİK ANNE BABA TUTUMU

OTORİTER ANNE BABA TUTUMU

AŞIRI KORUMACI VE MÜDAHALECI ANNE BABA TUTUMU

MODÜL 2 Tahmin Edelim! 1 2

SESLİ AC

BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMI

Bilgisayar ve İnternetin Yararları

Bilgisayar ve İnternetin Kullanım Alanları

Bilgisayar ve İnternetin Olumsuz Yönleri

Bilgisayar ve İnterneti Doğru Kullanma Önerileri

Kendimizi Deneyelim

Ya siz?

MODÜL 3 Bilgisayar ve İnternetin Yararları 1 2

SESSİZ AC

BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMI

Bilgisayar ve İnternetin Olumsuz Yönleri

Fiziksel Problemler

Uzun süreli bilgisayar kullanımlarında sırt, omuz ve boyun ağrıları başta olmak üzere birçok fiziksel problemler meydana gelebilir. Bu problemleri şu şekilde sayabiliriz; baş ağrıları gözlerde sulanma, kaşıntı, görme bozuklukları, kol ve bilek ağrıları. Bilgisayar ve internet kullanım süresine bağlı olarak görülebilecek fiziksel sorunları en aza indirmek için **bilgisayar kullanım ergonomisini** göz önünde bulundurmalısınız.

Bilgisayar Ergonomisini incelemek için farelinizi resimdeki numaralar üzerinde gezdiriniz.

Bilgisayar başında çalışırken bilgisayar ergonomisine uyulsa da 20-40 dk. da bir dinlenmelidir.

MODÜL 3 Bilgisayar ve İnternetin Olumsuz Yönleri 1

SESSİZ AC

BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMI

Bilgisayar ve İnterneti Doğru Kullanma Önerileri

Çocuklarımızın bilgisayar ve internetin yararlarından faydalanan, tehlikelerinden uzak durması için siz ebeveynlere büyük iş düşüyor. İnternet ve bilgisayar kullanımında hassas denetimimiz ve rehberliğimiz ile çocuklarımız tehlikelerden korunacaktır. Bu da sizin bilgisayar ve internet kullanımı hakkında bilgi sahibi olmanız gerekmektedir.

Çocuklarınızı bilgisayar ve internetin olumsuz yönlerinden korumak için

BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMINI DENETLEMELİSİNİZ

ÇOCUĞUNUZU BİLGİLENDİRMELİSİNİZ

MODÜL 3 Bilgisayar ve İnterneti Doğru Kullanma Önerileri Denetim Sıfırdan 1 2 3 4 5 6 7 8

SESSİZ AC

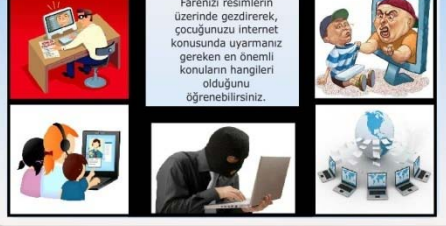
BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMI

Bilgisayar ve İnterneti Doğru Kullanma Önerileri

Çocuğunuzu Bilgilendirin

En önemli tedbir çocuğunuza güvenmektir. Bu güven de çocuğunuza konuşarak, ona olumsuzlukları ve nedenlerini anlatarak **bilgilendirme** yolu ile sağlanır.

Farenizi resimlerin üzerinde gezdiren, çocuğunuzu internet konusunda uyarmamız gereken en önemli konuların hangileri olduğunu öğrenebilirsiniz.

MODÜL 3 Bilgisayar ve İnterneti Doğru Kullanma Önerileri Çocuğunuzu Bilgilendirin 1

SESSİZ AC

BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMI

Bilgisayar ve İnternetin Olumsuz Yönleri

Psikolojik Problemler

İnternetin kontrolsüz ve aşırı kullanımına bağlı olarak karşımıza çıkan internet bağımlılığı, günümüzün psikolojik sorunları arasında yeri almıştır. İnternet bağımlılığı, ailevi ve sosyal riskleri göze alarak, internet kullanma güdüsünü kontrol edememe, internetten uzak kaldığında sinirlilik, mutsuzluk halinin gözlenmesi şeklinde tanımlanır. Özellikle ergen bireyler, bulundukları dönem özellikleri ve yaşları itibarıyla risk grubundadırlar. Anne ve baba, internet bağımlılığı hakkında hassasiyet göstermeli ve internet bağımlılığının belirtilerini bilip, çocuklarını gözlemlemelidir.

MODÜL 3 Bilgisayar ve İnternetin Olumsuz Yönleri 1 2

SESSİZ AC

BİLGİSAYAR VE İNTERNET KULLANIMI

YA SİZ?

- 1) Bilgisayar ve internetin farklı kullanım alanlarını düşününüz ve bu araçların hayatımıza sağladığı yararları sorgulayınız.
- 2) Çocuğunuzun ve sizin bilgisayar kullanımına yönelik belirlediğiniz kuralları var mı? Varsa, bu kurallara sizin ve çocuğunuzun ne kadar uyduğunu sorgulayınız.
- 3) Evinizdeki bilgisayarın salon gibi ailenin ortak kullanım alanlarına yerleştirilmesinin avantajlarını ve dezavantajlarını listeleyin. Özellikle çocuğunuzun denetimini kolaylaştırdığını görebeksiniz.
- 4) Çocuğunuzun olumsuz içeriği olan bir web sitesine girdiğini gördünüz. Bu durumda ne yaparsınız?

Bu bölümde bilgisayar ve internetin kullanım alanlarını, yararlarını, zararlarını öğrendik ve tehlikelerini en az indirmek için kullanım önerilerinden bahsettik.

Ergenlik döneminde Anne baba tutumlarına ve bilgisayar kullanımlarına yönelik olan eğitiminizi tamamladınız.

KAYNAKÇA

MODÜL 3 Ya siz? 1

SESSİZ AC

ÖZGEÇMİŞ

Firdevs DIRAMALI DİLDAR, 1985 yılında Çanakkale'nin Biga ilçesinde doğdu. Yine bu ilçede ilk ve orta öğrenimini tamamladı. 2003 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü'nde başladığı lisans eğitimini 2007 yılında bitirdi. 2007 yılından beri öğretmenlik mesleğini sürdürmekte ve şuan Kumburgaz İlköğretim Okulu'nda Bilişim Teknolojileri Formatör Öğretmeni olarak çalışmaktadır.